ÖZGÜR
YAYIN DAĞITIM
TÜRK
KLASİKLERİ
DİZİSİ

KÖROĞLU □ DADALOĞLU □ KULOĞLU

KÖROĞLU
DADALOĞLU
KULOĞLU

CAHİT ÖZTELLİ

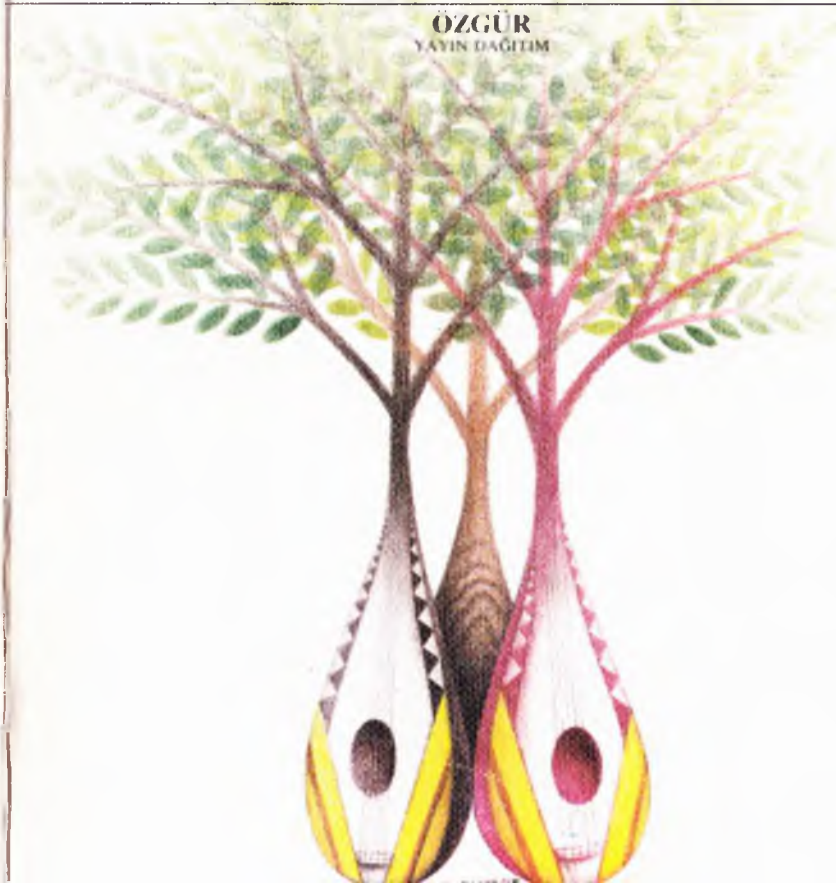

KÖROĞLU DADALOĞLU KULOĞLU

Kapak: Rehâ Yalnızcık

2. Baskı
İstanbul, Ekim 1984

Dizgi-Baskı Doğuş Matbaası
Kapak Film-Baskı: Ebru Grafik
Cilt Tekin Tic.

CAHİT ÖZTELLİ

Köroğlu
Dadaloğlu
Kuloğlu

ÖZGÜR YAYIN-DAĞITIM

Ankara Cad. 31/2
Cağaloğlu-İstanbul
Tel. 526 25 13

İÇİNDEKİLER

Önsöz 7

KÖROĞLU 9

Köroğlu Hikâyesi 13
Beylerin Serüvenleri 15
Köroğlu Hikâyesinin Niteliği 16
Hikâyeyi Kim Düzdü? 16
Gelenekte Köroğlu 18
Aşık Edebiyatındaki Yeri 19
Günümüz Sanatçıları ve Köroğlu 19
Savaş Türküleri 21
Köroğlu'nun Koçakları 49
Köroğlu Zindanda 69
Ayvaz 79
Kır-At 95
Dağlar ve Aşk Güzellemeleri 109
Şair Köroğlu 119
Yeniçeri Ozanı Köroğlu 121

DADALOĞLU 145

Tarih Bilgisi 147
Ünlü Derebeyleri 151
Kozanoğulları 152
Soyu, Babası 155
Adı Veli 157
Sanatçı Dadaloğlu 159
Kahraman Bir Ozan 159
Dağ Ozanı Dadal 160
Aşk Ozanı Dadal 161
Sanatı 161

Şiirleri 163
Yer Adları Dizini 165
Dadaloğlu'nın Coğrafyası 165
Kavga - Dövüş Şiirleri 171
Bir Taşlama 180
İki Aşiret Kavgası 182
Kahraman Apalak 184
Aşiretler Çarpışıyor 187
Necip Paşa ile Kozanoğlu 191
Beyimizi Alın Gelin Turnalar 194
Çukurova'ya Dönüş 205
Özlem 217
Güzellemeler 225
Dağ Güzellemeleri 249
Bir Karşılaşma 267

KULOĞLU 271

Şiirlerine Göre Yaşamı 274
Adı Mustafa 275
Sanatı 276
Eserleri 277
Tarih Olaylarıyle İlgili Şiirler 279
Koşmalar 293
Semaîler 329
Türküler 347
Sözlük 357
Kaynakça 367

ÖNSÖZ

BU KİTAPTA, aşağı yukarı benzer nitelikte üç şairi sunuyoruz. Köroğlu ile Kuloğlu, on yedinci yüzyılın iki ünlü ozanıdır. Dadaloğlu ise, on dokuzuncu yüzyılın, kendine özgü ozanıdır. Bu üç ozan da birçok bakımdan benzerlik gösterir. Her şeyden önce, sanat yönünden her üçü de birinci derecede başarılı ozanlardır. Bu yönlerini yerlerinde belirtmeye çalıştık.

Asıl önemli yanlarıyse, ortak bir ruha, kahramanlık ruhuna sahip olmalarıdır. Bu tip yiğit ozanlarımız arasında en belirgin olanları bu üç kişidir bizce. O bakımdan, üçünü bir arada vermeyi uygun bulduk. Her birinin hayatı, sanatı, etkisi için gerekli bilgiyi, kendi bölümlerinde vermeye çalıştık.

Bu arada en seçkin şiirlerini de kendi zevkimize göre belirledik. Ayrıca, yayınlanmış şiirler dışında, kendi çalışmamız sonucu elde ettiğimiz bilgilerle birlikte yeni şiirlerini vermekten geri durmadık. Bu bakımdan, araştırıcı edebiyat tarihçilerimize yardımda bulunmayı görev saydık.

Her ozan için çok geniş bir de kaynakça (bibliyografya) verdiğimizi sanıyoruz. Yine ayrıca sözlük ekledik. Bu sözlük her üçünün ortak sözlüğüdür. Şiirlerin altında verilen sözlük açıklamaları pek özel olan, yalnız geçtiği şiirde bulunan sözcükler içindir. Bir defa geçen bir söz-

cük için okurları sözlüğe bakmak zahmetinden kurtarmayı uygun bulduğumuzdan böyle davrandık.

Halk edebiyatımızın özel bir konusu olan kahramanlık şiirlerini verirken, okurlarımızın yardımcısı olmayı birinci planda tuttuk. O yüzden, her türlü yorgunluğu seve seve göze aldık. Bununla birlikte başarılı olabildik mi, bilemem? Hüküm okurundur.

Cahit ÖZTELLİ

Köroğlu

KÖROĞLU, ünlü bir halk hikâyesi, daha doğrusu bir halk romanıdır. En az dört yüzyıldan beri sanat susuzluğunu gidermekte, kahramanlık duygularını beslemektedir.

Yiğit ve mert bir kahraman tipi olan Köroğlu, her Türk gencinin ruhunda onun gibi karakterli olma ülküsünü besledi. Halk şiirinin koçaklamalarında hep onun örnek alındığı görülür.

Köroğlu, bir kanun kaçağı, devlete karşı gelmiş bir dağ adamıdır. Yollar keser, kervanlar vurur. Babasının gözlerine mil çektiren zalim Bolu Beyi'nin ordularını bozar, dağıtır. Sık sık Bolu'yu basar, şehrin altını üstüne getirir.

Bu yaptıkları, örnek alınacak davranışlar değildir elbet. Ama, Köroğlu'nu haklı gösterecek yönleri vardır. Bir defa haksızlığa, zulme karşı ayaklanmıştır. Bu arada kendisi hiç bir zaman haksızlığa sapmamıştır. Onun, hikâyesinin en yaygın olduğu yüzyıllar, Osmanlı Devleti de büyük iç ve dış sarsıntılar geçirmektedir. Ortalıkta, bundan yararlanan derebeyi tipleri türemiştir. Vilâyetlerde valiler halkı ezmekte, çifte vergiler almakta, zulmün her çeşidini yapmaktadır.

Namuslu valiler haklı ya da haksız, devlete karşı büyük ayaklanmalar düzenlemekte, bu arada üzerlerine gönderilen ordular karşısında halk ezilmekte, canından bezmektedir. Bütün bunlar yetmezmiş gibi, Osmanlı ta-

rihinde Celâlî diye anılan ve yurdun her yanını sarmış, küçük küçük eşkiyalar türemiştir.

Arada ne oluyorsa yine halka, köylüye olmaktadır. İşte, bu son derece korkulu ve tehlikeli ortam içinde, gerçek olmasa bile, ona avuntu veren bir hayalî kahraman çıkıyor. Bu, Köroğlu'dur. O'nun sevimli, şövalye varlığında halk kendini buluyor, onda avuntuya kavuşuyor. İşte, bu ruhsal yaratı nedeniyle halk onu seviyor.

Yalnız bu kadar da değil. Ayrıca, sanat isteklerini de onda buluyor halk. Gerçekten, Köroğlu'nun sanatı gerek konu olarak, gerek işleniş bakımından kusursuzdur. Konuda olaylar çok ustalıkla birbirine bağlanır, düğümlenir, heyecan artar; sonuç beklenmedik biçimde ortaya çıkar. Usta sanatçıların anlatma başarısıyla orta zaman şövalye tipinin en mükemmeli oluşur.

Yer yer ve sık sık araya türküler girer. Böylece, dinleyicinin müzik istekleri de karşılanmış olur. Türküler, kalıp ve ruh bakımından pek başarılıdır. Bunlar, asıl konuyla yakından ilgili olmakla beraber, Köroğlu'nun mert karakterini de yansıtır. Yerine göre çok içli, lirik şiirlere de rastlarız.

İşte, gerek konu, gerek estetik yönün bu kadar güçlü oluşu nedeniyle, Köroğlu hikâyesi her çevrede büyük ilgi toplamış büyük ve ölmez bir eser olarak edebiyatımızda yerini almıştır. Bu bakımdan edebiyat tarihçilerinin uzun süreden beri üzerinde çalıştıkları bir konu olmuştur Köroğlu.

Biz, bu halk kahramanının hikâyesini değil, şiirini vermeye çalıştık. Şiirlerin asıl konuyla yakın ilgisi bulunduğu için önce hikâyenin kısa bir özetini verdik. Şiirlerin tadına daha iyi varılabilmesinin, ancak konuyu bilmekle mümkün olacağına inanıyoruz. Bu bakımdan, şiirlerin okunma sırasında, konuyu hatırlatmak için, her biri üzerine gerekli kısa bilgi de ekledik. Bir de, şiirleri konu ba-

kımından bölümlere ayırdık. Her bölümün başında da gerekli açıklamayı yaptık.

Amacımız, kahramanlık konusunda halk şiirimizin en güzel örneklerini vermek olduğu için, uzun uzun bilimsel araştırma ve tartışmalara girişmekten sakındık. Okurları sıkmadan, edebiyatımızın bir bölümünü sunmaya çalıştık.

Bu arada, yirmi yıldan beri üzerinde çalıştığımız Köroğlu'nun yeni şiirlerini, ilk kaynaklardan tarayarak, en iyilerini sunduk.

KÖROĞLU HİKÂYESİ

BOLU BEYİ, at meraklısı bir beydir. Atçılıkta usta olan seyisi Yusuf'u, güzel ve cins at aramak üzere başka yerlere gönderir. Yusuf günlerce gezdikten sonra, obanın birinde istediği gibi bir tay bulur. Bu tayı doğuran kısrak, Fırat kıyısında otlarken, ırmaktan çıkan bir aygır kısrağa aşmış, tay ondan olmuştur. Irmak ve göllerin dibinde yaşayan aygırlardan olan taylar çok makbuldür, iyi cins at olur.

Yusuf, tayı sahiplerinden satın alır. Yavrunun şimdilik gösterişi yoktur. Hatta, çirkindir bile. Ama ileride mükemmel bir küheylan olacaktır. Yusuf bunu biliyor. Sevinerek geri döner. Bey, bu çirkin ve sevimsiz tayı görünce çok kızar, kendisiyle alay edildiğini sanır. Yusuf'un gözlerine mil çektirir. Tayı da ona verir, yanından kovar. Kör Yusuf köyüne döner. Olanı biteni oğluna anlatır. Bolu Beyi'nden öc alacağını söyler.

Baba oğul, başlarlar tayı terbiye etmeye. Yıllar geçer Tay artık mükemmel bir küheylan olmuştur. Rüzgâr gibi koşmakta, ceylan gibi sıçramakta, türlü savaş oyunu

bilmektedir. Bu arada Kör Yusuf'un oğlu Ruşen Ali de büyümüş, güçlü kuvvetli bir delikanlı olmuştur. O da her türlü şövalyelik oyunlarını öğrenmiş bir babayiğittir.

Bir gece Yusuf, düşünde Hızır'ı görür. Hızır ona yapacağı işi söyler. Hızır'ın önerisiyle baba oğul yola çıkarlar. Bingöl dağlarından gelecek üç sihirli köpüğü Aras ırmağında beklerler. Bu üç sihirli köpükle Yusuf'un hem gözleri açılacak, hem intikam almak için gereken kuvvet ve gençliği elde edecektir.

Bunu bilen oğlu Ruşen Ali, köpükler gelince, babasına haber vermeden, kendisi içer. Yusuf, durumu öğrenince üzülür, ama bir yandan da sevinir. Kendi yerine oğlu, öcünü alacak bir bahadır olacaktır. Bu sihirli köpüklerden biri körün oğluna sonsuz yaşama gücü, biri yiğitlik, öteki de şairlik bağışlamıştır. Bir süre sonra Yusuf, oğluna öc almasını vasiyet ederek ölür.

Körün oğlu Ruşen Ali dağa çıkar. Gelen geçeni soyar. Ünü yayılmaya başlar. Kendisi gibi kanun kaçakları yanında toplanmaya başlarlar. Artık adı Köroğlu olmuştur. Bolu şehrinin karşısında, Çamlıbel'de bir kale yaptırır. Küçük bir ordusu vardır. Çamlıbel'den geçen kervanlardan bac alır. Vermeyen kervanları soyar. Üzerine gönderilen orduları bozguna uğratır.

Bir gün, güzelliğini duyduğu Üsküdar Kasapbaşı'sının oğlu Ayvaz'ı kaçırır, Çamlıbel'e getirir, evlât edinir. Başka bir gün, Bolu Beyi'nin bacısı Döne Hanım'ı kaçırır, evlenirler. Aradan yıllar geçer. Bolu'yu basar, yakar, yıkar. Bolu Beyi'nden babasının öcünü alır. Bolu Beyi de Köroğlu'na karşı düzenler kurar. Bir defasında Köroğlu'nu, başka bir seferde de Ayvaz'ı yakalatır. Zindana atar. Ama, Köroğlu ve adamları her zaman hile ve cenkle kurtulurlar.

Köroğlu, ara sıra Gürcistan, Çin gibi uzak ülkelere

de seferler açar. Yeni yeni serüvenlere atılır, büyük vurgunlar yapar. Bu arada küçük, fakat heyecanlı birçok olay da geçer. Sonunda delikli demir (tüfek) ortaya çıkınca eski bahadırlık geleneği bozulur, dünyanın tadı kalmaz. Ve bir gün Köroğlu, beylerine dağılmalarını söyleyerek Kırklara karışır, kaybolur. Daha önceden Kır-At da sır olmuştur. O Kır-At ki, nice yıllar, olağanüstü bir güçle Köroğlu'na hizmet etmiştir.

Başka bir söylentiye göre, bir Yahudi bezirgânın getirdiği tüfekle oynayan beyler, birbirlerini öldürürler. Köroğlu, buna üzülerek kayıplara karışır. Yine bir başka söylentiye göre de, Köroğlu dağda rastladığı çobanda tüfeği görür. Sorar, ne olduğunu. Aldığı karşılığa inanmaz. Denemek için kendine çevirir, tetiğe dokunur. Ve yaralanarak ölür. Sonra beyleri de dağılırlar.

Yaşlı bir çınar gibi devrilen Köroğlu'nun hikâyesi sona erer.

BEYLERİN SERÜVENLERİ

KÖROĞLU sır olup kaybolduktan sonra, beyler de dağılırlar. Birbirleriyle helâllaşıp her biri bir diyara giderler. Giderler ama, kanları kaynar, koç Köroğlu'ndan öğrendiklerini uygulama yoluna saparlar. Her birisi yeni yeni serüvenlere atılırlar. Hikâyeleri uzundur tabiî.

Bunlara «Köroğlu'nun devamı» denir. Yirmi dört koldan anlatılır. «Köroğlu'nu yirmi dört koldan biliyorum» diyen babayiğit hikâyeci az bulunur. Şimdilik, bu yirmi dört kolun hepsi derlenmiş değildir. Küçük parçaları, bazı kişilerce derlenip yayımlanmıştır.

KÖROĞLU HİKÂYESİNİN NİTELİĞİ

KÖROĞLU hikâyesi, halk hikâyeciliği geleneğine uygun olarak, nazım - nesir karışımı anlatılır. Duygusal yerler ve kimi konuşmalar nazımla türkü biçiminde söylenir. Böyle yerler gelince, hikâyeci sazla birlikte kendi karakterindeki bestesiyle okur.

Bu manzumelerin sanat yönü güçlü olup, edebiyatımızda eşi - benzeri az bulunur kahramanlık motifleriyle süslüdür. Eski çağların cenkleri yer yer canlanır, mert bir üslup ve anlatıma bürünür. Gerçekten sazı düzgün, sesi kalın usta sanatçılarca okunup anlatıldığı zaman, yürekleri hoplatan bir sanat şaheseri olur.

Nesir bölümlerine gelince... Anlatanın ustalığına kalmıştır. Genel olarak, bütün hikâyelerde olduğu gibi, cümleler kısa, kesindir. Yer yer, eskilerin «secili» dedikleri, nesirde kafiye biçimiyle anlatılır Köroğlu türküsü, bu yolla, usta sanatçının dilinde, düz anlatımın olağanüstü sanat anıtı olur.

Bu yüzden yüzyıllar boyu, Türk yiğitlik ruhunu beslemiş, her Türk cengâverinin gönlünde bir *Köroğlu* yatmıştır.

HİKÂYEYİ KİM DÜZDÜ?

BÜTÜN Türk âlemini, ta Tuna boylarından Orta Asya bozkırlarına dek saran Köroğlu hikâyesini acaba ilk önce kim, hangi sanatçı «telif» etti, kim düzdü, düzene koydu?

Bu konuda kesin söz söylemek mümkün değildir. Ancak, kimi «ihtimaller» üzerinde durulabilir. Yapılan araştırmalar, konunun çok eskiden ortaya çıktığını be-

lirler. Bu konuda köklü araştırmalar yapan Tarihçi Fahrettin Kırzıoğlu'nun dediğine göre, Köroğlu'nun asıl vatanı Horasan olup, Anadolu'daki Celâlî eşkiyasıyle ilgisi yoktur. Eski tarih kaynaklarından yararlanan Kırzıoğlu şöyle diyor:

> *«Kun yabguları sülâlesinden gelme olup, Oğuznaime'lerde Kara Kona, Ermenice metinlerdeyse, başbuğları Mamak'ın adıyla «Mamikonyan Satrap Ailesi» diye gösterilen aile, Murat boylarını, Sasanlı İran'a karşı korumuştur.*
>
> *«İşte bu aile, Arpaçayı ve yukarı Aras boyunda da hâkim olmuş ve sonraları Karakoyunlu Türkmenleri olarak ortaya çıkmıştır. Beşinci yüzyıldan başlayarak Ortodoks Bizans'a ve Zerdüştî - Mezdekî Sasanlara karşı Gregoryen mezhebinin kılıncı olarak kurtarıcılığını yapan bu ailenin destanı, bugün bütün Önasya Türklüğüne yayılmış olan Köroğlu destanları halinde yaşamaktadır. Bu yüzden halk arasında Köroğlu'nun yeri hep Yukarı - Aras üzerinde ve en çok Kars ilinde gösterilmektedir.» (1)*

F. Kırzıoğlu'na göre, Köroğlu adı, Osmanlılardan önce, Anadolu dışında kalan Türk illerinde vardır. Sonradan, 16 ve 17. yüzyıllarda Anadolu'da bu adı alan taklitçileri türemiştir.

Kırzıoğlu'nun dayandığı kaynaklar, gerçekten inandırıcı niteliktedir. Ancak, bu görüşe karşı olanlar da bulunacaktır. Bizim burada görevimiz bunların tartışmasını yapmak değildir. Yalnız şu kadarını söyleyelim ki, hikâye Anadolu'ya yayılırken yerli kılığa bürünmüş, ilk yapısı

---

(1) Daha geniş bilgi için bakınız: Folklor Postası, sayı 18 ve 19.

değişiklik göstererek, 16. ve 17. yüzyılların tarih olaylarıyla da beslenip yeniden ortaya çıkmış gibidir.

Hikâyedeki şiirlere gelince, bunların eski zamanla hiç ilgisi yoktur. Bu şiirleri on yedinci yüzyıldan öteye götürmek mümkün değildir. Bu şiirler her yüzyılda yeni katmalarla büyümüştür.

Köroğlu hikâyesi, eski destanların yeni zamanlarda aldığı biçim olarak da kabul edilemez. Bilinen öteki halk hikâyeleri türünden, asıl konusu kahramanlık olan ve kimi tarihsel olaylarla da birleşen bir hikâye, daha doğrusu bir şövalye romanıdır. On altıncı yüzyılın ikinci yarısından sonra artan ve Celâlî isyanları diye anılan olaylarla da beslenerek büyümüş, on yedinci yüzyılın usta âşıklarının katma şiirleriyle, sadece «kara hikâye» (yalnız nesir) olmaktan kurtulmuştur. Çağın yüzlerce gezgin saz şairince, İmparatorluğun her yanına kısa sürede yayılmış, halk tarafından sevilmiş, günümüze dek süregelmiştir. (1)

GELENEKTE KÖROĞLU

HALK, Köroğlu'nu o denli benimsemiştir ki, zamanla ortaya bir «Köroğlu geleneği» çıkarmıştır. Köroğlu, halkın gözünde mert bir insan, çetin bir bahadırdır. Zalimlere karşı amansız, yoksullara karşı koruyucu ve şefkatlidir. İyilik etmeyi sever, zayıflara dokunmaz. Halkı ezen derebeylerini karşısına alır, onlarla savaşır. Sevimli bir kahramandır.

Bu bakımdan, halk hikâyelerinin başında gelir, çok

(1) Pertev Naili Boratav, Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği.

sevilmiştir. Halk, Köroğlu'nu gerçekten yaşamış bir kişi olarak kabul eder. Canlı bir anı gibi içinde saklar. Bu nedenle de, hayatının her devresinde O'na yer verir. Öyle ki, yakın çağın saz âşıklarından bir ozan, son nefesine yakın, oğluna: «Oğul, hele üstüme bir Köroğlu oku da, öyle öleyim» demiş ve yorganı başına çekmiştir.

Yiğitçe oynayan bir halk oyununun da adı «Köroğlu»dur. Yurdun birçok yerinde, Köroğlu adını taşıyan dağ, mağara gibi yerler vardır.

ÂŞIK EDEBİYATINDAKİ YERİ

SAZ ŞAİRLERİ de Köroğlu'nun etkisinde çokça kalmışlar, O'nu mesleğin «Pîr»i saymışlardır. Toplantılarda, âşık fasıllarında ilkönce bir Köroğlu türküsüyle başlarlar.

Köroğlu, halk musikisinde bir bestenin de adıdır. Yiğitleme, koçaklama gibi kahramanlık türkülerini hep «Köroğlu ağzı»yle söylerler.

Ayrıca, pek çok halk ozanı, Köroğlu şiirlerine benzekler söylemişlerdir. Sazda, sözde Pîr'leri Köroğlu'nu örnek almışlardır. Bu durumu daha çok Yeniçeri ocaklarında, sınır boyu kale askerlerinde görmekteyiz. Bundan başka, aşiretler arasında da bütün canlılığıyle yaşar Köroğlu... Bu aşiret ozanlarının sonu sayılan Dadaloğlu'nda, Köroğlu geleneğinin kuvvetle yaşadığı görülür. Gerek ruh, gerek sanat bakımından Dadaloğlu, Köroğlu türünün son temsilcisidir.

GÜNÜMÜZ SANATÇILARI ve KÖROĞLU

ULUSAL edebiyat akımından sonra, aydınlarımız halk edebiyatının çeşitli kollarına gittikçe artan bir ilgi duymaya başladılar.

Bu ilgi çağdaş edebiyatımızın her dalında kendini gösterdi. Şiirde, hikâyede, romanda, tiyatroda...

Bu arada Köroğlu'na daha çok ilgi gösterildi... Sanatın hemen her dalında Köroğlu'na, halk edebiyatımızın öteki konularından daha geniş yer verildi. Sadece O'nu konu edinen pek çok şiirler yazıldı. Tiyatrosu oynandı (Kutsi Tecer). Hayatı bir daha romanlaştırılarak, efsane biçiminde yeniden ele alınıp işlendi (Yaşar Kemal, İbrahim Zeki Burdurlu, Orhan Ural). Müzikte de sesi dile getirildi. Bizde ve Azerbaycan'da filmleri çevrildi.

Radyolarımızda sık sık onun türkülerine yer veriliyor. Plakları dolduruldu. Hemen bütün halk türküleri dizisinde yer aldı. Bir gün elbet, bir kompozitörümüz çıkacak, O'nun operasını da yazacaktır. Halkın ilgisi köylere kadar genişlediği için, sık sık halk hikâyesi tipinde kitapları basılmaktadır.

Köroğlu üzerine ilgi, sınırlarımız dışına da taşmış, New York'ta hikâyesinin mükemmel bir basımı yapılmıştır (bibliyografyaya bakınız).

SAVAŞ TÜRKÜLERİ

Benden selâm olsun Bolu Beyine
Çıkıp şu dağlara yaslanmalıdır
Ok gıcırtısından, kalkan sesinden
Dağlar sada verip seslenmelidir.

HER SAVAŞTAN önce ya da sefere karar verildiğinde Köroğlu alır sazı eline, biner atına, koçaklarının karşısına geçer. Erkek sesiyle onlara yeni bir türkü söyler. Bu türkülerle erlerine hem yürek verir, hem gerekli emirleri...

Kır-At'ının üstünde heykel gibi duran Köroğlu, en güzel türkülerini savaşın heyecanıyla söylemiştir. Edebiyatımızda mertlik üzerine bu denli güzel şiirler yok gibidir.

Köroğlu, savaşa başlamadan; serden (baştan) candan geçenin gelmesini, korkakların geri dönmesini ister...

Nasıl kılıç vuracaklarını da şöyle söyler... *Mevlâ'nın aşkına basın kılıncı... Kaçanı göndermen, basın kılıncı... Esir etmek yok ha, çalın kılıncı... Yemin ettim. der, yedi derya dolmaya... Dolduğun denizi, basın kılıncı...*

Yiğitlerin savaş alanında alacakları durumu da bildirir... *Yiğit on beş yerinden yaralanmalı... Akan selin kanından altımızda Kır-At kınalanmalı,* der...

Çamlıbel koçakları için savaş, düğün bayramdır... *Yürüyün beyler, gününüz doğdu... Bir savaş edelim Çin, Maçin ile...* Onun koçakları şahin gibi uçar, aslanlar gibi düşman üzerine yüklenir... Meydan içinde hasmını arar,

sere serpe düşman önüne gider, ölümü karşılar meydan içinde...

Buna döğüş derler, bey ne, paşa ne... Savaş biter, zafer bizimdir, der Köroğlu. Ve haykırır: *«Tarih yazın şu dağlara nişane»...* Zafer damgasının, dağların göğsüne vurulmasını ister...

— 1 —

BOLU BEYİ'NE

Benden selâm olsun Bolu Beyine
Çıkıp şu dağlara yaslanmalıdır
Ok gıcırtısından, kalkan sesinden
Dağlar sada verip seslenmelidir

Düşman geldi tabur tabur dizildi
Alnımıza kara yazı yazıldı
Tüfek icat oldu, mertlik bozuldu
Eğri kılıç kında paslanmalıdır

KÖROĞLU düşer mi yine şanından
Ayırır çoğunu er meydanından
Kır-At köpüğünden, düşman kanından
Çevrem dolup şalvar ıslanmalıdır

— 2 —

BİR GÜN OLUR Kİ...

Dinleyin ağalar, dinleyin beyler
Sorarım bunları bir gün olur ki
Adam olup koç Kır-Ata binişim (1)
Kırarım belleri bir gün olur ki

Ben yükümü dağ başına çözersem
Sıra sıra koç yiğidi dizersem
Yiğitler elinde bâde süzersem
Ararım bunları bir gün olur ki

Al yanağım kızıl kana boyandı
Akan kandan coşkun sular bulandı
Düşman ne söyledi, paşam inandı
Sorarım sizlerden bir gün olur ki

Ben *YUSUF BEY* idim kendi başıma
Düşürdüm koç yiğidi peşime
Küçük *ALİ*'nı çıkar dağlar başına
Ararım sizleri bir gün olur ki

---

(1) **binişim**: bindiğimde.
Bu türküde, Köroğlu'nun babası Yusuf, kendisine kötülük edenlerden bir gün öç alacağını söylüyor.

— 3 —

ÇAMLIBEL'E GÖÇ

Bir yiğit haykırıp meydana girse (*)
Arka verip sığınacak yer gerek
Çamlıbel'e metin kale yapmaya
Kendi yiğit, özü metin er gerek

Hay nolanda, oğlum *Ali* nolanda (1)
Zor düşmanı bölük bölük bölende
Padişahın divanına varanda
Dil tutulur, dili tutar er gerek

Sıra sıra koç yiğitler dizersin
Alayları bozuk bozuk bozarsın
Berhaneyi Çamlıbel'de çözersin (2)
Burda sana barınacak yer gerek

Göğüs gerek, arka verek dağlara
Hizmet edek bahçalara, bağlara (3)
Şöhret vermek için nice illere
Burda sana devlet gerek, sur gerek

Bir köşk gerek oturmaya yaz ile
Bir sâki, mey doldura naz ile
Yiğitlerin kumandasın saz ile
Vermek için yakışacak dil gerek

DELİ YUSUF, tamamladı öğüdü
Sen tamam et yirmi bir bin yiğidi
Gözlerim görmüyor, suçum ne idi
Koyma kıyamete, burda al gerek

(*) Köroğlu'nun babası Deli Yusuf, oğluna (Ruşen Ali) yapacağı işler için öğüt veriyor.
(1) **nolanda**: ne olaydı, nolaydı. **Ali**: Köroğlu'nun adı.
(2) **berhane**: ev eşyası, göç.
(3) **hizmet**: hizmet, bakım.

— 4 —

YİĞİDİN GÜNÜ

Gelin hey ağalar, çekin kılıncı
Arap atla koç yiğidin günüdür
Göğüs verip, arka verip nal atan
Sırma çullu küheylanlar günüdür

Cenk kurulup cıda, oklar atanda
İki leşker birbirine katanda
Kötülerin yakasından tutanda
Yılan dilli dal hançerin günüdür (1)

Gelin hey ağalar, vurup geçelim
Koç yiğide kanlı gömlek biçelim
İki saat al kızıl kan içelim
Bunda koço yiğidin şanı günüdür

Hay nolanda, koç *KÖROĞLU* nolanda (2)
Ara yerde kurt koyuna dalanda
At vurulup yiğit yaya kalanda
Teke şekli Şam kılıcın günüdür (3)

---

(1) **dal hançer**: kınsız, çıplak hançer.
(2) **nolanda**: ne olanda, ne olacak, ne olaydı.
(3) **teke şekli Şam kılıcı**: bir çeşit kıvrık Şam kılıcı.

— 5 —

FERMANIMIZ YAZILDI

İslâmbol'dan fermanımız yazıldı (1)
Koy yiğitler karşımıza dizildi
Tüfek icat oldu, mertlik bozuldu
Eğri kılıç kında paslanmalıdır

Geç gidelim Magini'nin (?) dağına
El vuralım koç yiğidin malına
Dini bütün arkadaşın yoluna (2)
Serini şol meydana koymalıdır

Yiğit olan yiğit dönmez ölümden (3)
Muhannetin payın alır elinden
Kır-At köpüğünden, insan kanından
Çizmeyile şalvar ıslanmalıdır

Senin gibi yiğit gelmez cihana
Bir dahi doğurmaz doğuran ana
Öyle kılıç vursam fena düşmana
Düşman kılıç ile uslanmalıdır

---

(1) **İslâmbol**: İstanbul (eski söyleyiş), **fermanımız yazıldı**: ölüm emrimiz yazıldı. Hükümete karşı çıkanlar için kullanılır bir deyimdir. (2) **dini bütün**: dürüst, namuslu, sözünde durur kimse. (3) birinci **yiğit** «cesur, mert», ikincisi «genç» anlamında.

— 6 —

CANDAN GEÇEN GELSİN

Seferim var Gürcistan'a
Benim ile göçen gelsin
İnmesin nâmert meydana
Candan, serden geçen gelsin

İçtiğimiz aslan kanı
Yediğimiz süleymanî (1)
Kılıç kabzasından kanı
Şerbet edip içen gelsin

Kulak tut merdin sözüne
İnelim meydan yüzüne
Ecel gömleğin özüne
Kend'eliyle biçen gelsin

KÖROĞLU bir genç aslandır

Döğüş bir düğün bayramdır
Candan, serden geçen gelsin

(1) **süleymani**: bir çeşit iyi hurma.

— 7 —

BASIN KILINCI

Ay yansın ağlar, güneş tutulsun
Parladı parladı çalın kılıncı
Oklar gıcırdasın ayyuka çıksın
Mevlânın aşkına basın kılıncı

Durmayın orada, kargı kucakta
Dolansın yiğitler köşe bucakta
Bir savaş edelim kelle kucakta
Şehitler aşkına çalın kılıncı

Koç yiğitler melemeli dev gibi (1)
Düşman kanı devrilmeli dağ gibi
Dest vurup avını almış bey gibi (2)
Haykırı haykırı çalın kılıncı

Koç yiğitler bu kış burda kışlasın
Yılan dilli eğri hançer işlesin
Kâfir düşman el'amana başlasın (3)
Kaçanı gördermen, basın kılıncı

Koç yiğitler düğün, bayram eylesin
Küheylan kişnesin, aygır oynasın
Kazanlarda adam kanı kaynasın
Esir etmek yok ha, çalın kılıncı

---

(1) **melemeli:** böğürmeli, haykırmalı, aslan gibi kükremeli. (2) **dest vurmak:** el atmak, tutmak. (3) **el'aman:** yenilenin yalvarması.

Yürü yiğit beyler, namımız kalsın
Kelle getirenler bahşişin alsın
Öldürün atların, hep yayan kalsın
Yaya kalana da çalın kılıncı

Koç *KÖROĞLU* girdi meydan almaya
Nara vurup düşmanına dalmaya
Yemin ettim yedi derya dolmaya
Doldurun denizi, basın kılıncı

— 8 —

YARALANMALI

Tan yeri atmadan şafak sökende
Düşmanın üstüne hörelenmeli (1)
Düşman kalkan alıp kılıç çekende
Yiğit on-beş yerden yaralanmalı

Haber aldım ihvanından, kulundan (2)
Doyuk olduk akçasından, pulundan (3)
Hey ağalar, akan kanın alından
Altımızda Kır-At kınalanmalı

KÖROĞLU'm der, mirza gele, han gele (4)
Ben isterim günde yüz tufan gele
Derelerden oluk oluk kan gele
Sele düşüp gövde kürelenmeli (5)

---

(1) **hörelenmeli**: saldırmalı. (2) **ihvan**: sadık dostlar. **kul**: köle, asker, uşak. (3) **doyuk olmak**: doymak. (4) **mirza**: ağa, bey. **Han**: padişah, şah. (5) **kürelemek**: yuvarlanmak.

— 9 —

GELSİN BOLU BEYLERİ

Eğer kendilerde erlik var ise (1)
Gelsin döğüşelim Bolu Beyleri
Kanından susayıp candan geçerse
Gelsin döğüşelim Bolu Beyleri

Atına binende eyledi dizgin
Alayları çatıp eyledi bozgun
Leşine kondurmak isterse kuzgun
Gelsin döğüşelim Bolu Beyleri

Koç yiğitleri aldım da yanıma
Keskin kılıcını çaldım belime (2)
Serimden geçmişim bakmam ölüme
Gelsin döğüşelim Bolu Beyleri

Karşımda durana kalmaz kararım
Doğrulup gelene yoktur zararım
Ya şehitlik ya gazilik dilerim
Gelsin döğüşelim Bolu Beyleri

Ala sadağını sundum özüme (3)
Hezaran kalkanım aldım dizime (4)
KÖROĞLU der, kan göründü gözüme
Gelsin döğüşelim Bolu Beyleri

---

(1) **kendilerde:** kendilerinde. (2) **çaldım belime:** belime astım. (3) **Sadak:** okluk, ok konan mahfaza. (4) **hezaran:** kargı, mızrak, kamış.

— 10 —

ASLAN OLMALI

Akar âb-ı hayat, biter yemişler
Aslan gibi bu dağlarda kalmalı
Yürü oğlum, burda aslanlar yatar
Aslan yatağında aslan olmalı

Yarın burdan kalkıp gitmeli düze
Allah yardım ede burada bize
Almalı kervanı, çıkmalı yüze (1)
Bu dağlarda mesken tutup kalmalı

Topuzu çekmeli, yola durmalı
Bezirgân bozmalı, çerçi vurmalı (2)
Sonunu düşünme, nolup nolmalı
Kovan aslan gibi alıp gelmeli (3)

DELİ YUSUF derler benim adıma
Rahmetme bir kulun, asla dâdına
İşte nasihatım, budur zatına
Kesmeli kervanı, alıp gelmeli

---

(1) **çıkmalı yüze**: yüzümüz ak olmalı, işl başaralım. (2) **bezirgân**: tüccar, kervan tüccarı. **çerçi**: ufak tefek eşya satan gezici esnaf. (3) kovan: kovalayan.

Köroğlu'nun babası Deli Yusuf, oğluna yapacağı işler için öğüt veriyor.

— 11 —

SAVAŞ KUMANDASI

Yürün beyler, korkman, gününüz doğdu
Alın kaleleri, burçları şimdi
Bir savaş edelim Çin, Maçin ile
Basın derelere leşleri şimdi

Yürün beyler yürün, bâde içelim
Girelim meydana candan geçelim
Çalalım kılıcı, kanlar saçalım
Taş taş üstü koyman burçları şimdi

Yürün beyler yürün, şetler kuşanın (1)
Kılıç çekin, düşmanlara döşenin
Başın kesin beyler ile paşanın
Durman hemen çekin göçleri şimdi

Yürün beyler, nettim, kesdiler başı
Yedi bin pehlivan, bir de binbaşı
Diri tutun gelin, yedi kardaşı
Ben elimle kesem başları şimdi

Yürün beyler, bahar geldi, yaz oldu
Bülbül diye beslediğim baz oldu
KÖROĞLU der, bu kumanda az oldu
Ayırın bedenden başları şimdi

---

(1) **şetler kuşanmak**: şeştari denilen, erkek gömleği yapılan yollu değerli kumaş, Hint ve Şam'da dokunurdu. **Kuşanmak**: giyinmek.

—12—

MEYDAN İÇİNDE

İki koçak bir araya gelende (1)
Görelim ne işler meydan içinde (2)
Kesilir kelleler, boşanır kanlar
Yeğin olur leşker, meydan içinde (3)

Oklar uçup gider şahanlar gibi (4)
Mert de aşıp gider aslanlar gibi
Kılıçlar oynaşır ceylânlar gibi (5)
Kesilir ne başlar meydan içinde (6)

Yiğitler çağrışır, yaman gün olur
Allah Allah derler, yüksek ün olur
Cerha cerha, döğüşecek hun olur (7)
Hasmın arar koçlar meydan içinde

KÖROĞLU'yum, methim merde, yiğide
Koç yiğit değişmez cengi düğüne
Sere serpe gider düşman önüne
Ölümü karşılar meydan içinde

---

(1) **koçak:** kahraman, yiğit, cesur kişi. (2) **işler:** yapar. (3) **Yeğin:** üstün, cesur. (4) **şahan:** şahin. (5) **ceylan:** ceylan. (6) **meydan:** savaş alanı. (7) **cerha:** yara. **hun:** kan.

—13—

BEY NE, PAŞA NE!

Yürün aslanlarım, savaş edelim
Buna kavga derler, bey ne, paşa ne
Haykırıp haykırıp kelle keselim
Seyreleyin el ayağı şaşana

Yürüyün beyler cenge, harbi çalınır (1)
Eyi, kötü bu meydanda bilinir
Kılıç değer, adam iki bölünür
Nusret bizim, beyler neci, paşa ne (2)

Gürzün kösteğini kola takmalı
Arap atı sağa, sola yıkmalı
Kargılar, mızraklar birden kalkmalı
Fırsat vermen arap atlar kaşana (3)

KÖROĞLU der, durman, edek cengimiz
Bunda belli olsun yiğit hangimiz
Üç saat sürmeli burda hengimiz (4)
Tarih yazın şu dağlara nişane (5)

---

(1) **harbi**: büyük cenk davulu. (2) **nusrat**: zafer. (3) **kaşanmak**: işemek (at). (4) **heng**: ahenk, eğlence. (5) **nişane**: nişan, iz, hatıra, anı.

Köroğlu, her savaştan önce askerlerine burada olduğu gibi moral veren türküler söyler.

—14—

VUR BİR YANA

Yüce dağlar başında
Kar bir yana, kış bir yana
Depreşir ağzım içinde
Dil bir yana, diş bir yana

Bahar olur, sular coşar
Yüce dağlardan yol aşar
Bir gün olur ayrı düşer
Leş bir yana, baş bir yana

Nidelim beyler, nidelim
Baş kesip kanlar dökelim
Ayvaz'a imdat gidelim (1)
Üç bir yana, beş bir yana

Bire beyler, bire paşa
Karlı karlı dağlar aşa
Bir gün ola ayrı düşe
Kıç bir yana, baş bir yana (2)

Noldu hey sevdiğim, noldu
Dereler kan ile doldu
Gördün hasmın yeğin oldu (3)
Kaç bir yana, eş bir yana

(1) Ayvaz, Bolu Beyi'ne tutsak olduğu sırada söylenmiştir.
(2) kıç: bacak. (3) yeğin: üstün.

Kocadım, belim büküldü
Tütünüm arşa dikildi (4)
Gözümden dolu döküldü (5)
Kan bir yana, yaş bir yana

Noldu, Koç *KÖROĞLU*, noldu
Ahd-ı peymaneler doldu (6)
Gördün düşman geldi zorlu
Vur bir yana, kaç bir yana

(4) **tütün**: duman (üzüntüden, iç yanmasından duman çıkıyor). (5) **dolu**: yaş, su. (6) **ahd-ı peymane**: intikam kadehi.

Bu türkü önce de yayımlanmıştı. Yeni bulduğumuz yukarıki, hem iki dörtlük fazla, hem oldukça değişiktir.

— 15 —

SAVAŞ MEYDANI

İki koçak bir meydana gelince
Yiğit derler arap atı koşana
Çarhacılar bir birini bulunca
Yeğin atlar da yer bulmaz kaşana

Yeğin atlar dorusundan, kırından (1)
Şahbazların yahşisinden, yeğinden
Koç yiğitler izin ister beyinden
Düşmanına boz kurt gibi boşana (2)

Koç yiğit cıdasın kendi götürür
Kimini vurur, kimisin yatırır
Kelle keser, aktarmasın götürür (3)
Hayın derler ol mahalde şaşana

KÖROĞLU der, ulu divan kurulsun (4)
Çekilsin sancaklar, tuğlar yürüsün
Koç yiğidin bunda adı sorulsun
Buna döğüş derler, bey ne, paşa ne

---

(1) **doru**: kara ile kızıl arasında at rengi. **kır**: az kara ile karışık ak at rengi. **yeğin at**: çevik, atılgan at. (2) **boşanmak**: saldırmak. (3) **aktarmak**: yere sermek, devirmek, yenmek. Burada, devirdiği düşmanı alıp götürür. (4) **divan**: savaş (burada).

— 16 —

DEV GEREK

Benden selâm olsun Bolu Beyine
Benim ile uğraşmağa dev gerek
Ünvan para etmez harp meydanında
Doğrar eğri kılıç, bilek zor gerek

Ayvaz oğlum, sabah gör olur neler
Yiğitler meydanda koç gibi meler
Yere düşer karpuz gibi kelleler
Salâvat çekmeye çetin dil gerek (1)

Alçaklarda olur atından inme
Ergeç yiğitsen sözünden de dönme (2)
Çokluk para etmez mala güvenme
Kurnaz adam iflah olmaz, bön gerek (3)

Koç *KÖROĞLU*'m, öğüdünden yorulmaz
Kesilen kelleden hesap sorulmaz
Boş laf atmayınan meydan alınmaz (4)
Er yiğit er meydanında dev gerek

---

(1) **salâvat çekmek**: sıkışık zamanlarda dua etmek (2) **ergeç**: **erkek** deve, teke. Burada «olgun, gerçek», (3) **iflâh olmak**: mutlu olma, başarılı olma, kurtulma. **bön**: saf, iyi niyet, gönlü ari (4) **meydan almak**: savaş kazanmak, üstün olmak.
Burada Köroğlu, oğlu Ayvaz'a öğüt veriyor.

— 17 —

BOLU BASKINI

Bir yiğit, benim, diyende
Kaynayıp da coşmamalı
İşin icrasın bilmeyen
Hiç haddinden şaşmamalı

Kalmadı beyler, malımdan
Kimse bilmez ahvalımdan
Güzelleri illerinden
Almayınca gelmemeli

KÖROĞLU der, koç yiğitler
Hazırlansın arap atlar
Sandığa giren yiğitler
Bu sandıktan çıkmamalı (1)

(1) Ayvaz, Bolu Beyi'ne tutsak olmuştur. Bir baskınla kurtarılacaktır. Bunun için sandıklara girip, atların sırtında şehre girecekler, sırası gelince de ortaya çıkacaklardır. Bu tehlikeli plan için Köroğlu gerekli emirleri bu türkü ile veriyor.

— 18 —

BEN BİR KÖROĞLU'YUM

Ben bir Köroğlu'yum, dağda gezerim
Esen rüzgârlardan hile sezerim
Demir külünk ile başın ezerim (1)
Kervanı görünce kızar tozarım

Tokat kervanından aldım bakırı (2)
İncitmeyin fukarayı, fakiri
Tuna seli gibi boz ırakıyı (3)

İçin beyler için, kervan gelince (4)
İçin efeler için, tâ gün doğunca

Yokuşa çıkarken keklik sekişli
İnişe inerken tavşan büküşlü
Düşmanı görünce kuzgun bakışlı (5)

Yetişin yetişin kervan gelince
Yetişin yetişin tâ gün doğunca (6)

---

(1) **külünk**: büyük kazma. (2) eskiden Tokatta bakır çıkaran bir dökümhane vardı. Kervanlar oradan aldıkları bakırı yurdun her yanına taşırdı. (3) **ırakı**: rakı. (4) **kervan gelince**: kervan gelinceye dek. **doğunca**: doğuncaya dek. (5) Bu dörtlükte Köroğlu, Kır-At'ı övüyor (6) ağızdan derlenen bu türkü, Köroğlu geleneğinin zayıfladığını gösterir, birkaç türkünün karışımı olması dolayısıyle.

— 19 —

ACEMİSTAN SEFERİ

Gele Zor Bezirgân, beri gel hele
Bir kule yaptırak baş baş üstüne
Seçilsin yiğitler seninle bile
Dolmalı deryalar leş leş üstüne

Gele *Dağıstanlı Hasan*'ım gele
İniver meydana, dev gibi mele
Hoylu'nun dâdını acep kim ala (1)
Koymayın bu şehri taş taş üstüne

Gele *Deli Hasan* in bu meydana
Ejderhalar gibi ateş saçsana
Bu Acem'i vurup öte geçsene (2)
Doldur dereleri leş leş üstüne

Gele *Demircioğlu*, ne durdun orda
Tenbihe hacet mi sen gibi merde
Hoylu Bey düşürdü beni bu derde
Birkaç kale yapın baş baş üstüne

---

(1) acemistan seferinde değerli komutan Hoylu şehit olmuştur. İntikamı almak için Köroğlu yanıp tutuşmaktadır. Komutanlara gerekli emirleri veriyor. **dâd:** intikam. (2) **vurmak:** yakıp yıkmak, yağma etmek.

Gèle *Han Ayvaz*'ım bâde içelim
Koç yiğide kanlı gömlek biçelim
Hoylu ölmüş, candan, serden geçelim
Keselim *Acem*'i baş baş üstüne

Gele cümle leşker, beri gel beri (3)
Koyalım bu yola can ile seri
Çamlıbel dağına dönmezsem geri
Kalırsa bu iller taş taş üstüne

Ben de *KÖROĞLU*'yum, böyledir emrim
Gün doğandan gün batana kararım
Bu gün bu meydana ben de inerim
Şöyle bir cenk edek yaz, kış üstüne

(3) **leşker**: asker.

— 20 —

ERZURUM'A DOĞRU

Benden selâm olsun Cevher Paşa'ya (1)
Şimdi keleşlerim seni titretir (2)
Şeşberle gürz yağar yağmur misali
Söndürür Erzurum'u, Kân'ı titretir (3)

Atlarım azgındır, gemini almaz
Koçaklarım birbirinden yaramaz
Bedir yüzlü Ayvaz ferman dinlemez (4)
Ünü gider, Hindistan'ı titretir

Hürşem Ali'm der ki, sözün alâsı (5)
Acep bulunur mu derdin çaresi
Koçaklarım vardır, devlete âsi
Ünü gider Al'Osman'ı titretir (6)

---

(1) **Cevher Paşa:** Erzurum valisi. (2) **keleş: yiğit, kahraman.** (3) **kân:** ocak (burada asker kışlası). (4) **bedir yüzlü:** ay yüzlü. (5) **Hürşem Ali:** Rûşen Ali (Köroğlu'nun asıl adı). (6) **Al'Osman:** Osmanlı soyu, Osmanlı ülkesi.

— 21 —

KOCALDIM

Kocaldım, belim büküldü (1)
Gözümün nuru döküldü
Damarım bendi söküldü
Kocaldım Ayvaz, pir oldum (2)

Feleğin nolduğun bildim
Kâhice kâhice güldüm (3)
Ben her şeyden arzum aldım
Kocaldım Ayvaz, pir oldum

(Güzele) bâde içirdim
Hasmı meydandan kaçırdım
Yedi naldan ok geçirdim (4)
Kocaldım Ayvaz, pir oldum

KÖROĞLU der, yârim gelmez
Akan gözüm yaşın silmez
Eski gençlik ele girmez
Kocaldım Ayvaz, pir oldum (5)

---

(1) **kocalmak**: ihtiyarlamak .(2) **pir olmak**: ihtiyarlamak, yaşlanmak. (3) **kâhice kâhice**: bazı bazı. (4) okunun delme gücünü denemek için düz nallar üst üste konarak oklanır. Yedi nalı da ancak Köroğlu gibi bahadırlar yapabilir. (5) Bu türkü, Köroğlu'nun umutsuz bir zamanında ve sır olup kaybolmadan önce söylenmiş olacak.

— 22 —

KÖROĞLU GİDİYOR

Gider oldum beyler Haleb'e, Hoy'a (1)
Mevlâm yetiştirsin düğüne, toya
Bozdurun altını beyaz akçaya (2)
Sarfedin beylere ha ben gelince (3)

Çağırın gelsin Tekeli'nin beyini (4)
İçinizde yoktur ondan yeğini (5)
Ayırın sürüden bin erkeğini
Kırdırın kasaba ha ben gelince

Kır-Atım yok, binem gidem sazana (6)
Yiğit odur öz malını kazana
Yüz batman pirinci küçük kazana (7)
Yedirin beylere ha ben gelince

---

(1) Bir söylentiye göre, **Köroğlu** sonunu biliyordu. Ordusunu bırakıp gidecektir. Bunu arkadaşlarına belli etmiyor, geleceğini söylüyor. Son emirlerini bu türkü ile veriyor. **Hoy:** İran Azarbeycan'ında bir Türk şehri. (2) **beyaz akça:** gümüş para. (3) **ben gelince:** ben gelinceye kadar. (4) **Tekeli Beyi:** Köroğlu'nun değerli beylerinden. (5) **yeğin:** üstün, güçlü. (6) **Kır-At,** daha önce kaybolmuştu. **sazan:** sazlık, bataklık. (7) **batman:** sekiz kiloluk bir ağırlık ölçüsü.

KÖROĞLU'm der, devran döndü **âhire** (8)
Altın madenleri döndü bakıra
Satın Çamlıbel'i verin çakıra (9)
İçirin beylere ha ben gelince

(8) **devran döndü:** zaman bozuldu, talih ters döndü. **âhire:** sonuna, kıyamete yakın. (9) **çakır:** rakı.

KÖROĞLU'NUN KOÇAKLARI

Yiğit olan gümbür gümbür gürlesin
Yiğidi doğuran ana bin yaşa
Ak gövdeden kızıl kanlar şorlasın
Yiğidi doğuran ana bin yaşa

KÖROĞLU, Çamlıbel'e çıktıktan sonra yalnız kalmadı. Birçok koçak onun yanına geldi. Bunların kimisi kanun kaçağıydı. Kimisi Köroğlu'nun ününü duymuş, koşup yanına gelmişti. Kimisi de bir rastlantı sonucu onunla karşılaşmış, dövüşmüş, sonunda ona bağlanmış gönüllü koçaklardı. Bunların da Çamlıbel'e gelişlerinin ayrı ayrı hikâyeleri vardır.

Koçaklar arasında Ayvaz'ın yeri farklıdır. Köroğlu'nun Ayvaz için söylediği türküler vardır. Onları başka bir bölümde topladık. Ayvaz'ın hikâyesini de orada verdik.

Köroğlu'nun büyük beylerinin başında *Demircioğlu* gelir. Onun hikâyesi kısaca şöyledir:

Bir gün Köroğlu, Kır At'ı nallatmak için kasabaya inmişti. Atını bir nalbant dükkânına götürdü, nallattı. Sonra çıkardı, nalbanta bir sarı lira verdi. Nalbant, altını iki parmağı arasında şöyle bir yokladı, geri verdi. Ağam, dedi, bu silik altını başkasına ver... Köroğlu işi anladı. Kendisine kuvvet gösterisi yapıyordu nalbant... Altın ne silikti, ne de bir başka şey... O zaman Köroğlu, iki üç nalı eline aldı, şöyle bir büktü. Üçünü birden çatır çatır kırdı. Ve bu sefer kendisi; ustam, dedi. Senin nalların da çürük... O zaman nalbant Demircioğlu, işi anladı. Yok-

sa, dedi, senin adın Köroğlu mu?... İyi bildin, dedi Köroğlu. Bindi atına, sürdü... Demircioğlu, dükkânı kapadı, o da at bindi. Kasabanın dışında Köroğlu'nu bekledi. Kasabada işini bitiren Köroğlu'nu çevirdi, birlikte Çamlıbel'e geldiler. Yiğitlerin tanışması da yiğitçe oluyormuş...

Ötekiler, *Köse Kenan, Koca Arap, Celâlî Bey, Kiziroğlu Mustafa Bey, İsa Balı, Koca Bey, Acemoğlu, Deli Hoylu, Köse Sefer, Kabre Sığmaz, Güdümen*... Daha nice nice yiğitleri var Köroğlu'nun... Eh, böyle serden, candan geçen koçaklarla dağları bile devirir Köroğlu... Bakalım yiğit beyleri için neler diyecek kahramanımız... Aldı Köroğlu:

ZOR BEZİRGÂN'A ÖVGÜ

ZOR BEZİRGÂN bunun adı
Geldi bu meydanın tadı
Yedi çift camus kuvveti (1)
Vermiş Allah, bilin beyler

Heybetinden aslan korkar (2)
Düşmanları yarar, yırtar
Aç kurt gibi adam kapar
Hep maşallah, deyin beyler

Yumruk vursa dağı yıkar
Düşmanın temelin söker
Aslan gibi dağı teper
Dağı, taşı söker, beyler

Nice pehlivanlar bağlar
Zarbına dayanmaz dağlar (3)
Yalvarsan, beraber ağlar
Bir mürüvvet-kânı, beyler (4)

KÖROĞLU'nun pehlivanı
Yoluna koymuşum canı
Ünü zaptetmiş cihanı (5)
Budur, kanlar içen, beyler

---

(1) **camus**: manda. (2) **heybet**: saygı ile karışık, korku veren görünüş. (3) **zarp**: vurma, dövme. (4) **mürüvvet-kânı**: mertlik, yiğitlik mâdeni, özü. (5) **ün**: şöhret, iyi ad.

Zor Bezirgân, Köroğlu'nun çok sevdiği komutanlarındandır. Bütün komutanlarını sever ve över Köroğlu.

— 24 —

GÜMBÜR GÜMBÜRLENİR

Mert dayanır, nâmert kaçar
Meydan gümbür gümbürlenir
Şahlar şahı divân açar
Divan gümbür gümbürlenir

Yiğit kendini övende
Oklar menzili dövende
Kılıç kalkana deyende
Kalkan gümbür gümbürlenir

Ok atılır kalasından
Hak saklasın belâsından
KÖROĞLU'nun narasından
Dağlar gümbür gümbürlenir

— 25 —

ÇAMLIBEL'İN AÇ KURTLARI

Kıbrıs şarabın içmişler (1)
Can ile serden geçmişler
Bugün oradan göçmüşler
Bir er yırtar, söker gelir

Hırlaşırlar arı gibi
Kopuşurlar sürü gibi (2)
Beş ay'ının seli gibi (3)
Derelerden akar gelir

Bellidir yiğit yapısı
Şimdi toplanır hepisi
Açıldı Çamlı kapısı (4)
Birbirini teper gelir

KÖROĞLU'm besler mertleri
Yumuşak ederler sertleri
Çamlıbel'in aç kurtları
Birbirini kapar gelir

---

(1) **Kıbrıs şarabı:** eskiden Kıbrıs şarabı çon ünlüydü. İstanbul saraylarına şarap Kıbrıs'tan gelirdi. (2) **kopuşmak: koşmak**, koşuşmak. (3) **beş aylar:** ilkbahar ve yaz ayları. (4) **Çamlı kapısı:** Çamlıbel'deki kalenin kapısı.

— 26 —

PAŞA GELİR

Bugün ben bir söz işittim
Üstümüze paşa gelir
Bütün düşmanlarım bile (1)
Asker almış, koşa gelir (2)

Hepimiz de arap atlı
Konuşalım tatlı tatlı
İster olsun yüz bin atlı
Yalnız *AYVAZ* başa gelir

KÖROĞLU'm söyledi bunu
Cihanı kaplamış ünü
Bu günlerdir kavga günü
Köpük atar, coşa gelir

---

(1) **bile**: birlikte, beraber (2) **koşa gelir**: koşarak gelir.

— 27 —

KAPLAN ÜNLÜ KÖROĞLU

Selâm olsun ağalara, beylere
Sılasına gitmek ister *KÖROĞLU*
Ala karlı, mor sünbüllü dağlara
Çıkıp seyran etmek ister *KÖROĞLU*

Ey ağalar, nedir bizim suçumuz
Uğrun uğrun döğüş bizim işimiz
Demircioğlu, *Köse Sefer*, üçümüz
İçimizde nam sahibi *KÖROĞLU*

Deryanın yüzünde yatan gemiler
Zârından da dağlar, taşlar iniler
Dağında da aslan gibi gürüler (1)
Kurt avazlı, kaplan ünlü *KÖROĞLU*

Adımı sorarsan Uruşan Ali
Döğüş görmeyeli del'oldum deli
Sağ yanı *Ayvaz* da, solu *Bey Veli*
Feracesi merdaneli *KÖROĞLU*

---

(1) **gürüler:** gürler, haykırır.

— 28 —

KİZİROĞLU

Bir hışmınan geldi geçti
Kiziroğlu Mustafa Bey (1)
Bu dağları deldi geçti
Kiziroğlu Mustafa Bey

Ağam kim, canım kim
Nigâr kim, canım kim
Kiziroğlu Mustafa Bey

Bir at biner alapaça
Fırsat vermez Kır-At kaça
Az kaldı ortamdan biçe
Kiziroğlu Mustafa Bey

Ağam kim, canım kim
Nigâr kim, canım kim
Kiziroğlu Mustafa Bey

---

(1) Kiziroğlu Mustafa Bey, Kars'ın Kiziroğlu köyünün beyiydi. Köroğlu, Gürcistan'a giderken yolu onun köyüne uğradı. İleri geri derken, kapıştılar. Köroğlu yenildi. Onun üzerine, karısı Nigâr Hanım'a bu türkûyle Kiziroğlu'nu tanıttı. Çadırın dışından gizlice onları dinleyen Kiziroğlu,

Hay edende haya teper
Huy edende huya teper
Köroğlu'nu çaya teper
Kiziroğlu Mustafa Bey

Ağam kim, canım kim
Nigâr kim, canım kim
Kiziroğlu Mustafa Bey

---

kendisini öven Köroğlu'yla barıştı. Türkünün başka bir söylenişi de şöyledir:

Bir atı var Alapaça (peh peh peh)
Mecel vermez Kır-At kaça (hey hey hey)
Az kaldı ortamdan biçe
Ağam kim, paşam kim
Nigâr kim, Hanım kim
Kiziroğlu Mustafa Bey
Bir Bey'in oğlu
Zor Bey'in oğlu
Hay edende haya teper (peh peh peh)
Huy edende huya teper (hey hey hey)
Köroğlu'nu suya teper
Ağam kim, paşam kim
Nigâr kim, Hanım kim
Bir Bey'in oğlu
Zor Bey'in oğlu
Bir fendile geldi geçti (peh peh peh)
Kiziroğlu Mustafa Bey (hey hey hey)
Hışmı dağı deldi geçti
Ağam kim, paşam kim
Nigâr kim, Hanım kim
Kiziroğlu Mustafa Bey
Bir Bey'in oğlu
Zor Beyin oğlu

BAŞI DOST YOLUNA KOYANLARDANIZ

Muhannetlik değil kârımız
Şehriyar sözüne uyanlardanız (1)
Meydana girende yoktur korkumuz
Kazaya iriza diyenlerdeniz (2)

Ötleklerle hoş değildir aramız
Teke tek düşmana varmak töremiz (3)
Muhannete sardırmayız yaramız
Yarayı kendimiz saranlardanız

Bineyidim Kır-Atımın üstüne
Alayıdım hançerimi destime
Gafili varmayız düşman üstüne (4)
Vakta hazır olun, diyenlerdeniz (5)

KÖROĞLU'm çıkalım dağlar salına
At sürelim mal yemezin malına
Başın koydum arkadaşın yoluna
Başı dost yoluna koyanlardanız

---

(1) **şehriyar:** büyük hükümdar, kudretli padişah. (2) **kazaya iriza:** kadere boyun eğmek, razı olmak. (3) **töre:** gelenek, yol, tutum. (4) **gafili varmak:** habersiz gitmek. (5) **vakta hazır olmak:** savaştan önce «ölümüne hazir ol» anlamında, haber vermek.

— 30 —

NEYLEYİM

Benden selâm eylen o bey babama
Ettiği aklımdan çıkmaz, neyleyim
Öperim ellerin hanım ninemin (1)
DEMİRCİOĞLU bensiz gitmez neyleyim

Durman hey ağalar, gelin meydana
Boyansın kılıçlar al kızıl kana
Bende mürüvvet yok, kıyarım cana
İçerimden ganım gitmez, neyleyim

Arap at altında durmaz savaşır
Kılıcı çekersem gözler kamaşır
Benim ilen şimdi devler uğraşır (2)
Sizin ilen işim bitmez, neyleyim

KÖROĞLU'nu dersen, bir genç aslandır
DEMİRCİOĞLU yanında bir kahramandır
DİZDAR der ki, döğüşecek zamandır
Beş yüz atlı bana yetmez, neyleyim

---

(1) **hanım nine**: ana, anne. (2) **uğraşmak**: savaşmak.

— 31 —

KANLI GÖMLEK

Yiğitler silkinip ata binende
Derelerden boz kurtlara ün olur (1)
Yiğit olan döne döne döğüşür
Kötüler kavgadan kaçar, dön olur (2)

Yiğit cidasını almış atıyor
Ak elleri kızıl kana batıyor
Bir kötü kavgadan dönmüş, kaçıyor
Kaçma kötü kaçma, şimdin hûn olur (3)

Bir yiğit cıdasın almış eline
Başını koymuş da yiğit yoluna
Kalkan paralana, zırhlar deline
Kanlı gömlek koç yiğide don olur (4)

KÖROĞLU çağırır figan, ağıtlar (5)
İman ehli birbirini öğütler
Boydan boya demir donlu yiğitler
Vurur cıdasını kahraman olur

---

(1) **ün olur:** ses olur, ulur. (2) **dön olur:** döner, korkak. (3) **hûn:** kan. (4) **don:** elbise, giysi. (5) **figan:** inleme, feryat. **ağıtlamak:** ölenlere iyiliklerini anarak türkü yakmak, ölüm türküsü.

— 32 —

DÖNDÜRÜ DÖNDÜRÜ

Bizim illerin beyleri
Yakar kandili kandili
İçip aslana dönerler
Kadeh döndürü döndürü (1)

Hem içerler, hem kanarlar
Düşmana meydan ararlar
Arap atlara binerler
Boynun sündürü sündürü (2)

Çürüdü gönlüm çürüdü
İçerde yürek eridi
Beylerin kolu yoruldu
Kılıç döndürü döndürü

Beyler, neyleyip nidelim
Güzellerle göç edelim
Meydanda at oynatalım
Boynun döndürü döndürü

KÖROĞLU der ki, karıdım (3)
İhtiyar oldum, faridım (4)
At yoruldu, ben yoruldum
Güzel bindiri bindiri (5)

---

(1) **döndürü:** döndürerek, döndüre. (2) **sündürü:** uzatarak. (3) **karımak:** yaşlanmak. (4) **farımak:** vazgeçmek, usanmak. (5) **bindiri bindiri:** bindire bindire.

ARZUMANIM KALMADI

Yürü bire kahpe felek
Sende arzumanım kalmadı (1)
Sineme sarıldı melek
Tende arzumanım kalmadı

Meclisler kurdum, oturdum
Çok düşman elc getirdim
Hezâran kalkan götürdüm (2)
Kolda arzumanım kalmadı

Yârin bahçesine girdim
Gonca güllerin derdim
Bülbülün figanın gördüm
Gülde arzumanım kalmadı

Kırmızı kanadır kasdım (3)
Hem düşmanım var, hem dostum
Haram'oldum yollar kesdim (4)
Belde arzumanım kalmadı (5)

KÖROĞLU çağırır türkü
Seyreledi Şam'ı, Şark'ı
Koç yiğitte neyler korku
İlde arzumanım kalmadı (6)

---

(1) **arzuman**: arzu, istek, heves. (2) **hezâran**: binlerce. (3) **kasdım**: isteğim. (4) **haram'oldum**: harâmi (yol kesen) oldum (vezin için böyle). (5) **bel**: iki dağ arası geçit. Harâmiler böyle yerlerde yol keser, soygun yaparlar. (6) **il**: memleket, ülke.

— 34 —

OLMASAYDI

Çar köşe fânî dünyada (1)
Koç yiğitler olmasaydı
Dünyayı zulmet alırdı (2)
Ağlayanlar gülmeseydi

Dünyayı zulüm alırdı
Gün doğmaz, öyle kalırdı
Âşıklar mecnun olurdu
Sevdiceğin görmeseydi

Sevdiğim, karşında salın
Bilmez misin âşık hâlin
Yâre gönderdiğim gülün
Yapracağı solmasaydı

Vur, ha koç *KÖROĞLU*, vur ha
Yâr derdini derman ala
Ölüme bulurdun çare
İzin Hak'tan olmasaydı

---

(1) **çar köşe:** dört köşe, her yan. (2) **zulmet:** karanlık, kötülük.

— 35 —

GELİN DURUŞALIM

Behey, dörtlüler, beşliler (1)
Gelin gelin, duruşalım (2)
Kaplan postlu giyişliler (3)
Gelin gelin, duruşalım

Gelip şunda, gitmek olmaz (4)
Çok söyleyip ötmek olmaz
Kahvede tav atmak olmaz (5)
Gelin gelin, duruşalım

Hey, anasına küsenler
Kurulu yayı yasanlar (6)

Gelin gelin, duruşalım

KÖROĞLU der, ilimize
Toz kondurma gülümüze
Yazık sizin telinize (7)
Gelin gelin, duruşalım

---

(1) **dörtlüler, beşliler:** bir tür asker sınıfları. Bunlar Köroğlu'nu yakalamak için gönderilmişler, fakat, Köroğlu'nu görünce savaşa girmeye korkmuşlar, uzakta kalmışlardır. Bu türküyle, Köroğlu onları savaşa çağırıyor. (2) **duruşmak:** savaşmak. (3) **kaplan postu:** eskiden yiğit savaşçılar sırtlarına kaplan postu giyerlerdi. (4) **şunda:** burada. (5) **tav atmak:** kendini övmek, yüksekten atmak (laf). (6) **yasmak:** boşaltmak, koyvermek. (7) **tel:** tüy Eskiden rütbelere göre askerler başlıklarına turna teli takarlardı.

— 36 —

VUR DİYENDE

AYVAZ benim senden yana (1)
Kurban olam şirin cana
Sağda duran *KÖSE KENAN*
Vur, diyende vurmaz mısın
Kır, diyende kırmaz mısın

AYVAZ'ın kolları bağlı
Ciğerciğim oda dağlı
Sol taraftan *DEMİRCİOĞLU*
Vur, diyende vurmaz mısın
Kır, diyende kırmaz mısın

KÖROĞLU'm söylüyor zatı
Ülkelerde vardır methi
ACEMOĞLU, sür kır-atı
Sür, diyende sürmez misin
Vur, diyende vurmaz mısın
Kır, diyende kırmaz mısın

(1) Tutsak olan Ayvaz'ı kurtarmaya giderken söylenmiştir

— 37 —

AĞLAŞAK HOYLU'YA

Gelin, *Hoylu*'yu soyalım (1)
Güllap suyuyla yuyalım (2)
Mezara nasıl koyalım
Gelin ağlaşak Hoylu'ya

Hoylu değil, bu bir kale
Seyret başa gelen hâle
Gitti aslan, gelmez yola
Gelin ağlaşak Hoylu'ya

Hoylu'nun silâhını satın
Üstüne kubbeler çatın (3)
Hoylu'yu şehide katın
Gelin ağlaşak Hoylu'ya

Bizim dağların kaplanı
Güleşse yıkar aslanı
KÖROĞLU'nun kahramanı
Gelin ağlaşak Hoylu'ya

---

(1) Köroğlu, çok sevdiği komutanlarından Hoylu'nun öldüğü haberini duyunca bu türküyü söyler. (2) **güllap suyu:** gül suyu. (3) mezarının üstüne kubbeli türbe yapın, diyor.

DEMİRCİOĞLU TUTSAK OLDUĞU

Köroğlu — Benden selâm olsun Cevher Paşa'ya (1)
Can ister ki, bu firkata dayana
Şimdi yiğitliğin geldi sırası
Eğilip de öz kanını yalana

Demircioğlu — Şükür olsun Yaradana, çok şükür
Şükür ki, serdarım geldi üstüme (2)
Bu yarayla ölsem bile gam değil
Şükür ki, Köroğlu'm geldi üstüme

Köroğlu — Ah edende gözden yaşı dökerim
Gazep etsem nice beller bükerim (3)
Peg eder, peglere arpa ekerim (4)
Koçaklarım birbirinden talana

Demircioğlu — Bakmaz mısın tenden akan kanıma
Bir od düştü beyim, şirin canıma
Bir haber gönderin Telli Hanıma (5)
Korkarım bir zeval gele dostuma (6)

Köroğlu — *Hür'şen Ali*'m der, yüzünü göreyim
Düşmanımdan intikamım alayım
Hışma gelip şimdi kılıç çalayım (7)
Kan, bağırsak birbirine dolana

---

(1) Köroğlu'nun komutanlarından Demircioğlu, Cevher Paşa'ya tutsak olmuştur. Asılacağı sırada, Köroğlu, derviş kılığında darağacının dibine gelir. Bu türküyle konuşurlar, sonunda arkadaşını kurtarır. Köroğlu, kendini tanıtmak istemediğinden, asıl adı olan Ruşen (Hürşen) Ali'yi kullanır. (2) serdar: komutan (Köroğlu). (3) gazep etmek: kızmak. (4) peg: harabe. peg etmek: harap etmek, harabeye çevirmek. (5) Telli Hanım: Demircioğlu'nun karısının adı. (6) zeval gelmek: mahvolma, yok olma, kötülük gelmek. (7) hışma gelmek: kızmak, asabileşmek, sinirlenmek.

YİĞİDİ DOĞURAN ANA

Yiğit olan gümbür gümbür gürlesin
Yiğidi doğuran ana bin yaşa
Ak gövdede kızıl kanlar şorlasın
Yiğidi doğuran ana bin yaşa

Davlumbazlar yeğde yeğde vuranda (1)
Çarkacılar sağlı sollu dönende (2)
Eğri kılıç ak gövdeyi bölende
Yiğidi doğuran ana bin yaşa

Gele beyler cenge, harbi çalınsın (3)
Çamlıbel askeri ayrı bölünsün
Gece gündüz darb-ı meydan kurulsun (4)
Yiğidi doğuran ana bin yaşa

Asıl koç yiğitler pusuda saklı
Belleri kılıçlı, eli mızraklı
Hep şahin bakışlı, aslan sıfatlı (5)
Yürü, kan içenler hep binler yaşa

KÖROĞLU der, bu gün burda duralım
Sabah olsun, darb-ı meydan kuralım
Akan kandan dolu şarap vuralım
Yürü, *DELİ HOYLU*'m, sen binler yaşa (6)

---

(1) **yeğde yeğde:** yavaş yavaş, **davlumbaz:** büyük cenk davulu. (2) **çarkacı:** öncü asker. (3) **harbi:** cenk davulu. (4) **darb-ı meydan:** dövüş, savaş alanı. (5) **aslan sıfatlı:** aslan yüzlü, aslan çehreli. (6) **Deli Hoylu:** Köroğlu'nun komutanlarından.

KÖROĞLU ZİNDANDA

Bolu Beyi ıssız kodu dağları
Ak sineme vurdu gitti dağları
KÖROĞLU'nun demir kesen beyleri
Yiğit beyler şimdi durmasın gelsin

YILLARCA serüvenden serüvene koşan Köroğlu, kara günler de yaşamıştır. Bir kez, yalnız başına kılık değiştirip gittiği Bolu'da yakalanmış, zindana atılmıştır. Bir seferinde de İran Gürcistan seferinde yine tek başına bir işe girişmiş ve yine yakalanmıştır.

Bu acı günler üzerine güzel türküleri vardır koç Köroğlu'nun. Bu arada adamları yanına gelir, gider. Kaçırma düzenleri hazırlarlar. Tabiî, her zaman yiğitlik sökmez. Hileyle de iş görmek gerekir. Hile ortaya çıkınca, kılıçlar da kınından çıkar. Ondan sonra ver elini, Çamlıbel...

KOÇAKLARINI BEKLİYOR (1)

Yine yiğitlerim düştü yâdıma
Ağalar ağası yanımda gerek
Bir büküşte yedi geyim nal kıran
Koç *DEMİRCİOĞLU*'m yanımda gerek

Padişah suratlım, kolu beratlım
Çentiyan kılıçlını, dest-i kuvvetlim
Böbür aslan huylum, kaplan sıfatlım
KÖSE KENAN emmim yanımda gerek

Kimsenin halinden sorupta bilmez
Padişahtan ferman gelse dinlemez
Yüz bin ordu olsa gaygısı olmaz
Şimdi *KOCA ARAP* yanımda gerek

Derya atı biner, demir donludur
Meydana girende aslan canlıdır
Özü bir han oğlu, İsfehanlı'dır
Şimdi *KOCABEY*'im yanımda gerek

Âhedüben bu zevkini artıran
Öz özüne bir Haleb'i batıran
Beş dünya güzelin seçip getiren
Şimdi *CELALİ BEY* yanımda gerek

---

(1) Köroğlu zındandadır. Koçaklarını bekliyor Gelip onu kurtaracaklar... Ama, zındanda canı da sıkılıyor... Onların yanında olması gerek... Aldı sazını, bakalım ne dedi?..

Gürcistan ilinden amana kaldı
Şam ile Halep'ten bir şikâr aldı
Aslı *POLATOĞLU* Mısır'dan geldi
BIYIKLI YUSUF'um yanımda gerek

Kılıç çekip ordulara saldıran
İran Şah'ın bayrağını indiren
Şeşber atıp bedenleri böldüren
KİZİR MUSTAFA BEY yanımda gerek

KÖROĞLU'm, zindanda sıkıldı canı
AYVAZ'ı görmezsem olurum deli
Çiğni hezeranlı, desti cıdalı
Güzel *İSA BAL*'ım yanımda gerek

GÜNÜDÜR BU GÜN

Nâmem varır, Çamlıbel'im sallanır (1)
Okuyup dinleyen cümle bulanır
Yirmi dört boğumlu kargı kullanır
Şol *Koca Kenan*'ın günüdür bu gün

Benden selâm olsun *Deli Hoylu*'ya
Kaplan sıfatıyla fidan boyluya (2)
Dal kılıcı şimşek gibi parlaya (3)
Şol *Deli Hoylu*'nun günüdür bu gün

Deryalar üstünde oynar gemiler
Dalga vurur inim inim iniler
Baş kesende aslan gibi ünüler (4)
Şol *Kabre Sığmaz*'ın günüdür bu gün

Köse Sefer bilir yolun doğrusu
Burda belli olur yiğit hangisi
Aslanın ödünü çatlatır sesi
Böyle kahramanın günüdür bu gün

Ulaşsınlar, benim benim, diyenler
Nâhak yere tatlı cana kıyanlar
Adam etin kebap edip yiyenler
Cümle pehlivanın günüdür bu gün

---

(1) **nâme:** mektup. Köroğlu mahpus olduğu zındandan **Çamlıbel**'e mektup gönderdikten sonra bu türküyü söyler. (2) **kaplan sıfatlı:** kaplan yüzlü, çehreli. (3) **dal kılıç:** kınından çekilmiş, çıplak kılıç. (4) **ünülemek:** haykırmak, **nâra atmak.**

Nâmem varır, ulu beyler uyanır
Dağlar, taşlar kızıl kana boyanır
Nazlı Kır-Atıma nal mı dayanır
Kır-At nal atmanın günüdür bu gün (5)

KÖROĞLU'yum, arka verdim dağlara
Kılıç, kalkan hoş yakışır ellere
Çok selâm söyleyin ulu beylere
Kan içen beylerin günüdür bu gün

(5) **nal atmak**: atın çok hızlı yol alması, savaşta çok çaba göstermesi sonunda nalı oynar, düşer. Buna «nal atmak» denir.

DEMİRCİOĞLU GELSİN

Seherden, sabahtan esen ürüzgâr, (1)
Yeller, *Demirc'oğlu* durmasın gelsin,
Kar kalkar, açılır lâle, sünbüller,
Güller; *Demirc'oğlu* durmasın gelsin

Çamlıbel dağında yüksek kayalar
Beni kınamayın beyler, ağalar
Göçer gider katarlanmış mayalar, (2)
İller; *Demirc'oğlu* durmasın gelsin (3)

Şirin *Döne* ağlar ağlar avunur
Dostlarım yas tutar, düşman sevinir
Yirmi bey-kız hep karalar geyinir (4)
Söylen *Demirc'oğlu*'na durmasın gelsin

Süremedi kara günün demini
Geyemedi güveyilik donunu
Üç gün oldu Kır-At yemez yemini
Göçler; *Demirc'oğlu* durmasın gelsin

Bolu Beyi ıssız kodu dağları
Ak sineme vurdu gitti dağları (5)
KÖROĞLU'nun demir kesen beyleri (6)
Yiğit beyler şimdi durmasın gelsin

---

(1) **ürüzgâr:** rüzgâr, yel. Köroğlu, Bolu'da zındandadır. Seher vakti esen yelle, Çamlıbel'e haber gönderir. (2) **maya:** dişi, besili deve. (3) **iller:** aşiret, halk. (4) **bey-kız:** kibar kız. (5) **dağ:** kızgın demirle vücuda basmak, dağlamak. (6) **demir kesen:** bir vuruşta kılıçla demirleri kesen, parçalayan yiğit.

DÖĞÜŞÜ DÖĞÜŞÜ ÖLMELİ İMİŞ (1)

Selâm edin ağalara, beylere
Düşmana mert gibi durmalı imiş
Safımızda koç yiğitler var iken
Döğüşü döğüşü ölmeli imiş

Süremedim kara günün yasını
Kâfir cellat ne bağlıyon gözümü
Tutmalıymış *Han Ayvaz*'ın sözünü
Bu yıllık Tiflis'te kalmalı imiş

Tüketmedim kara günün gamını
Süremedim şu gönlümün demini
Üç gün oldu Kır-At yemez yemini
Kır-At'tan haberi almalı imiş

Eğlenip de ben ilimde kalmadım
Kılıç çekip düşmanlara dalmadım
Azdır deyü hiç hesaba almadım
Az çok her ne ise kırmalı imiş

Çamlıbel dağları buraya ırak
KÖROĞLU'n öldürene ister yürek
Şimdi *Demirc'oğlu* yanımda gerek
Keşke yanım sıra gelmeli imiş

(1) İlk olarak yayınladığımız bu şiirde Köroğlu'nun Acem seferinde tutsak olduğu anlaşılıyor.

KÖROĞLU ZİNDANDA

Köroğlu zındana düşmüştür. Kendisini ziyarete gelen Güdümen'le konuşurlar. Köroğlu sorar, Güdümen karşılık verir.

Köroğlu — Karşıdan gelen piyade
Bizim iller yerinde mi
Etekleri çimen olmuş
Karlı dağlar yerinde mi

Güdümen — Beyim, ili ne sorarsın
Güzel amma soğuk soğuk
Karlı dağlar eteğinde
Çimenleri soluk soluk

Köroğlu — Çamlıbel'in koyağında (1)
Sular akar ayağında
Şirin *Döne* yanağında (2)
Ruşen benler yerinde mi (3)

Güdümen — Çamlıbel'in koyağında
Su kesilmiş ayağında (4)
Güzel *Döne* yanağında
Kibar benler soluk soluk

Köroğlu — Sağ elde kılıç ettiğim
Sol elde kalkan tuttuğum
Kol kola sarılıp yattığım
Şirin *Döne* yerinde mi

---

(1) **koyak:** siperli yer, dulda. (2) **Döne:** Köroğlu'nun kaçırıp evlendiği, Bolu Beyi'nin kızı. (3) **ruşen:** parlak. (4) **ayak:**

Güdümen — Kılıç deyi bağlandığın
Kalkan deyi kullandığın
Seyreyleyip eğlendiğin
Şirin *Döne* taçın yoluk

Köroğlu — Küçücükten büyüttüğüm
Saz çalarak uyuttuğum
Mah yüzünü seyrettiğim
Han Ayvaz'ım yerinde mi

Güdümen — Küçücükten büyüttüğün
Üğrüleyip uyuttuğun (5)
Gül yüzünü seyrettiğin
Han Ayvaz'ın boynu buruk

Köroğlu — *KÖROĞLU* der, öğündüğüm
Taşlar alıp döğündüğüm
Arka verip sığındığım
Koca çamlar yerinde mi

Güdümen — *GÜDÜMEN* der, karlı dağlar
Dağda çamlar kara bağlar
Döne söyler, *Ayvaz* ağlar
Ağlaşırlar yoluk yoluk (6)

---

suyun aktığı yol. (5) **üğrülemek**: sallamak. (6) **yoluk yoluk**: yola yola (saçlarını).

AYVAZ

Seni sevmeyen düşmanlar kör olsun
Gel Ayvaz'ım, dolaşalım dağları
Biz gidelim, engellere yer olsun
Gel Ayvaz'ım, dolaşalım dağları

AYVAZ, hikâyemizin başlıca kahramanıdır. Köroğlu, ona özel bir önem verir. Onun için ayrı türküler söyler...

Bir gün Çamlıbel'de savaş yorgunluğunu çıkarıyordu, Köroğlu... Aklına yeni ve yalnız başına atılacağı bir serüven geldi... Kalktı yerinden, gözünü İstanbul yönüne dikti... Hayal meyal görünen sisli İstanbul dağlarının ardında bir şeyler arar gibiydi... Vaktiyle ona demişlerdi ki, Üsküdar'da, Kasapbaşı'nın bir oğlu var... Güzellikte eşi, menendi yok... Güneş ya sen doğ ya ben doğayım, diyor... Gören gözler kamaşıyor... Daha durur mu, Köroğlu?... Atladı Kır-At'a... Ver elini İstanbul... Vara vara vardı Üsküdar'a...

Sora sora Kasapbaşı'nı buldu... Kasapbaşı da namlı koyun tüccarı ha... Köroğlu yalandan, bir sürü koyun alacağını söyledi. Anlaştılar, sözleştiler... Kasapbaşı, oğlu Ayvaz'ı kattı yanına... Götürüp otlakta davarı gösterecek... Ora senin, bura benim, derken Köroğlu bir punduna getirdi, aldı Ayvaz'ı terkisine... Ayvaz başladı ağlamaya... Kır-At yel oldu uçtu... Ardından kurşun olsa yetişemez... Gün aştı, sabah oldu, geldiler Çamlıbel dibine... Bir pınar başında azıcık dinlenecek oldular... Ayvaz, boyuna ağlıyordu... Köroğlu der, başı telli turnam,

Ayvaz ağlama... Alnı top kâküllü yeşil ördeğim, Ayvaz ağlama...

Neyse, Ayvaz sustu, Köroğlu'na alıştı... Köroğlu, keyiflendi, yediler içtiler... Sözü uzatmayalım... O günden sonra Ayvaz, Köroğlu'nun oğlu oldu... Candan sevgili oğlu... Köroğlu, onu yetiştirdi, Ayvaz oldu babayiğit bir delikanlı... Karıştı öteki koçakların arasına... Onlarla en tehlikeli işlere katıldı... Köroğlu, öteki koçakları gibi Ayvaz'ı da severdi... Bir gün nasıl olduysa oldu, Ayvaz, Bolu Beyi'nin eline tutsak oldu...

Kara haber tez gelir... Köroğlu'nun içini aldı bir ateş... Saldı koçakları Bolu kentine... Bolu'nun altını üstüne getirdiler... Korlar mı beylerinin oğlunu zindanda... Köroğlu, bir de baktı ki, askerin önünde Doru'ya binmiş, Ayvaz horlayı horlayı gelir. Durur mu gayrı Köroğlu? Aldı sazı eline... Bakalım ne dedi...

Yol verin dumanlı dağlar
Aşmaya Ayvaz geliyor
Çağlasın soğuk pınarlar
İçmeye Ayvaz geliyor

Köroğlu der ki, tayalar
Atlımız hayvan kovalar
Sarptaki yüksek kayalar
Yassılın, oğlum geliyor

Çamlıbel'de üç gün, üç gece düğün bayram oldu... Davullar vuruldu... Bolu Beyi'nin beli büküldü... Hey gidinin dünyası... Devir değişti, gün değişti... Şimdi, Çamlıbel dağında baharda çiçekler açar... Sabah yelinde başlarını bir o yana, bir bu yana sallar... Ayvaz Ayvaz, diye ağlar... O zaman öten kuşlar susar... Bu sese kulak verir, boynunu kısar...

KÖROĞLU, AYVAZ'I KAÇIRACAK

Yüce dağlardan aştım da geldim
Hayaline tutuştum da geldim
Serimi sevdana saldım da geldim
Ayvaz'ım, bir danem, seni al-giderim (1)

Yüce dağlarda da koyun güderim
Billah kâr etmeden zarar m'ederim
Ayvaz'ım, bir danem, nurum
Ayvaz'ım, bir danem, seni al-giderim

Ayvaz'ım dükkânda gezer
Ala gözlerini süzer (2)
Gelip geçenin bağrın ezer
Ayvaz'ım, bir danem, seni al-giderim

Bohçalarım yoktur sana açayım (3)
Kemhalarım, türlü cabım (?) (4)
Gücüm yetmez, alayım kaçayım
Ayvaz'ım, bir danem, seni al-giderim (5)

---

(1) **al-giderim:** alır giderim. (2) **ala göz:** elâ göz. (3) eskiden armağan olarak içi güzel kumaş ve elbise dolu bohça verirlerdi. (4) **kemha:** değerli bir kumaş türü. (5) **Bu türkü**nün ölçüsü bozuktur. Konu bakımından önemlidir. Ayvaz'ı kasap dükkânında ilk gördüğünde söylemiştir.

AYVAZ AĞLAMA

Köroğlu, Ayvaz'ı kaçırdığında, bir pınar başında dinlenirken söylemiştir (*). Ayvaz ağlamaktadır.

Ben bir Türkmen idim, geldim yabandan (1)
Haberini aldım ben bir çobandan
Beş yüz koyun verdim, aldım babandan
Alnı top, başı tel, yeşil, ağlama (2)

Vardım gördüm, kumru gibi oturur
Ak eli al kınalara batırır (3)
Kır-At bizim ikimizi götürür
Başı turna telli Ayvaz, ağlama

Geç de gidelim harmana yukarı
Akar leblerinin balı, şekeri
Çökerse, Ayvaz'ın kahrı çökeri (4)
Alnı top kâküllü, yeşil, ağlama

Gel Ayvaz'ım, bu dağlara gidelim
Bile ağlayalım, bile gülelim
Fırat nehirinden murat alalım
Başı telli turnam, Ayvaz, ağlama

Geç gidelim biz harmandan beriye
Yüreğimde yağ komayıp eriye
Şimdi anan, baban gelir geriye
Başı telli turnam, Ayvaz, ağlama

(*) Bu konuda iki şiir varsa da, bizimki onlardan ayrıdır. Karşılaştırmak için bakınız; Fuat Köprülü, (XVI. Asır Sonuna Kadar TÜRK Saz Şairleri) ve Pertev Naili (Boratav), (KÖROĞLU DESTANI, sayfa 182).

(1) Köroğlu'nun babasının Türkmen olduğu söylentisi vardır. (2) yeşil: Ayvaz'ı yeşil başlı ördeğe benzetiyor. (3) Ayvaz'ın babası kasaptır. Ayvaz, dükkânda et doğradığı için elleri kanlıdır. (4) Burada, Ayvaz'ın üzüntüsü beni çökertir, diyor.

AYVAZ MEY DOLDUR

Ayvaz ağlamaktan vazgeçer. Köroğlu ile barışırlar. Çamlıbel'e gelirler. Köşke konarlar. Köroğlu keyfe gelir. Ayvaz elinden mey içerken bunu söyler (1).

Üsküdar'dan seni aldım
Serimi kavgaya saldım
Çamlıbel'e yakın geldim
Ayvaz, mey doldur, mey doldur

Arap at gider eşkine (2)
Eyle merhamet düşküne
Çamlıbellerin köşküne
Ayvaz, mey doldur, mey doldur

Gideyim bundan yoluma (3)
Sen saldın beni zuluma (4)
Rahmeyle öksüz kuluna (5)
Ayvaz, mey doldur, mey doldur

Giderim, benim yolumdur
Zahmanım benim ilimdir (6)
KÖROĞLU, senin kulundur
Ayvaz, mey doldur, mey doldur

---

(1) Bu ayakta iki türkü daha varsa da bizimki onlardan ayrıdır. Karşılaştırmak için bakınız: Pertev Naili (Boratav), KÖROĞLU DESTANI, sayfa 36 ve 51.
(2) **eşkin**: çabuk yürüyüşlü, (3) **bundan**: buradan. (4) **zulüm**: eziyet, cefa. (5) **rahmeylemek**: merhamet etmek (6) **zahman**: sıla, insanın doğup büyüdüğü yer.

— 48 —

GEL AYVAZ'IM

Siyah kâküllerin dökmüş
Kızıl güllere güllere (1)
Ala gözlerini dikmiş
İnce yollara yollara

Gel *Ayvaz*'ım dolaşalım
Çamlıbellere, bellere

Doldur, elinden içeyim
Mest olup serden geçeyim
Seninle bile göçeyim
Çamlıbellere, bellere

Gel *Ayvaz*'ım dolaşalım
Çamlıbellere, bellere

Okursun aşkın kitabın
Komadın âşıkın tâbın (2)
Akıttın çeşmimin âbın (3)
Döndü sellere, sellere

Gel *Ayvaz*'ım dolaşalım
Çamlıbellere, bellere

---

(1) **kızıl gül**: burada yanak. (2) **tâb**: güç, mecal. (3) **âb**: su,

Âşıklara vardır meyli
Riyazet etmiştir hayli (4)
Ben Mecnun olam, sen Leylî
Düşüp çöllere, çöllere

Gel *Ayvaz*'ım dolaşalım
Çamlıbellere bellere

KÖROĞLU der, budur derdim
Sarardı çehre-i zerdim (5)
Şu benim nihâî derdim (6)
Düştü dillere, dillere

Gel *Ayvaz*'ım dolaşalım
Çamlıbellere, bellere

---

yaş. (4) **riyazet:** yiyip içmeyi azaltarak nefsi terbiye. (5) **çehre-i zerd:** sararmış, solmuş yüz. (6) **nihâni:** gizli, saklı.

Bu türküyü, Köroğlu, Ayvaz'ı kaçırıp Çamlıbel eteklerine gelince bir dinlenme sırasında söylemiştir.

AYVAZ'I GÖRESİM GELDİ

Benden selâm eylen Bolu Beyine (*)
Göndersin *Ayvaz*'ı, göresim geldi
Muhabbeti düştü gönlüm evine
Göndersin Ayvaz'ı, göresim geldi

Eyerleyip Kır-Atıma binmeden
Alayları bölük bölük bölmeden
Bolu şehri ateşlere yanmadan
Göndersin Ayvaz'ı, göresim geldi

Şimdi Kır-Atıma biner aşarım
Karadeniz gibi kaynar coşarım
Sînesine eğri kılıç döşerim
Göndersin Ayvaz'ı, göresim geldi

Gürzün kösteğini kola takmadan
Koç Kır-Atı sağa sola yıkmadan
Bolu şehrin ateşlere yakmadan
Göndersin Ayvaz'ı, göresim geldi

Ben de *KÖROĞLU*'yum, yolum salasın
Koç yiğide arz ettirem sılasın
Depretmeden demir yayın, cıdasın
Oğlum Ayvaz, seni göresim geldi

(*) Ayvaz, Bolu Beyi'ne tutsak olmuştur. Baskın için hazırlıklar yapılmaktadır. Ayvaz'ı çok göresi gelen Köroğlu, alır sazı kucağına, bakalım ne der:

— 50 —

AYVAZ GELİYOR (*)

Yol verin dumanlı dağlar
Aşmaya Ayvaz geliyor
Çağlasın soğuk pınarlar
İçmeye Ayvaz geliyor

Bu dağlarda biten güller
Kokusu lal eder diller (1)
Dalında cüdâ bülbüller (2)
Ötüşün, Ayvaz geliyor

Bizim yaylanın yiğidi
Belinde gümüş dividi (3)
Yaylanın servi söğüdü
Gölg'edin, Ayvaz geliyor

Bizim yaylalar oluklu
Akan suları balıklı
Al valalı, mor belikli (4)
Kız gerek, Ayvaz geliyor

(*) Beyler, Bolu zindanından Ayvaz'ı kurtarırlar. **Ayvaz** atının üstünde en önde gelmektedir. Köroğlu, Çamlıbel'den onu görür, alır sazını, söyler.

(1) **lal:** dilsiz, dil tutulması. (2) **cüdâ:** ayrı, ayrılmış. (3) **divit:** yazı yazmaya ve belde taşımaya yarar, eski biçim hokka kalem. (4) **vala:** baş örtüsü. **belik:** saç örgüsü.

Bizim yaylanın uşağı
Belinde Aydın kuşağı
Yaylanın türlü çiçeği
Kokuşun, Ayvaz geliyor

KÖROĞLU der ki, tayalar (5)
Atlımız hayvan kovalar
Sarptaki yüksek kayalar
Yassılın, oğlum geliyor (6)

(5) taya: dadı. (6) yassılmak: eğilmek.

— 51 —

YÂR BU GELEN

Haykırdı, çıktı meşedeıı
Gün tutuldu temaşadan
Hiç korkmaz, beyden, paşadan
Ayvaz bu gelen, yâr bu gelen

Arap atın üstündedir
Ala gözler mestindedir
Şirin canlar kasdındadır
Ayvaz bu gelen, yâr bu gelen

Han Döne'm akıtma yaşı
Yandı yüreğimin başı
KÖROĞLU'nun can kardaşı
Ayvaz bu gelen, yâr bu gelen (1)

(1) Ayvaz, Bolu Beyi'nin elinden kurtulup gelirken, Köroğlu, Çamlıbel'den seyrediyor. Köroğlu'nun karısı Han Döne de sevinç gözyaşları dökmektedir.

— 52 —

AYVAZ'A ÖVGÜ

Yataktan kalkmış bir aslan
Gelir horlayı horlayı
Buluttan çıkmış ay gibi
Gelir parlayı parlayı

Döne, seyreyle *Ayvaz*'ı (1)
Sim bilekli o zorbazı (2)
Cılbatmış Kara Kabtazı (3)
Gelir gürleyi gürleyi

Şimdi görürsün kendini
Gülden kırmızı rengini
Görmedim bunun dengini
Gelir gürleyi gürleyi

Döne, Ayvaz bunun adı
Geldi bu meydanın tadı
KÖROĞLU'nun bir evlâdı
Gelir zorlayı zorlayı (4)

---

(1) **Döne:** Köroğlu'nun karısı Döne Hanım. (2) **sim:** gümüş. **zorbaz:** kuvvetli, pehlivan. (3) **cılbatmak:** soymak, çıplak yapmak. **Kara Kabtaz:** Ayvaz'ın atının adı. (4) **zorlayı:** zorlayarak (yukarıdakiler de bunun gibi).

BİR DAHİ SÖYLEMİŞ

Muştuluk olsun dağlara
Şen olun, Ayvaz geliyor
Selâm olsun selvilere
Şen olun, Ayvaz geliyor

Takınır çifte bıçaklar
Salınır sırma saçaklar
Yer yüzündeki çiçekler
Açılın, Ayvaz geliyor

Çiğdemin ömrü tez biter
Alay alay nergis biter
Karanfil bahçede biter
Takının, Ayvaz geliyor

Param param taşlar olur
Yardımcısı kuşlar olur
Dervişler dervişan olur
Şal geyin, Ayvaz geliyor

KÖROĞLU der, hey ağalar
Çekinir fener maşalalar
Yol üstündeki kayalar
Dağılın, Ayvaz geliyor

— 54 —

DOLAŞALIM DAĞLARI

Seni sevmeyen düşmanlar kör olsun
Gel Ayvaz'ım, dolaşalım dağları
Biz gidelim, engellere yer olsun
Gel Ayvaz'ım, dolaşalım dağları

Alçaklara olur suyun kaçağı
Biter yücelerde sünbül çiçeği
Yeşil başlı *Emir Sultan* köçeği (1)
Gel Ayvaz'ım, dolaşalım dağları

Gele yavrum, geç geçenden geçilsin
Yenice kurulsun, meyler içilsin (2)
Gele yavrum, hasta gönlüm açılsın
Gel Ayvaz'ım, dolaşalım dağları

KÖROĞLU der, devlet yoktur başımda (3)
Hüdâ'm gurbetliğe saldı düşümde
Ben Ayvaz'ı aldım Kır-At peşimde
Gel Ayvaz'ım, dolaşalım dağları

---

(1) **Emir Sultan** (1368 - 1429) Buharalı bilgin, şeyh. Yıldırım Bayezit zamanında Bursa'ya gelmiş. Savaşlara katılmış, padişaha damat olmuştur. Türbesi Bursa'dadır. **köçek:** şeyh müritleri. Bu mısraın niçin söylendiği anlaşılamıyor. (2) **yenice:** içki sofrası. (3) **devlet:** mutluluk.

ALMA AYVAZ'IMI

Üç ayrı şiirin parçaları gibi görünen türküsü 19. yüzyılda yazılmış bir cönkten aldık. Birinci parçanın hangi konuyla ilgili olduğunu saptayamadım. Son iki dörtlük, bir şiirin parçalarıdır. Ölçülerde de düzensizlik var.

Derelerde biter söğüt
Anasından almış öğüt
Billah Araplar olur yiğit
Al Kır-At'ımı, alma Ayvaz'ımı

Kır-At'a vurdum haşayı (1)
Dengime alınam beyi, paşayı (2)
Ayvaz doldur yaldızlı şişeyi (3)
Ayvaz'ım, bir danem, küçüğüm mey doldur

Ayvaz'ın geydiği ensiz dolama (4)
Ayvaz'a durun selâma
Bir nur doğmuş âleme
Ayvaz göğsünü açtı sandım

KÖROĞLU'nun dolusundan içen
Ak yüzünden kara seçen
Ayvaz imiş gelip geçen
Can bedenden uçtu sandım

---

(1) **haşa**: sırmalı eyer keçesi. (2) **dengime alınam**: bana eşit, denk olmadıklarından karşıma alınam, küçük görürüm. (3) **yaldızlı şişe**: içki, mey şişesi. (4) **ensiz dolama**: çuhadan entari gibi, önü açık, düğmesiz, beline kuşak bağlanır, manto gibi üste giyilir bir tür elbise.

— 56 —

GİDİNİN OĞLU

Mevlâ'm seni bana verse
Derim, hey gidinin oğlu
Arşa direk direk oldu
Zârım, hey gidinin oğlu

Beni önünde assınlar
Emret kellemi kessinler
Derim aşkına yüzsünler
Verem, hey gidinin oğlu

Canım, sen bir âdil hansın
Han oğlusun hem hansın
Yalancı dünyada sensin
Varım, hey gidinin oğlu

KÖROĞLU, gidişin Acem
Ne günüm belli, ne gecem
Hem halifemsin, hem hocam (1)
Pîrimsin, gidinin oğlu (2)

---

(1) **halife**: yönetimde bir kimsenin ölümünden ya da ayrılmasından sonra, onun yerine geçen. (2) **pir**: (burada) usta olacak.

KÖROĞLU'NUN ATI
KIR-AT

Çamlıbel'e süreyidim yolunu
Altınlardan nalladayım nalını
Üç güzele dokudayım çulunu
Alma gözlü, kız perçemli Kır - Atını

KÖROĞLU'nun en büyük yardımcısı, Kır-At'ıdır. Kır-At, onun her şeyidir. Canıdır, sevgilisidir, kardaşıdır...

Türk efsane ve hikâyelerinde kahramanların yanında her zaman bir at vardır. Bu atlar, olağanüstü işler görür, kanatlıdırlar, uçarlar... Gerektiğinde dile gelip konuşurlar... O da binicisini canından çok sever... Kahraman zindana düştüğünde, yıllarca yakınından ayrılmaz, sahibini bekler. Sonunda kahramanını alarak yel gibi kaçar. Türk'ün atı böyle attır!..

Türk efsanelerinde cins atların doğuş hikâyeleri de çok ilginçtir: Sudan, ırmaklardan, göllerden çıkan atlardan başka, rüzgâr çıkaklı atlar da görülür. Bir tür mağara atları vardır ki, bunların gelişi tâ Hazreti Âdem'e kadar dayanır. Hazreti Hamza'nın, Battal Gazi'nin, Sarı Saltuk'un atları hep aynı attır. Bu atlar, sahipleri ölünce

«sır» olurlar, uzun yıllar sonra da esrarlı bir mağarada yeniden ortaya çıkarlar. (1)

Köroğlu'nun Kır-At'ı da bu türden, efsaneleşmiş olağanüstü güçte bir kühcylândır. Babası Fırat ırmağından çıkan bir aygırdır. Tayken gösterişsizdir. Usta bir at bakıcısı olan Köroğlu'nun babası onu yıllarca eğitir. Bir gün Köroğlu, Bingöl dağlarında, Aras ırmağından sihirli köpükleri içer. Bu arada Kır-At'ı da «ab-ı hayat»ı içerek ölmezliğe kavuşur... Delikli demir çıkıp yiğitliğin tadı kalmayınca, Köroğlu'yla birlikte o da sır olur, gider...

Derler ki, Kır-At ölmemiştir, sadece sır olmuş, kırklara karışmıştır. Her yıl bir defa Kırşehir pazarına gelir, satılır ve yeniden kayıplara karışır...

Yine derler ki, Kır-At'ın görünmez kanatları vardır. Bu kanatlar, onun dağdan dağa uçmasını sağlar... Ardından hiç bir at yetişemez... Gölgesi bile... O, yelden de hızlı gider... Koşarken, ayakları sanki yere değmez...

Kır-At, güzellikte de birincidir. Başı ufak, gövdesi iridir. Alma gözlüdür. Kız perçemlidir. Yokuşa yukarı tavşan sekişli, bayıra aşağı ceylân büküşlü... Alnı akıtmalıdır...

Köroğlu atını pek sever. Çulunu güzellere dokutur, üstü gümüş işlemelidir. Gemi de gümüştür Kır-At'ın ve nalları altından...

Böyle atı kim sevmez? Onun için Köroğlu, Kır At'ına «güzellemeler» söyler, onu över. Savaşa girmeden

---

(1) Bu konuda bakınız:

(a) İbrahim H. Karahan, Urfa'da Gölden Çıkan Suaygırı Efsanesi, Türk Folklor Araştırmaları, c. 2, s. 29, Aralık 1951.

(b) Doç. Dr. Şükrü Elçin, Atların doğuşlariyle ilgili efsaneler, T. Folklor Araştırmaları, c. 7, s. 162, Ocak 1963.

(c) Cahit Öztelli, Battal Gazi'nin atı Aşkar üzerine, T. Folklor Araştırmaları, c. 13, s. 261, Nisan 1971.

den önce koçaklarını överken Kır-At'ını da unutmaz. O'nu kimseden aşağıda görmez.

Saz şairleri de at deyince, Hazreti Ali'nin Düldül'ünü, Battal Gazi'nin Aşkar'ını anınca, Köroğlu'nun Kır-At'ını da unutmazlar. Köroğlu'nun adı anılınca, Kır-At'ı anmamak mümkün değildir.

Her yiğit, altındaki atının bir Aşkar, bir Kır At olmasını hayal eder, Tanrı'dan kendisine öyle bir at bağışlamasını diler.

ATIM BENİM

Dağların salından süzülüp inen
Üstü gümüş çullu Kır-Atım benim (*)
Varmış düşmüş bir leke bey eline (1)
Üstü gümüş çulludur, atım benim

Gümüş uyan vurup kişnedem, derdim (2)
Seni bir civana besledem, derdim
Ağalara, beylere gösterem, derdim
Üstü gümüş çulludur, atım benim

İki selseli var eli körüklü (3)
Üstüne binenler ejder börüklü (4)
Son demde de kardeş gibi yürekli
Üstü gümüş çullu Kır-Atım benim

Altıdır, yedidir, sekizdir yaşı
Böyüktür gövdesi, küçüktür başı
Şah Hüseyin biner, bir de kardaşı (5)
Üstü gümüş çulludur, atım benim

KÖROĞLU der, görebilsem yüzünü
Makramalar alsam, silsem gözünü (6)
Şam'da oynatmışlar, gördüm izini
Üstü gümüş çullu Kır-Atım benim (7)

(*) Başka yazınada bağlanılar şöyle:
«Üstü gümüş çullu kardaşım benim»
ya da:
«Üstü gümüş çullu dürdanem benim»

(1) **leke:** kötü kişi, ahlâksız. (2) **uyan:** kem, yular, (3) **selsel:** at takımı ile ilgili olacak. Sözlüklerde yok. (4) **börük:** baş, başlık. (5) **Şah Hüseyin:** kim olduğu anlaşılamadı. (6) **makrama:** mendil. (7) Kır-At'ı çalmışlar. Bu türkü o acıyle söylenmiş.

KIR-AT

Gözünü sevdiğim Kır-At
Sana uzun yol olaydı
Şöyle elek, selesi sık
Boynu selvi dal olaydı

Fânîsin, hey dünya, fânî
Esirin eyledin beni
Yüzdürmeye Kır-At seni
Tuna gibi sel olaydı

Naslin *Düldül*, aslın Kır-At (1)
Üstünde alınır murat
Dal boynunda çifte kanat
Başındaki tel olaydı

Düldül'e benzettim donunu
Düşmana uğrattım yolunu
Görmeğe senin özünü
Kanber gibi kul olaydı (2)

Söyle, hey *KÖROĞLU* söyle
Kır-Atın methini eyle
Düşmanın kıracak yerde (3)
Boz bulanık sel olaydı

---

(1) **Düldül:** Hazreti Ali'nin ünlü atı. Güzel atlar ona benzetilir. (2) **Kanber:** Hazreti Ali'nin azatlı kölesi. Efendisine sadakat ve sevgisi ile ünlüdür. (3) **kırmak:** öldürmek.

— 59 —

SİLİSTİRE'DEN KAÇIŞ

Canım Kır-At, gözüm Kır-At (*)
Kaçıp çekilip gidelim
Her yanından çifte kanat
Uçup çekilip gidelim

Budur Kır-Atın durağı
Bilmez yakını, ırağı
Âb-ı kevserdir sulağı
İçip çekilip gidelim

KÖROĞLU, söyler ezeli
Bağlar döküyor gazeli
Silistre'den güzeli
Alıp çekilip gidelim

(*) Bir söylentiye göre Köroğlu, Silistire Beyi'nin kızını kaçırır. Arkasından askerler kovalamaktadır. Durum sıkışıktır. Köroğlu atına yalvarırken bu türküyü söylemiştir.

KIR-AT ÇALINIYOR

Kaçma hey Yek Çeşim kaçma (1)
Kolu bağlı, al-giderim (2)
Koç Kır-Atı alıp gitme
Seni bağlar, al-giderim

Koyver gelsin Kır-Atımı
Ben bilirim kıymatını
Alırım senden ahdımı (3)
Seni bağlar, al-giderim

Sen dev olsan güleşirim
Aslan olsan uğraşırım
İşte geldim, dövüşürüm
Seni tutar, al-giderim

Saçarım çöle kanını
Alırım tatlı canını
Sen duymadın mı ünümü
Şimdi bağlar, al-giderim

KÖROĞLU'yum bu illerde
Şanım söylenir dillerde
Geldim, sizi bu çöllerde
Kolu bağlı, al-giderim

---

(1) **yek çeşm:** tek göz. **Kır-At**'ı çalmış. **Köroğlu** arkasından yetişir, bu türküyü söyler. (2) **al-giderim:** alır giderim. (3) **ahd:** öc.

— 61 —

SILAYA DÖNÜŞ

Davran Kır-Atım davran, yokuşa davran
Yokuşun başında soyuldu kervan
Düşman karşısında ne yapsın savran (1)

Estir Kır-Atım, es yâre gidelim
Dost, düşman içinde sıla edelim (2)

Kır-Atı sorarsan yedidir yaşı
İridir gövdesi, ufaktır başı
Dizgini çekende un eder taşı

Estir Kır-Atım, es yâre gidelim
Dost, düşman içinde sıla edelim

Yokuşa yukarı tavşan sekişlim
Bayıra aşağı ceylân büküşlüm
Alnı akıtmalı, göğsü gümüşlüm (3)

Estir Kır-Atım, es yâre gidelim
Dost, düşman içinde sıla edelim

---

(1) savran: kervanbaşı. (2) sıla etmek: öz yurda kavuşmak. (3) alnı akıtmalı: atların alnından aşağı doğru ak olması makbuldur.

Bu türkü, uzun bir geziden sonra Çamlıbel'e dönüş sevincidir. Yolda bir de kervan soyulmuştur.

— 62 —

MEYDAN YERİNDE

Kır-Atım meydan yerinde
Gezer horlayı horlayı
Bir kötü az bin kavgadan
Kaçar zorlayı zorlayı

Kır-Ata yakışır bunlar
Yiğit geyer demir donlar (1)
Ak gövdeden kızıl kanlar
Akar şorlayı şorlayı (2)

KÖROĞLU der, al kanları
Yere serer çok canları
Eğri kılıç düşmanları
Kırar parlayı parlayı

---

(1) **demir don:** çelik savaş elbisesi. (2) **şarlamak: şarıldamak.**

— 63 —

DOR-AT

Gel doru at, gel kulağın çekeyim
Eğileyim, iki gözün öpeyim
Dizgin edip hünerine bakayım
Babam dor-at, Çamlıbel'dir geldiğin (1)

Boz Burun'dan aşırayım yolunu
Ham gümüşten kesdireyim nalını
On dilbere işleteyim çulunu
Babam dor-at, Çamlıbel'dir geldiğin

Baş üstüne komuşlardır bin başı
Görmez misin kanda yatan üleşi
Bunda gafil gezen kesdirir başı
Babam dor-at, Çamlıbel'dir geldiğin

Dor-at, kimse binmemiştir üstüne
Mail oldum hünerine, postuna
Ol Arap'tan berat geldi üstüne
Babam dor-at, Çamlıbel'dir geldiğin

---

(1) **dor-at**: doru at.

— 64 —

GÖZÜNÜ SEVDİĞİM KIR-AT

Gözlerin sevdiğim Kır-At
Seherde gelir geçersin
Şah ordusunda bir civan
Uyarınaz, alıp kaçarsın

Dilersin Hak'tan dileğin
Âb-Zemzem'den sulağın (1)

Dolusun içip gidersin

Gördükte düşman alayın
Kodurmaz yasılı yayın
Şikâr almış şahinleyin
Parlayıp geçip gidersin

İrgür âşıkı dostuna (2)
Buluşun çeşm-i mestine
Düşmüşsün gemin ustune
Köpüğün saçıp gidersin

KÖROĞLU, bekle yerini
Geyiptir demir yeleği (3)
Gidi düşmandan arzuyu
Haklayıp çarpıp gidersin

---

(1) **âb-zemzem:** âb-zemzem denilen kutsal zemzem suyu (2) **irgürmek:** kavuşturmak. (3) **geyiptir: giymiştir.**

— 65 —

KIZ PERÇEMLİ KIR ATIM (*)

Çamlıbel'e sürcyidim yolunu
Altınlardan nalladayım nalını
Üç güzele dokutayım çulunu
Alma gözlü, kız perçemli Kır-Atım

Başını başımdan yukarı tutar
Haykırır, köpüğü başından atar
Kaçarsa kurtulur, kovarsa tutar
Alma gözlü, kız perçemli Kır-Atım

(*) Burada Köroğlu atını övüyor.

Hemen Mevlâ ile sana dayandım
Arkam sensin, kal'am sensin, dağlar hey
Yoktur senden gayrı kolum, kanadım
Arkam sensin, kalam sensin, dağlar hey

KÖROĞLU gibi dağ adamının kalesi dağlar olur elbet. Hemen Mevlâ ile dağlara güvenir. Dağlar, sadık yâridir Köroğlu'nun. Sığınağı bir Çamlıbel'i vardır, bir de Allah'ı.

Beyleri mürüvvetsiz bulur. Kır-At'ına biner, dağlara karşı durur. Neyler paşa, Köroğlu'na?... Dağlar var ardında.

Öyleyse netmeli, neylemeli? Sazı dizinde dağlara söylemeli. Edebiyatımızda en güzel dağ güzellemelerini Köroğlu'yla, yine bir dağ ozanı olan Dadaloğlu söylemiştir. İkisi de dağlarda yaşamıştır çünkü.

Ozan dağda yaşar elbet. Dağdan daha güzel ne olur, sazda, sözde?..

Köroğlu yalnız dağlara, koçaklarına güzelleme söylemez. Onda içli bir gönül de vardır... Vur-kırdan vakit bulursa dağ güzellerine gönül verir... Gelip giderken, pınar başlarında aşiret kızlarını görür... Hele durun kızlar, der... Kır-At'ın üstünde alır sazı kucağına... Başlar gayrı...

Biz susalım şimdi. Köroğlu söylesin... Yaran-ı safa dinlesin...

DAĞLAR

Iraktan özendim geldim
Çevre yanın meşe, dağlar
Ayvaz'ım almaya geldim
Lâleli, sünbüllü dağlar

Gitmez, karşımda durursun
Elimde küllî varımsın (1)
Ensemde kafadarımsın (2)
İş düşücek başa, dağlar

Özengimi gerdim, durdum
Beyleri mürvetsiz buldum
Ben sana arkamı verdim
Neyler bana paşa, dağlar

İli başlamış göçmeye
Ter mahbupların koçmaya (3)
Bâdeler koyup içmeye
Vardır sende köşe, dağlar

KÖROĞLU, Ayvaz'ı sever
Tütünü göklere ağar (4)
Yazın yeşil kemha geyer (5)
Kışın ak sadeli dağlar

---

(1) **külli:** hep, bütün. (2) **ense:** arka. (3) **ter:** taze, genç. (4) **tütün:** duman. (5) **kemha:** bir tür ipek kumaş.

— 67 —

DAĞLAR DUMAN OLDU

Pınar başında bulanır
Sende çok mallar talanır (1)
İner ovayı dolanır

Dağlar duman oldu
Çayır, çimen oldu
Ben yâri görmedim
Halim yaman oldu

Hiç ovaya inmedin mi
Gam, gussadan doymadın mı
Aşk oduna yanmadın mı

Dağlar duman oldu
Çayır, çimen oldu
Ben yâri görmedim
Halim yaman oldu

Yaz görmemiş kışa benzer
İçmiş de sarhoşa benzer
Dert görmemiş başa benzer

(1) talanır: yağma edilir. talan: yağma.

Dağlar duman oldu
Çayır çimen oldu
Ben yâri görmedim
Halim yaman oldu

KÖROĞLU serinden geçti
Ayvaz gelip bundan göçtü
Aşkın dolusundan içti

Dağlar duman oldu
Çayır çimen oldu
Ben yâri görmedim
Halim yaman oldu

ÇAMLIBELLERE AŞK OLSUN

Mürveti çok Hakk'ın nazargâhısın (1)
Bizim iller, karlı dağlar, aşkolsun
Gerçek erenlerin seyrangâhısın (2)
Bizim iller, Çamlıbeller, aşkolsun

Çayırlanır, çimenlenir göllerin
Kan bulanık taşkın akar sellerin
Çoktur senin eğlenecek yerlerin
Bizim iller, Çamlıbeller, aşkolsun

Yollar keser yavuz kurdun var mıdır
Beller keser aslan merdin var mıdır (3)
Çarh elinden hiç bir derdin var mıdır (4)
Bizim iller, Çamlıbeller, aşkolsun

Bahar olup yeşil yaprak erince (5)
Coşa gelir gönlüm seni görünce
Evvel baştan selâm olsun varınca
Bizim iller, Çamlıbeller, aşkolsun

Er değildir seni görüp taşmayan
Gönül değil bir nefeste coşmayan
KÖROĞLU der, arap atlar aşmayan
Bizim iller, Çamlıbeller, aşkolsun (6)

---

(1) **mürvet:** yiğit, cesur (burada). **nazargâh:** güzel görünüşlü (yer), (2) **seyrangâh:** gezinti yeri. (3) **beller kesmek:** soygun yapmak. **merd:** yiğit, (4) **çarh:** felek, talih zaman. (5) **yaprak erince:** yaprak açılınca, bahar gelince. (6) **aşkolsun:** var ol, bravo, yaşa.

— 69 —

DAĞLAR HEY!

Hemen Mevlâ ile sana dayandım
Arkam sensin, kal'am sensin, dağlar hey
Yoktur senden gayrı kolum, kanadım
Arkam sensin, kal'am sensin, dağlar hey

Yüce yüce tepesinden yol aşan
Gitmez oldu gönlümüzden endişen (1)
Mürüvvetsiz beyden yeğdir dört köşen (2)
Arkam sensin, kal'am sensin, dağlar hey

Hep sınadım Osmanlı'nın alını (3)
Bulamadım hergiz gönlüm alanı (4)
Anıcağız sevdiğimin halini (5)
Arkam sensin, kal'am sensin, dağlar hey

KÖROĞLU der, tepelerden bakarım
Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim
Bunca yıldır hasretini çekerim
Arkam sensin, kal'am sensin, dağlar hey

---

(1) **endişe**: düşünce, hayal (burada). (2) **yeğ**: iyi, üstün. (3) **Osmanlı**: Osmanlı hükûmeti, halkı. **al**: hile, tuzak. (4) **hergiz**: hiç bir zaman, asla. (5) **anıcağız**: anınca, hatırlayınca. Benim cönklerde bu türkünün bağlaması şöyledir:

Arkam Allah, kal'am sensin, dağlar hey

DÖNE HANIM

Selâm verdim, selâm almaz (*)
Selâmıma salam seni
Akçasız, pulsuz âşıkım
Nasıl benim kılam seni

Hûpluğuna yok bahana
Gözlerin benzer şahana
Namın çıkmıştır cihana
Bilir cümle âlem seni

Nazlım, salınır gezersin
Dertli bağrımı ezersin
Beyaz kâğıda benzersin
Yazar mola kalem seni

Malım yok ki, dökem, saçam
Hazinem yok, ağzın açam
Çarem budur, alam kaçam
Hep yanımda bulam seni

Yeni bahçenin narısın
Kırmızı gülden arısın
Koç *KÖROĞLU*'nun yarısın
Böyle misin, bilmem seni

(*) Köroğlu, Bolu Beyi'nin kızı Döne Hanım'ın dillere destan olan güzelliğini duyar. Kılık değiştirip Bolu'ya gider. Saray bahçesinde gezinen Döne'yi görür. Ona bu türküyü söyler. Daha sonraki olaylar sırasında kaçırarak, onunla evlenecektir.

— 71 —

KÖROĞLU KENDİNİ ÖVÜYOR

Meydan başında duranda
Çekip bıyığım buranda
Dişlerim kamaşdıranda
İsterim pulat kemirem

Kır-At çıkıp eşinende
Yaralanıp deşinende (1)
Kavga sesi işitende
İsterim dağlar yuğuram

KÖROĞLU'yum, yucalmışam (2)
Nice beyden bac almışam
Yüz deseler kocalmışam (3)
Gücüm var dağlar devirem

---

(1) **deşinende:** at ayağı ile yeri deştiğinde. (2) **yucalmak:** yücelmek, şan ve ünü büyümek. (3) mısraın anlamı: **yüz** yaşına geldiğimde ihtiyarlarım.

— 72 —

GÖĞSÜN DÜĞMELE

Üç güzeller indi çaya
Cemalin benzettim aya
Keten gömlek memen soya
Göğsün düğmele düğmele

Çaya indi allı gelin
Al dudağı ballı gelin
Keten gömlek dallı gelin (1)
Göğsün düğmele düğmele

Saçları kat kat örülür
Al dudağa bal sürülür
Yel vurur memen görünür
Göğsün düğmele düğmele

KÖROĞLU, neden titrersin
Akıl baştan al gidersin (2)
Çamlıbel'de seyredersin
Göğsün düğmele düğmele

---

(1) **dallı**: çizgili, yollu. (2) **al gitmek**: alıp gitmek.

Şair Köroğlu

YENİÇERİ OZANI KÖROĞLU

EDEBİYATIMIZDA iki Köroğlu vardır. Birincisi, ünlü hikâye kahramanı, ikincisi Yeniçeri ocağından ozan Köroğlu'dur.

Hikâyesinin ününden dolayı uzun süre ozan Köroğlu'nun varlığı ortaya çıkamamıştır. Şiirleri de hep hikâyedekinin sanılmıştı. Oysa, ozan Yeniçeri Köroğlu'nu haber veren kaynaklar vardı. Onları aşağıda gösterelim.

Evliya Çelebi (1611 1682) *Seyahatname*'nin birinci cildinde İstanbul esnafını sayarken «Sazendegân ve Çöğürciyan»dan söz eder, Köroğlu'nu da anar. Yine Evliya Çelebi, eserinin beşinci cildinde, Dördüncü Mehmet, eşkiyayı idam ettirdiği sırada geçen bir olay dolayısıyla ünlü saz şairlerini ve bu arada Köroğlu'nu söyler (1).

On yedinci yüzyılın ünlü saz şairi Âşık Ömer (ölümü 1707) «Şairname» adı verilen ve kendi çağdaşı şairler-

(1) Seyahatnâme, c. 1, s. 638; c. 5, s. 283.

den söz ederken Köroğlu için de şöyle der (1):

Köroğlu Çalardı Perdesizce Saz

Âşık Ömer'in bu sözünden anlaşılıyor ki, «Şairname» yazıldığında Köroğlu ölmüştür. Evliya Çelebi'nin ve Âşık Ömer'in sözlerinden de açıkça anlaşılıyor ki, ozan Köroğlu usta bir sazcıdır, bu yanıyla da büyük ün kazanmıştır.

Yeniçeri Köroğlu'nun varlığını ve zamanını bildiren iki şiiri vardır. Bu şiirler aynı zamanda onun asker, Yeniçeri olduğunu göstermektedir. Aşağıda verilen bu şiirler, 1585 yılında İran seferi sırasında Tebriz'de ölen Özdemiroğlu Osman Paşa için yazılmıştır. Birincisi, Paşanın ölümünden önce, Şirvan üzerine yürürken, ikincisi de Tebriz alındıktan sonra, Paşa'nın ecliyle ölümünde söylenmiştir (2)

1

Osman Paşa eydür, devletlü Hünkâr
İnşallah Sultanım, **Şirvan bizimdir**
Sen himmet eyle, inayet Allah'tan
Mürvet **Ali**'nindir, meydan bizimdir (3)

Demirkapı'dan **Şirvan**'a geçildi
Onca savaş oldu, kanlar saçıldı (4)
Kırdık biz **Yezid**'i, yollar açıldı (5)
Giden ipek yükü kervan bizimdir

(1) Sadettin Nüzhet Ergun, Âşık Ömer, s. 433.
(2) Ahmet Kutsi (Tecer), Köroğlu'na Dair, Halk Bilgisi Mecmuası, 1928. (3) **meydan**: savaş alanı. **Ali**: İslâm tarihinin en yiğit, kahramanı kişisi. Dördüncü halife. (4) **onca**: o denli, çok. (5) **kırmak**: öldürmek.

Şirvan ilinden **Tebriz'e** ulaştık
Anca başlar kestik, kana bulaştık (6)
Acem evlerin seyrettik, dolaştık
Vilâyet Hünkâr'ın, seyran bizimdir

Osman Paşa eydür, gelin varılsın
Tedbir, tedarik nenindir görülsün
Koç yiğitlere mansıp verilsln (7)
Kendi kulunuzdur, ihsan bizimdir (8)

KÖROĞLU eydür, gülbengi yetirdik (9)
Erenlerin sancağını götürdük
Katar katar mayaların getirdik (10)
Giden ordu senin, **Şirvan** bizimdir

2

Osman Paşa Tebriz'de ölür olucak (11)
«Hâtem teslim eylen **Sultan Murad'a**
Direk direk oldu arşın yüzünde
Zârım teslim eylen **Sultan Murad'a**»

«Benim öldüceğim **Şah'a** duyursun (12)
Yâranlarım hayır dua buyursun
Vezirliğim bir kuluna buyursun
Mührüm teslim eylen **Sultan Murad'a**»

«(Uğraşlarda) bölük bölük bölünen
Acap şehit mola bizden alınan
Başlarına altın üsküf vurunan
Kulum teslim eylen **Sultan Murad'a**»

---

(6) **anca**: ancak, durmadan. (7) **mansıp**: rütbe, devlet hizmeti. (8) **kul**: asker. **ihsan**: bağış. (9) **gülbenk**: askerin hep bir ağızdan yaptığı dua. (10) **maya**: dişi deve. (11) **ölür olucak**: ölünce. (12) **şah**: padişah Üçüncü Murat.

Bu iki tarihî şiiri yanlış okuma ve ölçüleri düzelterek aldık.

«Acem illerinde belim büküldü
Gözlerimden kanlı yaşlar döküldü
Cebehanem İstanbul'a çekildi
Malım teslim eylen **Sultan Murad'a**»

KÖROĞLU söyledi yine bu sözü
Felek toprağa düşürdü gül yüzü
«Aldım **Demirkapı** ile **Tebriz'i**»
Şarım teslim eylen **Sultan Murad'a**

Buraya dek verilen bilgilerden şu sonuç çıkmaktadır: Ozan Köroğlu, asker bir kişidir. 1585 İran seferine katıldığı göz önüne alınırsa, on altıncı yüzyılın ortalarında doğmuştur. On yedinci yüzyıl ortalarına kadar yaşamış olamaz. Evliyâ Çelebi'nin sözünü ettiği, Dördüncü Mehmet zamanındaki olay tarihinde (1659) de sağ olamaz. Evliya Çelebi her halde gençlik çağında, Köroğlu'nun yaşlılığını tanımış olmalıdır. Ya da Köroğlu'nun saz çalmaktaki ünü, bu yüzyılın ikinci yarısına kadar gelmiş olmalı ki, kendisinden bu konuda söz etmiştir.

Köroğlu'nun ününün on yedinci yüzyıl sonlarına kadar sürdüğü, bu sıralarda yazılmış çok değerli yazmalarda bulunan şiirlerinden anlaşılmaktadır.

Köroğlu, sazıyla ün yapmıştır. Bununla birlikte ozan olarak da değerli bir sanatçıdır. Şimdiye dek ancak Özdemiroğlu Osman Paşa için yazdığı iki türküsü biliniyordu. Biz de yüzlerce cönkü incelerken on yedi yeni şiirini bulduk. Böylece, elimizde on dokuz şiiri vardır. Şüphesiz eserlerinin hepsi bu kadar değildir. Bu azlığı iki yolla açıklamak mümkündür. Şiirlerinin önemli bir bölümü, hikâye kahramanı Köroğlu'nun şiirlerine bilinmeden karışmıştır. Ki bizce asıl önemli olan da budur. Ad benzerliği dolayısıyla böyle şeyler her zaman olabilir. Bu durum, başka divan ve halk şairlerinde de olmuştur.

İkincisi, Köroğlu asker olarak büyük merkezlerden

uzak kalmış, sınır boylarında ömrünü tüketmiştir. Bu yüzden de şiirleri oralarda dağılmış, günümüze kadar pek az yazma bulunabilmiştir.

Elimizdeki az sayıda şiirine bakarak denebilir ki, Köroğlu yaşadığı çağın öteki ünlü ozanları ölçüsünde güçlü bir sanatçıdır. Gerek dilinin güzelliği ve onu ustalıkla kullanışı, gerek şiir tekniği, kafiye ve redifleri işleyiş ve buluşu gerçekten başarılıdır. Bu bakımdan gerek çağdaşları, gerek kendisinden sonra gelen ozanlar onun şiirlerine benzekler (nazire) söylemişlerdir.

Köroğlu, bir cenk adamı olduğu ölçüde bir aşk şairidir de. Bu konuda her ozanın ulaşamadığı derin bir duyarlığa varmıştır. Öte yandan doğa (tabiat) için söyledikleri de gerçek sanatçı kişiliğini ortaya koymaktadır. Bunu saz çalmaktaki ustalığı da göstermektedir.

Elimizde bulunan şiirlerinin azlığı nedeniyle şimdilik gerek hayatı, gerek sanatı üzerine söyleyebildiklerimiz bu kadardır. İlerde daha çok eseri bulunursa, şüphesiz daha geniş bilgi verilecektir. Ama, sanatı üzerine söylediklerimizde bir değişme olmayacaktır.

Burada, araştırıcıları uğraştıran bir konu üzerinde kısaca durmak istiyorum. Ozan Köroğlu zamanında, Bolu yöresinde aynı adda bir eşkiya türemiştir. Başbakanlık Arşivi'nde bulunan belgelerin tarihi 1579 ve 1582'dir. Kimi araştırıcılar, asker ozan Köroğlu'nun bir ara eşkiyalık yapıp sonra affa uğramış olabileceği ihtimalini ileri sürüyor. (bakınız: P. N. Boratav, Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği, s. 199 - 200).

Bir ihtimal de olsa, biz bu görüşe katılamıyoruz. Eşkiya Köroğlu'nun türemesi bir rastlantıdır. Şair Köroğlu'nun eşkiya olması düşünülemez. Olsa olsa, böyle bir hikâyenin meydana gelmesi için, ozanın yaşadığı zaman üzerinden epey bir sürenin geçmesi gerekir. Ayrıca, Köroğlu'nun çok eskiden beri bilindiği, Osmanlı çağında

biçim değiştirip yeniden ortaya çıktığını önce de söylemiştik. Eskilik konusunda Fahrettin Kırzıoğlu'nun buluş ve görüşleri için kaynakçada gösterilen yazılara bakmak yerinde olur.

Bu konuda başka bir yakınlık görmekte olduğumu bildirmek isterim. Her iki Köroğlu'nun şiirlerinde, ben büyük bir yakınlık görmekteyim. Bu da üzerinde durulmaya değer bir yöndür. Yine de şurasını söyleyelim ki, bu konuda kesin bir sonuç için vakit erkendir. İleride bulunacak belge ve şiirler bizi belki daha kesin konuşmaya götürebilir.

Ozan Köroğlu'nu ad benzerliği dolayısıyla buraya aldık. Bu arada elde ettiğimiz yeni on yedi şiirini verdik (1)

(1) Cahit Öztelli, Cönklerden Derlemeler, T. Folklor Araştırmaları, c. 9, s. 187, şubat 1965.

— 3 —

CANIMIN CANI

Ağlatırsın beni canım
Gözüm yaşı silinmez mi
Çıkıp serv-i hırâmanım
Karşımızda salınmaz mı

Hey nazlım, ahdinden dönme
Nâr-ı aşka düşüp yanma
Zaman böyle kalır sanma
Gönül senden alınmaz mı

Yâdile sürer safalar
Böyle m'olur bî-vefalar
Nedir bize bu cefalar
Yoksa sensiz olunmaz mı

Mağrur olma, cihan fânî
Sensin ol Yusuf-i Sânî
Behey, canımın da canı
Bana bir dost bulunmaz mı

Gönül uğradı bir derde
Onulmaz aşkım var serde
KÖROĞLU der, sizin yerde
Âşık kadri bilinmez mi

ALA GÖZLÜ DİLBER

Behey, ala gözlü dilber
Benim aklım yerindedir
Ben severim, sen kaçarsın
Din ve iman terkindedir (1)

Karşımızda karlı dağlar
Bağban sözü olur bağlar (2)
Benim gönlüm ahdı bekler (3)
Doğru menzil sürmededir (4)

Kaşların kurulu yaydır
Cemâlin bedir olmuş aydır
Bahçeye girmek kolaydır
Hesap, gülü dermededir (5)

Derviş bellidir tacından (6)
Yok içindeki bacından
Gidi rakibin ucundan (7)
Garip baykuş virandadır

KÖROĞLU der, ey öğdüğüm
Dayim hayalin kovduğum (8)
Suç sende değil sevdiğim
Sana gönül verendedir

---

(1) **terkindedir**: terk etmişsindir, bıraktın. (2) **bağban: bahçevan.** (3) **ahd**: verilen söz. (4) **menzil sürmek**: yol almak, yola gitmek. (5) **hesap**: güzel, başarılacak iş. (6) **tac**: başlık. Eskiden dervişlerin özel başlıkları vardı. (7) **gidi**: pezevenk, edepsiz. **ucundan**: yüzünden, sebebinden. (8) **kovmak**: izlemek, takibetmek.

— 5 —

SAKIN KENDİNİ

Yine ben bir öğüt aldım pîrimden
Eyilik ettiğinden sakın kendini
Hazreti Ali'den kalma erkândır
Eyilik ettiğinden sakın kendini

Ol sana düşmandır, dost gibi bakar
Fırsat da bulunca urganın çeker (1)
Yürek dalga vurur, çevrilir akar
Eyilik ettiğinden sakın kendini

Belinde götürür gümüşlü bıçak
Eylik olsa öküze olmazdı bıçak (2)
Ağaya hayır etmez asla uşak
Eyilik ettiğinden sakın kendini

KÖROĞLU der, atam hem anam ağlar
Size malûm olsun beyler, ağalar
Gidi felek ciğerciğimi dağlar
Eyilik ettiğinden sakın kendini (3)

---

(1) **urganın çekmek:** darağacına asılmak üzere alınan kimsenin ipini çekmek. (2) bu söz bir atasözüdür. (3) bu şiir türkü biçiminde ise de konu bakımından değildir.

— 6 —

GAMA YÂR OLDUM

Çıkayım, gideyim halkın elinden
Cihanın üstünde gama yâr oldum
Kimse bilmez ben gedânın halinden
Canımdan, başımdan ben bîzâr oldum

Mürvet Ali'nindir, sözüm amandır (1)
Fikrimde zeyn olan kaşı kemandır
Virane beklerim hayli zamandır
Terk ettim mekânım, terk-i yâr oldum

Bir gün ermez zalim hiç imdadıma
Zârımdan uğradı gözlerim neme
O gönlüm uğrusu cümle âleme
Seveli ben seni âşikâr oldum

Bihamdillah muradıma erdime
İnşaallah Hak tabibtir derdime
Varamadım vatanıma, yurduma
Bir devasız derde giriftar oldum

KÖROĞLU'nun sevd'ası var başında
Gümanı var şu gönlümün başında
Leylâ'yı ararken dağlar başında
Mecnun'un aşkına giriftar oldum

---

(1) aman: burada «ahd-i aman» yani sözünde durma. Ölçü için yalnız «aman» kullanılmıştır.

— 7 —

SELİ DAĞLARIN

Çıktım şu âlemi seyran eyledim
Açılmış baharı, gülü dağların
Sökülmüş bendleri, cûşu yenilmez
Çağlayuban akar seli dağların

Yiğit atını bilmese yakınır
Yüreğinde olan elbet çekinir
Kar yağar da dört köşesi yekinir
Yol vermez aşmağa yeli dağların

Aslanı, kaplanı yanar, yolunur
Şikâr alınış alçağına dolanır
Yel esdikçe safasından salınır
Aheste aheste dalı dağların

Ben kâmilim, zerresine ermişim
Baharında gonca gülün dermişim
Mürvetsiz beylerden eyi görmüşüm
Yiğidi yaldırır alı dağların

KÖROĞLU eydür, sende tasa olmaz
Yüreğinde aşkı olan yenilmez
Çok döğüşler olur, kimseler bilmez
Söylemeye yoktur dili dağların

— 8 —

BİLMEM NEDENDİR

Şunda bir dilberin kemandır kaşı
Ağlar melil melil, bilmem nedendir
Leyl-ü nehar akar çeşmimin yaşı
Çağlar melil melil, bilmem nedendir

Yatağında aslan gibi gürüler (1)
Akar şol çeşmimin yaşı, yiniler (2)
Hastaların derdi vardır, iniler
Sağlar melil melil, bilmem nedendir

Yükünü yüklemiş tüccar hocalar (3)
Sabakın bilmeyen okur, heceler (4)
İli göçmüş, viran kalmış yüceler
Dağlar melil melil, bilmem nedendir

Yüğrük olur şol suların kaçağı (5)
Buyurmamış Hak balığa bıçağı
Açılmamış dost bağının çiçeği
Güller melil melil, bilmem nedendir

Derdiment *KÖROĞLU* yollara bakar (6)
İki gözlerinden kanlı yaş döker
Yükünü yükletmiş, katarın çeker
Beyler melil melil, bilmem nedendir

---

(1) **gürüler:** gürler, bağırır. (2) **şol:** şu (eski). **yinilemek:** durmadan akmak, yenilemek. (3) **hoca:** tüccar, bezirgân (eski. (4) **sabak:** ders. (5) **yüğrük:** hızlı yürüyen. (6) **derdiment:** derdli, kederli.

— 9 —

DELİ GÖNÜL

Coştu deli gönül, gayrı yenilmez
Çıkıp yaylalara, gitmek görünür
Gezemez oldum ardan, namustan (1)
Hep elden geleni etmek görünür

Yiğit ata binmeyince eğlenmez
Yüreğimde yaram vardır, onulmaz
Coştu deli gönül coştu, yenilmez
Çıkıp da bir semte gitmek görünür

Koç yiğidin tirkeşinde yayıdır (2)
Kahpe felek dağıdır
Ey (i) atın firkati bir tas ağudur
Nûş edip âyette Ahmet görünür (3)

KÖROĞLU der, divaneyim, deliyim
Taşkın akar, karlı dağlar seliyim
Berat ile bir yavrunun kuluyum (4)
İkiden de birin etmek görünür

---

(1) **ar**: utanç. (2) **tirkeş**: okluk. (3) **nûş etmek**: içmek. **Ahmet**: Muhammet Peygamber'in adlarından. (4) **berat**: padişah emri, fermanı, kul (köle) alındığında resmî bir belge verilirdi.

— 10 —

SÜLEYMAN OLUR

Haçan, bir mecliste olsa bir deccal (1)
Ol meclisin halkı perişan olur
Orta yerde bir kahraman türese
Dolanır o meclis, uruşan olur (2)

Sağsak bülbül olsa yakışmaz güle (3)
Haçan, bir eskici bezirgân ola (4)
Bir züğürdün eli beş para göre
Mühür bende, deyü Süleyman olur (5)

Viraneyı bekler divane biçar (6)
Serçenin gönlünden şahinlik geçer
Muhannes kavgayı görünce kaçar (7)
Gider tenhalarda kahraman olur

Koç *KÖROĞLU* der ki, korkınazam mertten
Tilki de der, aslan kaldırsam yurttan (8)
Bir keçi selâmet kurtulsa yurttan
Bakar boynuzuna, gergedan olur

---

(1) **haçan**: ne vakitkı vaktaki (eski). **deccal**: yalancı, edepsiz kimse (burada). **meclis**: toplantı. (2) **donanmak**: süslenmek, **uruşan olmak**: neşelenmek, parlamak. (3) **sağsak**: saksağan, karga. (4) **bezirgân**: tüccar. (5) **Süleyman**: hem peygamber, hem padişah olan Musevî hükümdarı. Onun ünlü bir mühürü vardır ki, padişahlık alâmelidir. (6) **divane biçâr**: baykuş (burada). Asıl anlamı, zavallı deli demektir (7) **muhannes**: korkak, dönek. (8) **yurt**: in, yatak (burada)

— 11 —

DEMİŞLER

Dayima böyledir dünyanın işi
Kişi ettiğini bulur, demişler
İstersen eylik et, istersen kemlik (1)
Ettiğin başına gelir, demişler

Çeken bilir dayim derd-i firakı (2)
Söndürmek olur mu yanan çırağı (3)
Sakın bir kimseye kurma tuzağı
Kişi ettiğine düşer, demişler

KÖROĞLU düşmüştür gama, savaşa
İster elli yaşa, ister yüz yaşa
Her ne eder isen o gelir başa
Mukadder yerini bulur, demişler (4)

---

(1) **kemlik:** kötülük. (2) **derd-i firak:** ayrılık derdi. (3) **çırağ:** çıra, mum, ışık. (4) **mukadder:** alınyazısı.

— 12 —

ÖPÜL, KOÇUL

Gel ey nâzik-beden dilber
Öpül, koçul huzur ile
Ömrümün hasılı dilber
Öpül, koçul huzur ile (1)

Öpülmekten zarar gelmez
Koçulmaktan adam ölmez
Bu güzellik sana kalmaz
Öpül, koçul huzur ile

Öpülmek eski âdettir
Koçulmak hûp saadettir
Hatır yapmak ibadettir
Öpül, koçul huzur ile

Kara'na yağmadan ağın (2)
Benefşem, solmadan bağın
Güzelsin, geçmeden çağın
Öpül, koçul huzur ile

KÖROĞLU der, gamzen oktur
Derdim hiç kimsede yoktur
Koçulmamış dilber yoktur
Öpül, koçul huzur ile (3)

---

(1) **huzur ile:** rahatlıkla, kalp rahatlığı ile. (2) **bu mısranın** anlamı: saçlarına ak düşmeden. (3) **koçulmak: koçmak: sarmak**, kucaklamak olduğuna göre «kucaklan, **kendini kucaklat**» oluyor.

BAĞDAD'IN TURNASI

Gafil üstüme uğradı (1)
Yolu Bağdadî turnanın (2)
Ağalar cana kâr etti
Sesi Bağdadî turnanın

Gök tonun almış eğnine (3)
Hem ölüm gelmez aynına (4)
Alıcı şahin boynuna (5)
Kanı Bağdadî turnanın

Turna geçer katar katar
Gök yüzünde semâ tutar (6)
Âşıka bergüzar yeter (7)
Teli Bağdadî turnanın (8)

Kimi anaç, kimi yavru
Eder âşıkına cevri
Bulgar yaylasına doğru (9)
Yolu Bağdadî turnanın

Turna değil, sığın imiş (10)
Yüreğine döken imiş
KÖROĞLU der, bu gün imiş
Kanı Bağdadî turnanın

---

(1) **gafil:** bilmeden, gafilleyin. (2) **Bağdadi turna: Bağdat turna kuşu. Bağdadın turnaları ünlüdür. Baharda Anadolu'ya göçerler.** (3) **gök ton:** mavi renk, **eğin:** sırt. **Bağdadî turnaların sırtı mavidir.** (4) **aynına:** gözüne. (5) **alıcı: avcı.** şahinler turnaları havada avlarlar. (6) **semâ tutmak: dönmek.** (7) **bergüzar:** armağan. (8) **tel:** tüy. (9) **Bulgar:** Bulgar Dağı. (10) **sığın:** bir geyik cinsi.

— 14 —

İSPİRİM ALDIRDIM

Hey ağalar yüce dağın salında
Avlar iken ben ispirim aldırdım
Gözlerim kaldı anın hayalinde
Behey beyler, ben ispirim aldırdım

Geldi geçti, Keçeli'ye konmadı (1)
Havalandı, gök yüzünden inmedi
Makatara saldım, geri dönmedi
Behey beyler, ben ispirim aldırdım (2)

İndim ben de dost yurduna göçürdüm
Safi hayat soğuk sular içirdim
Gülüp oynar iken elden uçurdum
Behey beyler, ben ispirim aldırdım

KÖROĞLU der, gözlerinin karası
Onulmadı yüreğimin yarası
Biri şahin, biri ispir yarası
Behey beyler, ben ispirim aldırdım (3)

---

(1) **keçeli:** bir yer adı. (2) **aldırmak:** kaptırmak; kaçırmak.
(3) burada ispir (avcı kuş), sevgili olabilir.

— 15 —

GÖNÜL

Gayre bakma, yüzün göster
Ben gönlümü bilmez miyim
Günde padişahlık ister
Ben gönlümü bilmez miyim

Yürü hey şeh, nazın nazın
Edelim Hakk'a niyazın
Götürmez muhannet sözün
Ben gönlümü bilmez miyim

Şahinleyin yüksek uçar
Kaplan gibi kanlar saçar
Gökte buluttan nem kapar
Ben gönlümü bilmez miyim

KÖROĞLU der, giden gelmez
Bir yaram vardır onulmaz
Attan, civandan ayrılmaz
Ben gönlümü bilmez miyim (1)

(1) bu türkü, Köroğlu'nun çağdaşı Aşık'a benzektir.

— 16 —

İLLE MAVİLİ

Kimisi pınar başında
Kimisi yolun dışında
Al geyen on beş yaşında
İlle mavili mavili

Kimisi dağlarda gezer
Kimisi incisin dizer
Al geyen bağrını ezer
İlle mavili mavili

Kimisi odun devşirir
Kimi kahvesin pişirir
Al geyen aklım şaşırır
İlle mavili mavili

KÖROĞLU der ki, nolacak
Takdir yerini bulacak
Mavilim kaldı alacak
İlle mavili mavili

— 17 —

GÖRÜNÜR MÜ

Katar katar gelen turnam
Baka zalıman görünür mü (1)
Derde dermân katan turnam (2)
Baka zahman görünür mü (3)

Ne ötersin yana yana
Âvazın kâr etti cana (4)
Çık havaya döne döne
Baka zahman görünür mü

Kanadının ucu eğri
Delinir âşıkın bağrı
Vara bizim ile doğru (5)
Baka zahman görünür mü

Kanadının ucu burına
Ölürsem karşımda durına
Gözlerin sevdiğim turna
Baka zahman görünür mü

Niçün, *KÖROĞLU* der, niçün
Bağışla âşıkın suçun
Yavru turna başın içün
Baka zahman görünür mü

---

(1) **zalıman:** vatan, sıla, doğup büyünülen yer (eski). (2) bu mısra başka yazmada şöyledir: «derdime dert katan turnam». (3) **baka:** bakıver, bak bakalım. (4) **âvaz:** ses, haykırma. (5) **vara:** git, var.

— 18 —

UYAN GÖZÜ MESTAN

Uyan, gözü mestan uyan
Çok uyumak ömre ziyan
Uyan, yasdığına dayan
Ne düş gördün, eyle beyan

Ne yatarsın, sabah oldu
Hep âlem nur ile doldu
Karlı dağlar revnak buldu
Uyan, gözü mestan uyan

Boyuna allar biçildi
Aşkına câmlar içildi
Hâcet kapısı açıldı
Uyan, gözü mestan uyan

Ferah geldi her bülbüle
Çiğ düşmüş kırmızı güle
Kalk, Allah'tan hâcet dile
Uyan, gözü mestan uyan

KÖROĞLU'nun bağrı yandı
Yanıp sînene dayandı
Herkesin dostu uyandı
Uyan, gözü mestan uyan

— 19 —

BİR YÂR YİTİRDİM

Hey ağalar, behey beyler
Yitti yavrum, görmediniz mi
Al karalı, mor sünbüllü
Dağlar, yâr görmediniz mi

Aslı huridir sorana
Boyu benzer dal fidana
Cerana benzer cerana
Dağlar, hiç görmediniz mi

Oturmuşlar hanım gibi
Kına yakmış kanım gibi
Yâr yitirmiş benim gibi
Dağlar, hiç görmediniz mi

Oturmuşlar oymak oymak
Hiç olur mu yâre doymak
Dili şeker, lebi kaymak
Dağlar, hiç görmediniz mi

Öğün koç *KÖROĞLU* öğün
Taşlar al, bağrına döğün
Bir yâr yitirdim ben bu gün
Dağlar, hiç görmediniz mi

Dadaloğlu

ON DOKUZUNCU yüzyılın ünlü ozanı Dadaloğlu, güney illerinde dolaşan Türkmen topluluklarının Avşar boyundandır. Daha çok Çukurova'nın ve Toros dağlarının Erzin, Payas, Adana, Kozan çevreleri, Avşarların gezip dolaştıkları yerlerdir.

Avşarlar, Oğuz Türklerinin önemli bir koludur. Oğuz tarihi içinde dokuzuncu yüzyıldan başlamak üzere önemli roller yapmak suretiyle adlarını zamanımıza kadar yaşatmışlardır. Avşarlar, İslâmlıktan önce de sonra da devlet kurmuş, büyük hükümdarlar yetiştirmiş, Oğuzların tarihinde önemli yer almışlardır (1).

Anadolu'nun birçok yerlerine dağılan Türkmenler arasında Avşarlar güney bölgelerinde on altıncı yüzyıldan başlamak üzere büyük bir dayanışma içinde yaşamışlardır. Buralarda zaman zaman devlete karşı çıkan derebeylikleri durumundadırlar. Hele, on sekizinci yüzyılın ikinci yarısından sonra, yüzyıllık süre içinde devleti çok uğraştıran olaylar çıkarmışlardır.

Konar - göçer oldukları için yaylak ve kışlaklarda hiç durmadan gezmişler, devlete vergi ve asker vermekten kaçınmışlardır.

---

(1) daha geniş bilgi ve yerleştikleri yerler için bakınız: Prof. Dr. Faruk Sümer, OĞUZLAR, S. 256 - 288».

Bu karışık ve disiplin bozucu durumları önlemek için hükümetlerin Adana valilerine gönderdikleri emirler, arşiv belgeleri arasındadır (1). Avşarların yatıştırılması ve bir yerde oturmalarını sağlamak için valilere geniş yetkiler verilmiş, üzerlerine asker gönderilmiştir. Ama, çok yiğit ve cenkçi olan Avşarları devlet birliğine almak gerçekleştirilememişti.

Son olarak 1864 yıllarında, Adana Valisi Ali Rıza Paşa zamanında, Avşarların nüfuzlu bir ailesi olan Kozanoğulları ayaklanmışlardır. Bunun üzerine hükümet, Derviş Paşa komutasında «Fırka-i İslâhiye» adı verilen bir orduyla üzerlerine gönderilmiştir. Ünlü tarihçi Cevdet Paşa da ordunun komiserliğine atanmıştı. Cevdet Paşa, padişaha sunduğu «Maruzât»ında Avşarlar için şöyle diyor:

«Ekser ahalisi Selçukilerden kalma Türklerdir ki, Varsak (Farsak) aşiretinden ayrılmış topluluklardır. Bu dağlılar, Kozanoğullarının piyade askeri olup Çukurova'da, Ceyhan nehrinin sağ cihetindeki göçebe aşiretler dahi bunların süvari askeri idi.» (2).

İşte, daha önce adını bildirdiğimiz Erzin, Payas, Adana, Kozan bölge ve dağlarında birer derebeyi gibi davranan Avşar ve öteki aşiret beyleri zaman zaman birbirleriyle kavga ettikleri gibi, bazen birleşerek hükümete karşı ayaklandıkları da oluyordu. Vergi ve asker vermeyişleri bir yana, postaları, hacı kervanlarını soyuyor, yol kesiyorlardı.

Bu durumlardan başka, hükümeti harekete geçiren başka bir sorun da vardı. Buralarda pek nüfuzlu bir duruma gelen Kozanoğullarının, İngilizlerin de kışkırtma-

---

(1) Naci Kum, **Adana Vali ve müteselliimleri**, Adana 1952.
(2) **Türk Tarih Encümeni Mecmuası, sayı 87 - 93 (maruzat) 1925.**

sıyle bir gün bağımsızlık peşinde koşup kendi başlarına bir hükümet kurmalarından korkuluyordu. Bu yüzden, Kozan ve çevresinin uslandırılıp, göçebeliği bırakmalarına karar verildi. Derviş ve Cevdet Paşaların, üzerlerine gönderilmeleri bundan sonra oldu.

Dağlara çekilen Kozanoğulları, devlet kuvvetlerine karşı dayanamadılar. Derviş Paşa'nın yumuşak davranışıyla, fazla kan dökülmeden, aşiretlerin ayaklanması bastırıldı. Obalardan bir bölüğü Orta Anadolu'ya, Kayseri, Sıvas yörelerine sürülüp yerleştirildi. Bu iskân sonunda artık Avşarların hiç bir uygunsuz davranışları olmamıştır.

Bu son Derviş Paşa operasyonundan sonra Avşar'ın Kozanoğlu Beyleri bölgeden çıkartılarak İstanbul'da oturmaları sağlanmış, kimisi öldürülmüş, kimisi de uzak yerlere sürülmüştür (1).

(1) Ali Rıza Yalgın, **Kozanoğulları ve son Kozanoğlu**, T. F. Araştırmaları, sayı 3 ekim 1949.

TÜRKMEN aşiretlerini beyler yönetir. Savaş, göç gibi önemli kararları hep onlar verir. Obalar da bu beylere uyar.

Çukurova ve Toroslar bölgesindeki aşiretler içinde kimi aileler sivrilmiş, soylarından gelenler uzun süre babadan oğula geçmek üzere beylik yapmışlardır. Beyler, aşiretlerini başka aşiretlerin saldırısına ve hükümete karşı korur, gerektiğinde aşiretin temsilcisi rolünü de üzerlerine alırlar.

Devlet büyük bir savaşa girdiğinde aşiretlerden de asker ister. Toplanan üç beş yüz süvari ve yaya aşiret gençlerinin başında beyler bulunur, orduya katılırlardı. Gösterdikleri başarılar ölçüsünde devlet kendilerine rütbe, nişan gibi ihsanlarda bulunur, kimi isteklerini kabul ederdi.

Bu nedenle, beyler içinde paşalık alanlar da olmuştur. Beyler içinde siyasal olaylara karışmış, ün yapmış olanları kısaca tanıtmaya çalışacağız. Bu beyler, Dadaloğlu'nun şiirine konu ettikleridir aynı zamanda.

Mıstık Paşa: Avşar aşireti Beyi: Babası derebeyi olan Küçük Ali Oğlu Dede Bey'in oğludur. Son ayaklanmada (1864 - 65) «Fırka-i İslâhiye» komutanı Derviş Paşa tarafından yakalanarak oğluyla birlikte İstanbul'a sürülmüştür.

Küçük Ali Oğlu Dede Bey: Bir ayaklanması sonunda Adana Valisi Mehmet Celâlettin Paşa tarafından tutulup idam edilmiştir. Mıstık Paşa'nın babasıdır. Aşiret yönetimi, kendisinden sonra oğlu Mıstık Paşa'ya geçmiştir. Dadaloğlu'nun şiirlerinde Küçük Ali Oğlu ve Ali Oğlu diye andığı beyi, çok sevdiği anlaşılıyor. Onunla ilgili üç övgüyü kitabımıza aldık.

Bu aileden bir de Küçük Ali Oğlu Halil Bey vardır.

KOZANOĞULLARI

KOZAN DAĞI çevresinde ve Kozan'da oturan Türkmen aşiretlerinden Avşarların ünlü bir ailesidir. Kozanoğulları ailesinden ünlü ve akıllı beyler, yetişmiştir.

Hükümet, Kozanoğlu Ahmet Bey'den bir ayaklanma çıkarması ihtimaliyle şüphelenmişti. Bunun üzerine kendisini İstanbul'a çağırdılar. Ahmet Bey İstanbul'a gidince orada oturması için emir verildi. Buna pek canı sıkılan Ahmet Bey, yurt özleminin de içini yakmasına dayanamadı. Bir fırsatını bulup Konya'ya, oradan da Kozan'a döndü. Ermeni ve Çerkezlerin de kışkırtmasıyla ayaklandı. Bunun üzerine hükümet «Fırka-i İslâhiye» denilen orduyu üzerlerine yürüttü. Bu ordunun başında Derviş Paşa ve Cevdet Paşa bulunuyordu.

Askerin, üzerlerine gelmesi karşısında Ahmet Bey bir şey yapamadı, fazla kan dökülmeden ayaklanma yatıştı. Ahmet Bey Trablusgarp'a sürüldü. İkinci Meşrutiyet'e dek orada sürgün kaldı. Aşireti de Sıvas'ın Aziziye ilçesi Sindel köyüne yerleştirildi. Bu gün, Kozan çevresinde kalan ya da geri dönen Varsak, Avşar, Tecirli, Cerit

boylarından bölünmüş obalar, yerleşik ve devlete saygılı vatandaşlardır. (1)

(1) Kozanoğulları konusunda. merhum Ali Rıza (Yalgın) nın **Cenupta Türkmen Oymakları, Kısım IV.**, s. 24'deki «Son Kozanoğlu İsyanı» ile yine aynı yazarın Türk Folklor araştırmaları, sayı 3'deki «Kozanoğulları ve Son Kozanoğlu» yazılarına bakmalıdır. Ermeniler, Kozan'ı siyasal emelleri için bir yığınak yapmışlar, kale gibi kiliseler inşa etmişlerdi. Daha sonra çıkardıkları olaylarda Kozan önemli bir üs olmuştur. Kafkasya'dan göçüp gelen Çerkezler de aşiret bölgelerine yerleştirilmişti. Bu yerleşme öbür aşiretleri çok kızdırmıştı. Ayaklanmaların asıl nedeni de buydu. İki yabancı topluluğun ayaklanmayı teşvik etmelerinin nedeni hükümetin başka yerlere sürmesinden yararlanarak, oralara yerleşmek istemeleridir.

SOYU, BABASI

DADALOĞLU'NUN soyu Avşar aşiretlerindendir. Bunu gerek şiirlerlerinden, gerekse halk söylentilerinden anlıyoruz. Çukurova'nın bu eski ve canlı aşiretinin Dadaloğulları soyundan geldiği biliniyor.

Dadaloğlu'nun babası da şairdir. Adı Dadaloğlu Musa'dır. Bunun gerçekliği, onu çocukluğunda tanımış ihtiyarların anlatmalarından anlaşıldığı gibi, bir kaynaktan öğrenilmektedir.

«Menemencioğlu Ahmet Bey tarafından kendi aşiretlerinin tarihinde Gör Boy Beyinin oğlu Osman Beyin (1190/1776-1777) yılında halkın haksız şikâyeti ve hatta rüşvetle Adana Valisi bulunan Çelik Mehmet Paşa tarafından genç yaşta idam olunduğu bildirilmekte ve Dadaloğlu Musa namındaki şairin söylediği ağıt da ilâve edilmektedir.» (1)

Bu yazmada aşiret tarihinde adı geçen Osman Bey'in tutuklanması üzerine ve öldürülmesinden önce, Vali Çelik Mehmet Paşa'ya karşı söylenmiş bir de şiir vardır. Bu

(1) Taha Toros, DADALOĞLU, s. 4.

şiir, Dadaloğlu'nun babası Âşık Musa tarafından söylenmiştir. Aşağıya alındı:

Sana derim sana, ey Çelik Paşa
Aman derim, Boz Osmanı öldürme
Şâd eyleyip nice düşmanlarını
Ara yerde acı haber bildirme

Arap ata binip oflaz sallanan (1)
Demir zırhlar geyip taçlar vurunan (2)
Düşmanına çatal matal görünen (3)
Şahin yelli Boz Osman'ı öldürme (4)

Kağan aslanlar gibi göğüs gerdi (5)
Hangi hizmetinde kusur getirdi
Çok yüklere omuz verdi götürdü (6)
Serdar börklü Boz Osman'ı öldürme (7)

Budur sana **Kul Musa**'nın sözleri
Güne değdi gülden nazik yüzleri
Zemheri ettin ilkbahar yazları (8)
Yeni açmış tomur gülü soldurma

Bu şiirden anlaşılıyor ki, Dadaloğlu'nun babası da aşiretin şairidir. Şiirde kullandığı adı «Kul Musa»dır.

Dadaloğlu'nun güçlü bir ozan olarak yetişmesinde babası Âşık Musa'nın etkisi ve emeği olduğu bir gerçektir.

---

(1) **oflaz**: çok iyi, usta, olgun. (2) **taç vurunmak**: beylik başlığı giymek (3) **çatal matal**: kahraman, yiğit. (4) **şahin yelli**: şahin kuşu gibi at koşturan, uçan (5) **kağan aslan**: kükreyen aslan. (6) Çok zor işleri başardı. (7) **serdar börklü**: komutan başlıklı. (8) **zemheri**: kışın en soğuk zamanı.

Pozantı ilçesinin (Adana) Arnaşa köyünde (1) Dadaloğlu soyadını taşıyan eski bir aile vardır. Dadaloğlu'nun bu aileden olması da düşünülebilir. Ayrıca, Tarsus'un on kilometre yakınında *Dadalı* adında bir köy vardır. Bu köy halkı sonradan buraya yerleştirilmiş aşiretlerdendir (2).

ADI VELİ

Dadaloğlu'nun asıl adının Veli olduğunu bildiren söylentiler vardır. Aşiret yaşlılarının söylediği şiirlerdeki mahlaslarda Veli olarak görülüyor. Ama, yine de bu şiirlerin kesin olarak Dadaloğlu'nun olduğunu ileri sürmek doğru olamaz.

Dadaloğlu'nun bir zamanlar köylerde imamlık etmiş olduğu da söylenmektedir. Bundan anlıyoruz ki, ozanımız epeyce bir eğitim ve öğrenim görmüştür. Bu yönü, şiirlerinin her bakımdan değerli oluşundan da anlaşılmaktadır. Belki de Dadaloğlu'nun aşiretler içinde kültürlü bir kişi olması dolayısıyla, aşiret beyleri yanında ayrıca değerini artırmış, kendisini hem kâtip, hem başâşık olarak sevmişler, yanlarından ayırmamışlardır.

---

(1) Bu köyün adını, İçişleri Bakanlığı'nın çıkardığı «Türkiye Mülki İdare Bölümleri ve bunlara bağlı Köyler, Belediyeler» 1970 kitabı şöyle alıyor: yeni konacık (yenlanahşa). Adı değiştirilmiş. (2) Taha Toros, Dadaloğlu, s. 7. Aşık Musa'nın şiirini de aynı yerden alarak, yazmaya yanlış geçmiş sözcüklerin doğrularını yazdık, vezni düzelttik.

KAHRAMAN BİR OZAN

DADALOĞLU gerçekten büyük bir halk sanatçısıdır. Onun eserlerinde bir yandan Köroğlu'nun yiğit ruhu, öte yandan Karacaoğlan'ın âşık yüreği sezilmektedir.

Dadaloğlu, önce bir cenk ve kavga şairidir. Bütün bölgesel cenk olaylarının türkülerinde tarih konuşur. Tarih kitaplarına geçmeyen küçük, büyük olaylar bütün canlılığıyla yaşar. O, bir elinde tüfek, bir elinde saz, kavgalardan kavgalara koşar. Bu onun en belirli yanıdır. Sanatını yaratan bu özelliği her şeyden güçlüdür. Adı anılınca, ilk akla gelen yanı cenkçiliğidir.

Devlete karşı gelmede, aşiret geleneğini sürdürmede, aşiretler arasındaki çekişmelerde onun bir bey gibi rolü yoktur. Aşiret beylerinin girişimlerinde o ancak bir ozan olarak kendine düşeni yapar. Başlangıç ve sonuç üzerinde de etkisi yoktur. Yalnız, sert aşiret ruhunun yarattığı kahramanlık, yiğitlik geleneğinin temsilcisidir. Sanat yoluyla koçakları haylar, moral verir. Aşiretin üzgün günlerinde coşan sazının tellerinde onlara avuntu dağıtır, umut getirir.

Sanatının en belirgin yanı, bir cenk şairi olmasıdır. Bu bakımdan çok dikkate değer bir kişilik kazanır. Bu kişiliğini gösteren şiirlerini, daha iyi anlaşılabilmesi için

bir arada verdik. Yalnız, şiirlerinde geçen yer ve kişileri her zaman açıklamak mümkün olmadı. Kişiler genellikle birer şef olan aşiret beyleridir. Bey, aşiretin her şeyidir. Bugün için bunlar arasında bilinenleri de, bilinmeyenleri de vardır.

Kullanılan yer adlarına gelince, önemli kent, dağ gibi yerlerin adları biliniyor. Bunlar arasında pek küçük bölgesel mıntıkalar vardır ki, bugün için bunları oralılar da bilemezler. Biz, elden geldiğince kişi ve yer adlarını açıklamaya çalıştık. Aşiretler arasında geçen olaylar topluca gözönünde tutulacak olursa, bu küçük yer adlarının o denli önemi kalmaz. Her şeyden önce olay değer taşır.

DAĞ OZANI DADAL

DADALOĞLU, bir dağ ozanıdır. Onun dağ güzellemelerinde dağlar bütün heybetiyle yücelir, yükselir, yükselir... Vatanı ve yurdu dağlardır. Her kahraman gibi, o da dağların vurgunudur, âşıkıdır. Anladığı özgürlük dağlardadır. Güzellemelerinde, türküler dağ tepelerinden uğultular getirir. Köroğlu'nun «dağlar hey» haykırışı gümbürder.

Kimi zaman dağlar birer gelin gibi süzgün, yüze gülen birer nazlıdır, dilberdir. Yiğitliğinin ruhu dağlara sinmiştir. Onun için «ferman padişahın, dağlar bizimdir» diyebilir. Bir dağ şairi isyanını ancak bu kadar güzel haykırabilir.

Onun, güvenci de dağlarıdır. Anası, bacısı, kardaşıdır. Cenkçi ruhu, dağlara sinen özgürlük aşkıyla bir anlam kazanır. Ona, bu dağ aşkı, «arkam sensin» diyen Köroğlu'nun mertliğinden, «yürü behey Bulgar dağı —

Senden yüce dağ olma mı» diye seslenen ince Karacaoğlan'ın duygularından gelmiştir.

Okurlar, bu ince duygulu dağ şiirlerini bir arada göreceklerdir. Oralarda geçen mutlu günleri yayla göçlerinde, efsaneleşmiş aşk fısıltılarını ise, seher meltemlerinde duyacaklardır. İnsanın içinden şöyle seslenmek geliyor: «Hey koca Dadal, göğsü kaba o dağlar yerinde, sen nerdesin...»

AŞK OZANI DADAL

DADALOĞLU, yalnız bir cenk ve dağ ozanı değildir. O, başı dumanlı, gölü kuğulu dağlara âşık olduğu ölçüde güzellere de âşıktır. Burada, Karacaoğlan inceliği dile gelir. Alma yanaklı yayla güzelleri sazının tellerinde uçuşur, baygın baygın bakışırlar. Aşiretin belâsı azaldığı sürgünden sürgüne giderken durulacak vakit bulduğunda, güzellerin de gönlünü yapmaktan geri durmaz. Onlara övgüler düzer. Ne yazık ki, böyle şiirler söylemeye pek vakit bulamamıştır. O yüzden elimizde ancak bu tür şiirleri daha azdır. Bunları da ayrı bir bölümde toplayarak verdik.

SANATI

YİRMİ YIL önce Dadaloğlu'nun sanatı için söylediklerimi tekrarlayacağım. (1)

(1) Cahit Öztelli, Köroğlu ve Dadaloğlu, Türk Klasikleri 11. Varlık Yayınevi, 1953.

Dadaloğlu'nun az şiirini biliyoruz. Bunlar da hep ağızdan derlenmiştir. Hayatının pek hareketli geçmiş olması, türkülerinin zamanında yazılamaması sonucunu hazırlamıştır. Bu yüzden şiirlerinin ilk şeklinden oldukça farklı olduğu anlaşılıyor. Böyle olmakla birlikte, bazen Karacaoğlan'ın içliliği, bazen Köroğlu'nun kahraman edası onda birleşir. Kanımca, adı geçen bu iki şairin en güçlü ve son temsilcisi Dadaloğlu'dur.

Dadaloğlu, kavga olmadığı zamanlar bir aşk ve doğa şairidir. Her türlü güzelliğe vurgundur. Ama, asıl özelliği ve gücü cenkler için yaktığı türkülerinde görülür. Yaşadığı çevrenin tarihî olayları, onu bir cenk şairi yapmıştır. Belki de en güzel eserleri dağlarda, dövüşler arasında, toz duman içinde kaybolup gitmiştir.

Şiirlerinde saf bir halk dili egemendir. Şehir ve kasaba halk şairlerinin az çok ağdalı dili onda görülmez. Hele divan şiirinin mazmunlarını hiç kullanmamıştır. Bir aşiret çocuğu olduğu sade, samimî, içli, bazen sert konuşmasından bellidir.

Elde bulunan şiirlerinde koşma, türkü, semaî, varsağı ve destan gibi halk şiir geleneğinin çeşitlerini kullandığı görülmektedir. Özellikle türkülerinde üstün başarı göstermektedir. Şiir haline getirmeye vesile olan bazı küçük hikâyeler de söylemiş olduğu, aşiret ihtiyarlarının rivayetleri arasındadır. Bunlardan bazıları toplanmıştır. Sözgelişi, aşiretler arasında söylenip gelmekte olan, 1638' de IV Murat zamanında, Bağdad'ın fethi sırasında kahramanlıklarıyle ünlü «Genç Osman» menkıbesini, Dadaloğlu kendi şiirleriyle zenginleştirmiştir.

Fakat, bazı araştırıcıların ileri sürdükleri gibi, büyük halk hikâyelerinin sahibi değildir. Bunlardan «Hurşit ile Mahmiri», Dadaloğlu'ndan çok önceki yazmalarda ve saz şairlerinin şiirlerinde vardır. Her güzel eserin, sevilen kimselere mal edilmesi, bir halk psikolojisidir.

Esasen pek heyecanlı ve hareketli olaylar arasında yaşayan şairimizin böyle uzun hikâyeler düzenlemesi mümkün değildir.

Dadaloğlu büyük bir halk şairidir. Şiirlerinde güçlü bir sanat ifadesi görülür. İlgilendiği olaylar nedeniyle hem bir devrin tarihini, hem bir toplumun duyuş ve düşüncelerini yaşatmıştır. Bu bakımdan Dadaloğlu, edebiyatımızın dikkatle üzerinde durulmaya değer orijinal bir şairidir.

ŞİİRLERİ

DADALOĞLU'NUN şiirlerinin yazılısını bulmak çok güç. Ozanımız, çok hareketli bir hayatla ömrünü bitirmiştir. Aşiretlerin ve çevresinin tarih olayları içinde yuvarlanmıştır. Bir yanda, aşiretlerin birbiriyle kavgaları, öte yandan hükümet baskısıyla göç zorunlukları, onu durgun bir hayattan yoksun bırakmıştır. Bu durum karşısında şiirlerini cönklere geçirme olanağı bulamamıştır. Bulmuş olsa bile çok değişik ve canlı bir dram içinde bu defterler yok olup gitmiştir.

Bu yokluğa karşılık, onun şiirleri, aşiret geleneklerine uyularak, anılarda ve hafızalarda yaşamış, unutulmamıştır. Onu bugün için yaşatan şiirler, gelenekten gelenlerdir. Şurasını hemen söyleyelim ki, bugün elimizde bulunan şiirleri, kesinlikle bütün şiirleri değildir. Daha başka şiirleri de olmalıdır. Ne yazık ki onlar kaybolmuş, sözlü gelenek, ancak elimizde bulunanları saklayabilmiştir.

Sözlü gelenek bir şiiri olduğu gibi saklamaz, saklayamaz. Zaman geçtikçe kuşaktan kuşağa az ya da çok, değişikliğe uğrar. Ama, asıl konu ve iç yapı kolay kolay

kaybolmaz. Aşağı yukarı elli yıldan bu yana aşiretler arasında yapılan derlemeler, gösteriyor ki, Dadaloğlu'nun şiirleri kuşaktan kuşağa hemen hemen olduğu gibi aktarılmaktadır. Aşiret ruhu, onun türkülerinde canlı kalabilmekte, geçmişle ilgiyi ayakta tutmaktadır. Bu canlı sanat geleneğini bir de Karacaoğlan'da görmekteyiz. Bu canlı gelenek, edebiyat tarihçisini şaşırtacak ölçüdedir. Yirmi beş, otuz yıl arayla birbirinden uzak yerlerde yapılan derlemelerde bir türkünün taptaze yaşamakta olduğunu gördük.

İşte bu nedenle, elimizde değişik biçimleriyle yüz kadar şiiri vardır. Bu da, koca Dadal'ı yaşatmaya yetmektedir. Şurasını da hemen söyleyelim ki, onun şiirleri arasına, başka aşiret ozanlarının şiirlerinden de biraz olsun karışmıştır. Elden geldiğince bunları ayıklamaya çalıştık.

DADALOĞLU'NUN COĞRAFYASI

HİÇ BİR HALK OZANI, Dadaloğlu kadar ülke, şehir, kasaba, köy, mevki adını şiirinde kullanmamıştır. Bunun nedeni de, aşiret hayatının gereği olarak, çok gezmesidir. Ayrıca, aşiretlerinin Orta Anadolu'ya sürülüp iskân edilmesi nedeniyle oraları da gezmiştir. Halk ozanlarının gezme geleneğine uyarak başka bölgelerdeki aşiret ve kasabalara da uğramıştır. Hele Güney Anadolu'yu karış karış gezdiği; en küçük yer, yayla, dağ adlarını bile şiirlerinde sık sık anmasından anlaşılmaktadır.

Bu arada İstanbul'un adını da anıyor. Ama, oraya gittiğini söylemek ne derece doğru olur, bilinemez. Son Kozanoğlu Ahmet Bey'in, İstanbul'da sürgün bulunduğu sırada, onun yanına gitmiş olacağını gösteren bazı işaretler varsa da, yine kesin bir şey söylemek elden gelmez.

Dadaloğlu'nun şiirlerde andığı yerleri, ilk olarak bir deneme niteliğinde, bir araya toplayarak aşağıda veriyoruz. Adları alfabe sırasına koyduk. Her bir ad için de elde edebilmiş olduğumuz kısa bilgileri verdik. Böylece, Dadaloğlu'nun coğrafyasını ortaya koyma denemesini yapmış olduk. Böyle bir deneme, geniş bir şekilde ancak Dadaloğlu için yapılabilir. Çünkü, hiç bir ozan, daha ön

ce de söylediğimiz gibi, çok yer adı vermez. Bu konuda Dadaloğlu'na, daha az olmakla birlikte, Karacaoğlan yaklaşabilir. Karacaoğlan da bir aşiret ozanı olduğu için...

● *Ahırdağ:* Maraş'ın hemen kuzeyine düşen ve kuzeydoğuya doğru uzanan dağlar. En yüksek yeri 2403 metre olan Milcan-Tepe. *Akdag:* Kayseri'nin kuzey yönünde, Akdağmadeni kasabasının güneyinde, Boğazlıyan'ın doğusundaki dağ. *Alabel:* Binboğa dağlarında bir geçit. *Aladağ:* Adana ovasının kuzeybasında, Adana'nın tam kuzeyinde Toros Dağlarının parçası. Aladağ'ın en yüksek tepeleri Demirkazık'da 3726, Kaldıdağında yükseklik 3734 metreyi bulur *Alişar:* Maraş'ın Elbistan ilçesinin bir köyü. *Amuk:* Hatay ilinde Amik Ovası. *Anadolu:* Torosların üstünden öte, Orta Anadolu için kullanmaktadır. *Antep:* Gaziantep. *Arıkyazı:* Aladağ bölgesinde bir yayla düzü. *Anavarza kalesi:* Çukurova'da tarihi eski bir kale ve köy. Kozan ilçesine bağlı. Yeni adı Dilekkaya.

● *Bakırdağ:* Feke'nin kuzeyinde, Saimbeyli'nin batısına düşer. Samantı ve Göksu ırmakları arasındaki bir dağın adı. *Başkomuş:* Bir oba ya da köy yeri olacak. *Berit:* Maraş'ın kuzeyinde, Binboğa'dan Göksun çayıyla ayrılan dağ topluluğu. En yüksek yeri 3014 metredir. *Beylan:* Adana'yla İskenderun arasında Belen adında bir yayla var. Belki orasıdır, belki de bir aşiret adıdır. *Binboğa Dağı:* Torosların, kuzeydoğu yönünde uzanan kollarından biri. Göksün'ün kuzeyine düşer. En yüksek tepesi 2830 metredir. *Bor:* Niğde'nin ilçeşi. *Bozok:* Yozgat ilinin bir adı da Bozok'tur. *Bozokhan:* Yozgat'a giden yollardan birinde bir han olacak. *Bozoklu:* Yozgat yöresinde oturan aşiretler ve yerleri. *Bıdgardağı:* Torosların, Mersin körfezinin batı kıyısına paralel uzanan, Mersin'in kuzeybatısına düşen parçası. Şimdiki adı Bolkardağı. Bir adı da Bozoğlan dağlarıdır.

● *Cebel:* Eski Cebel-i Bereket (merkezi Osmaniye) ilinin bir bucağı. Yeni adı, Yarpuz. Osmaniye ilçesine bağlıdır. Gâvurdağları üstünde bir kasabadır. *Cihan'ın suyu:* Ya Cihanbeyli (Konya) ilçesinde bir dere ya da Ceyhan ırmağı. *Çiçek Dağı:* Keskin (Ankara) ilçesiyle Mecidiye arasında, Çiçek Dağı ilçesinde (Kırşehir) Delice Irmak vadisinde bir dağ topluluğu. Yaylası saz şairlerince çok övülür. *Çukur:* Kadirli'nin Naşidiye köyü. *Çukurova:* Bilinir

● *Ebedi:* Bir köy adı olacak. *Ergizek:* Maraş ve Ahırdağı'nın kuzeyinde, Elbistan ve Maraş toprakları arasındaki dağ.

● *Feke:* Adana iline bağlı ilçe. *Gâvurdağları:* İskenderun körfezinin doğu kıyısında uzanan dağlar. Körfezle Gaziantep ve Kilis toprakları arasında kalır. *Göksun:* Maraş'ın bir ilçesi. *Gövdeli:* Maraş topraklarında bir yer olacak. *Gördeles:* Toroslarda olacak, bulunamadı.

● *Harmancı:* Bir köy olmalı. *Harnı:* Bir köy ya da bir mevki adı olacak. *Hasan Kalesi:* Güneyde eski bir kale yeri. *Hemite Kalesi:* Eski bir kale, Hemite köyü Osmaniye (Adana) ilçesi Tecirli bucağı köyü. Yeni adı Gökçedam.

● *Imalar:* Küçük bir oba. *İstanbul:* Bilirsiniz. *Ilıca:* Köy (Kozan).

● *Kamalak:* Toroslarda küçük bir dağ tepesi. *Kamalığ:* Toroslarda bir mevki. *Kaman:* Dadaloğlu'nun gezdiği yerlerde bu adda üç yer vardır: 1) Kırşehir vilâyet merkezine bağlı bir ilçe. 2) Gaziantep ilinin Kilis ilçesinde bir köy. Yeni adı Gündeğer. 3) Bahçe (Adana) ilçesi köyü. *Karadik:* Bir köy ya da bir yer adı olmalı.

Karakuyu: Güney sınırlarımızda bir yer adı olacak. *Karardıç:* Toroslarda küçük bir dağ. *Karbeyaz:* 1) Dörtyol'un Gâvurdağı üzerindeki yaylalardan birinin en yüksek tepesi. 2) Gaziantep'in Kilis ilçesi, Musabeyli bucağı köyü. *Kavrık:* Bir köy ya da bir yer adı olmalı. *Ketizmen:* Elbistan (Maraş) ilçesinin bir köyü. Yeni adı Taşburun'dur. *Kınalıtaş:* Bir yer adı: *Kilis:* Gaziantep'in Suriye sınırındaki ilçesi. *Kined:* Kinez de denir. Gaziantep'in Nizip ilçesine bağlı bir köy. *Kısığ:* Andırın (Maraş) ilçesinin Kızık köyü olmalı. *Koçdağı:* Pınarbaşı (Kayseri) ilçesinin güneyinde, Soğanlı Kızıldağ Bakırdağ silsilesinin kuzeydoğu yönünde uzanan dağlardan biri. *Konurdağ:* Maraş'la Elbistan arasında bir dağ. *Kozan Dağı:* Doğusunda Kezil ve Hacın deresi, Göksun ilçesi; batısında Bakırdağ, Seyhan geçiti Zamantı; güneyinde Kadirli, Kozan, Ceyhan ve Çukurova; kuzeyinde Yahyalı, Everek (Kayseri)'yle Erciyes dağı vardır. Bu dağ, ormanları, madenleriyle Torosların en zengin, en genç bir dağıdır. *Kuruçağ:* Önemsiz bir yer adı olacak.

● *Mağara:* Kızılgöl Soğanlı dağlarıyla Binboğa arasında ilçe merkezi. Yeni adı Tufanbeyli, *Menemenci:* Küçük bir köy olacak. *Misis:* Adana'ya bağlı bucak merkezi. Adana'nın doğusunda, Ceyhan üzerindedir. Bugünkü adı Yakapınar. *Murat:* Fırat'ın kolu. *Niğde:* Bilinen ilimiz.

● *Rakiye:* Rakka da denir. Eski Halep ili topraklarında, Halep'in 220 km. doğusunda Belih suyunun Fırat'a karıştığı yere yakın kasaba. *Reyhanlı:* Binboğa yakınlarında bir yer adı. Bir aşiretin de adıdır. *Pınarbaşı:* Kayseri'nin bir ilçesiyse de, şiirdeki yerine göre Maraş köyü ya da yine orada bir yer. *Pazarcık:* Maraş ilinin bir ilçesi.

● *Saracık:* Binboğa yakınlarında bir yer adı. *Senir:* Binboğa'da bir köy yeri. *Sis:* Kozan ilçesinin halk arasında bir adı da Sis'tir. *Soğanlıdağ:* Binboğa dağlarının batısında, Saimbeyli ve Feke'nin kuzeyinde, Göksun'nün kuzeybatısında bir dağ. *Su Çatı:* Bir tepe ya da küçük bir dağ olmalı.

● *Urum, Rum:* Torosların üst yanı, Orta Anadolu.

● *Yarsu:* Ceyhan ilçesinin eski adı. *Yarsıfat, Yarsuvat:* Seyhan ırmağının eski adı. *Yozgat:* Orta Anadolu'da bir ilimiz.

● *Zamantı:* Samantı ırmağı. Bakırdağ'dan çıkan bir ırmak.

«Aşağıdan iskân evi gelince»
«Sararıp gül benzimiz solunca»
«Malım, mülküm, seyfi gözlüm kalınca»
«Kaypak Osmanlılar, size aman mı»

TARİHLER yazmadı, dağlarda geçen aşiretin acılarını... Yüzlerce yıl süren özgürlük savaşıdır bu... Dadal'ın türkülerinde kaldı anısı... Dağdan dağa tüfek sesleri yankı yaparken, Dadal'dı elinde sazı, yiğitlere yürek veren, haylayan... Nice türküleri, Köroğlu'nun ruhunu sevindiren nice koçaklamaları, dağların göğsüne gömüldü, kim bilir?..

Aşiretin yerini, yurdunu yabancılara verdiler... İskân dediler, sürdüler... Dadal, bunlara ağladı... Yine de bir elinde saz, bir elinde tüfek, dağdan dağa koştu... Obadan obaya uçtu... Kartal gibi tepelerden enginlere baktı...

Ilgıt ılgıt seher yeli esiyor... Gâvur Dağları'nın başı dumanlı... Kaypak Osmanlılar size aman mı... Kitabın dediği günler oluyor... Yoksa âhir zaman mı?.. Daha da hey Osmanlıya aman mı?.. Alışkan tüfekle dağlar başında, Azrail'den başkasına aman mı?..

Öyle ama, devlet ordusuna karşı durulur mu? Ölen öldü... Kozanoğlu ölmeyinen Avşar kızı yas mı tutar?.. Kızılırmak akmam dedi, ünü büyük Kozanoğlu, ben yerimden kalkmam, dedi...

Dedi ama, Avşar yenildi... Kara çadır söküldü... İl aşiret yola düzüldü, Urum'a doğru... Kör olasın Derviş Paşa, hep dul koydun gelinleri... Ama, bizden gece gün-

düz sakının... Öc alırız ilk fırsatı bulanda... Bağlasalar parçalarım bağımı, yatacağım bilsem zindanda...

Heyhat... giden aşiret iskândan gelmedi... Dağlar uzakta, yaylalar irakta kaldı... Avşar'ın torunları gurbette, sılasına hasret, dillerde eski günlerin övküleri, tellerde türküler, Dadaloğlu'mdan da bize yanık ezgiler ve ölmez sanat kaldı... Ne aşiret kavgası ne sultan ordusu ne beyler... Yalnız sen kaldın Dadal'ım, yalnız sen...

— 1 —

TUĞLAR SANA LÂYIK

Bozok Han'dan sürer gelir ötesi
Özer Oğlu, Seyfi Han'dır atası
Baz şahanlar sarı kaplan yuvası
Varılmaz yurduna *Küçük Ali Oğlu* (1)

Dağlarında ala geyik gezişir
Enginınde keklik, turaç ötüşür
Düşmanların sınırından bakışır
Giremez yurduna, *Küçük Ali Oğlu*

Âşık *DADAL*, varsın ünün söylensin
Haleb'in paşası sofrasını dürsün
Beylan'ın beyleri pekmezin satsın
Tuğlar sana lâyık *Küçük Ali Oğlu*

---

(1) **Ali Oğlu:** ölçü tutması için «Aloğlu» gibi söylenecek, ötekiler de böyle söylenecek.

Küçük Ali Oğlu devlete karşı ayaklanmış, üzerine gönderilen Halit Paşa komutasındaki ordu'yu yenmişti. Beyin «nedimi» olan Dadaloğlu, bu türküyü bu yenme olayı için söylemiştir.

— 2 —

KALMADI MURADIM

Yine baş kaldırdı şol *Çukurova*
Kimi alkış eder, kimisi dua (1)
Şahın beyliğine yetmez tülü deve (2)
Kalmadı muradım, der *Ali Oğlu* (3)

Kuş kemiğinden saraylar yaptırdım (4)
Şahinime gökte turna kaptırdım
Gökteki kartala çanlar taktırdım
Kalmadı muradım, der *Ali Oğlu*

Nice kuşlarımı dumanda buldum
Menemenci akıntıya atımı saldım (5)
Cerid'in, *Avşar*'ın güzelin aldım
Kalmadı muradım, der *Ali Oğlu*

DADAL'ını da der ki, samurdan kürküm
Odadan odaya çağrılır türküm (6)
Ulu devlet ordusundan yok korkum
Kalmadı muradım, der *Ali Oğlu*

---

(1) **alkış**: medh etme, övme. (2) **tülü deve**: uzun tüylü erkek deve. (3) **Ali Oğlu**: son Kozanoğlu Beylerinden ünlü «Küçük Ali Oğlu» Bey. (4) **mısraın anlamı**: çok değerli, çok süslü saraylar yaptırdım. (5) **Menemenci**: bir dere olacak, yer adı olarak bulamadık. (6) **oda**: beylerin, ağaların her zaman herkese açık odaları vardır. Buralarda sohbet edilir, eğlenilir, saz çalınıp, türküler söylenir.

— 3 —

KÜÇÜK ALİ OĞLU

Şol *Çukurova*'da benim deyenler
Yanına gelir ününü duyanlar
Beş arap at ile beş yavru şahin
Avlar sana lâyık *Küçük Ali Oğlu* (1)

Arap at üstünde cıda atanlar
Ejderhayı ağzı ile tutanlar
Soyunup meydanda savaş edenler
Beyler sana lâyık *Küçük Ali Oğlu*

En küçük kardaşın yerini tutsun
Oğlun *Mıstık Paşa* cıdanı atsın
Beylanlı *Mustafa Paşa* pekmezin satsın (2)
Tuğlar sana lâyık *Küçük Ali Oğlu*

Der *DADAL*'ım, eyleyelim niyazı
Ağ üstüne yazarlar kara yazı
Kara gün karaların kar beyazı
Dağlar sana lâyık *Küçük Ali Oğlu*

---

(1) **Ali Oğlu:** bu her dörtlükte «Aloğlu» gibi okunacak. (2) Bu dizede hece 13'tür.

Küçük Ali oğlu Halil Bey uzun süre devleti uğraştırmıştır. Derebeyleri bölümünde bilgi verildi. Beylanlı Mustafa Paşa; Küçük Ali oğlu ve öteki aşiret beylerinin ortadan kaldırılması için çok uğraşmıştır. Pekmez satma sözü şunun içindir: üzümü bol olan yaylalarda şarap yapma valilerce yasaklanmıştı. Onun yerine pekmez yapıp satılırdı. Kökten zengin olan ve Çukurova'da önemli bir yayla olan yerde Mustafa Paşa'nın geniş bağları vardır.

— 4 —

AĞLADI İL-OBA

Sana derim sana, *Hasan Kalesi* (1)
Alt yanından dövüş oldu, yön oldu (2)
Yiğit olan yiğit çıktı meydana
Koç yiğitler arap ata bin oldu

Akşamki gördüğüm şu kara düşler
Hesaba gelmedi kesilen başlar
Eyerlen atımı küçük kardaşlar
Hünkâr tarafından bize gel oldu

Akşamınan ikindinin arası
Aldı beni şu düşmanın yarası
Ecel geldi, ölmemizin sırası
Ağladı il-oba, gözü kan oldu (3)

DADALOĞLU'm der ki, belim büküldü
Gözümün gevheri yere döküldü
Üç yüz atlı ile cenge dıkıldı (4)
Yüzü geldi, iki yüzü dön oldu (5)

---

(1) **Hasan kalesi**: güneyde eski bir kalenin adı. (2) **yön**: dövüş. (3) **il-oba**: halk, oba halkı. (4) **dıkılmak**: girmek: (5) **dön oldu**: öldü, dönemedi.

Son dörtlüğün şu biçimde olanı da vardır:

Dadaloğlu'm der de, belim büküldü
Göz göz oldu yaralarım söküldü
Bu dövüşe beş yüz atlı seçildi
Yüzü geldi, dört yüzü de yoğ oldu

— 5 —

TÜRKMEN OĞLU

Bindiğin at Aşkar mıdır, ya Düldül (1)
İrengi bozadır, der, *Türkmen Oğlu* (2)
Eyerlen kır atı malızun kalmasın
Biner dövüşürüm, der *Türkmen Oğlu*

Ali Paşa'm her ülkeyi bağladı (3)
Ah etti de torun deyi ağladı
Her obadan üç beş yiğit ḥoğladı (4)
Siftah hoğlayan da bir *Türkmen Oğlu*

Karartısı çok, ordusu da fena (5)
Dövüşen yiğitler boyanır kana
Kasavet mi çeker doğuran ana
Nöbet bıçağa bindi, der, *Türkmen Oğlu* (6)

Kara Ahmet, der gel etme inadı
Bıldır deden dedemizi sınadı (7)
Benim koğduğumun kalkmaz kanadı
Çekerim çengeni, der, *Türkmen Oğlu*

---

(1) **Aşkar**: Battal Gazi'nin efsaneleşmiş atının adı. (2) Türkmen oğlu ve öteki özel kişilerin kimler olduğunu saptamak olanağını bulamadık. Bu şiir iki aşiretin kavgasını veriyor. (3) **ülkeyi bağladı**: ülkeyi emri altına aldı. (4) **oba**: üç beş çadır halkı, aşiretlerin küçük bölümleri. **hoğlamak**: yardıma koşmak için toplanmak. (5) **kararti**: ev, çadır eşyası. (6) **nöbet**: sıra, kesik. (7) **bıldır**: geçen yıl. **sınamak**: denemek.

Elinde kargısı, oylukta satır
Kesilen kelleler meydanda yatır
Korkma beyim korkma, salâvat getir (1)
Arkamızdan gelen koç *Türkmen Oğlu*

Gezdir *DADALOĞLU*, kır atı gezdir
Nalları dökülmüş, yeniden düzdür
Kargının ucuna Maşallah yazdır
İlet *Sadık Beye* ver *Türkmen Oğlu*

(1) **salâvat getirmek**: tehlikeli zamanlarda, ölüm sırasında Muhammed'e edilen dua.

— 6 —

OSMAN PAŞA

İskeleden kalkmış ol *Osman Paşa* (1)
Kıcıllı, boranlı dağ var önünde
Elbeyli beyleri at başı çekmez (2)
Çevrilip konacak yer var önünde

İllerde *Osman Bey* zorbalar başı
Aşireti var çıplak eder savaşı
Keser kelleleri, basar üleşi
Kartallar dönecek yer var önünde (3)

Küçük Alioğlu haykırır, kalkar (4)
Düşmanın görünce belini büker
Çıplak kılıcıyla demir bent söker (5)
Omuzu kalkanlı er var önünde

DADALOĞLU'm der, oradan geçerse
Elbeyli, Avşar'dan yolun aşarsa
Akan kanlı Murad köpük saçarsa (6)
Sait Battal gibi er var önünde

---

(1) **Osman Paşa:** padişah tarafından İstanbul'a çağrılan Elbeyli aşiret beyi. (2) **at başı çekmez:** başkasının emrine girmez, uşaklık etmez. (3) bu mısraın anlamı: savaş meydanında düşmanı öldürür, onların leşine kartallar gelir. (4) **Küçük Alioğlu:** Kozanoğullarından bir bey (Kozanoğullarına bakınız). (5) demir bent söker: demirleri parçalar. (6) **Murat:** Fırat nehrinin kollarından biri.

— 7 —

BİR TAŞLAMA

Avşarlar Yozgat yöresine sürülmüştür. Çukurova'dan sürülmelerini fırsat bilen, Ceyhan ilçesi köyü Tatarlı'nın ağası Memicioğlu, Avşarların eski yaylası Binboğa'ya çıkmak ister. Bu acı haberi alan Dadaloğlu şu taşlamayı söyler.

İp kalmadı salıncağa takacak
İt kalmadı Binboğa'ya çıkacak
İskân mıdır başımıza kakacak
Arkasından yetişiyor sağları

Bire Memicioğlu'm unutma bunu
Lorşun benim derdin hanıya *Hunu*
Unuttun mu kuzum geçen günleri
Yalman kalpak geyer idi beyleri

Yalanları gerçeklere kattınız
Kumaş diye çulunuzu sattınız
Avşarların aleyhine attınız
Unuttun mu gök kır atlı ağ'ları (ağaları)

Koca Payas bu oyunu çok gördü
Yedi dağ üstüne ordusun kurdu
Yavuz Sultan Selim korkup da verdi (1)
Bey baban zorundan aldı tuğları

(1) Yavuz, Mısır seferi için Çukurova'dan geçerken Avşarlar'a bazı ayrıcalıklar vermiştir. Ozan, bunu abartıyor.

Ahırdağı'ndan da kara beyazın
Bir yazın ağlattı bir de bu güzün
Karbeyaz'ı alırsak Şam'acak bizim
Şam'a kadar gider ulu dağları

Emmim Hacı Osman böyle söyledi
Altı Türkmen beyi, Avşar yediydi
Firenk barutlu da Macar tüfekli
Ölen öldü, hesap edin sağları

Âşık *DADALOĞLU* doğruyu sever
Her zaman koyağa mazı mı yağar
Adamın aslanı Avşar'dan doğar
Yine yapar al çarpılı evleri

— 8 —

İKİ AŞİRET KAVGASI

Aşiretlerin konup göçtükleri toprakları ayrılmıştır. Birbirlerinin topraklarına giremezler.

Reyhanlı aşiret beyi Mürsel Oğlu Haydar Bey, Avşar Beyi Mirza Oğlu'na haber göndererek toprak ister. İsteği yerine getirilmezse savaşacağını bildirir. Sonunda iki aşiret savaşır. Mürsel Oğlu yenilir. Dadaloğlu, Avşar Beyinin ozanıdır. Mirza Oğlu'nun isteği üzerine savaşın öyküsünü dile getirir. Bu çarpışma Elbistan ovasında olur.

Mürsel Oğlu der de: Ey Mirza Oğlu
Evimden meydana çıkmam var, dedi
Binbir atlım var da ağalı, beyli
Onların maşkına bakınam var, dedi. (1)

Mirza: savaş paklar işin sağını
Küküm ettim Kürdistan'ın beyini (2)
Başına yıkarım Beyrut dağını
Yazın Andırın'a dökmem var, dedi.

Mürsel der de: Mirza etme inadı
Bir kez de deden dedeme sınadı
Benim koğduğumun kalmaz kanadı (3)
Çelen kanatlarını çekmem var, dedi. (4)

---

(1) **maşk:** savaş oyunu, savaş (burada). (2) **küküm:** topal, kötürüm. (3) **koğmak:** izlemek, takibetmek. (4) **çelen:** sivri uç.

Mirza der: bir edek illerimizi
Eski Reyhanlı da sınıyor bizi
Kavga temizlesin Elbistan düzü
Gök kanatlıyı meydana dökmem var, dedi.

Mürsel der: erlerim hep farızatlı (1)
Elbistan çakmaklı, firenk barutlu (2)
Üst geldi Tecirli ile Ceritli
Kara çadırları yıkmam var, dedi.

Mirza der: ne gelir erin elinden
Avşarlar da kaçmaz, geçer serinden
Tümünüzü kovarım Saracığ'ın belinden
İpi boğazına takmam var, dedi.

Mürsel der de: ey benli cırık (3)
Kalkmıyor kanadım, kollarım kırık
Sana derim sana, ey hayın çürük
Senin de üstüne çökmem var, dedi.

Bilmem neylediler, bilmem nettiler
Elbistan düzünde toy düğün ettiler
Kimi öldürdüler, kimi azat ettiler
Cafer'i de azat etmem var, dedi.

DADALOĞLU'm der ki, gözlerim kanlı
Nice bey öldürdüm, hep ünlü, şanlı
İmdadına gelsin Cerit, Mendilli
Yüce dağ başına çıkmam var, dedi.

---

(1) **farizatlı**: usta, kurnaz, talimli. (2) **çakmaklı**: eski çakmaklı tüfek. **firenk barutu**: Avrupa barutu: (3) **cırık**: uzun boylu.

KAHRAMAN APALAK

Dadaloğlu, sık sık aşiret kahramanlarını durumlarına göre över. Bunlar kitapta görülecektir. Aşağıda da yiğit Apalak anılmaktadır. Ama, Apalak şimdi sağ değildir. Çatışmalarda ya şehit olmuştur ya da herhangi bir nedenle ölmüştür.

Eski günlerin anısıyla duygulanmıştır Dadal.

Bir vuruşta düşmanların ikiye
Yarın aslanlarım, derdi Apalak
Serden geçin, yaraları yarayla
Sarın aslanlarım, derdi Apalak

Haleb'in, Anteb'in soyun keserim
Cehd-edersem Elbistan'ı basarım
Bağdat Kapısı'na kilit asarım
Varın aslanlarım, derdi Apalak

Hersinen mi geldin hey beyin oğlu (1)
Zannettin *Hasan*'ın kolları bağlı (2)
On beş oğlum vardı, başları tuğlu
Yürüin aslanlarım, derdi Apalak

Ordu geldi karşımıza düzüldü
Alnımıza kara yazı yazıldı
Yekbıyık vuruldu, ordu bozuldu
Kırın aslanlarım, derdi Apalak

DADALOĞLU'm söylemezdin hileyi
Alişanlı Beyi buldu belâyı
Vurup da düşürdü Halit Köle'yi
Vurun aslanlarım, derdi Apalak

---

(1) **hersinen:** hırsla, kızgınlıkla. (2) **Hasan:** her halde Apalakın oğlu olacak. Öteki kişileri de açıklamak elden gelmiyor.

AVŞARIN GÖÇÜ

On bir kişi Horasan'dan çıkanda
Ak sayaya yeşil düğme dikende (1)
Çıkıp yücelerden engin bakanda
Yol alır, gidiyor göçü Avşar'ın

Avşar'ın uşağı şöhretli gezer (2)
Gördüğü düşmanın bağrını ezer
On beş, yirmi atlı bir ordu bozar
Yenilmez kuvveti, gücü Avşar'ın

Çıkılı, çakmaklı, kütüklü yurdu
İndi Kığılı'ya, çok safa sürdü
Hüsmen Ovası'ndan haberi geldi
Acıya uğramış uçu Avşar'ın (3)

Bitmesin ekini, selvi, söğüdü
Sait Battal hiç içinde yoğudu (4)
Fino fesli, dal püsküllü yiğidi (5)
On kişiye yamaç üçü Avşar'ın

Coşkun sular gibi dolanıyorduk
Ne duruluyok, ne bulanıyorduk (6)
Firkattan firkata ulanıyorduk
Sankim neydi bunda suçu Avşar'ın

Taşlar *DADAL*'ım da bağrını taşlar
Gözümüzden akar kan ile yaşlar
Bize yol görüktü kavım kardaşlar (7)
Kalmaz yanınızda göcü Avşar'ın

---

(1) **saya**: üç etekli entari, fistan. (2) **uşak**: çocuk, genç. (3) **uç**: sınır, son, sonuç. (4) **Sait Battal**: aşiret beylerinden. (5) **fino fes**: küçük fes. Karacaoğlan'ın şiirlerinde de geçer. **dal püskül**: uzun ve bol püskül. (6) **duruluyok**: duruluyoruz. (7) **görüktü**: göründü.

— 11 —

YUSUF PAŞA GELİYOR

Aşağıdan *Yusuf Paşam* geliyor (1)
Düşmanına karşı koyan merd olur
Şahin kocasa da vermez avını
Aslı kurt yavrusu, yine kurt olur

Arap atlar yağma oldu arada
Fitiller işliyor azgın yarada
Bana derler, ne gezersin burada
Ölenece yüreğimde derd olur

Kühcylânım yedim yederler (2)
Olanca malımı talan ederler
Heves-güves yaptırdığım odalar (3)
Korkarım ki, düşman konar, yurd olur

DADALOĞLU der ki, göründü dağlar
Aşiret kavgasın görenler ağlar
Ben de öldüğüme kayırmam beyler (4)
Zalım düşman üstünüze merd olur

---

(1) **Yusuf Paşa:** devlete karşı ayaklanan aşiret beyi. Devlet, kimi beyleri yatıştırmak için onlara paşalık verirdi. Yusuf Paşa da onlardan biri. Ama, yine de ayaklanmaktan vazgeçmezlerdi. Yusuf Paşa, savaş sonunda öldürülmüştür. (2) **yedim yedim yedmek:** yedeğe alarak götürmek. (3) **heves-güves:** özenerek, heves ederek. Güves'in anlamı yoktur. Burada anlamı kuvvetlendirliyor, **oda:** ev, çadır. (4) **kayırmak:** üzülmek, içlenmek.

AŞİRETLER ÇARPIŞIYOR

Avşar Aşireti göç sırasında karşılarına çıkan Yediboy aşiretiyle savaşa tutuşur. Avşarlılar üstlerine gelenleri bozguna uğratırlar. Bu olayı Dadaloğlu bize bir anı olarak bırakmıştır. Koşmada adı geçen Yedlboy aşiretini meydana getiren Cerit, Sırkıntılı, Karahacılı aşiretleridir.

Karalar bağladı, buruğa düştü (1)
Misis mihenk imiş, alasın kaçtı
Sırkıntılı, Karahacılı kaçtı
Boz kartala pay oldu ya ölünüz

Avşar'ın uyluğu duruyor atta
Cerid'in hopuru çıktı Yarsuvat'ta (2)
Kaçtı Tecirliler hep selâmette
Kaçın *Sırıntılı, Gâvur Dağı* carınız

Çekildi Avşar'ın atlısı bindi
Cerid'in üstüne peştemal döndü
Göçmüş *Sırıntılı*, yurduna kondu
Nerde kaldı kolu bağlı deliniz (3)

Der *DADAL*'ım, bu böyle olmadı
Atlı fena düştü, birbirini bulmadı
Yürü bire Cerit, sana yurt kalmadı
Geç Arabistan'a, Amuk yolunuz (4)

---

(1) **Buruk**: üzüntü, keder. (2) **hopuru çıkmak**: dağılmak, perişan olmak. **Yarsuvat**: Seyhan'ın eski adı. (3) **deli**: genç savaşçı, delikanlı, gözü pek. (4) **Amuk**: Hatay İlinde Amik ovası.

— 13 —

KARALAR DÖVÜŞÜ

Karalar, Karalar, ünlü *Karalar* (1)
Davanızı ancak mahşer aralar
Hacı Osman tuttuğunu yaralar
Ulaştı hayfını aldı, *Karalar*

Avrat ilen don yumağa giderler
Gine de kavgasın yaman ederler
Karahacılı'da kuzu güderler (2)
Daha kime cıda atar, yaralar

DADALOĞLU der ki, şol bana noldu
Aktı göz yaşlarım kan ile doldu
Saatim ay oldu, günüm yıl oldu
Gelip geçmez, kara günde sayarlar

---

(1) **Karalar**: bölgedeki Avşarlar'dan küçük bir aşiret. İki boy arasında çıkan dövüş sonunda **Karalar** yenilmişler; Hacı Osman, intikamını almıştır. Bu arada Dadaloğlu da Karalar'ı karalayan bu türküyü söylemiş. **Karalar**, Yüreğil bölgesinde oturur. (2) Bu mısrada «kuzu gütmekle» onları yiğitlikten uzak olarak nitelendiriyor. **Karahacılı**: bir otlak olacak.

— 14 —

URUMA DOĞRU

Cerit, Rakiye'den sökün eyledi (1)
Bir firkat geldi de serime doğru
Altı arap atlı Avşar beyleri
Çek atın başını Urum'a doğru (2)

Cerit, Rakiye'den arayı açın
Murad'ın altından *Kined*'i geçin (3)
Sarardı benziniz, yaylaya göçün
Çek atın başını Urum'a doğru

Dolanayım *Yarsuvat*'ın yolundan (4)
İçen ölmez *Binboğa*'nın gölünden
Arslan Bey'im *Sar'aslan* yolundan (5)
Çek atın başını Urum'a doğru

DADALOĞLU'm der de, ne söylesem hak (6)
Şükür olsun Mevlâ'ya yüzümüz ak
Bize bu illerde devir günü yok (7)
Çek atın başını Urum'a doğru

---

(1) **Cerit:** Çukurova'da bir Türkmen aşireti. **Rakiye:** eski Halep ilimizde Rakka kasabası. (2) **Urum:** Anadolu. (3) **Murat:** Fıratın bir kolu. **Kined:** Nizib'in bir köyü (Kinez). (4) **Yarsuvat:** Ceyhan kasabasının eski adı. (5) **Arslan Bey:** Cerit aşiret beyi. **Sar'aslan:** Sarıaslan, bir köy. (6) **hak:** doğru. (7) **devir günü:** mutlu gün.

FERMANLI YAZDILAR BİZİ

Efendim, beyim ediyor fikri bazı (1)
Fermanlı kaleme yazdılar bizi (2)
On iki vezir de bir etmiş sözü
Eski geydirdiler bize, kindir bu

Yar yerine indim, ana yoluna
Nâmeler gönderdim *Anadolu*'ya
Bizden nefes kalsın *Mirza Ali*'ye (3)
Kanlı gömlek koç yiğide dondur bu (4)

Ebedi'ye uğrar mola yolumuz (5)
Neye varır ahvalimiz, halimiz
Gidi düşman kovup gider malımız (6)
Zehirine şeker şerbet baldır bu

Hökümet atlısı kır atlı olur
Fermanlı olanlar vurmadan ölür
Geçmez kara günler böyle mi olur
Davranın kardaşlar, bize ündür bu (7)

DADALOĞLU'm der ki, neyin dâvâsı
Gökte gövel ördek şahinin avı
Ne kadar methetsem Avşar'ın beyi
Yenilmez mızrağı, yaman ildir bu

---

(1) **fikr etmek**: düşünmek. (2) **fermanlı yazmak**: devlete karşı ayaklanmış, ölüme mahkûm. (3) **nefes**: türkü, hatıra. **Mirza Ali**: aşiret beylerinden birinin oğlu. (4) **don**: elbise, giysi. (5) **Ebedi**: bir yayla adı. (6) **kovmak**: izlemek, taklib etmek. **mal**: koyun, sığır gibi hayvan sürüsü, davar. (7) **ün**: şöhret, şan, şeref.

— 16 —

NECİP PAŞA İLE KOZANOĞLU

Kozanoğlu'nıa karşı hükümet, Necip Paşa'yı göndermişti. Halk edebiyatı geleneği, dövüşlerde karşı karşıya gelen orduların komutanlarını konuşturur, birbirlerine meydan okurlar. Burada da ozan, Necip Paşa'yla Kozanoğlu Ahmet Beyi konuşturmaktadır. Necip Paşa, Kozanoğlu'nun kendi rızasıyla teslim olmasını istemektedir. Nitekim öyle olmuş, Ahmet Bey sonunda teslim olmuş, İstanbul'da ikamete memur» edilmiş, daha sonra Trablus'a sürülmüş, orada otuz yıl kalmış, ancak İkinci Meşrutiyet'te (1908) dönebilmiştir. Ahmet Bey, bir daha yurduna dönmemiş, İstanbul'da ölmüştür.

Necip Paşa — Yozgat tarafından çıktı bir paşa
Görünen Avşar'ı yaktı ataşa
Dövüşün dövüşün de çıkaman başa (1)
Sen de gönlünle gel, hey *Kozanoğlu*

Kozanoğlu — Ben Kozanoğlu'yum, sırta kaçarım
Ağzımdan, burnumdan köpük saçarım
Bir varırsam, bin taneni biçerim
Beri gel, hasmını gör, *Necip Paşa*

Necip Paşa — Sen bir boz ağaçsın, ben yeni balta (2)
Dövüşün dövüşün de giden alta
Boğazına takarım demir halka
Sen de gönlünle gel, hey *Kozanoğlu*

---

(1) **dövüşün:** dövüşürsün. (2) bu mısrada, seni genç ağaç gibi keserim, diyor.

Kozanoğlu — Ben Kozanoğlu'yum, okur yazarım
Atamdan, dedemden serbest gezerim
Bir varırsam, bin taneni ezerim
Beri gel, hasmını gör, *Necip Paşa*

Necip Paşa — Askerimi çekem dağın ardına
Seni yakarım da ateş ördüne (1)
Öldürür arpa ekerim yurduna (2)
Sen de gönlünle gel, hey *Kozanoğlu*

(1) **ördün**: alev. (2) **arpa ekmek**: bir halk deyimidir. Harap edilen yerlerde iz kalmasın diye, sürüp arpa ekerlermiş. Şehir ve köyleri yer yüzünden silmek, anlamındadır.

ÖLDÜRMÜŞLER BEYİMİZİ

Kozan'a iller Kozan'a
Akıl ermez bu düzene
Öldürmüşler beyimizi
Yasak mezarın gezene

Kara çadır is mi tutar
Altın tabak pas mı tutar
Kozanoğlu ölmeyilen
Avşar kızı yas mı tutar

Şu *Feke*'nin hanımları
Talim bilmez âlemleri
Kör olasın *Derviş Paşa*
Hep dul koydun gelinleri

Kara çadır eğme ilen
Ucu yere değine ilen
Ne kaçarsın *Kozanoğlu*
Üç beş atlı gelmeyilen

Kızılırmak akmam, dedi
Kenarımı yıkmam, dedi
Ünü büyük *Kozanoğlu*
Ben yerimden kalkmam, dedi

Kızılırmak akar gider
Kenarını yıkar gider
Ünü büyük *Kozanoğlu*
Boyuncuğun büker gider (1)

(1) Bu semaî mânilerden meydana getirilmiştir.

— 18 —

BEYİMİZİ ALIN GELİN TURNALAR

Avşar Beyi, İstanbul Hükümetince çağrıldığı için emre uyarak gidiyor. Fakat aradan aylar, yıllar geçiyor, bey geri dönmüyor. Aşiret sızlanıyor, sabırsızlanıyor. Dadaloğlu bu durum karşısında oba oba gezerek onları yatıştırmak için şu türküyü söylüyor.

Turnalar katar katar sefere varın
Ordan efendimizi siz alın gelin
Urum diyarında, Han huzurunda
Bekletmen, divandan söz alın gelin

Çıksın *Sultan Hamit* seyrana çıksın (1)
Sığasın sırtını, aslana baksın
Hil'atlar geydirsin, çelenkler soksun (2)
Ordan efendimizi tez alın gelin

Davetçi gönderir şol Çapanzade (3)
Gayet sever, muhabbeti ziyade
Silinsin, süprünsün, döşensin oda
Zayıftır vücudu, uz alın gelin (4)

---

(1) **Sultan Hamit**, padişah olduğuna göre, bu türküyü söylediği zaman Dadaloğlu son yıllarını yaşamaktadır. (2) **Hil'at:** kaftan, üstlük. Padişah ve sadrazamlar bir kimseye rütbe verecekleri zaman hil'at giydirirler, başlarına çelenk korlardı. (3) **Çapanzade:** Yozgat'ın eski beyleri bu adı taşırlar. Avşarların bir bölüğü de Yozgat'a iskân edilmişti. Böylece iki tarafın beyleri kimi zaman dost, kimi zaman düşman olmuşlardır. (4) **uz:** ustalık, dikkatli.

Mürseloğlu karşı çıkar ilinen (1)
Hanesine teklif eyler yolunan
Yolunu döşetir Acem şalınan
Küheylan atları yüz alın gelin

Der *DADAL'ım*, gece gündüz işim zâr
Efendisiz dünya bize olmuş dar
İl, aşiret bütün beyler intizar
Bekletmen temmuzu, güz alın gelin

(1) **Mürseloğlu:** bu da aşiret beylerinden.

— 19 —

DOST AĞLASIN

Ölürüz de kömür gözlüm, ölürüz
Dost ağlasın, zalım felek utansın
Kıyamette kavuşmak var, biliriz
Dost ağlasın, kahpe felek utansın

Bir çıkmaza girdi bu gün yolumuz
Geçit vermez sağımızla solumuz
Kalır gayrı bizim burda ölümüz
Mert ağlasın, nâmert olan utansın

Avşar ili yaylasına göçmedik
Aşın yeyip sularını içmedik
Tenhalarda kendimizden geçmedik
Can ağlasın, hayın felek utansın

DADALOĞLU'm yine coştu, çağladı
Ak üstüne karaları bağladı (1)
Fırkat odu yüreciğim dağladı
Ben ölem de *Çaparoğlu* utansın (2)

---

(1) mısraın anlamı: yas tutmak, kara bağlamak; yas alâmeti. (2) **Çaparoğlu:** Çapanoğlu denilen, Yozgat'ın derebeyi. Ünlü bir soydur. Avşarlar Yozgat'a da sürülmüşlerdi. Burada Çaparoğlu ile de bir çatışma olduğu anlaşılıyor.

— 20 —

HARAM OLDU ÇUKUROVA

Ilgıt ılgıt bir yel esdi *Urum*'dan
Duydum perişandır hâli Avşar'ın
Gam, kasavet kalkmaz oldu serinden
Döndü gurbet ile yolu Avşar'ın

Gitti geldi baharları, yazları
Avlattılar şahinleri, bazları
İskân etti gelinleri, kızları
Duydum garsalanmış gülü Avşar'ın (1)

Bize haram oldu Çukurova'lar
Şahin uçtu ıssız kaldı yuvalar
Türkmen kızı katarlamış mayalar
Bozuldu kataı, ili Avşar'ın

DADALOĞLU, bu iş bize güç oldu
Osmanlı'dan altınımız tunç oldu
Gözü kanlı yiğitlerimiz nic'oldu
Ermedi çakmağa eli Avşar'ın (2)

---

(1) Bu türkü, Avşarların sürgün edilmelerinden sonra söylenmiştir. Avşarlar Sıvas, Çorum, Yozgat gibi illere sürülmüş, iskân edilmişlerdir. Ayrıca, Kayseri yaylalarına da sürülmüşlerdir. Şimdi torunları buralarda yaşamaktadır. **Garsalanmak:** örselenmek. (2) çakmak: çakmaklı tüfek.

OSMANLI'YA AMAN MI?

Ilgıt ılgıt seher yeli esiyor
Gâvur Dağları'nın başı dumanlı (1)
Gönül binmiş aşk atına, aşıyor
Bire beyler, cünunluğun zaman mı

Aşağıdan iskân evi gelince (2)
Sararıp da gül benzimiz solunca
Malını, mülküm, seyfi gözlüm kalınca
Kaypak Osmanlılar, size aman mı

Aşağıdan iskân evi geliyor
Bezirgânlar koç yiğide gülüyor
Kitabın dediği günler oluyor (3)
Yoksa devir döndü, âhir zaman mı

Aşağıda akça çığın ötünce
Katar başı, mayaların sökünce (4)
Şahtan ferman, Türkmen ili göçünce
Daha da hey, Osmanlı'ya aman mı

DADALOĞLU'm, sevdası var başında
Gündüz hayalimde, gece düşümde
Alışkan tüfekle dağlar başında (5)
Azrail'den başkasına aman mı (6)

---

(1) **Gâvur Dağları:** Torosların bir kolu. (2) **İskân Evi:** Avşarların topraklarına yerleştirilen yabancı aşiretlerin göçü. (3) **kitabın dediği günler:** kutsal kitap Kur'an'ın söylediği kıyamet: (4) **mayaları sökmek:** develeri yürütmek. (5) **alışkan tüfek:** sahibine alışmış iyi vuran tüfek. (6) **aman:** merhametine sığınma, teslim olma, acıma. Burada «aman vermem, acımam». Azrail için olanı «ondan başkasına boyun eğmem» anlamında.

KIRIM VAR

Gecebaş geldi de nerde kışladı (1)
Ufacık evlere neler işledi
Taze gelin, büyük kızdan başladı
Ölüm de güzeli sevmişe benzer

Gecebaş geldi de el-ayak şaştı
Han evler kapandı, dükkânlar göçtü (2)
Koç yiğit kalmadı, toprağa düştü
Analar yürekten yanara benzer

Ulu minarede salâ verildi
Bin bir ayak bir ayağa derildi (3)
Kabirciye kazma, kürek verildi
Arkadan da Mehdi gelire benzer (4)

DADAL, Mevlâ'nın sunduğu ağıdır
Pençe vurur, can evini dağıdır
Ecel değirmende unun öğüdür
Tekmenin başında yük vara benzer

---

(1) **gecebaş:** salgın hastalık adı olacak, Kozanoğlu aydınlanmaları sırasında kolera salgını çıktığı Cevdet Paşa'nın «Maruzat»ında yazılıdır. Bu salgından binlerce halk ve asker ölmüştür. Bu şiir o salgın acısıyla söylenmiştir. (2) **han evler:** ulu evler, büyük çadırlar, ağa evleri. (3) **mısraın anlamı:** halk bir araya geldi, ölü evinde toplandı. (4) **Mehdi:** dünyanın sonunda, kıyamete yakın zamanda meydana çıkarak ortalığa yeni düzen verecek, kötülükleri giderecek kişi. Mehdi gelire benzer, demekle kıyamet yakındır, diyor.

— 23 —

DAĞLAR BİZİMDİR

Kalktı, göç eyledi Avşar elleri
Ağır ağır giden eller bizimdir
Arap atlar yakın eyler ırağı
Yüce dağdan aşan yollar bizimdir

Belimizde kılıcımız kirmanî (1)
Taşı deler mızrağımın temreni (2)
Hakkımızda devlet etmiş fermanı
Ferman padişahın, dağlar bizimdir

DADALOĞLU'm, yarın kavga kurulur
Öter tüfek, davlumbazlar vurulur (3)
Nice koç yiğitler yere serilir
Ölen ölür, kalan sağlar bizimdir

---

(1) **Kirmani:** Kirman'da yapılan ünlü eğri kılıç. (2) **temren:** mızrak ucundaki sivri demir. (3) **davlumbaz:** cenk davulu, büyük davul.

— 24 —

KOZANOĞLU

Kozan Dağı çatal matal
Arasında aslan yatar
Ünü büyük *Kozanoğlu*
Kürk geydirir, at bağışlar

Çıktım Kozan'ın dağına
Karı dizleyi dizleyi
Yaralarım göz göz oldu
Hekim gözleyi gözleyi

Kara çadır eğmeyinen
Önü çapraz düğmeyinen
Kozanoğlu teslim olmaz
Beş bin atlı gelmeyinen

Çıktım Kozan'ın dağına
Bir göz attım otağına
Osmanlı'dan medet olmaz
Kaç kurtul Kozan Dağı'na

Kır atım ürktü, boşandı
Üzengi yere döşendi
Ne yatarsın *Kozanoğlu*
Kılıcı düşman kuşandı

Kozan Dağı karlı, buzlu
Etrafı hep gelin kızlı
Gitme beyim öldürürler
O hayınlar dünden sözlü

Sürdürür atını, sürdürür
Sürgüsü duman püskürür
Yiğitliğin şerefi cenk
Hem ölür, hem öldürür

Kozanoğlu oturuyor
Beylik toplar atılıyor
Ne durursun *Kozanoğlu*
Kan gövdeyi götürüyor

Kozan'a iller Kozan'a
Akıl ermez bu düzene
Öldürmüşler beyinizi
Yasak mezarın gezene

Kozan Dağı sis mi tutar
Altın tabak pas mı tutar
Kozanoğlu ölmeyinen
Avşar ili yas mı tutar

Şu Feke'nin hanımları
Kara bilmez alınları
Kör olasın *Derviş Paşa*
Hep dul kodun gelinleri

— 25 —

KOZANOĞLU ÖLÜNCE

Nolaydı da *Kozanoğlu*'m nolaydı
Sen ölmeden bana ecel geleydi
Bir çıkımlık canımı da alaydı
Böyle rüsvay olmasaydık cihanda (1)

Neyledik de Hakk'a büyük söyledik
Ne akılla kahbeleri dinledik
Calıl idik, nettiğimiz bilmedik
Âciz çıktı, bak adımız her yanda

Beyim gelir, arkasında bin atlı
Cümlesi de sanki kuştur, kanatlı
Ölürsek derdimiz olur bin katlı
Yar yetimi kalır mıydı meydanda

Derviş Paşa gayrı kına yakınsın (2)
Böbür böbür dört bir yana bakınsın
Amma bizden gece gündüz sakınsın
Öc alırız ilk fırsatı bulanda

DADALOĞLU, söyler size adını
Şimdiden yok bilsin hasını kendini
Bağlasalar, parçalarım bendimi
Yatacağım bilsem bile zindanda

---

(1) **rüsvay:** rezil, maskara, itibarını yitirmiş.
(2) Avşarlar üzerine gönderilen ordunun komutanı (bakınız: İskân savaşları bölümü).

SON KOZANOĞLU iskânından önceki yıllarda Mecit Paşa tarafından Kayseri'nin Bozoklu bölgesine iskân edilmişlerdi. Bir süre burada kaldıktan sonra yeniden Çukurova'ya göçmek için hazırlandılar. Bu arada Bozoklu'ların davarlarını da alarak kaçmışlardı. Bozoklu aşireti de Avşarlar'ın üzerine yürümüş, yapılan dövüşte Avşar Beyi Abidin Bey ölmüştü. Bozoklu'lar da bozulmuş, geri çekilmişlerdi. Yoluna devam eden Avşarlar'a bu kez Cadıoğlu diye tanınan Bozoklu Beyi beş yüz atlıyla gelmiş, Mağara denilen yerde bu sefer onunla kapışmışlar, Cadıoğlu'nu öldürmüşlerdi.

Bu olaylar üstüne Dadaloğlu aşağıdaki türküleri söyledi. Birinci türkü, Mecit Paşa'ya kargış, ikincisi Mağara Suyu önünde Bozoklu'larla yapılan kavga, üçüncüsü de bu kavgada ölen Abidin Bey'in ölümü üzerine onun ağzından söylenmiş ağıttır (1).

(1) Taha Toros, Dadaloğlu, s. 47.

— 26 —

BEYLER NİCOLDU

Gine göründü *Anavarza Kalesi*
Hiç gitmiyor aşiretin belâsı
İlâhi *Mecit Paşa* Hak'tan bulası (1)
Çukurova kildi beyler nicoldu (2)

Yaylaya da *Binboğa*'ya çıkardı
Katarını tülü maya çekerdi
Şöhret içün altın köşe takardı (3)
Boyunu uzun sunalar nicoldu

Güzeller yaylası *Harmancı* yurdu
Nice oldu *Çukurova*'nın kurdu
Aralıkta kalmış *Hacılar Kürd*'ü
Altı arap atlı beyler nicoldu (4)

---

(1) **Mecit Paşa:** Avşarları Kayseri'nin Bozoklu bölgesine iskân eden Osmanlı paşası. (2) **kildi:** kilidi. Ölçü için böyle. (3) **altın köşe:** altın köstek de denilen, ucuna saat takılan, boyna geçirilip bele dek uzanan kolye. (4) Bu koşmada en az bir dörtlük eksiktir, ozanın adı olmadığından.

KANLI GÖMLEK

Mağara önünde kavga kuruldu
Öttü tüfek, davlumbazlar vuruldu
Duydum *Bozoklu*'nun beli kırıldı
İlleri sürgüne gitti beylerin

Küçük Hacı ile *Gök Ahmet* geldi
Elaman vermedi, hepsini kırdı
Her birine temiz bir boya vurdu
İstanbul'a gitti şanı beylerin

Ali Bey oğlu *Deli Osman Ali*
Alayından zorba idi *Zor Veli* (1)
Bağrını kuşuna verdi *Seyf Ali*
Etten kale oldu canı beylerin

Ali Bey'im attığını düşürdü
Cadı Oğlu'nun tedbirin şaşırdı
Mağara Su yontusunda deşirdi (2)
Kanlı gömlek oldu donu beylerin

Yaşa *DADALOĞLU*'m, sen binler yaşa
Cadı Oğlu düşürdü şol *Aslantaş*'a
Yarasının ünü gitti *Maraş*'a
Necip Paşa'm çifte çeksin tuğları (3)

---

(1) **alayından:** hepsinden. (2) **yontusunda:** oyuğunda, suyun oyduğu yerde, kıvrımında. (3) **tuğ çekmek:** gösteri yapmak, sevinmek. Necip Paşa, hükümetçe aşiretler üzerine gönderilen askerin komutanı.

ABİDİN BEY AĞITI

Haniya benimle harbe girenler
Benim imdadıma gelen ağlasın
Kem haberim gitsin Avşar kızına (1)
Saçı sünbül kuzu Sınam ağlasın

Böyüle imiş de benim kaderim
Karaları bağlasın da pederim
Öksüz kaldı bey Yusuf'um, Haydar'ım (2)
Kafesinde tor şahinim ağlasın (3)

Böyleymiş kaderde yazılan yazı
Hepten Tülek Hasan yelledi bizi (4)
Evvel ezel sadıksın dayım kızı (5)
Top zülüflerini yolar ağlasın (6)

Dokuz boğumdur da kargımın boyu
Düşmana at katmak ecdadım huyu (7)
Gitti gelmedi, nice oldu, deyü
Abidin Beyim, deyü anam ağlasın

---

(1) **kem haber:** kötü haber, ölüm haberi. **Avşar kızı:** Abidin Beyin karısı (adını söylemiyor). (2) **Yusuf ve Haydar:** Abidin Beyin oğulları. (3) **tor şahin:** beyler avcı kuşlar beslerler, ava onlarla giderlerdi. (4) **Tülek Hasan:** Abidin Beyin adamlarından. **yellemek:** teşvik etmek. Çukurova'ya kaçınaya zorlamış. (5) **dayımı kızı:** Abidin Beyin öteki karısı. Bu, dayısının kızıydı. (6) **yolar ağlasın:** yolarak ağlasın, yolup ağlasın. (7) **düşmana at katmak:** düşman üzerine at sürerek savaşmak. korkmamak.

— 29 —

AÇILMIYOR GÜLÜMÜZ

Yıkılası *Hemite*'nin kalesi
Gitmez oldu aşiretin belâsı
Çukurova yıkılıp viran kalası
Çevrildi burada kaldı ilimiz

Yeter hey ağalar bu sitem yeter
Kuruçağ'a varınca guguklar öter (1)
Gelin, kız kalmadı, hep sayrı yatar
Sehil yerde açılmıyor gülümüz

Esmiyor garbisi, mucuğu çöker (2)
Ağırdır gecesi, üvezi yakar (3)
İçilmez suları, yosunlu kokar
Yaylaya yukarı dönsün yolumuz

Karadik'ten öte *Harnu*'nın düzü
Oturmuş beyler de ediyor sözü
Fettahlı beyler yok, kim'edek nazı (4)
Enden enden kırık bizim kolumuz (5)

---

(1) **Kuruçağ**: Andırın'ın Osmaniye yanı. (2) **garbi**: batı yeli. **mucuk**: sivrisineğin bir türü. (3) **üvez**: sivrisinek. Çukurova'nın küçük, büyük sivrisineği çoktur. Bunun için sıtmaya yakalanmaktan korkan aşiretler yaz gelince yaylaya çıkarlar. (4) **Fettahlı**: bir aşiret. (5) **en**: ek yeri, eklem, dirsek.

Arabistan atlarına binerdik
Al kaputu ak kendire atardık
Her birimiz bir orduya yeterdik
Alışkan tüfektir bizim zorumuz (1)

Kavrık'a varınca semah dönerdi (2)
Genişleyip *Su Çatı*'na konardı
Ha, deyince bin gök atlı binerdi (3)
Mertlik köprüsünden geçer yolumuz

DADAL der, Erciyes erenlerin yatağı
Bayazıtlı kolumuzun tutağı (4)
Alurdağı yaylamızın eteği
Allah'ım, yaylaya dönder yolumuz (5)

---

(1) **alışkan tüfek:** iyi vuran tüfek. (2) **semah:** oyun. (3) **gök atlı:** çelik gömlekli süvari, atlı. (4) **Bayazıtlı:** Maraşlı aşireti. (5) Bu dörtlük başka yerde şöyledir:

Der Dadal'ım, şu dağlara varınca
Korkarım yurtları ıssız görünce
Saçılıp da Binboğa'ya konunca
Yaylalara dokanırdı şerimiz.

— 30 —

GÖZLERİMİZ KÖR OLDU

Yörü bire Hemite'nin kalesi
Dört bir yanın gülbenk oldu, ün oldu.
Göğsümüzün göz göz oldu yarası
Arap atın, koç yiğidin gün oldu.

Yara yara bir kavgaya girmedik
Sağa sola kılıçları vurmadık
At sırtında dövüşerek ölmedik
Ok değmeden gözlerimiz kör oldu.

Ne yaman hayf oldı, Avşarlar, Kürtler
Yürekten çıkar mı böyl'olan dertler
Kayboldu arada boyn'uzun atlar
At vermemiz iskânlıkta zor oldu. (1)

Vurdular sineme mihnet karası
Açılıyor, göz göz oldu yarası
Mağrıbınan maşrığın arası (2)
Size bol da bizim ile dar oldu.

(1) Avşarlar iskân edilince devlete vergi ve asker vermeyi kabul ettiler. Bir vergi de, belli oranda at vermekti. Bu at verme vergisi onlara çok zor gelirdi. (2) batıyla doğu arası, yani çok geniş topraklar, göz alabildiğine.

Yayanlıkta yürümesin bilmeyen
Saatlarca at üstünden inmeyen
Yurtlarının kıymetini bilmeyen
Kumaşımız tazılara çul oldu.

Birden kapıştılar kulunu, tayı (1)
Kanı karrak oldu yoksulu, bayı (2)
Böyle sağ gezmeden, ölmemiz eyi
Her birimiz bir kötüye kul oldu.

Söyle *DADAL* söyle, gördüğün düşten
Ayak atılmıyor yatan üleşten (3)
Gene haber geldi kavını kardaştan
Altınımız geçmez akça pul oldu.

---

(1) **kulun**: yeni doğmuş at yavrusu. Biraz büyüyünce tay denir. (2) **kanı karrak**: zengin olma, doyuk olma hali. (3) **üleş**: leş, ölü.

— 31 —

BEYLER NİCE OLDU

Gine tuttu *Gâvur Dağı* boranı
Hançer vurup acarladın yaramı
Sana derim, *Mıstık Paşa* öreni [1]
İçindeki bunca beyler nic'oldu

Çınar, sana arka verip oturan
Pöhrenk ile sularını getiren
Yoksulların işlerini bitiren
Samur kürklü koca beyler nic'oldu

Tavlasında arap atlar beslenir
Konağında baz şahinler seslenir
Duldasında nice yiğit yaslanır
Boz-kır atlı yüce beyler nic'oldu

Feneri de deli gönül feneri
Atları da dolanıyor kenarı
Sana derim, *Küçük Ali* öreni
Sana inip konan beyler nic'oldu

---

(1) **Mıstık Paşa:** son kavgayı yöneten aşiret beyi. Yakalanıp İstanbul'a gönderildi. Savaştan sonra oturdukları yerler viran (ören) olur. Küçük Ali Oğlu da yenildi, aşiret sürüldü, oturdukları yerler ören oldu. Dadal'ın son türküsüdür bu. Her şey bitti.

Sabahca kandilleri yanardı
Soytarılar fırıl fırıl dönerdi
Ha, deyince beş yüz atlı binerdi
Sana inip konan beyler nic'oldu

Mıstık Paşa gitmiş, odası yaslı
Hatunları vardı, hep turna sesli
Toptop zülüflü de Istanbul fesli
Usul boylu hatunların nic'oldu

Saçı altın bağlı, fesler sırmalı
Lâhuri şal giymiş, gümüş düğmeli
Gözleri kudretten siyah sürmeli
Mor belikli güzellerin nic'oldu

Derviş Paşa yaktı yıktı illeri
Soldu yurdumuzun bütün gülleri
Karalar geydik de attık alları
Altınımız geçmez akça, tunc oldu

Ağlayı ağlayı *DADAL*'ım söyler
Vefasız dünyayı şu insan neyler
Bir yiğidi bir kötüye kul eyler
Şimden sonra yaşaması güç oldu

ÖZLEM

«Gine göründü Anavarza kalesi
Hiç gitmiyor aşiretin belâsı
İlâhi Cevdet Paşa Haktan bulası
Çukurova kilidi beyler nicoldu»

DAĞLARDA alışkan tüfek sustu... Göllerden gövel ördek uçtu... Ölen öldü, kalan sağlar mayaları katarladı... Ağır ağır, Urum'a doğru atın başını çekti... İl-aşiret yollara düştü... Binboğa, Aladağ, geride kaldı ufal ufal...

Yollara düştük ağlayı ağlayı... Çukur'un beyleri nicoldu?.. Göçe göçe gönül yoruldu... Özlem, ateş gömlek oldu... Hey gidinin Osmanlısı, yarana dayanmak güç oldu... Avşar'ın ili yurttan oldu... Gelinleri dul koydu... Dağlar geçtik, beller aştık... Vara vara iskâna geldik... arzuladı Niğde'yi, Bor'u...

Yozgat'ın üstünde bir ateş seçildi... Akdağ, Bozok göründü... Koca Erciyes yaldır yaldır ediyor...

Göç bitti... Aşiret yeni yurduna iskân oldu... Özlem bitmedi; ah, özlem... Aşiretin içi yanıyor... Çukurova'nın yaylaları içimizde buram buram tütüyor... Özlem... Özlem... İlk yaz geldi... Yaylalarda dem sürmenin vaktı geldi... Seyir etsem görünür mü?.. Koç dağının kekikleri koktu mola?.. Möhür gözlüm yüreğini yaktı mola?.. Ilıca'nın gülleri açtı mola?..

Dadal'ım al sazı eline... Hasret kodular yurduna... Ağlayı ağlayı dokandım sazıma... Teller tutuştu... Bir

yel esti bağındaki dumana... Şimdi düzen tutmaz tele döndüm ben... Bu fırkata nasıl dayanam... Yine Çukur'a gitmek gerek...

Aşiret gidemedi, ama Dadal, yel oldu uçtu... Bulut oldu ağdı... Günlerden bir gün Çukur'a aktı... Ama, ne fayda... Ne ağ gelinler, ne beyler, ne ala karlı dağlar, eski dağlar değil... Hey gidinin yalan dünyası... Sakalına ağ düşmüş, beli bükülmüş... Adana hanlarında birkaç gün yatar, kahvelerde saz çalardı... Gözlerinden birkaç damla yaş akardı sazına... Sonra yine kaybolur giderdi... Dünün gençleri, bu günün ihtiyarları bu ermiş ihtiyarı hayal meyal hatırlarlar... Nerde yattığı belli değil... Karlı karlı koca dağların göğsünde yatıyor olmalı... Bahar gelende, menevşeler açanda, ibibikler ötende... Seher yelleri esende, dağ yollarını aşan göçler, dağdan dağa yankılanan bir tel sesi duyarlar «tın-tın» diye... Dadal'ın sazı derler, gözleri nemli... Dadal kayboldu... Sesi yaşıyor... Aradan uzun yıllar geçti... Yeni kuşaklar yetişti... Hâlâ Dadal'ın türküleri söyleniyor aşiretlerde...

Atımın kuyruğu cura saz gibi
Divana durmuş da ergen kız gibi
Alarmış yanağı bahar yaz gibi.
Getirin atımı, göçem illere.

COŞTUM AĞLADIM

Çıktım yücesine, seyran eyledim
Cebel önü çayır çimen görünür (1)
Bir firkat geldi de coştum, ağladım
Al, yeşil bahçeli *Kaman* görünür (2)

Şaştım, hey Allah'ım, ben de pek şaştım
Devrettim *Akdağ*'ı, *Bozok*'a düştüm (3)
Yozgat'ın üstünde bir ateş seçtim (4)
Yanar, oylum oylum duman görünür

Biter *Kırşehir*'in gülleri biter
Çığrışır, dalında bülbüller öter
Ufacık güzeller hep yeni yeter
Güzelin kaşında keman görünür

Gönül arzuladı *Niğde*'yi, *Bor*'u (5)
Gün günden artmakta yiğidin zârı
Çifte bedestenli koca *Kayseri*
Erciyes karşında yaman görünür

DADALOĞLU'm da der, zatından zatı
Çekin, eyerleyin gökçe kır atı
Göçmek değil bizim ilin muradı
Ak yâre gitmemiz güman görünür

---

(1) **Cebel**: Gâvur Dağları üstünde bir kasaba. (2) **Kaman**: **Kırşehir** iline bağlı ilçe. Dadaloğlu'nun hemen bütün Orta Anadolu'yu gezdiği anlaşılıyor. (3) **devretmek**: dolaşmak. **Akdağ**: Yozgat iline bağlı, bugün Akdağmadeni yanında bir dağ. **Bozok**: Yozgat ilinin eski adı. (4) **Yozgat**: sonradan küçük Yozgat adı verilen âsi Yozgat. Şimdi Elmadağ ilçesi (Ankara). (5) **Bor**: Niğde'nin ilçesi.

— 33 —

BİZİM YAYLA

Seyir etsem görünür mü (1)
Başkonuş'un dağı şimdi (2)
Yaylalarda dem sürmenin
Vaktı geldi, çağı şimdi

Bizim yaylanın kuşuna
Can dayanmaz ötüşüne
Serin yaylalar başına
Kuraydım otağı şimdi

Kalbi mahzun olanların
Görek diye ivenlerin
DADALOĞLU, beylerinin
Sis'tedir oymağı şimdi (3)

---

(1) sürgündeyken yurt özlemiyle söylenmiştir. (2, 3) **Başkonuş, sis**: güneyde yer adları.

— 34 —

GÖÇTÜ MOLA AVŞAR

Garipçe garipçe öten ibili (1)
Acap göçtü mola Avşar illeri
Alabel bahçesi güzel konalga (2)
Açtı mola *Ilıca*'nın gülleri

Arıkyazı, nergizlerin bitti mi
Turnaların garip garip öttü mü
Seyfi gözlüm senden semah tuttu mu (3)
Çalkan bile *Yarsıfat*'ın gölleri (4)

Hûpların durağı *Cihan*'ın suyu (5)
Güzel eğlencesi *Merci*'nin kıyı
Gitti de gelmedi bir delim, deyi
Ara sıra gözler mola yolları

DADALOĞLU'm der de, bulandı bendim
Bâdeyi içti de söylüyor kendim
İzin ver kuluna beyim, efendim
Yakın olsun ıraktaki çölleri (6)

---

(1) **ibili**: ibibik kuşu. (2) **Konalga**: göçebelerin göç sırasında kondukları sulu, otlu yer. (3) **seyfi gözlüm**: seyfi güzel gözlü bir avcı kuştur. Burada güzel gözlü sevgili, demek istiyor. (4) **Yarsıfat**: Seyhan ırmağının eski adı. (5) **Cihan'ın suyu**: ya Cihanbeyli'de bir dere, ya da Ceyhan ırmağı söylenmek istenmiştir. (6) şiirde yer adları Çukurova ve dolaylarında bulunan önemsiz yerlerdir.

— 35 —

BURCU BURCU KOKTU MOLA?

Yürü bire Pınarbaşı'ın
Acap karın kalktı nıola
Gözü büyük, ablak sunam
Çığırından saptı mola

Hüdâ, sılaya niyetim
Gurbete verdim kısmetim
Möhür gözlümün, hasretim
Yüreğini yaktı mola

Tez gelir Kaynar'ın yazı
Ters akar Mucur'un özü (1)
Zamantı'nın tutar yüzü (2)
Garbi değip söktü mola (3)

Bülbülüm altın kafeste
Yar sılada, kulak seste
Usul boylum Gördeles'de
Yollarıma baktı mola

---

(1) **Mucur'un özü:** Mucur suyunun kaynağı. (2) Bu mısrada Zamantı'nın buz tuttuğunu söylüyor. (3) **garbi: lodos yeli. söktü mü:** buzu eritip çözdü mü?

Bıktım, usandım canımdan
Ayrı düştüm vatanımdan
Bizimkiler kavgasından
Sağ, selâmet çıktı mola

Erciyes gibi kuşanan
Yarsıfat gibi boşanan (1)
Sünbülleri, nazlı Anşa'm
Zülüfüne taktı mola

DADAL'ım sıladan haber
Gözümde dağların tüter
Koç Dağı'nda kekik biter
Burcu burcu koktu mola

(1) **Yarsıfat:** Ceyhanın eski adı.

HASRET OLAN YORULUR MU?

Çıkarım Bozok Dağı'na (1)
Avşar ili görünür mü
Allah bir de, işi iki
Gittim amma gelinir mi?

Yücelerde olur geyik
Yol bekliyor gözü büyük (2)
Benim yârim allar geyik (3)
Nazlı nazlı salınır mı

Yeğin ekinin firezi (4)
Takım koymuşlar kirazı
Yedi ülker üç terazi (5)
Bakın, ağ yâr görünür mü

Sehilin kuşu Urum'a uçtu (6)
Eğlenmenin vaktı geçti
Yaylalar aklıma düştü
Coştu gönül, durulur mu

DADAL'ım der ki, zatımız
Artar ünle fırkatımız (7)
Yaylaya dönse alımız
Hasret olan yorulur mu

---

(1) **Aşiret:** Yozgat'ta iskân edilmiş olduğu sıra duyduğu yurt özlemiyle söylemiş. (2) **gözü büyük:** Osmanlı askerini demek istiyor her halde. (3) **geyik:** geymiş (geymek). (4) **yeğin:** iyi. **firez:** ekin biçildikten sonra tarlada kalan kök, anız. (5) **yedi ülker:** ülker yıldızı. **üç terazi:** bir yıldız kümesi burç. (6) **Sehil:** Çukurova (burada). **Urum:** Anadolu. (7) **ün:** ağlama.

DADALOĞLU yalnız cenk ozanı değildir. O, Köroğlu'nun yiğitliğini kılıç-kalkan gibi sallarken, Karacaoğlan'ın alev alev yanan aşkını da ibrişim gibi sarmıştı gönlüne... Gönülden gönüle yol gider derler... Onu sürmeye bir hoşça can gerek...

Dadal'ım dağları sever... Atı sever... Bunlar kadar güzeli de sever... Nasıl sevmesin Avşar'ın yayla güzelini?.. Avşar güzellerinin dili oğul balı, ağ elleri topak olur... Yürüyüşü kostak olur... Ayakları ufaktır güzelin... Gülende inci, mercan, gül döker yanağından... Dudağında şeker şerbet, bal döker...

«Sevda sevda derler, üç beş ay olur» Dadal'ınki öyle mi?.. «Bizim sevda senesini doldurur»... Âşık dediğin böyle olur...

O da Karacaoğlan gibi güzelleri övmeden hoşlanır... Bir atı sever, bir de güzeli... Ne demiş Dadal?.

Şu yalan dünyaya geldim geleli
Severim kır atı, bir de güzeli
Değip on beşine, kendim bileli
Severim kır atı, bir de güzeli

Onun güzelleri adama bakışta bir hoşça bakar... Hasreti can yakar... Ak göğsün arası mis gibi kokar... Onun güzelleri gövel ördek gibi iner göllere... Doğan aylar gibi doğar sabahtan.

O yarin de karşısında durulmaz... Huri midir, melek midir bilinmez?.. Acar akça ile satın alınmaz... Bu dağ güzellerini görünce Dadal, Mecnun gibi dağları gezer... Nerde güzel görse ismini yazar... Yeni doğmuş ay gibi, sinesini deler Dadal'ın, kirpiği sabahtan...

Yaylalarda bir güzel ırast gelir... Gümüş nalın geymiş ayağına halınan... Her bakışı bin altın değer... Şu dünyada paha yetmez malınan... Aman, güzelin yüksek olsun sarayı... Al yanağa gün değmesin yılman... Dört çevresi sünbül ilen, gülünen sarılı güzel... Göçebede böyle güzel mi olur?.. Ben seni ilâyık gördüm Sultan köşküne, paşaya...

Ben ne söyleyem gayrı... Dinleyin şimdi Dadal'ı...

GÜZELE ÖVGÜ

Güzelin yüzü de ayın tekeri
Dili oğul balı, nöbet şekeri (1)
Omuzlar aşağı, gerdan yukarı
Yürüyüşü kostak olur güzelin (2)

Güzellerin sarayına varmalı
El bağlayıp divanına durmalı
Kırmızı önlüklü, altın burmalı (3)
Ağ ellcri topak olur güzelin

Başı burada da, de boynu şurda
Koç-kolan yetmiyor, göbeği yerde (4)
Dün *Daharoğlu*'nda, bu gün şu evde
Ayakları ufak olur güzelin

Dudağından şeker, şerbet, bal döker
Gülüşünden inci, mercan, gül döker
Saçlarından sırma sırma tel döker
Göğsü, kolu yumşak olur güzelin

DADALOĞLU'm, dört köşeyi gezerim
Nerde güzel görsem cismin överim
Güzellerin bakışını severim
Bakışları kaçak olur güzelin

---

(1) **oğul balı:** balın en iyisi. **Nöbet şekeri:** bazı hastalıklarda ilâç olarak kullanılan çok tatlı bir şeker çeşiti. (2) **Kostak:** kıvrak yürüyüş, işveli. (3) **altın burma:** burma bilezik. (4) **Koç-kolan:** kuşak. Eskiden şişmanlık güzellik şartlarındandı.

— 38 —

GÖNÜLE YOL GİDER

Gönülden gönüle yol gider, derler
Onu sürmeğe bir hoşça can gerek
Doğru söyle yiğit, işin doğrusun
Hilebaz olamaz, yiğit bön gerek (1)

Buna kılıç derler, aralar açar
Püskürür, meydana al kanlar saçar
Bazı kötüler de öğünür geçer
Yiğit batman döğer, gözde hor gerek (2)

Yüksek kayalarda şahan olamaz
Kısırdır katırlar, kulun kunlamaz
Bazı hocalar da çalgı dinlemez:
«Nedir kuru ağaç, bize din gerek» (3)

DADALOĞLU der ki, belim bükülür
Gözümün gevheri yere dökülür (4)
Yalnız taştan duvar olmaz, yıkılır
Koç yiğide emmi, dayı, il gerek (5)

---

(1) **bön**: saf, temiz kalpli. (2) **batman döğmek**: döğüşte ağır işler başarmak (batman: sekiz kiloluk eski bir ağırlık ölçüsü). (3) tırnak içindekiler hocaların sözüdür. **Kuru ağaç**: saz denilen halk çalgısı. (4) **gevher**: ışık, nur, öz (burada). (5) **emmi**: amca.

— 39 —

GÖVEL ÖRDEK GİBİ

Gelin ağ'lar, seyredelim güzeli (1)
Gövel ördek gibi indi göllere
Cilâlar sürünmüş, allar geyinmiş (2)
Doğan aylar gibi doğdu sabahtan

Ak yârin de karşısında durulmaz
Huri midir, melek midir bilinmez
Acar akça ile satın alınmaz (3)
Dür-ü mâh gibi de geçti sabahtan (4)

Mecnun gibi ben dağları gezerim
Bir güzelde ahdım kaldı nazarım (5)
Nerde güzel görsem ismin yazarım
Defterim elimden aldı sabahtan

DADALOĞLU der ki, usuldur boyu
Kaşları yay olmuş, kirpikler oku
Bahası yok, kaşlarının her yayı
Kirpiği sinemi deldi sabahtan

---

(1) **ağ'lar: ağalar**, arkadaşlar (vezin için ağa yerine **ağ'**). (2) **cilâlar sürünmek**: yüzüne allık, pudra gibi **şeylerle** makyaj yapmak. **allar geyinmek**: Türklerde en sevilen renk aldır. Onun için sık sık bu renkte elbiseden söz edilir sevgili için. (3) **acar akça**: yeni para, katıksız saf gümüş para. (4) **dür-ü mah**: inci gibi parlak ay, sevgilinin yüzü. (5) **ahdı kalmak**: şiddetli isteği olmak. **nazarım**: beklerim.

— 40 —

BİR GÜZEL SEVDİM

Yükseklerde şahin gibi süzülür
Enginlerde turna gibi düzülür
Haçan dostu ansa gönlüm üzülür
Şimdi döndüm düzen tutmaz tele ben (1)

Adama bakışta bir hoşça bakar
O dostun hasreti sinemi yakar
Ak göğsün arası mis gibi kokar
Bülbül gibi kona idim dala ben

DADALOĞLU'm der ki, zatı zatınan (2)
Bir güzel sevdim ben pek fırkatınan
Önü sine-bentli bir al atınan (3)
Düşeydim de o dost ile yola ben

---

(1) **düzen tutmaz** tel: akordu bozuk saz. (2) **zatı zatından:** oldum olasıya, öteden beri. (3) **sine-bent:** atların göğsüne konan boncukla işlenmiş süs bağı.

YAYLA GÜZELİ

Yaylalarda bir güzele uğradım
Gümüş nalın geyer altın halınan (1)
Onun her bakışı bin gazi değer (2)
Şu dünyada paha yetmez malınan

Enterisin geydirsinler sıvayı (3)
Hiç geymesin atlas ile dibayı (4)
Beş yüz arşın yüksek olsun sarayı (5)
Al yanağa gün değmesin yılınan (6)

İnanmayan gelsin baksın maşkına (7)
Altın tasta bâde içmiş aşkına
Ben ilâyık gördüm sultan köşküne
Dört çevresi sünbül ilen gülünen

Ben ilâyık gördüm onu pâşaya
Arap köle tayınını taşıya (8)
Yurttan yurda bindirsinler koşuya (9)
Göçebe de böyle gitsin ilinden

DADALOĞLU, bunu söyler yolunan (10)
Ebruları sırmayınan, telinen (11)
Sallanı sallanı gidiyor mayan
Gezdir zalım, yeşilinen, alınan

---

(1) **hal**: ayak bileğine takılan halka, bilezik. — **nan**: ile. (2) **gazi**: süs altını. (3) **sıvayı**: sıvayarak. (4) **atlas, diba**: değerli kumaş adları. (5) **arşın**: 60 cm. kadar bir uzunluk ölçüsü. (6) yılınan: yıl ile, yıllarca. (7) **maşk**: gösteriş, görünüş. (8) **tayın**: ekmek, yiyecek. (9) **koşu**: cins at. (10) **yolunan**: gereği gibi, yolu ile. (11) **ebru**: aslı ekaşatır. Buraya giysi olarak kullanılmış.

SEVERİM KIR ATI

Şu yalan dünyaya geldim geleli
Severim kır atı, bir de güzeli
Değip on beşine, kendim bileli
Severim kır atı, bir de güzeli

Atın beli kısa, boynu uzunu
Kuru suratlısı, elma gözünü
Kızın iplik iplik süt beyazını
Severim kır atı, bir de güzeli

Atın höyük sağrı, kalkan döşlüsü (1)
Kalem kulaklısı, çekiç başlısı (2)
Güzelin dal boylu, samur saçlısı
Severim kır atı, bir de güzeli

At koşu tutmasın çıktı zaman
Yalı kaval gibi yıktığı zaman (3)
At dört, kız on on beşe yettiği zaman
Severim kır atı, bir de güzeli

DADALOĞLU'm, hile yoktur işimde
Yiğit olan, yiğit görür düşünde
At dördünde, güzel on beş yaşında
Severim kır atı, bir de güzeli

---

(1) **höyük sağrı**: atın kıçının yüksek oluşu makbuldür. **kalkan döşlü**: geniş göğüslü. (2) **kalem kulak**: ince, uzun kulak. (3) **yalı kaval**: koşarken yelenin havalanması.

Burada at için söylenenler halk arasında makbul ve iyi cins üzerine genel görüşlerdir.

— 43 —

SÖYLEŞİP GİDER

Beni yay eyledi bu âh-u zarlar (1)
Çan çalıp develer buzlaşıp gider
Altı arap atlı dolu cıdalar
Elinde turnalar söyleşip gider

Boyunu benzettim bir selvi dala
Yanakları benzer tomurcuk güle
Seherin vaktında düzülmüş yola
Bin bir katarını düzleşip gider (2)

Gene şenliklendi dereler, düzler (3)
Otağın yüklenmiş, gidişin gözler
Simden çuha geymiş gelinler, kızlar
Hani yayla, der de özleşip gider (4)

DADALOĞLU'nı der ki, yürekten derdim
Güzeli medhetmek dilimde virdim
Salını salını giderken gördüm
Yürekte yaralar, sızlaşıp gider

---

(1) **yay eylemek:** beli yay gibi bükülmek. (2) **düzleşmek:** düzelmek, sıraya, düzene girmek. (3) **şenliklenmek:** sevinçli olmak, şenlenmek, donanmak. (4) **özleşmek:** özlemek, içten özlem.

— 44 —

GÜL BİTMESİN

Yüce Hak'tan bir dileğim var benim
Yaşadıkça yârdan ırak etmesin
Yâr yanında geçer olsun her günüm
Kem rakıbin dağında gül bitmesin

Aradım da en son buldum dengimi
Yâr hasmıylan çıkıp ettim cengimi
Sen söyle, ben doldurayım cöngümü (1)
Muhabbetlik aramızdan gitmesin (2)

Kara meşe üzerinde mazı var
Ardımızda nice nice tazı var
Şah Suna'nın verilmiş bir sözü var (3)
Olur mu hiç ikrarını gütmesin

Beri gel de aslan yârim, beri gel
Niceleyin sarılırız, görsün el (4)
Zülüflerin dökem yüzüne tel tel
Bin bir puse az gelsin de yetmesin (5)

---

(1) **cönk:** saz şairlerinin şiirlerini yazdıkları bloknot biçiminde uzunlamasına açılan defter. (2) **muhabbetlik:** sevgi, sevda. (3) **şah suna:** ozanın sevdiğinin adı. (4) **niceleyin:** nasıl (5) **puse:** öpücük.

Bu şiirin son dörtlüğünde ozanın adı yok.

— 45 —

OY DEDİ

Ben sana ne yaptım hey kanlı zalım
Siyah zulfün mah yüzüne moy, dedi (1)
Bir ok vurdun, deldi geçti sinemi
Ne ağrıttı, ne incitti, oy, dedi

Bir keten geymiş de önleri sarı
Kokar güller gibi dökülen teri
Hörü mü, melek mi, yoksa bir peri
Hiç görmedim böyle persek boy, dedi (2)

Lâhûri saçağı, sırması telden (3)
Arasan bulunmaz değme bir elden
Ne selvide, ne senemde, ne daldan (4)
Hiç görmedim böyle usul boy, dedi.

DADALOĞLU'm der de, davı ne davı (5)
Göldeki turna da şahinin avı
Ne al geymiş, ne kırmızı, ne mavı (6)
Ne düğün, ne bayram, ille toy, dedi

---

(1) **moy:** saç teli: Aslı Arapça «muy» (2) **persek:** kısa. (3) **lâhûri:** ünlü bir şal çeşidi. (4) **senem:** çam fıstığı ağacı. Aslı Arapça «sanevber». (5) **davı:** konu, konuşulan şey, dava. (6) **mavı:** mavi, gök (renk).

— 46 —

SELVİ BOYLU

Her sabah, her sabah seyran gezerken
Iras geldim selvi boylu fidana
Top top olmuş kirpiklerin bölünmüş
Hoş benzettim samur kaşlar kemana

Al yanağın elmas mola, kar mola
Çapraz vurmuş düğmeleri, dar mola
Acap mislin şu cihanda var mola (1)
İnsem gitsem Hindistan'a, Yemen'e

Eliftir kirpiği, ira'dır kaşı (2)
Bu güzellik sana Mevlâ bağışı
Arasam cihanda bulunmaz eşi
Hiç mislin gelmemiş devr-i zamana

DADALOĞLU'm der de, hûpların hası
Ferhat'ın Şirin'i, Mecnun Leylâ'sı
Aklım eğlencesi, gönlüm yaylası
Bir yel esti başımdaki dumana

---

(1) **mislin:** benzerin, dengin. (2) **elif:** eski alfabenin ilk harfi. İnce ve uzundur. **ira:** Re harfi olup yay biçimindedir.

— 47 —

AĞ GELİN

Oturmuş ağ gelin taşın üstüne
Taramış zülfünü kaşın üstüne
Bir selâmın geldi, başım üstüne
Alırım kız seni, komam ellere

Atımın kuyruğu cura saz gibi
Divana durmuş da ergen kız gibi
Alarmış yanağı bahar yaz gibi
Getirin atımı, göçem illere

DADALOĞLU'm der, oldum kastana
Gelir geçer, selâm verir dostuna
Kocayıp da dayandırdın postuma
Göçeyim mi kahpe *Bulgar illere* (1)

(1) **Bulgar illeri**: Bulgar Dağı çevresi ve halkı.

— 48 —

EĞRİ KAŞ GEREK

Hey ağ'lar her sürem ata binilmez (1)
Ata binince de uğru boş gerek (2)
Her güzele benim diye aldanma
Kâhkül kıvrım kıvrım, eğri kaş gerek

Yiğidin atı da kulağın diker
Güzel ırgalanır da omuzun silker (3)
Kınalı keklik gibi gürleşir kalkar
Güzele gerdan da, ata döş gerek

Yiğidin atı da çabuktan olur
Güzelin yüzünde çifte ben olur
At dördünde ağam bir az çiğ olur
Güzele on dörtte, ata beş gerek

DADALOĞLU'm da bunu böyle söyler
Eksiği varsa ağ'lar siz tamam eylen
Bin atta da biri yavuz olmamlı
Yavuz ata uygun arkadaş gerek

---

(1) **sürem**: zaman. (2) **uğru**: önü. (3) **ırgalamak**: salınmak, hafif sallanarak yürümek.

— 49 —

FELEK

Hakk'ın kandilinde ben bir sır idim
Anamın rahmine indirdin felek
Ak mürekkep idim, kızıl kan ettin
İnsan sıfatına döndürdün felek

Ellisinde yaşım yarıyı geçti
Altmışında yolum yokuşa düştü
Yetmişinde her tebdilim dolaştı (1)
Mertebe mertebe indirdin felek (2)

Sekseninde senetlerim yazıldı
Doksanında her düzenim bozuldu
Yüz yaşında kemiklerim ezildi
Sabi sübyanlara döndürdün felek

Der *DADAL*'ım da yaktın yandırdın
Verdim ağzımı da içtim, kandırdın
Son hitamı azraili gönderdin (3)
Hiç dünyaya gelmemişe döndürdün felek

---

(1) **tebdili dolaşmak**: şaşırmak, şaşkın olmak. (2) **mertebe mertebe**: yavaş yavaş, adım adım. (3) **son hitamı**: sonunda, en sonunda.

— 50 —

ÖPEYİM BEYAZ ELLERİ

Yücesine çıktım, baktım engine
Ovasının köpüklenmiş selleri
Yiğit olan düşmez ise dengine
Kendisine güldürür bütün elleri

Yücesinden bakıp gördüm uzağı
Kalpe düşman kurar mola tuzağı
Seçemedim hırsız ile kaçağı (1)
Daha kimler tuttu acap yolları

Çok geçmeden nice atlı sökülür (2)
Cümlesi de yolumuza dökülür
Yenilirsem boyuncuğum bükülür
Eller derer has bağımda gülleri

Beri gel de, yayla kızı beri gel
Kollarımı kemer yapsam ince bel
Saçların omuza dökülsün tel tel
Koklayım, öpeyim beyaz elleri

DADALOĞLU der ki, halim yamandır
Dağ başları yine tozdur, dumandır (3)
Hak bilir ya, bu gün hodri meydandır (4)
Tutmak gerek geçitleri, belleri

---

(1) **kaçak**: aşirete ihanet edip kaçanlar. (2) **sökülmek**: sökün etmek, görünmek. (3) savaş dolayısıyla meydana gelen durum (4) **hodri meydan**: kavgaya çağırma sözü, meydan okuma.

AT GEREK

At kulağını dikmiş, gözünü süzer
Gövel ördekler gibi çöllerde yüzer
Çırpıştırınca akça cerendir, tozar (1)
Eşkini seldir, yiğide eşkin gerek (2)

Hey ağalar, sözümün doğrusu böyle
Noksanı varsa beri gel, bana söyle
Türkmen'e bir at, bir yayla, davarile (3)
Ala dilbere mor çimenli yurt gerek

Atın tımarın kendin yap da arsınma (4)
Çifte ver yemini de eksiğin sayma
Kendi elinle atın hoyrata salma (5)
Ağır devlete eşkince bir at gerek (6)

DADALOĞLU, ata der «aşkın denizi»
Hiç bir şey bilmiyor da sanmayın bizi
Binit atlar içinde yamandır doru (7)
Üveyi-kır ile sakarsız al gerek (8)

---

(1) **çırpıştırmak:** atı mahmuzlayıp koşturmak. (2) **eşkin:** atın tırısla rahvan arası yürüşüyü. (3) **davar:** koyun, geçi gibi küçük baş hayvan (burada sürü). (4) **tımar:** at bakımı, **arsınmak:** utanmak, çekinmek, onuruna dokunmak. (5) **hoyrata salmak:** başı boş bırakıp salmak, bakımsız bırakmak. (6) **ağır devlet:** beylerin gösterişli hayatı. (7) **binit at:** binek atı. **doru:** kıra yakın at rengi. (8) **üveyi-kır:** makbul bir at rengi. **sakar:** atın hafif topallaması.

(Bu şiir, halk şiirinde pek az görülen 12 hecelidir.)

AÇMIŞ GÜL GİBİ

Gel ha güzel, gel ha, medhin söyleyim
Ağzın şeker, dudakların bal gibi
Yaşta küçük amma, boyda münasip
Sallanıyor bir fidanda dal gibi

Kalem aldım kaşlarını çatmaya (1)
Hicabettim adın sual etmeye
Baban seni çok bahaya satmaya (2)
Bakıp durur bin liralık mal gibi (3)

Gezdireyim yeşil ilen alınan
Besleyeyim şeker ilen balınan
Baban seni bana verse malınan
Koklarıdım yeni açmış gül gibi

Hezele de *DADALOĞLU*'m hezele (4)
Melhem eyle, gel yaramı tezele (5)
Ak saray gerektir böyle güzele
Çalışırdım, on halayık kul gibi (6)

---

(1) **çatmak**: boyamak, rastık sürmek (burada). (2) **satmak**: evlendirmek. (3) Burada kız babasının aldığı «başlık» söz-konusudur. (4) **hezele**: kafiye için uydurulmuş anlamsız söz. Karacaoğlan da böyle uydurmalar yapar. (5) **tezele**: tedavi tımar, pansuman yapmak. (6) **halayık**: hizmetçi kız ya da kadın, cariye. kul: köle.

— 53 —

YÜCE DAĞ BAŞINDA

Yüce dağ başında Kamber Tay olur (1)
Korkarım ki emeklerim zay olur (2)
Sevda sevda derler, üç beş ay olur
Bizim sevda senesini doldurur

Arkını yaptım da suyu akmıyor
Kahpe felek hiç yüzüme bakınıyor
Çok yuva bekledim, cücük çıkmıyor (3)
Boş yuva bekleyen yoz kuşa döndüm (4)

Şu felekle bir oyuncak oynadım
Oynadım da oyunumda yenildim
Farzını kıldım, sünnetine yanıldım
Beş vakıt namazı kılmışa döndüm

Der *DADALOĞLU*'m da nedip netmeli
Sözlerimi birem birem tutmalı
Mirasçıya kalacak malı netmeli
Üç beş oğlan olmadıktan geri (5)

---

(1) **Kamber Tay**: kimi halk hikâyelerinde adı geçen ünlü atın adı. (2) **zay olmak**: yok olmak, hiç olmak. (3) **yuva beklemek**: kuluçkaya yatmak. **cücük**: civciv. (4) **yoz**: verimsiz, kısır. (5) bağlama mısralarında uyak pek tutmuyor.

— 54 —

DİNLEYİN AĞALAR

Dinleyin ağalar bir söz edeyim
Bir güzel beni dilinen kandırdı
Söz verdi de geri döndü sözünden
Kötüleri üstümüze güldürdü

Devşir hey sevdiğim, simlerin kuşan (1)
Deli olur senin sevdana düşen
Dostum nerde deyi sorup sormaşan (2)
Muhabbeti ara yerden kaldırdı

Senin için geyeceğim alları
Irak idi, yakın ettim yolları
Heves-güves yetirdiğim gülleri (3)
Korkuyorum bir soysuza yoldurdu

DADALOĞLU'm der ki, bakın halime
Değirmen dönüyor gözüm seline
İnanman güzelin tatlı diline
Çokça beni serseriye yeldirdi (4)

---

(1) **simleri kuşanmak:** altın, gümüş gibi süsleri takınmak. (2) **sorup sormaşmak:** sorup soruşturmak. (3) **yetirmek:** yetiştirmek. (4) **serseriye yeldirmek:** serseri gibi boşuna koşturmak, dolaştırmak.

— 55 —

TURNAM GELİR

Turnam gelir katar katar
Kanadın boynuna atar
Seher ile bir kuş öter (1)
Ötüşü gül dalınd'olur (2)

Kır atın sarı donlusu (3)
Yiğidin gözü kanlısı (4)
Güzelin göğsü benlisi
O da Aydın ilind'olur

Kederlenme deli gönül
Yiğide hörmetler olur
Namlı namlı kar istersen
O da Çiçek Dağı'nda'olur

DADAL'ım ben, yoktur malım
Her sözlerim Hakk'a malûm
Allah'ın sevdiği kulun
Sevdiceği yanında'olur (5)

---

(1) **seher ile:** sabahın seher zamanı. (2) **dalınd'olur:** dalında olur (vezin için). (3) **sarı donlusu:** sarı renklisi (at rengine «don» denir). (4) **gözü kanlı:** yiğit, cesur. (5) **sevdiceği:** sevgilisi.

— 56 —

BİR DİLBER

Yine bir dilbere meyil aldırdım (1)
Ak gerdanda benler zer-nişanlıdır (2)
Çift çift olmuş kirpikleri belinir (3)
Zülfünün telleri pek reyhanlıdır (4)

Bana nisbet çıkmış yolun üstüne
Samur kürk geyinmiş alın üstüne
Taramış saçların belin üstüne
Bir elma yanaklı, sim gerdanlıdır (5)

Na yaman bahçeli, güllü, goncalı
Sînem vurdu bir kirpiği kancalı
Bilmem *Ödemişli*, bilmem *Genceli* (6)
İlle yanılmazsam *Pehlivanlı*'dır (7)

DADAL'ım, sarpa düşürdüm yolumu
Gördü gözüm, kabul ettim ölümü
Geldi geçti, hiç sormadı hâlimi
Âlâ güzel amma, pek elvanlıdır (8)

---

(1) **meyil aldırmak**: âşık olmak, gönül vermek. (2) **zer-nişanlı**: altın benekli, çok değerli. (3) **belinmek**: bölünmek. ayrılmak. (4) **reyhanlı**: güzel kokulu. (5) **sim gerdan**: gümüş gibi ak ve parlak gerdan. (6) **Gence**: Azerbaycan'da bir şehir. (7) **Pehlivanlı**: bir köy adı olacak. (8) **elvanlı**: nazlı, cilveli, dönek (burada).

— 57 —

NAZLI DİLBER

Dostun bahçesinden yad el geçmesin
Kurutur ha, nazlı dilber, kurutur
Senin sevdan yüreğimde yağ komaz
Eritir ha, nazlı dilber, eritir

Yüksek olur arap atın kaltağı (1)
Eşsiz kalmaz, koç yiğidin yatağı
Korkarım, bir kötüye değ(er) eteği
Geri dur ha, nazlı dilber, geri dur

Arap at üstünde olsa postumuz
İkrarından döndü mü olsa dostumuz
Bir gün kara toprak örter üstümüz
Çürütür ha, nazlı dilber, çürütür

DADALOĞLU'm der ki, ben ne yapayım
Hangi din hak ise ona tapayım (2)
Eğil de bir al yanaktan öpeyim
Beri dur ha, nazlı dilber, beri dur

---

(1) **kaltak**: at eyeri. (2) **hak ise**: doğru ise.

DAĞ GÜZELLEMELERİ

«Ferman padişahın, dağlar bizimdir»
«Hakkımızda devlet etmiş fermanı»

EVET, FERMAN padişahın, dağlar Avşar'ındır, Dadal'ındır... Ağır ağır giden iller bizimdir... Yaşa Dadal yaşa, dağlar senindir...

Dadaloğlu, büyük bir dağ şairidir, dağlar gibi... Onun şiirlerine bakınız ve Anadolu'nun dağlarının haritasını çiziniz...

O, dağları bacı-kardeş gibi sever... Dağlar onun sevgilisi, canı, öz kardaşıdır... Gurbet illerde yurdunun dağlarını anar, ağlar... Bülbül gibi yana yana çağlar... Dağlarının özlemi içini yakar... Gözlerinin önüne gelir Bingöller, Aladağlar, Bulgarlar... Hey koca dağlar... Dadal'ın ruhu bu dağlarda yatar... Her birinde Dadal'ın bir anısı yaşar... Her pınarında şırıltılara onun tel sesi karışmıştır...

Dadal haykırır... Eğri büğrü yolun var dağlar... Servili, söğütlü şarın var, dağlar... Erciyes gibi pîrin var, dağlar... Göğsü yeşil ördekli gölün var, dağlar... Burnu hırızmalı, katar mayalı kızın var, dağlar... Kol kol olmuş ilin var, dağlar...

Dağların sultanı Binboğa mı, dediniz?.. Dadal ona âşıktır. Bir gelini över gibi onun bütün güzelliklerini tablo gibi önünüze serer... Lâleleri, sünbülleri tazedir... Akça turnaları başını uzatır... Dıdılılu, kumrulu başı vardır, Binboğa'nın... Başı duman duman, görünmez pustan... Yıldır yıldır eder taşı, toprağı... Ak sayalı gelinleri vardır, Binboğa'nın... Meşesinde ablak sığınları boy-

nun uzadır... Ak kuğular yüzer gölünde... Yeli imil imil eser Binboğa'nın... Bereket var taşında, toprağında... Dağlar, ah dağlar...

Dadal'ın yaylası meşeli... Dibinde güller döşeli... Altı top top menekşeli... Kızlar gelir yaylamıza...

Dağların özgür havası her şeyden taţlı olur... Hey koca Âşık...

— 58 —

DAĞLAR SULTANI

Bereket var toprağında taşında
Kırık kırık eser yelin *Binboğa*
Seyfilerin döner yanı başında
Fırız avcı ister yerin *Binboğa*

Binboğa'yı dersen ünlüdür ünlü
Güz ak saya geyer, yaz ipek donlu
Sağ yanın *Saracık*, solun *Reyhanlı*
İlin *Avşar* değil, *Cerit, Binboğa*

DADALOĞLU'm der ki, sen seni tanı
Adam arap ata vermezdi yanı
Sana derim sana dağlar sultanı
Sana eş olur mu *Berit, Binboğa* (1)

(1) özel adlar için «Yer Adları Dizini» bölümüne bakınız.

— 59 —

KIZLAR GELİR YAYLAMIZA

Bizim yaylamız meşeli
Dibinde güller döşeli
Altı top top menekşeli
Kızlar gelir yaylamıza

Bizim yaylamız otl'olur (1)
Sütü, kaymağı tatl'olur (2)
Kız gelinden kutlu olur
Kızlar gelir yaylamıza

Bizim yaylamız kayalı
Pınarları süt mayalı
Kilerinde kar dayalı
Kızlar gelir yaylamıza

Bizim yaylamız oluklu
Akar suları balıklı
DADALOĞLU'm, çiftc belikli (3)
Kızlar gelir yaylamıza

---

(1) **otl'olur**: otlu olur. (2) **tatl'olur**: tatlı olur. (3) **belik**: saç örgüsü.

ALADAĞ

Dumanlıdır *Aladağ*'ın alanı
Ortasında sarı çiçek savranı
Yiğitler durağı, aslan yatağı
Dilberlerin hep de böyle ala mı (1)

Pınarında bir yenice sağlık var (2)
Çimeninde ıstar görmüş yağlık var (3)
Kızlarında başkaca ağlık var (4)
Irmağı da şu dağların ala mı (5)

Koç yiğitler cirit oynar dölekte (6)
Geyikleri yaylım eder yaylakta (7)
Bir koku var toprağında, ırmakta
Gözüm yaşı davarında kala mı (8)

DADAL'm der, bin bir dağı gezerim
Aladağ'da bir yapılı gözerim (9)
Hak vergisi şıvgaların ezerim
Bağışla-gör mor sünbüllü Ala'mı (10)

---

(1) **ala:** hile, al, kandırıcı aldatıcı. (2) **sağlık:** şifa, canlılık vericilik. (3) **ıstar:** kilim, bez dokunan tezgâh. **yağlık:** mendil, başörtüsü. (4) **ağlık:** aklık, güzellik. (5) **ala:** karışık renk (çiçek). (6) **dölek:** düzlük. (7) **yaylım etmek:** yayılmak, otlamak. **yaylak:** otlak, yayılacak yer, yayla (8) **davar:** küçük baş hayvan. (9) **gözer:** kalbur. Burada üzüntüsünden kalbinin kalbur gibi delik delik olduğunu söylüyor. (10) **Ala:** Aladağ. Tanrı'dan mor sünbüllü Aladağı'nı bağışla, diyor.

— 61 —

YAZ AYLARI

Yine geldi yaz ayları
Göçeceğim şimden geri
Yaz yağmuru sulu olur
Coşar çağlar şimden geri

Ağaçlar pürçünü açtı (1)
Kuşlar kılavuzun seçti
Yolumuz gurbete düştü
Garip düştüm şimden geri

Ağaçlar geydi donunu (2)
Kuşlar artırdı ününü
Garip olan, vatanını
Anar, ağlar şimden geri

DADALOĞLU'm der ki, bana
Derdim artar ondan yana
Öter bülbül yana yana
Gözüm çağlar şimden geri

---

(1) **pürçü**: yaprak, **pürçük**. (2) **ağaçlar yapraklanıp çiçeklendi, donandı (don: giysi).**

BİNBOĞA

Binboğa da *Koçdağı*'nı gözedir (1)
Geyik, ceran, lâle, sünbül tazedir
Ablak sığınları boynun uzadır
Farız avcı ister sana *Binboğa*

Binboğa da *Koçdağı*'ndan otludur (2)
Kış ak geyer, yazın yeşil postludur
Sağ yanı *Saracık*, solu *Reyhanlı*'dır
İlin *Avşar* değil, *Cerit Binboğa* (3)

Başında var senin ak kuğulu gölün
Senir'den gider de on iki yolun
Ayağından çekilişin kız, gelin
Aslın toprak değil, yağdır *Binboğa*

Bereket var toprağında, taşında
Seyfi kuşlar yuva yapar başında
Kamalağ'ın, *Karardıc*'ın kaşında
İmil imil eser yelin Binboğa

Karlar yağıp *Karardıc*'ı basınca
Gıcılı, boranlı yeller esince
Imaların Kamalığ'a pısınca
Farız avcı ister gölün Binboğa

DADALOĞLU der, şu bana ne oldu
Gözüm aktı da kan ile doldu
Saatim ay oldu, günüm yıl oldu
Ne pek medhettim ben seni *Binboğa*

---

(1) **Binboğa**: Toros dağlarının bir kolu. (2) **Koçdağı**: Toroslarda başka bir dağ. (3) **Avşar, Cerit**: Çukurova'da aşiretler.

— 63 —

ÖTÜŞÜR ÖRDEĞİ

Atım, kalk gidelim sılaya doğru
Tırnağını taşa vurmam düzünen (1)
Koç yiğit de gurbet ele düşerse
Yanar bağrı ateşinen, közünen

Bilirdim *Kilis*'i ezel ezeli
Çok olur oranın okur yazarı
Şirin olur Antep ili güzeli
Eğler koç yiğidi cilve, nazınan

Karakuyu derler, beyler dolanır
Orda içen *Gövdeli*'de sulanır
Pazarcık suyunda gönlüm bulanır
Ötüşür ördeği, turna, kazınan

Ahır Dağı'n erken geçin ağalar
Alışar çevresi bahçeler bağlar
Kısığ'ın yöresi şol ulu dağlar
Karı yatar namlı namlı buzunan (2)

DADALOĞLU'm der, sılaya varalım
Orada dost hatırını soralım
Ketizmen'den *Pınarbaşı*'ı bulalım
Eşe Fatma'm oynar döner nazınan (3)

---

(1) **düzünen:** düz ile, düz yolda. Bundan sonraki -inan, -unan, -ünen kafiyeleri hep «ile» demektir. (2) **namlı:** ünlü, şöhretli. (3) **Eşe Fatma:** kadın adı.

SIRA SIRA DAĞLAR

Dinlen ağlar, birem birem söyleyim. (1)
Arşı çarşı gider yolun var, dağlar (2)
Kamalaklı, kar'ardıçlı sekiler (3)
Selvili, söğütlü şarın var, dağlar (4)

Binboğa'yı dersen dağların beyi
Gözüken *Soğanlı*, hani *Koçdağı*
Aladağ, *Bakırdağ*, *Bulgar*'ın tayı (5)
Erciyes ulunuz, pîrin var, dağlar

Alırdağ'dan gördüm *Maraş* elini
Engizek'de derler ilin çoğunu (6)
Gezdim, seyreledim *Konur Dağı*'nı
Göğsü gök ördekli gölün var, dağlar

DADALOĞLU'm bunu böyle diyeli
Üçyüz altmış altı dağı sayalı
Burnu hırızmalı, katar mayalı (7)
Kol kol olmuş gelir ilin var, dağlar (8)

---

(1) **birem birem:** birer birer, tek tek. (2) **arşı çarşı:** eğri büğrü, kıvrımlı. (3) **kamalak:** bir çeşit çam ağacı. (4) **şar:** şehir, belli günlerde kurulan köylü pazarı. (5) **Bulgarın tayı:** Bulgar (Bolkar) dağının dengi, benzeri. (6) **Engizek: Maraş'ta** Ahırdağı'nın kuzeyinde bir dağ. **ilin çoğu:** aşiretlerin çoğu. (7) **hırızma:** azgın hayvanların burnuna takılan halka. **katar mayalı:** deve kataı, dizisi. (8) **kol kol:** ayrı ayrı, bölük bölük.

YÜRÜ YİĞİT YÜRÜ

Yürü yiğit yürü, yoluna yürü
Ağustosta erir dağların karı
Gayet güzel olsa yiğidın yâri
O yiğit yanına nazınan gelir

Sana derim sana, hey *Kınalıtaş* (1)
Gözümden akıttın kanlı ile yaş
Göllerde oynayan iki yeşil baş (2)
Göllerin safası kazınan gelir

Yürü yiğit yürü, yolundan kalma
Her yüze güleni dost olur sanma
Ölümden korkup da sen geri durma
Yiğidin alnına yazılan gelir

Misis köprüsünde kollarım bağlı (3)
Ayrılık elinden ciğerim dağlı
Göksun'a varınca *Bayazıtoğlu* (4)
Sana gelen beyler sözünden gelir

DADALOĞLU'm der ki, kolum yazılı (5)
Atım gök-kır attır, yanım tazılı
Gelir koyunları, yanı kuzulu
Karışmiş sağmalı, yozunan gelir (6)

---

(1) **Kınalıtaş:** bir yer adı. (2) **yeşil baş:** yaban ördeği demek isteniyor. (3) **Misis:** Adana iline bağlı bucak. Bugünkü adı Yakapınar'dır. (4) **Göksun:** Maraş'ın ilçesi. **Bayazıtoğlu:** Maraş ve Göksun'da oturan tarihî bir aile, Bayazıtoğulları, denir. (5) **kolum yazılı:** eskiden kollara dua yazılı muska takarlardı. Onu söylüyor. (6) **sağmal:** süt veren, sağılan hayvan. **yoz:** kısır, süt vermeyen (hayvan). İkisi de inekler için söylenir.

— 66 —

GÜZELLER YATAĞI BİNBOĞA

Binboğa da Koç Dağı'nı gözetir
Lâleleri, sünbülleri tazedir
Akça turnaları başın uzatır
Dudulu, kumrulu başın Binboğa

Duman duman başın görünmez pustan (1)
Ak sayalı gelinlerin çekilir hastan (2)
Bir yanın Avşar, bir yan Elbistan
Zamantı'dan gelir kışın Binboğa

Yıldır yıldır eder toprağın, taşın (3)
Yüz bin yılı geçkin belki de yaşın
Bulutlar da göklerde can yoldaşın
Güzelleri seyir, işin Binboğa

Kamalağın, kara ardıçın bitiyor (4)
DADALOĞLU'm cıdasını atıyor
Kara gözlüm senden yükün tutuyor
Bulunmaz menendin, eşin Binboğa (5)

---

(1) **pus**: sis, duman. (2) **çekilmek**: gitmek. **has**: iyi, güzel. (3) **yıldır yıldır etmek**: pırıl pırıl parlamak. (4) **kamalak, karaardıç**: orman ağaçları, (5) **menend**: benzer.

— 67 —

ÇİÇEK DAĞI

Alaydım da cura sazım dizime
Çekseydim sürmeler ala gözüne
Cihan güzel olsa girmez gözüme
Senden gümanım var *Çiçek Dağı*

Şu karşıki dağda yanar bir ışık
Aldırmış sevdiğin, ağlar bir âşık
Bir ceren bakışlı, zülfü dolaşık
Sende bir gümanım var *Çiçek Dağı*

DADALOĞLU, söylenmiyor borandan
Yıkılsın dağların, kalksın aradan
Elbeyli'den geldim, koru Yaradan
Sende bir gümanım var *Çiçek Dağı*

— 68 —

BİR YİĞİT DOĞUNCA

Bir yiğit de anasından doğunca
Kur'ağaçta bir dal bitmiş gib'olur (1)
Yaşı varıp on beşine değince,
Yükünü kumaştan tutmuş gib'olur

Âşıklar sazını eline alsa
Güzeller, perdesin yüzüne vursa (2)
Bir yiğit sevdiğin sesini duysa
Gölde gövel ördek ötmüş gib'olur

Eğlene, bire de gönlüm eğlene
Ay gele de orta yeri dolana
Yiğidin sevdiği yanınd'olana
Günde düğün, bayram etmiş gib'olur (3)

DADALOĞLU'm der ki, sözüm kayıran (4)
Çekip yırtıp bir yakadan ayıran
Diyom, muhannetten karın doyuran
Eli ile ağu yutmuş gib'olur

---

(1) **kur'ağaç:** kuru ağaç. **gib'olur:** gibi olur (vezin için). (2) **perde:** peçe, yaşmak. (3) **günde:** her gün. (4) **sözüm kayıran:** sözümü dinleyen (sana söylüyorum).

— 69 —

AĞIT

Can evimden vurdu felek, neyleyim
Ben ağlarım, çelik teller iniler (1)
Ben almadım, toprak aldı koynuna
Yârim, diyen bülbül diller iniler

Doya doya mâh cemalin görmedim (2)
Saçlarını çözüp çözüp örmedim
Bir gececik safasını sürmedim
Sarmadığım ince beller iniler

Kara olur *Okçular*'ın yoncası
Görülmemiş bu dünyada buncası (3)
Açılmadan kopup düştü goncası
Bahar ağlar, açan güller iniler

Gider oldum Avşar ili yoluna
Bakınam gayrı bu diyarın gülüne
Karaları taksın çapar kuluna (4)
Yağız atlı nice kullar iniler

---

(1) **çelik tel:** ozanın çaldığı sazın telleri. (2) **mah cemal:** ay gibi yüz. (3) **buncası:** bunun gibisi. (4) **çapar:** ulak, haber taşıyan.

Bu ağıtta sevdiğini toprağa veren ozanın acıları iniliyor. Sürgünden yine tek başına Çukurova'nın yolunu tutuyor (hayatı bölümüne bakınız).

Göremedim baharını, yazını
Çalamadım curasını, sazını
Özge yârin nice çekem nazını
Gözlerimden akan seller iniler

Varayım da mezarına varayım
Baş ucunda el kavuşup durayım
Bıktın mıydı benden, deyip sorayım
Mezarına giden yollar iniler

Yürü bire *DADALOĞLU*'m yürü, git
Dertli dertli *Çukurova* yolun tut
Bunda suçun varsa Hakk'a tevbe et
De ki, gayrı bizim iller iniler

— 70 —

YALAN DÜNYA

Yedi iklim, dört köşeyi dolandım (1)
Meğer dünya her tarafta bir imiş
Ben dünyayı *Al-Osman*'ın sanırdım (2)
Meğer dünya dört sultanlık yer imiş

İrili, ufaklı insan piç oldu (3)
Onlar doğdu, geçinmesi güç oldu
Altı arap atlı şahbaz nic'oldu
Mâmur sandım, yalan dünya çürümüş

Okuttuğun tutmaz oldu âlimler
Kalktı da kitaptan, arttı zulümler (4)
Terlemeden mal kazanan zâlimler
Can verirken soluması zor imiş

DADALOĞLU'm der ki, sözüm vasiyet
Benim sözüm, dinleyene nasihat
Besmelesiz kazanılmış piç evlât (5)
O da dünyasına ziyankâr imiş

---

(1) **yedi iklim:** eskiler dünyayı yedi bölgeye ayırırlardı. (2) **Al-Osman:** Osmanlı soyu, Osmanlı Devleti. (3) **piç oldu:** ahlâkı bozuldu, kötü oldu. (4) **kitap:** Kur'an'ın şeriat hükümleri. (5) **besmelesiz:** karı-kocanın birleşme işinden önce besmele çekilmesi dindarlıktır. Böyle yapılmazsa, doğan çocuk piç sayılır. Bunlara halk ağzında «Besmelesiz» denir.

KALMADI DÜNYA

Sökün geldin şu cihana beriden
Ah çekip de dağı, taşı erinden
Bakırları adam yapıp yürüden
Sultan Süleyman'a kalmadı dünya

Yalansın hey dünya, önceden yalan
Baykuşlar tüneye, olasın viran
Telli Ayvaz'ından zevk-sefa süren
Koç Köroğlu'na da kalmadı dünya

Baktım yüksek görünüyor ovalar
Yer yüzünü tutmuş sinsi yılanlar
Mızrağın ucundan al kanlar damlar
Çölde *Tarbuşoğlu*'na kalmadı dünya (1)

On beş oğlu var da kolları bağlı
O aşkın elinden yüreğim dağlı
Ortada çadırı beş çatal evli (2)
Zorpehlivan Oğlu'na kalmadı dünya (3)

Bekledi de şu Yozgat'ın ardını
Çekeriz de *Bozoklu*'nun derdini
Çok şükür *İsmail* tuttu yurdunu (4)
Çapanoğlu Mustafa'ya kalmadı dünya (5)

---

(1) **Tarbuşoğlu**: ünlü bir Arap beyi olacak. (2) **çatal ev**: büyük çadır. (3) **Zorpehlivan**: Köroğlu'nun beylerinden (4) **İsmail**: iskân edilenler dışında kalan bey. (5) **Çapanoğlu Mustafa Bey**: Yozgat'ın kurucusu Çapanoğlu soyunun son beyi. Sık sık hükümete karşı kafa tutarlar idi.

Hey, bileği var da kaplan bileklı
Kadife yorganlı, eli gerekli (1)
Ortada çadırı dokuz direkli
Milliboy Beyi'ne kalmadı dünya (2)

DADALOĞLU'm der de, dünya bir idi
Korkusundan cümle âlem durudu
Şu *Çukurova*'nın bendi kilidi
Şanlı Has Paşa'ya kalmadı dünya

(1) **eli gerekli**: eli her işe ulaşan, nüfuzlu. (2) **Milliboy**: Çukurova'da bir aşiret.

— 72 —

BİR KARŞILAŞMA

Âşık Yusuf, yöresindeki bütün âşıkları sazla, sözle yenmiştir. Bu denli ustadır Âşık Yusuf... Dadaloğlu, daha on beş yaşında bir genç çocuktur... Ama, bizim küçük Veli'nin de adı duyulmaya başlamıştır. Âşık Yusuf onunla da karşılaşmak ister... Arar, bulur Dadalı bir gün... Sonunda küçük Dadal, koca Âşık Yusuf'un mat eder. Âşık Yusuf, Dadal'a sarışın olduğu için «sarı» diye hitabediyor.

İlk sözü, Dadal, saygı gereği Âşık Yusuf'a verir.

(Bu güzel karşılaşmayı sayın Orhan Göksel Aydemir yayınından aldık: T. F. Araştırmaları, sayı 191, Haziran 1965).

Yusuf — Acem illerinden coştum da geldim
Arayı arayı çocuğu buldum
Altmış iki âşık sazını aldım
Ver sazını bana, ey sarı kuzu

Dadaloğlu — Ben ne bilem Acemlerden geldiğin
Arayı arayı hasmın bulduğun
İspat et altmış iki saz aldığın
Dediklerin yalan, ey Yusuf Emmi

Yusuf — Ağ'lar bu çocuğun nedir dâvası
Yüreğimde aşı firenklerin ağısı
Nerde çocuk; yerin, göğün çivisi
Bunun da mânasın ver, sarı çocuk

Dadaloğlu — Emmi, çocuk gibi söyleme sözü
Hiç bir şey bilmez mi sandın sen bizi
Yer yüzünde dağı, gökte yıldızı
Bilemez mi sandın, ey Yusuf Emmi

Yusuf — Ağ'lar bu çocuğun bana kasdı ne
Bağlamasını kıvrakça çalmış destine
Yedi kat yer, gök neyin üstüne
Buna da bir çare bul, sarı çocuk

Dadaloğlu — Senin dediğin bir yeşil, bir sarı
Şeriat yakınken danışsak bari
Hakk'ın özenerek verdiği nuru
Su gibi bilirim, ey Yusuf Emmi

Yusuf — Aman ağ'lar, ben bu çocuğu niderim
Kovarım buradan, tekdir ederim
Sazını alır, kuzu gibi güderim
Ver sazını bana, ey sarı çocuk

Dadaloğlu — Nereye gidersen ben de gelirim
Her ne sorar isen onu bilirim
Üleş gibi seni dağda sürürüm
Tellerim zehirden, ey Yusuf Emmi

Yusuf — Hendeklerden deve gibi hoplatırım
Sikar da gözünü patlatırım
Erciyes'in başından atlatırım
Ben Yörük'üm anla, ey sarı kuzu

Dadaloğlu — Arkan yaz günü de, uğrun güz günü
Çeke varıyorsun, sıkı tut ha dizgini
Yavaşça özengile doru kuzgunu (1)
Önü hendek gelir, ey Yusuf Emmi

Yusuf — Haydi, çıkak Erciyes'in başına
Seyredelim etrafına, döşine
Erciyes de girmiş kaç bin yaşına
Bunun karşılığın ver, sarı çocuk

Dadaloğlu — Emmi, çıkalım Erciyes'in başına
Seyredelim etrafına, döşüne
Aç ağzını, ben bakayım dişine
Aldın mı alımın, ey Yusuf Emmi

Yusuf — Nice âşıklar alamadı sazımı
Koç yiğitler çeker idi nazımı
Yiğit, başın için alma sazımı
Hayır duamı al, ey Dadaloğlu

Dadaloğlu — Ben *Dadal*'ım, bilmedin mi zatımı
Al altımdan, gel de arap atımı
Somruk verem sana eşek etini (2)
Ver sazını, var git, Yusuf Emmi

---

(1) **doru kuzgun**: doru renkte at. (2) **somruk**: çocuk emziği

Kuloğlu

KULOĞLU, on yedinci yüzyılın ünlü asker ozanlarındandır. Hayatı üzerine tek sağlam bilgi, bugüne kadar, Dördüncü Murat'ın ölümü üzerine söylediği ağıttı. Biz, yeni bulduğumuz on bir şiiriyle, bu repertuvarı genişlettik.

Adı geçen ağıt (no: 3) dışında merhum Fuat Köprülü (1) ile Sadettin Nüzhet merhumun verdiği bilgiler hepten yanlıştır (2).

Fuat Köprülü'nün ileri sürdüğü, Sadettin Nüzhet'in de kabul ettiği gibi Kuloğlu, Safranbolu'lu Süleyman Ağa değildir. Bir defa, Kuloğlu'nun adı Süleyman değildir. Kuloğlu, Yeniçeri olup bir şiirinde adının Mustafa olduğunu söylüyor (3). Şiirin ilgili bölümü şudur:

> Ben **Kuloğlu Mustafa**'yım, mâilim güzele ben
> Hem münkire hem âslye, meyletmem ağyara ben
> Yalın ayak, başı kabak öyle vardım yâre ben
> Bir kere geldi de dedi: budalam dağdan gelir (4)

Evliya Çelebi, bir olayı anlatırken, zamanın ozanlarını sıralıyor, bu arada Kuloğlu'nu da anıyor (5).

---

(1) Bakınız: Hayat, sayı 132 - 1929 ve Türk Saz Şairleri, 1940. (2) Kuloğlu, s. 10 - 15. Köprulü'nün yazıları bu kitapta da görülür. (3) Cahit Öztelli, Türk Folklor Araştırmaları, sayı 17 ve 19. (4) Bu şiir aruzla söylenmiş olduğu için kitabımıza almadık. (5) Evliya Çelebi, Seyahatnâme, c. 5, s. 283.

Naima, Genç Osman'ın ölümünden söz ederken, Kuloğlu'nun da adı geçiyor. Sultan Osman'ın katili Davut Paşa'nın, cellât satırı altında kellesi uçacağı sırada, Yeniçerilerden Kuloğlu, ileri çıkarak Davut Paşa'yı cellâdın elinden alır (1). Böyle bir tehlikeli girişimde bulunabilmek için Kuloğlu'nun tanınmış, sözü geçen, yürekli bir kişi, hatta bir Yeniçeri subayı olması gerekir (2). Hayatıyla ilgili bölümde verdiğimiz şiirlerinden de anlaşıldığı üzere Kuloğlu saraya yakın bir yeniçeridir.

ŞİİRLERİNE GÖRE YAŞAMI

KULOĞLU'nun hayatı, kendi şiirleriyle daha da açık olarak görülüyor. Hayatıyla ilgili şiirler bölümünde verdiğimiz (1, 2, 3, 4) sayılı şiirlerde Sultan Dördüncü Murat'a yakınlığı ve bağlılığı açıkça görülmektedir. (3 ve 4) sayılı ağıtlarda saraya yakınlığı ve Sultan Murat'a sevgisi açıkça belli olmaktadır (5) sayılı ağıtın son dörtlüğünde bu yakınlık ve sevgi şu mısra ile daha da açıklığa kavuşuyor:

«Nazlısıydın sen de Sultan Murat'ın»

Sultan Murat'tan sonra padişah olan Sultan İbrahim, Murat'ın yakınlarını, sevdiklerini saraydan uzaklaştırmış, kimisini de öldürmüştü. İşte, bu arada Kuloğlu da sürülmüş, Cezayir'e gitmiştir. Bu sırada Kuloğlu bunalım içindedir. Hatta, Cezayir'de bir deniz savaşı sırasında tutsak olduğu ya da başka bir nedenle zindana atıldığı da görülüyor (sayı: 6, 7, 8, 9).

---

(1) Naima, C. 2, s. 248 ve Hammer, C. 8, s. 243. (2) Cahit Öztelli, Türk Dili, C. 6, s. 61.

Bu sürgün ve bunalımın üstünden on yıllık bir süre geçiyor. Sultan İbrahim'in yerine Dördüncü Mehmet padişah oluyor (1640). Kuloğlu, yeniden umutlanıyor, yeni padişahtan bozulmuş olan devlet düzeninin yeniden yoluna gireceği sevincine kapılıyor (sayı: 10 ve 11).

Buraya dek verdiğimiz tarih kaynaklarıyla kendi şiirlerinden çıkan sonuç şöyledir:

Kuloğlu, tarih olaylarına karışmış bir Yeniçeridir. Sultan Osman, Sultan Murat, Sultan İbrahim ve Sultan Mehmet'in padişahlık süreleri içinde uzaktan, yakından siyasal olaylara karışmıştır. Saz şairlerini çok seven, kendisi de bu yolda şiirler söyleyen Dördüncü Murat'ın eğlence meclislerine de girmiştir. İktidar değişmesi sonunda Cezayir'e sürülmüştür. Cezayir'de, eski güzel günlere özlem dolu şiirler söylemiştir. Hayatıyla ilgili şiirleri, birinci bölümde tarih sırasına göre düzenledik. Orada Kuloğlu'nun hayatı daha yakından ve açıklıkla görülecektir.

ADI MUSTAFA

DAHA ÖNCE bir dörtlük vererek adının Mustafa olduğunu göstermiştik. Yine başka bir şiirinde de adını söyler.

Çok çektim dünyada cevri, sürmedim bir dem safa
Gele mi ola hatırına çektiğim cevr-i cefa
Sen bunu âsan mı sandın ey Kuloğlu Mustafa
Hamdillillâh şöyle bir insana düştü gönlümüz (1)

Görülüyor ki, iki şiirinde de adının Mustafa olduğunu kendisi, hiç bir işkile yer vermeyecek biçimde söy-

(1) Tamamını görmek için bakınız: Cahit Öztelli, Kuloğlu Hakkında, Türk Folklor Araştırmaları, sayı 17.

lüyor. Bu bakımdan, merhum Fuat Köprülü'nün söylediği gibi, adının Süleyman olması üzerinde durmak doğru değildir. Saz şairlerinin hayatları için en doğru kaynak, yine kendi şiirleridir. Bunun dışında kaynaklar çok az bilgi verirler.

SANATI

KULOĞLU, on yedinci yüzyılda yetişen çağdaşları içinde kültürü ve ünü geniş bir ozandır. Halk şiirinin her bakımdan en güçlü temsilcilerindendir. Bu görüşü, Kuloğlu'ndan az sonra yetişen ve geniş ün kazanan Âşık Ömer, «Şairname»sinde şöyle anlatır:

Kuloğlu'nun belli nâm-ü nişânı (1)

O Âşık Ömer ki, öyle kolay kolay ozan beğenmez. Karacaoğlan'ı bile küçük görür. Ona, modası geçmiş, der.

Çağdaşlarının, Kuloğlu'nun şiirlerine yaptıkları benzeklerden anlaşılıyor ki, onlar üzerinde etkili olmuştur. Bunu yakından görmek için her hangi bir antolojiye bakmak yeter.

Kuloğlu, halk şiiri tekniğini çok iyi bilen, gerçekten güzel eserler veren usta bir âşıktır. Konusu daha çok aşktır. Onda tasavvufa hemen hiç rastlanmaz. Bir asker ve aşk şairidir. Kuloğlu, gerçekten içli ve sanatçı yaratılıştadır. Bu özelliği dolayısıyladır ki, ünü on sekizinci yüzyıl sonuna dek sürmüştür. Yüzlerce cönkte yaptığımız araştırma bu geniş ünü her zaman tanıtlamıştır.

---

(1) Sadettin Nüzhet, AŞIK ÖMER, Hayatı ve Şiirleri, sayfa 433, İstanbul, Semih Lütfi Matbaası ve Kitap Evi, 1936.

Kuloğlu, zamanının modası olan aruzla da yazmıştır. Ama, çağdaşlarında olduğu gibi aruzlu şiirlerinde başarılı değildir.

ESERLERİ

KULOĞLU'nun şimdiye dek pek az şiiri yayımlanmıştır. Bunlardan on dokuz tanesini Sadettin Nüzhet merhum «Kuloğlu» eserinde yayımlamıştır. İçlerinden ikisi aruzla olduğu için kitabımıza almadık. Merhum Mehmet Halit Bayrı da iki koşma ve bir destanını yayımladı (1). Bir de yine merhum Hayrı Akyüz, bir koşmayla bir divanını, bir makalesinde verdi (2). Biz bu iki şiiri de kitabımıza almadık. Birisi aruzla olduğu için, ötekinin de daha düzgününü kendi cönklerimizde bulduk.

Kendi bulduğumuz, aruzla söylenmiş şiirleri de almadık. Böylece, hece ölçüsüyle yazılmış yirmi şiiri yetmiş beşe çıkardık. Bu kitapta topladığımız şiirlerin 11 tanesi tarih olaylarıyla ilgili, 36 tanesi koşma, 10 tanesi türkü, 18 tanesi semaidir. Böylece bizim, cönklerden topladığımız şiir sayısı 55 tanedir. Bunlardan ozanın hayatını ortaya koyan on şiir önemlidir. Her halde Kuloğlu'nun şiirleri bu kadar değildir. Biz, üç yüzden çok cönkten ancak bu kadarını toplayabildik.

(1) Türk Folklor Araştırmaları, sayı 63. Ekim 1954. (2) Türk Folklor Araştırmaları, sayı 90. Ocak 1957.

TARİH OLAYLARIYLE İLGİLİ ŞİİRLER

— 1 —

SULTAN MURAT'A BAĞLILIK

Hünkâra bağlıdır bizim başımız
Hüdâ'dır cümleye nazar kılıcı
Ülü-l-emre itaattir işimiz
Gideriz her kanda salsa kılıcı

Ser-hadlerde din İslâmın sâyine
Cehd edüben tîğ çekerler hayine
Hazret-i Habib'in yüzü suyuna
Biziz dört köşeden haraç alıcı

Has-oda *Hünkârın* ber-hanesidir
Divana erenler yâr hanesidir
Bu Âl-i Osman'ın kârhanesidir
Eksik olmaz bunda gidip gelici

Söyünmez *Hünkârın* yaktığı çırak
Tahta kimse etmez asla iştirak
Ne pek yakın olmak gerek ne ırak
Arş-ı âlâdan üstedir kılıcı

Hünkâr'ım *KULOĞLU*'nu bırakma gözden
Hizmet etmek bizden, gözetmek sizden
Her ne emir etsen dönmeziz sözden
Biziz ol gedikler yerde olucu

— 2 —

SULTAN MURAT'A ÖVGÜ

Gamdan ırağ eyle *Hünkârımızı*
Ayırma yâ Rabbî şad-ü hurremden
Kapınızda bulduk biz kârımızı
Kullarınız, geçiniriz yürekten

Kadre erdim sanır pâyne erenler,
Hemnişinin olsun gerçek erenler
Yen'ay görmüş gibi bakar görenler (1)
İzzetile çıktıkta Has Harem'den

Sâyen yer yüzüne olalı hayli
Dem Hânın, doldurup içtik câmile
Bülbül gibi sana müştakız cümle
Bir gülsün, açıldın Bağ-ı İrem'den

Arz-ı halim budur, yoktur inkârım
Medhin etmek oldu dilimde kârım
Anın içün çekinirim Hünkârım
Günah ayrılmıştır hacc'a varandan

Bir padişahsın ki, Yusuf simâlı
Yetmiş evliya denlidir kemâli
KULOĞLU der, *Hünkârımın* cemâli
Nura gark olmuştur lütf-ü keremden (2)

---

(1) yen'ay: yeni ay. gökteki ayın ilk günleri. (2) Dördüncü Murat, genç ve gerçekten güzel, güçlü bir yiğit padişahtı. Devlet yönetmede de üstün bir kişiliği vardı. Ozan bunları anlatıyor.

— 3 —

SULTAN MURAT'A AĞIT

Sultan MURAT eydür, şimdi zamane
Bize de kalmadı, beyler elvedâ
Büküldü kametim, döndü kemane
Gezüp seyrettiğim dağlar elvedâ

Ardımca gelen sevgili telekler
Tersine devretti çarh-ı felekler
Yeniçeri, sipahiler, solaklar
Önümce yürüyen kullar elvedâ

Hep kullarım alayıma dizilsin
Kullarımın esamisi yazılsın
Tabutum düzülsün, kabrim kazılsın
Varıp seyrettiğim çöller elvedâ

Ecelim yetişti, yıldızım düştü
Dostlarım ağladı, düşmanım güldü
Yapılan kadırgam deryada kaldı
Şu *Malta*'ya giden yollar elvedâ (1)

KULOĞLU, dostların yüzü ağ olsun
Düşman olanların bağrı dağ olsun
Kardeşim *Sultan İBRAHİM* sağ olsun
Oturduğum taht-u saray elvedâ (2)

(1) Kuloğlu'nun çağdaşı Aşık'ın da Dördüncü Murat'ın ölümü üzerine yazdığı ağıtta «Malta gazasına gemiler düzdüm Akdeniz'e giden yollar elveda» demesine bakılırsa, birbirlerine benzek söyledikleri ve çağdaş oldukları anlaşılıyor. Dördüncü Murat, ölümünden az önce Venedik ve Malta korsanlarına karşı savaş açmak için büyük bir kadırga yaptırmaktaydı. İki âşık da buna dokunuyor. (2) Cönklerden aldığımız bu ağıtın değişik benzeri için bakınız: Sadettin Nüzhet, KULOĞLU, s. 35.

— 4 —

SULTAN MURAT DEMİŞ

Sultan Murat eydür; *Sultan İbrahim*
Al eline hatt-ı şerifin, demiş
Sana yarar adamlardır yazdığım
Kılan hizmetini yoluna, demiş

İkrar senin olsun, ceht senin olsun
İnanma kimseye, aht senin olsun
Ben ahrete gittim, taht senin olsun
Yahşi adın çıksın iline, demiş

Ağlayın, türbem dolanı dolanı
Taşkın su gibi ak, bulanı bulanı
Kes, haram-zadeye muin olanı
Keskin kılıç kuşan beline, demiş

Ben bir şahin idim, aldım payımı
Dinle nasihatim, öğren huyumu
Kuşan tirkeşimi, doldur yayımı (1)
Allah kuvvet versin koluna, demiş

Çal kılıç düşmana, sen aslansın
İllerine yahşi adın seslensin
Tâ ezelden aslan oğlu aslansın
Pençe vur, sağ ile soluna, demiş

KULOĞLU der, bunu böyle söylemiş
Girmiş de aşk deryasını boylamış
Ümmet-i Muhammet olan ağlamış
Çık padişah ol sen iline, demiş (2)

---

(1) **yay doldurmak:** yaya ok takmak. Mecaz olarak «uyanık olmak, hazır olmak» (burada). (2) Sultan Murat'ın ağzından Sultan İbrahim'e öğüttür bu ağıt.

— 5 —

KULOĞLU SÜRÜLÜYOR

Üstüme uğrattı felek gücünü
Gayet zebun oldum bend-i kemandan (1)
Nedir kabahatim, bilmem suçumu
Serim halâs olmaz oldu dumandan

Ey gönül, serinden kaldır efkârı
Dilinle zikreyle perverdigârı
Âlemde sağ olsun kişinin sırrı (2)
Nasip olan gelir Hint'ten, Yemen'den

Ansızın gelirse başına bir iş
Gördüğün düşleri ehline danış
Ey gönül, merdoğlu mertle konuş
Yüreğim korkmuştur benim yamandan

Ey *KULOĞLU*, bildir şöyle muradın
Ârifler katında söyle muradın
Nazlısıydın sen de *Sultan MURAT*'ın (3)
El çekmiş şimdi o dâr-ı fenâdan

---

(1) **bend-i keman**: lple bağlı anlamında kullanılmış olacak. (2) **sırrı**: sırdaş yerinde kullanılmış. (3) Bu koşmadan açıkça anlaşılıyor ki, Sultan İbrahim, padişah olunca Murat'ın yakınları arasında ozanımız da saraydan çıkarılmıştır. Bundan sonrakilerde görüleceği üzere Cezayir'e sürülmüştür.

— 6 —

CEZAYİR ÖVMESİ

Cezayir çevresi ol yüce dağlar
İçinde oturur ağlar, beyler
Koç yiğit sılasın anar da ağlar
Şahbaz yiğit ile dolu Cezayir

Cezayir dilberi on beş yaşında
Geyinir, kuşanır, hotoz başında
Her birisi bir yiğidin peşinde
Şahbaz yiğit ile dolu Cezayir

Açılmış kıbleye doğru kapısı
Cennet misalidir anın yapısı
Gazi olur varanların hepisi
Şahbaz yiğit ile dolu Cezayir

İçindedir Kırklar ile Erenler
Şehit olur sahrasında ölenler
Medhin söyler senin, varıp gelenler
Şahbaz yiğit ile dolu Cezayir

Kal'aları vardır toplu, tüfekli
Bekleyen yiğitler aslan yürekli
Sanki gemileri demir direkli
Şahbaz yiğit ile dolu Cezayir

Balyemez topları yalıya bakar
Düşmanı gelince ateşe yakar
Her köşe başında bir çeşme akar
Şahbaz yiğit ile dolu Cezayir

Batı tarafından üç top atıldı
Şiddetinden aylar, günler tutuldu
Ecel bize miskal ile satıldı
Şahbaz yiğit ile dolu Cezayir

Gör neler eyledi bize ol felek
Seni görmek için ben oldum helek
Yer yüzünde insan, göklerde melek
Medhini ederler cümle Cezayir

Hakk'a uyup beş vaktını kılanlar
Din uğruna deyip kılıç salanlar
Mağrip'te, Tunus'ta gazi olanlar
Medhini ederler cümle Cezayir

KULOĞLU der, âşık olanlar bende
Ben dahi vasfını ederim günde
Urum'da, Acem'de, Hint'te, Yemen'de
Medhini ederler cümle Cezayir

— 7 —

CEZAYİR'DEN SELÂM

Bâd-ı sabâ, İşlambol'a varırsan
İşte Cezayirli geldi, diyesin
Arza girip padişahı görürsen
Kâfir gemileri geldi, diyesin

Yetişip ardından ortaya alıp
Balyemez topların üstüne salıp
Bayrağın tersine dikip aman dileyip (1)
Yezitler mıkdarın bildi, diyesin

Karaya çıktılar gaza kasdına
Ganî Mevlâm saldı şikâr üstüne
Her birisi seyfin alıp destine
Hazreti Ali gibi saldı, diyesin

Kimi merhum olmuş gaza yolunda

(2)
Kimi Hakk'a teslim oldu, diyesin

Selâm eyle bizden dosta, yârâna
Sevdiceğim sînesine sarana
KULOĞLU'nun ahvalinden sorana
Dört dıvar arasında kaldı, diyesin (3)

---

(1) Bu mısrada iki hece fazladır. (2) Cönkte bu iki mısra eksiktir. (3) Bu mısra ile ozanın İspanyol ya da Venedik-lilere tutsak olması düşünülebilir.

— 8 —

BUNALIM

Mâh-ı zilkadenin başına yakın (1)
Ben ağlayıp el gülmeğe başladı
Felek vurdu bize ayrılık okun
Şimdi bağrımız delmeğe başladı

Acep ne işler ola elde varım
Dün-ü gün fikretmek oluptur kârım
Bendesini sual ederse yârim
den, dert beni pek almağa başladı

Bir ah etsem bilin iniler tenim
Ne gecem gecedir, ne gündür günüm
Fikr-ede, fikr-ede sevda da benim
Aklımızı da bölmeğe başladı

Kimseye olmadı ban'-olan zulüm
Ayrılıktan katı bek imiş ölüm
Nicdeyin dostlar, nice olur halim (2)
Ciğer delik delik olmağ (a) başladı

KULOĞLU eydür, serde...
Kimseler eğlenmesinler...
Ağlayı ağlayı gözlerimizden
Yaş yerine kan gelmeğe başladı

---

(1) **Mâh-ı Zilkade**: Arabî ayların on birincisi. (2) **nicdeyin:** nice edeyim, demektir.

— 9 —

YETİŞ

Gözümi nuru Fahr-ı cihan
Yetiş yâ Muhammet yetiş
Âleme gün gibi doğan
Yetiş yâ Muhammet yetiş

Yeşil sancaklar yalabır (1)
Onu gören can talabır (2)
Acap guluv etti kâfir
Yetiş yâ Muhammet yetiş

Bizim ahvalimiz bundur
Ali'yi sen bize göndür
Kanber'i Düldül'e bindür
Yetiş yâ Muhammet yetiş

Gaziler kana boyandı
Yandı şol yüreğim yandı
Son demidir bize şimdi
Yetiş yâ Muhammet yetiş

---

(1) **yalabımak**: parlamak. (2) **talabımak**: acı ve heyecanla sevinmek.

Hakk'a ermiş erenlerle
Ak sakallı pîrler ile
Cümle peygamberler ile
Yetiş yâ Muhammet yetiş

Sana derim iki gözüm
Ayağına sürem yüzüm
Yardımcımız olver bizim (1)
Yetiş yâ Muhammet yetiş

Ey *KULOĞLU*, canlar canı
İki cihanın sultanı
Derdimizin hem dermanı
Yetiş yâ Muhammet yetiş

(1) **olver:** oluver (vezin için böyle söylenmiş).

— 10 —

DÖRDÜNCÜ MEHMET PADİŞAH OLUYOR

Sultan Mehemmet, Han oldu
Cihan şöyle güle düştü (1)
Her diyar emn-aman oldu
İsim derhal dile düştü

Tıfl iken tahta dest vurdu
Tağa gayrı mizan kurdu (2)
Mevâlî iştihab (?) verdi (3)
Şimdi gayret kula düştü (4)

Cihan dolmuş kedûretten
Şükür feth oldu kudretten
Hazer ettik bu fetredden
Halka bir gulgule düştü

Er odur gamsız uyuya
Kem, hele hicap yok eyiye
Herkes kazdığı kuyuya
Ameli ile bile düştü

---

(1) **güle düşmek**: rahatlamak, ferahlamak, yüzü gülmek. (2) **tağ**: doğrusu «tağı» olacak. Anlamı «azgın, âsi, serkeş». (3) **iştihab**: sözlüklerde bu kelime yok. «izin, şeriata uygun» anlamında yanlış kullanılmış oalcak. (4) **kul**: genellikle «asker» ise de padişahtan başka herkese de denirdi.

Padişahlar padişahı (1)
Gözet, lütfet Padişahı
Şimdi yer yüzünün mâhı
Han *Mehmet* evvele düştü

Dinle bu mariz zârını
Bu gün kör, kor yarını
Münasip yerli yerini
KULOĞLU der, bula düştü

(1) **Padişahlar padişahı**: Tanrı, demek isteniyor

DÖRDÜNCÜ MEHMET'E ÖVGÜ

Hünkârım, peykânın bilenmiş olsun
Koma elinizden tîr-ü kemanı
Kemendin adûya dolanmış olsun
Dest-i hayır ile verme amanı

Hünkârım, sabr eyle, ivme, âram et
Vezirin dünyayı etsin merâmet
Biznillah kılıçta olan keramet
Zuhur etmek gerek, geldi zamanı

Mehemmet namına hutbe okunur
Vâlidesi esen yelden sakınır (1)
Genç aslandan şikâr ister, bakınır
Bilir oldu tahtı ile yamanı

Gittiler gittiler, geliriz deyü
Ya gelir, ya anda kalırız deyü
Bir gün ettiğimiz buluruz deyü
Gitmez oldu kalblerinden gümanı (2)

Dinimiz muhakkak dindir inanın
Şulesi burdandır yola imanın
Hünkârıma keman sapı satanın (3)
KULOĞLU der, kendi dini, imanı

---

(1) Avcı Dördüncü Mehmet çocukken padişah olduğu için annesi bir yandan devlet işlerine bakıyor, bir yandan küçük padişahı yetiştiriyordu. Bu şiir, küçük padişahın aklının az çok her şeye ermeye başladığı sırada söylenmiştir. (2) Bu dörtlüğün ne demek istediği, kimleri söylemek istediği anlaşılamıyor. (3) keman sapı satmak: anlamı bulunamadı. Bir deyim olacak.

— 12 —

Acep nişler ola ol yüzü mâhım (1)
Gördüğümüz yerden göçtü mü ola
Benim günden güne artmakta âhım
O bendesinden vazgeçti mi ola

Böyle şirin sözlü idi ol güzel
Dili bülbül gibi söylerdi gazel
Bizim bahçemizde olurdu ezel
Vahşi eyleyip acep uçtu mola (2)

Evvelki ahtları güdemez olup
Dilediği yere gidemez olup
Sabır ede, sabır edemez olup
Sırrın yaylalara açtı mı ola

Ham, sürdüğümüz ol demler, hanı
Görmek olur mola bir dahi anı
Merhametten gâhi andıkça beni
Ah etmekten bağrı pişti mi ola

KULOĞLU, feryadın ne, bülbül gibi
Yoksa dostun sana oldu el gibi
Çaresiz kalıp da gonca gül gibi
Bir nâdan eline düştü mü ola

---

(1) **nişler**: ne işler, ne yapar. (2) **vahşi eylemek**: ürkmek, alışkın olmamak.

— 13 —

Çeke çeke ben bu aşkın yayını
Hiç bir nişan olmaz bunda şaşdıma
Derviş olurum sevini sevini
Korkarım ki şeklim uymaz postuma

Bilmeyenler sanır cihan bâkidir
Gelir geçer Seydi Vakkas okudur
Bir meclise erdik, felek sâkidir
Bir gün ecel câmın sunar bostuna

Elim tutup gözlerimiz görürken
Başıma bir çare görmedim erken
Şu şöyle olsun, bu böyl-olsun derken
Pîr nişanı geldi düştü üstüme (1)

Durdukça dünya başıma dar oldu
Felek bi-vefadır, kime yâr oldu
Ömrüm geldi geçti, kime bâr oldu
Eremedim muradıma, kasdıma

KULOĞLU der, acı söze küsemem
Güler yüze, tatlı dile doyamam
Sırrım açıp ahvalimi diyemem
Hicabından yârânıma, dostuma

(1) **pîr nişanı:** yaşlılık belirtisi (saçların ağarması gibi).

— 14 —

Sırr-ı aşkım yayılmazdı cihana
Aşk ateşi derûnumu yakmasa
Kul olmazdım her Yusuf-ı zamana
Deli gönül gördüğüne akmasa

Gönül özler yârin yüzün görmeye
Can arzular visaline ermeye
Sevdiğin göğsüne yüzün sürmeye
Benefşe'si anber gibi kokmasa

Bunca gündür yârin cevrin çekerim
Ah ettikçe kanlı yaşlar dökerim
Benim böyle hûn olmazdı yüreğim
Yavrum bana kıya kıya bakmasa

Gâh muhannet bahri gibi coşarım
Gâhi aşkım gibi hadden aşarım
Kays, Leylâ gibi dağlara düşerim
El, adımız divaneye takmasa

..... (1)
KULOĞLU eydür, bildiğim lekeler
Ardımızca gaybetimiz çekmese

(1) Bu iki mısra, aldığımız yazmada yoktur.

— 15 —

Uzaktan özledim geldim iline
Misafirim, kaldım bir han içinde
Çok şükür Hüdâ'ya murada erdim
Cevâhir yaraşmış mercan içinde

Ağlama sevdiğim yine gelirim
Kanda gider isen arar bulurum
Kaşlarından, gözlerinden bilirim
Görünce cemâlin bin can içinde

KULOĞLU eydür, sevdim seni candan
Niçin hicap edip kaçarsın benden
Cihandan vazgelir, ayrılmam senden
Meğer kellem düşe meydan içinde

— 16 —

Dostum ısmarladım Mevlâ'ya seni
Hemen dua eyle gonca fem ile
Âkıbet düşürdün gurbete beni
Bu dert ile, firak ile, gam ile

Kal imdi sen hemen sağ ve selâmet
Gurbetlikte ben çekeyim melâmet
Ayrılık yakındır, gördüm alâmet
Adûların igvasiyle, zem ile

Bunca yıldır çektim cevr-ü cefanı
Görmedim hiç zerre denli vefanı
Kelp rakipler sürdü zevk-u safanı
İşret edip tenha câm-ı cem ile

Başım alıp gurbet ile gideyim
Ayrılığın lezzetini tadayım
Der *KULOĞLU*, dostum nice ideyim
Silmedin çeşmimi, kaldı nem ile

— 17 —

Ne denli yaramda edna isem de
Hor bakma sultanım, hoş nazar eyle
Sakın hatır yıkma sabah akşamda
Dahi genç gün var, bin hazer eyle

Saçı sünbül yüzü gül, dili bülbül
Ayda bir olsun bari yüzüme gül
Bulman bencileyin böyle mûnis kul
İstersen cihanı geşt-güzar eyle

Her kaçan görürsem ol mâlı yüzünü
Ayıramam gözlerinden gözümü
Dinleme sultanım rakip sözünü
Varır ise yanına azar eyle

Derdinle, sağ iken olmuşum sayrı
Unutturdu bana seyri, sürüru
Yoktur sana lâyık canımdan gayrı
Al benim sultanını, bergüzar eyle

Sakınırım seni, gül gibi ilden
Dünü gün ismini komazım dilden
Çıkarma *KULOĞLU* kulunu elden
Satma yok bahaya, hoş pazar eyle

— 18 —

Gidi felek, beni ayrı düşürdün
Gözüme görünmez sılam dağları
Firkat odu ile bağrım pişirdin
Geldi geçti yiğitliğim çağları

Son imiş şunda yârimi gördüğüm
El kavşurup divanında durduğum
Yârinen zevk-ü safalar sürdüğüm
Yâr netti bahçeler ile bağları

Bilmezim yâre nettim, ben ne kıldım
Düşünüben hasb-i halim söyledim
Bire gaziler, ne günah işledim
Selâm etmez dostlarımın sağları

Gece gündüz çağırdığım erenler
Sevdiğimden haber verin görenler
Aşk ucundan memnun oldum yârenler
Arzulayıp gitmek ister dağları

Yârimin sıhhat haberin alırsa
Leyl-ü nehar intizarım kalırsa
Ben *KULOĞLU*, gurbet elde ölürse
Ardı sıra yoktur, anıp ağları

— 19 —

Uyan hey ceylân bakışlım, aç gözün
Çün sabah oldu, ağardı tan yeri
Siyah zülfün perde, Kâbe'dir yüzün
Hacer-ül Esvet'tir siyah ben yeri

Gece gündüz çağırırım «Yâ Rahim»
Sen kılarsın âşıkına terahhüm
Bir gün kanım döker benim cerrahım
Sızlar vücudumun bir bir can yeri

Tâli'-i sitârem yoktur gülmeden
Sağ yerim kalmadı bağrım delmeden
Ağlayı ağlayı yaşım silmeden
Çürüdü kolumda cümle yen-yeri

KULOĞLU der, sana âşıkım âşık
El bağlı kulunum, yıldızı düşük
Mahal-gencineden yer bulan âşık (1)
Cihan gülzârında neyler kân yeri (2)

---

(1) **mahal-gencinede:** doğrusu «mahall-i gencinede»dir. Vezin için böyle söylemiş. Anlamı: define yeri. (2) **gülzâr: gül**lük, gül bahçesi. **kân:** maden kuyusu, maden yeri, (mecaz olarak) menba, kaynak.

— 20 —

İşit âvazımı, ben de varayım
Uçup gitme, bunda konadur, bülbül
Senin hûp nefesin kalbim evinde (1)
Vücudum şehrini donadur, bülbül (2)

Konarsan güle kon, dikene konma
Eski düşmanların dost olur sanma
Açıp o göğsünü hâra dayanma
Rakiplerin kasdı canadır, bülbül

Sultan oldur, rahmeyleye kuluna
Tâlip oldur, derde derman buluna
Benlik edip konma gülün dalına
Hârı var, pençeni kanadır, bülbül

KULOĞLU, dem-be-dem dolular içer
Kişi sevdiğine dibâlar biçer
Bu dünya fânidir, tez gelir geçer
Bu bahçenin sonu fenadır, bülbül

(1) **nefes:** ötüş, ses (burada). (2) **donadur:** donatır, süsler.

— 21 —

Bir dem kararın yok dağlar başında (1)
Nice bir mecnuna dönersin, gönül
Halk-ı âlem cümle kendi işinde
Sen aşkın nârına yanarsın, gönül

Cevherini sarraflara satmazsın
Belli bir mekânda karar etmezsin
Rûz-u şeb de efkârından yetmezsin
Her dem daldan dala konarsın, gönül

Bülbüle işaret olsa gülünden
Elfaz ve mâniler söyler dilinden (2)
Hercayi bî-vefa dilber elinden
Zehir nûş eyleyip kanarsın, gönül

KULOĞLU eydür, Hakk'a tut kasdını (3)
Anlamazsın düşmanını dostunu
Kerem gelir deyü, kendi destini
Mürvetsiz yerlere sunarsın, gönül

---

(1) **kararın yok**: durduğun, dinlendiğin yok. (2) **elfaz**: sözler. **mâni**: şiir (burada). (3) İsteğini Tanrı'ya çevir.

Hercayi sevmi- m bilmezlik ile
Nice bir gayırı kâr ister, gönül (1)
Bağrımız delinci güzeller ile
Her beşi şeş düşer zar ister, gönül (2)

Gel cem-ey- gönül, akıllı eyle
Bir güze sev, senin kıymetin bile
Ağlarsam ağlayıp, gülersem güle
Kendine bir pâyidar ister, gönül (3)

Asılzâde güzel, der idim ana
Rahm-edip bendesin gâhî bir ana
Merhametsiz güzel gerekmez bana
Bir, göğsünde imân var ister, gönül

Bir dostum yok, tesellâ vere bana (4)
Bizi öğermiş denile... göre
Irzımız pâyimal oldu yok yere (5)
Şimdi namus ile âr ister, gönül

Var *KULOĞLU*, yürü aklını suvar (6)
Dostu çok olan güzel böyle gezer
Katı ricâlimdir, bulunmaz ne var (7)
Bir mürüvvetkârı yâr ister, gönül (8)

---

(1) **gayırı**: başka. **kâr**: iş, kazanç. (2) **beşi şeş düşmek**: tavla oyununda zarın şeş (altı) düşmesi, ki en iyi ayıdır. (3) **pâyidar**: temelli, süreklilik (4) **tesellâ**: teselli. avutma. (5) **ırz**: namus, şeref **payimal**: hakir olma, ayak altında kalmış. (6) **savurmak**: sulamak. Mecaz olarak **aklını başına toplar**. (7) **katı ricâlimdir**: çok ileri gelenimdir, çok büyük tanıdığım var. (8) **mürüvvetkârı**: mert, sözünde duran, vefalı (kişi).

— 23 —

Feryadım erişti arş-ı âlâya
Bir kara gözlüye mâildir gönül
Sen uğrattın beni derd-ü belâya
İhtiyarım elde değildir, gönül

Derdim de artıktır dağile taştan
Doldu ya gözlerim kanile yaştan
İğva verip beni çıkardın baştan
Bu sevdalar kendi halimdir, gönül

Cenk içün etmededir darbı
Kırarım engeli, eylerim fethi
Uğradı da bize feleğin çarbı
Her âşık yoluna kaildir, gönül

Her demde olursun güzelin kulu
Niçün ağladırsın Hüdâ bülbülü
Seherde açılmış kırmızı gülü
Yâr bahçesi gayet şirindir, gönül

KULOĞLU der, her dem mestane Sâkin (1)
Aşkın ateşine pervane Sâkin
Güzeli kim sevmez divane Sâkin
Eksikli kulun da mâildir, gönül (2)

---

(1) **Sâkin:** Kuloğlu'nun çağdaşı **Aşık Sâkin'dir.** (2) **eksikli:** kusurlu.

— 24 —

Yenile düş oldum aşkın nârına (1)
Pervaneyim amma, yanmağı bilmem
Meylimiz yok yalan dünya varına
Elimi kem yere sunmağı bilmem

İtibar etmem cihanın nakşına (2)
Gâhi döker dolum, döner tersine
Bu melâmet ol kimsenin rahşına (3)
Binmişim şad olup, inmeği bilmem

Kimseye kemliği yoktur kasdımın
Uğruna ser vermez miyim dostumun
Halimizce abdalıyım postumun (4)
Ahdile amandan dönmeği bilmem (5)

KULOĞLU der, bir eksikli gedâyım (6)
Hasret bülbülüyüm, gülden cüdâyım (7)
Yüzüm yerde, elim göğsümde dâyim
Dosta ben kem satı satmağı bilmem (8)

---

(1) **düş olmak:** rastlamak, **nâr:** ateş. (2) **nakş:** görüntü, çiçek, resim. Burada aldatıcı, göz alıcı şeyler. (3) **rahş:** at. (4) **abdal:** derviş. (5) **ahdile aman:** verilen söz, yemin. (6) **eksikli gedâ:** kusurlu, fakir, dilenci. (7) **cüdâ:** uzak, uzak kalmış. (8) **satı satmak:** mal satmak. **satı:** satılacak şey, mal.

— 25 —

Gönül bir dildâra kul olmak diler
Hal mükedder ola deyü korkarım
Yanıp yakıldığım görüp adûlar
Şen olup da güle deyü korkarım

Meyledem de işlemeye sırrımız
Bülbül gibi arşa çıkar zârımız
Aşk kavline de sığmaya da serimiz
Cümle âlem duyar deyü korkarım

Sermayemiz ziyan eder gücünden
Alamazsam ol güzelin bacından
Mecnun gibi ol Leyli'nin ucundan
Adım dilde kala deyü korkarım

Mestane bakışın benzer cerana
Kimse bilmez, ciğer döndü büryana
Gidi ayrılık, her birmiz bir yana
Bölük bölük böle deyü korkarım

KULOĞLU der, değer oldu telime (1)
Komaz felek gidem kendi bileme (2)
Girmiş iken dost eteği elime
Gine çekip ala deyü korkarım

---

(1) **teline değmek**: bir halk deyimi olup «bam telline değmek» diye de kullanılır. Kızdırmak, rahatsız etmek, anlamında kullanılır. (2) **bileme**: bildiğime, seçdiğime.

Reftâra başlasa ol kaşı keman
Güneş dâmânın öper sanırım (1)
Yavru dertlerimi bilirse heman
Merhamet bâbın açar sanırım

Kime feryat edip eyledim ah-zâr
Kalmışım hayrette aldı beni zâr
Üsküfün aldırmış şahine benzer (2)
Şikâr edip gönlüm kapar sanırım

Lütfü katı az görünür, cevri çok
Kaşların yay etmiş, kirpiklerin ok
Canıma kâr etmiş, haberimiz yok
Sînem karşısına siper sanırım (3)

Korkarım halimi etmeye ilâm (4)
Ahvalime vâkıf olmasın âlem
Lütüf edüben söylerse bir kelâm (5)
Bu viran kalbimi yapar sanırım

KULOĞLU eydür, kulak tut sözüme
Yenile bir sevda düştü özüme (6)
Her kaçan sataşsa gözü gözüme (7)
Yüreğim yerinden kopar sanırım

---

(1) eskiden büyük saygı ve sevgi dolayısıyla etek öpmek gelenek idi. (2) **üsküf:** tepesi devrik, ucu püsküllü başlık, takke. Bir çeşit yeniçerl başlığı. Burada şahin kuşunun tepeliği. (3) **siper:** düşman oklarına karşı sığınılan yer. (4) **ilâm etmek:** bildirmek, anlatmak. (5) **edüben:** ederek (eski). **kelâm:** söz. (6) **yenile:** şimdi, yenice. (7) **sataşmak:** rastlamak, rast gelmek.

— 27 —

Kadir olsam ayrılmazdım hiç asla (1)
Kanda gitse efendim bile giderdim (2)
Âkıl olan gerç getirmez usülden (3)
Onsuz ben bu fena mülkü niderdim

Yüzünü görsem murada ererdim
Garip başıma bir çare görerdim
Hacer-ül esved gibi yüz sürerdim
Belki bahaneyle bacum öderdim

Ala gözlüye bende oldum ben de
Cismim bunda ise canımız onda
Emretse giderdim Yemen'e, Hind'e
Sarvan olup katarını yederdim

Cana minnet kurban olurdum ana
İşiten âşıklar kalaydı tana
O Leylâ, Mecnun'um diyeydi bana
Varır da çöllerde ceran güderdim (4)

KULOĞLU der, belki dillerde bendim
Bir kere müşerref olaydım kendim
Mahfice ele gireydi efendim (5)
Bir bir ahvalimi ilân edeydim (6)

---

(1) **kadir olmak** (a uzun söylenir): gücü yetmek, bir şeyi yapmaya gücü yetmek. (2) **kanda**: nereye, ne yere. (3) **âkıl**: akıllı. **kerç getirmek**: alay etmek (Türkçedir). (4) **ceran**: ceylân. (5) **mahfice**: gizlice. (6) **ilâm etmek**: bildirmek, anlatmak.

Aşkın galip oldu, baştan aşırdım
Gel, eyle derdime çare sevdiğim
Yenilmedi gönül, sana düşürdüm
Ben (i) aşkınla yakma nâra sevdiğim

Karşımda engelin hatırın sordun
Tîr-i gamzin ile sinemi deldin
Bağrımı doğradı, bir zahm vurdun
Haşredek onulmaz yara sevdiğim

Gönül âram etmez hüsnün görürsem
Hâkipâre varıp yüzüm sürersem
Boyn-eğip kul gibi karşı durursam
O gün elim varmaz kâra sevdiğim

Öğmüş de yaratmış ol ganî fettah (1)
Olmaya âlemde medh-eder meddah (2)
Göğsün bezistandır, benlerin metah (3)
Yaraşırsın ulu şara sevdiğim (4)

Der *KULOĞLU*, aşk meyinden kanmazam
Sevdiğime yaman sanı sanmazam (5)
Sözüm budur dayim, haktan dönmezem
Mansur gibi gelem dâra sevdiğim (6)

---

(1) **gani fettah:** açıcı Tanrı (kapalı kapıları (mecaz), kara talihleri açıcı). (2) **meddah:** övücü. (3) **bezistan:** bez satılan çarşı. **metah:** mal, eşya, satılık her şey. (4) **şar:** şehir (Türkçe). (5) **yaman:** kötü, fena. **sanı sanmak:** düşünce, dilek, istek. (6) **Mansur:** Hallac-ı Mansur. İnancından dolayı darağacında asılmıştır. **dâr:** darağacı.

— 29 —

Nice dermeyan edip de arayım (1)
Bir hakikatli dost bulmak isterim
Öyle bir dost görsem kalmaz kararım
Uğruna baş verip ölmek isterim

Bahar olmayınca dağlar donanmaz
Başa hal gelmeyince dost sınanmaz
Dostum, diyenlere kalbim inanmaz
Dost ile düşmanın bilmek isterim

Güzel, iz bilirim demeden yürüse
Mâh yüzünü siyah zülfü bürüse
Dostu bizden gayrı sever var ise
Gelsin beri, imtihan olmak isterim

Ayrılaldan beri anam, atamdan
Yerim ırağ olup gider otamdan (2)
Başım hâli kalmaz oldu sitemden (3)
Çok ağladım, bir dem gülmek isterim

KULOĞLU der, ah bir dostun güçleri
Akıttı gözümden kanlı yaşları
Unutmasın bana ettiğ-işleri
Ölmeden intikam almak isterim

---

(1) **dermayan:** bildirmek, beyan etmek. (2) **ota:** oda, ev.
(3) **hâli:** boş, tenha, beri, ıssız.

Koyun gözlü güzel, rahmeyle bana (1)
Dâd elinden, şu ben kanda varayım (2)
Bilmezlikle mâil olmuşum sana (3)
Hiç demezsin bir kez halin sorayım

Bendelerin böyle zebun edersin
Mûnis eyler, bir kıl ile yedersin
Genç yaşta göz yaşı alır nedersin
Ağlat beni, ne bulursun göreyim

Yüzün görelden düşmüşüm fizağa
Yakın olayını derken düştüm ırağa
Bu derdi de takat gerek çekmeğe
Ben bu dert ile nice bir yanayım

Bize de inayet ede Yaradan
El etek çekiben çıkam aradan
Bir hırka geyeyim bin bir pareden (4)
Sîneme câbecâ dağlar vurayım (5)

KULOĞLU der, ayrılmazmış gidene
Kavli sadık, ahdi bütün görene
Yarin gelir deyü müjde edene
Siz de şahit olun, canım vereyim

---

(1) Sevgilinin gözünü koyun gözüne benzetme ilk olarak Kuloğlu'nda görülmektedir. (2) **dâd**: insaf, yakınma, feryat ve figan. (3) **mail olmak**: âşık olmak. (4) eskiden dervişler parçalardan hırka yaptırıp giyerlerdi. (5) **câbecâ**: yer yer.

— 31 —

Medet, öldüm medet, bana bir çare
Yaraladı beni bir kaşı keman
Dostlar söyleyin de gül yüzlü yâre
Gün-be-gün halimiz olmakta yaman

Fikirden yoluma gidemez oldum (1)
Adımı düz basıp atamaz oldum
Sabır takatı da edemez oldum
Hayın gözlü güzel öldürme, aman

Ben beni sanırım dosta yaradım
Ne yakın olabildim, ne ıradım
Gece gündüz budur Hak'tan muradım
Dünyada dostumu, ahrette iman

Takatım tak oldu halkın tâmndan (2)
Yanımda şey değil geçmek canımdan (3)
Ellerin sevdiği gitmez yanından
Beni gördü gözü ayrılık heman

KULOĞLU der, bize oldu azim iş (4)
Zuhur eylemedi gördüğümüz düş
Dosttan haber geldi, zaman var demiş
Ne tükenmez zaman olur bu zaman

---

(1) **fikir:** düşünce, üzüntülü düşünce. (2) **takatı tak olmak:** gücü kalmamak, kuvvetten düşmek. **tân:** ayıplama, iftira, dedikodu. (3) **şey:** önemsiz iş. (4) **azim:** büyük.

— 32 —

Şevkimi artırır aşkının demi
Sevdiğim benimle olduğu zaman
Defolur da gider gönlümün gamı
Gelip de yanıma güldüğü zaman

Söyledikçe lezzet vardır sözünde
Rûz-ü şep hayali iki gözümde
Hüdâ'nın emriyle yârin iki yüzünde
Ak güller açılır güldüğü zaman

Aşkının dumanı serimi bürür
Divane gönlümü gâh ele alır
Sanırım vücudum cennete girür
Yârini koynuna aldığı zaman

Nâr-ı aşkın ile vücudum yandı
Bir asılzadedir, huridir kendi
Sanırım ki gökten bir melek indi
Kollarını boynuma saldığı zaman

KULOĞLU'yum, boz bulanık akarım
Hasret oduna cism-ü can yakarım
Ne rızkıma ne malıma bakarım
Yar aşkı kalbime doğduğu zaman

— 33 —

Bizi dosttan ayrı düşürdü sabâ
Bir esti başıma, dahi esmesin
Dost yanında adım olmasın hebâ
Eteğinden destimizi kesmesin

Bizi ağlattı, kendi güldü de
Meğer dost güldüre gine tecellide
Efendisi gidip kendi kalıp da
Kimseler de dosttan cüdâ düşmesin

Dosttan ayrılalı halim haraptır
Gözlerimden inen kanile âbdır
Ben bilirim dostum âl-i cenaptır
El sözüne uyup bana küsmesin

Yürü dostum yürü, çıkma yolundan
Unutma bendeni, gâhi dilinden
Lütfeyle sultanım, sakın elinden
Rakipler muhabbet yayın yasmasın

KULOĞLU eydür, budur doğru kelâm
Dosttan ayrılmışam, odur elemim
Irak, yakın gelir olsa selâmım
Kabul etsin, hatır gönül basmasın

Gaziler, inanıp sırrın açmağa
Hakikatlı dostu gerek, yiğidin
Uğruna ser verip baştan geçmeğe
Bir gözleri mestî gerek, yiğidin (1)

Uymak gerek doğru yola gidene
Sıdkıle tuz ekmek hakkın görene
Dâyim kendisine kemlik edene
Eyliğine kasdı gerek, yiğidin

El sözüyle sakavete dalmayıp (2)
Meydanda hasmından geri kalmayıp
Her kanda giderse, gafil olmayıp
Kılıcında desti gerek, yiğidin

Âlim olan bilir âlimi karşı
Hak'tan emr-olunca seyr-eder arşı
Cihan içre dosta, düşmana karşı
Eğni, başı, üstü gerek, yiğidin (3)

KULOĞLU, düşmanı görücek koçak (4)
Karşı varıp da yakasın eyler çâk (5)
Altında arap at, ardında köçek (6)
Arkasında postu gerek, yiğidin (7)

---

(1) **mesti**: mest olmuş, sarhoş. (2) **sakavet**: kötülük, yanlışlık. (3) Burada, iyi giyimli olmak gerektiği, söyleniyor. (4) **görücek**: görünce. **koçak**: yiğit, cesur. (5) **çâk eylemek**: yırtmak, paralamak. (6) **köçek**: 1. Ocağa yeni girmiş yeniçeri. 2. oyuncu erkek. Burada birinci anlamdadır. (7) **post**: eskiden savaşçılar sırtlarına kaplan gibi hayvanların postlarını giyerlerdi.

— 35 —

Kaşı keman, beni mecnun eyledin
Bülbül gibi söyler dilin var senin
Yakıp vücudumu büryan eyledin
Turna gibi siyah telin var senin

Kaşın çatıp kirpiklerin atarsın
Garip geldim, derdime dert katarsın
Her şeftalin bin altına satarsın
Yanağında gonca gülün var senin

Söyle dâyim, muradını bileyim
Firkatinle kara bağrını deleyim
Efendim, yoluna kurban olayım
Koçuşacak ince belin var senin

Pervaneyim şem'a düşüp yanınca
Uyku âşıkın serinden kaçınca
Âşık hayat bulur, lebin eminse
Şol beni mest eden lebin var senin

Çünkü aklım alıp eyledin uryan
Aradım derdime bulmadım derman
KULOĞLU eydür, âfât-ı deveran
Bencileyin nice kulun var senin

— 36 —

Güzel, sana bir niyaza gelmişim
Sormaz isen Hak muradın vermésin
Gül yüzün görelden kulun olmuşum
Reddedersen Hak muradın vermesin

Senin derdimendin çoktur bilirim
Anın içün zârilikler kılurum
Hayli zamandır senin içün ölürüm
Rahmetmezsen Hak muradın vermesin

Kasdım senin ince servi boyuna
Arzumanım kaldı ince beline
Nolur bir şeftali versen kuluna
Vermez isen Hak muradın vermesin

KULOĞLU der, yüzünü görürsem
Ayağın tozuna yüzüm sürersem
Selâm verip divanına varursam
Almaz isen Hak muradın vermesin

— 37 —

Gönül, bir hakiki dost bulamazsın
Bunca feryadile âhı neylersin
Çünkü, hercayiden vazgelemezsin
Ya ele girmeyen mâhı neylersin (1)

Eğer bülbül isen gonca gül gözet
Şaşırma usulün, doğru yol gözet
Ehl-i mârifet ol, ehl-i dil gözet (2)
Son pişman olacak râhı neylersin (3)

Acep bizi yâda geçen el midir (4)
Bilemedim düşman mıdır, dost mudur
Şimdi başın kavgadan hâli midir (5)
Kan ettin (hey) hûpların şahı, neylersin (6)

Canım, benim ağladığım halka ne
Bu sînemde de işleyen yara ne
Bu dil ile aklım aldın, çare ne
Beni mecnun ettin, dahi neylersin (7)

---

(1) **mâh**: sevgili (burada). (2) **ehl-i mârifet**: bilgi, hüner sahibi. **ehl-i dil**: gönül adamı. (3) **râh**: yol. (4) **yâda geçmek**: yabancıya aleyhinde söylemek. (5) **hâli**: boş, rahat, sakin. (6) **kan etmek**: cinayet. (7) Bu koşmanın mahlâs dörtlüğü eksiktir.

— 38 —

Kime dâd-eyim senin elinden
Beni yad ellere saldın rûzigâr
Ayrı düştüm vatanımdan, yârimden
Bana çok cefalar kıldın rûzigâr

Komazsın, başıma bir çare görem
Gözümü açmağa vermezsin arem (1)
Kanı ihsan, kanı mürüvvet, kerem
Cevrile bağrımı deldin rûzigâr

Beni günden güne öldürmedesin
Gül benzim sarartıp soldurmadasın
Elleri şadedip güldürmedesin
Beni ağlatmakla noldun rûzigâr

KULOĞLU der, beni yaman bilürler
Elimde ne görse çekip ahırlar
Her kanda gidersem arar bulurlar
Mekr ile âmil mi oldun rûzigâr (2)

---

(1) **arem**: doğrusu «âram» olup vezin için böyle söylemiş. Anlamı: rahat, huzur, dinlenme, sükûn. (2) **mekr**: hile. **âmil**: işleyen, işçi.

— 39 —

Kime söyleyeyim ben bu derdimi
Hûn ettin ciğerim deldin rûzigâr (1)
Tebdil ettim mekânımı, yurdumu (2)
Yine dondan dona attın rûzigâr (3)

Hercâî olduğun bana bildirdin
Çeşmim yaşın kanlar ile doldurdun
Niceleri şâdeyleyip güldürdün
Beni ateşlere yaktın rûzigâr

Bir zaman ölürsem kabrim kazıla
Tarih olup sözlerim yazıla
Ellere bakarken iki göz ile
Bana bir göz ile baktın rûzigâr

Der *KULOĞLU*, çekem dert ile kahrı
Yalan dünya bu, ölümdür âhiri
Mâmur iken vîran gönlüm şehiri
Söküp bentlerini yıktın rûzigâr

---

(1) **rûzigâr:** içinde bulunulan zaman, devir, vakit. (2) **tebdil etmek:** değiştirmek. (3) **dondan dona atmak:** renkten renge boyamak, türlü hallere düşürmek.

Acap ne diyardan uçup gelirsiz (*)
Bir haber sorayım, durun turnalar
Sevgili dilberimden ne bilirsiz
Bana bir teselli verin turnalar

Kılavuzun yanlış yola salarsa
Şahin görüp tellerini yolarsa
Alayını bölük bölük bölerse
Ayrılık nicolur görün turnalar

Kasım gün eyyamın sakın fevt etmen
Vakıtsız çıkıp da yollara gitmen
Avcılar duyarlar, çağırıp ötmen
Sağ, esen menzile erin turnalar

Gönlün perişandır, tellerin eğri
Dayanmaz cevrine âşıkın bağrı
Azm-edip çekilin Bağdat'a doğru
Çöllerin safasın sürün turnalar

KULOĞLU, dem-be-dem içime dolun
Mest-eder âşıkı ol tatlı dilin
Mardin dağlarına uğrarsa yolun
İmamlara yüzler sürün turnalar

(*) Kuloğlu'nun bu koşması «Kerem ile Aslı» hikâyesine de alınmıştır. Bakınız: Pertev Naili Boratav, Folklor ve Edebiyat, s. 120.

— 41 —

Gönül, Ferhat gibi aşkın elinden
Büsbütün âleme bilineyim, der
Başım alıp gidip dostun ilinden
Büsbütün âleme görüneyim, der

Bizi neyler ol mâlı, mecnun edip de
Firar etmek mi fırsat güdüp de
Beni melül, mahzun koyup gidip de
Varıp yadlar ile salınayım, der

Abalar biçinip geyip eğnime
Dîbâlar geyinip kuşanmak neme
Her kaçan ayrılık gelse gönlüme
Aklım da, bin pare olunayım, der

Gözlerim şu denli çok sulanmıştır
Yine taşmak ister, bin bulanmıştır
Bağrımız şol denli yufkalanmıştır (1)
Biraz da söz ile delineyim, der

KULOĞLU der, kulak tutun cûşuma (2)
Yine ayrılık düşer gibi peşime
Gün de doğdu, derken garip başıma
Bulut arasına dolanayım, der

---

(1) **yufkalanmak**: incelmek. **yufka, yuka**: ince, hafif, derin olmayan (su). (2) **cûş**: coşma, coşkunluk.

— 42 —

Selâm olsun sana hey kaşı keman
Ben kulundan sana temennâ budur (1)
Yeter cevreyledin, affeyle aman
Öldürürsen ben de olayım hazır

Hiç sultanım sana geçmez mi dilek
Ya mürüvvet olur derler de melek
Tutalım ben kulun etmişsin helâk
Ya mâh yüzün kime edersin bedir

Tâ bu denli benden bezdin mi yoksa
El sözüne uyup azdın mı yoksa
Ayrılık günleri derdin mi yoksa
Var ise a sultanım oldur cevrin

Budur sultanım sana dilek yine
Kâfire yalvarsam gelirdi dine
Nice olur vâde etsen kuluna
Mübarek dilinden olaydı sâdır (2)

KULOĞLU yüzüne bakınmaz iken
Ben senin derdini çekemez iken

Ya bana ettiğin iftira nedir

---

(1) **temennâ**: dilek, temenni. (2) **sâdır olmak**: çıkmak.

İbret alın dostlar, insafa gelin
Felek tabancası bek değil midir (1)
Ölüm dediklerin siz hazır bilin
Cümleye dokunur ok değil midir

Elinden geldikçe eylik et dosta
Kimi dünya içün elem ve yasta
Cümle muradını Hüdâ'dan iste
Keremi, ihsanı çok değil midir

Sürün virdinizi şöyle oturman (2)
Nefsinize huzur verip yatırman
Muradınız olur şüphe getirmen
Çok şükür kalbimiz pâk değil midir

Nice yoldaşlar var kendi halinde
İnsanın eyliği kendi elinde
Kur'an'a amel et sen din yolunda (3)
Okunan dört kitap Hak değil midir

KULOĞLU, bulmadı bed ikrar güden (4)
Meznile erişip doğruya giden
Cümle malılukatı yoktan var eden
Veziri, naziri yok değil midir (5)

---

(1) **tabanca:** tokat. **bek:** sert, şiddetli. (2) **virdi:** belli vakit. lerde okunan sofiyane dua, zikir. (3) **Kur'ana amel etmek:** Kur'an'ın dediğine göre davranmak. (4) **bed ikrar güden:** kötü niyetli kişi. (5) **nazir:** benzer.

— 44 —

Gönül melil olup eyleme âhı
Âşıka cevir çok ola gelmiştir
Dinle cevabını hûbların şahı
Ağlayanlar bir de güle gelmiştir

Ârifler sürerler zevk-u safayı
Değme bir güzelde bulmaz vefayı
Gel etme sultanım cevr-ü cefayı
Her kişi ettiğin bula gelmiştir

Açıldı bahçenin taze gülleri
Feryada başladı hep bülbülleri
Esen bâd-ı sabâ seher yelleri
Yârin siyah zülfün yola gelmiştir

Bir canım var, o da yoluna fedâ
Affolsun günahım sen eyle duâ
KULOĞLU, Kayıkçı, Kâtibi, Gedâ (1)
Hakk'ın emri ile dile gelmiştir

(1) **Kayıkçı, Kâtibi, Gedâ:** bu üç kişi Kuloğlu'nun çağdaşı üç ozandır. Üçü de usta âşıklardır.

— 45 —

Bu cihan içere bir bir seçilmiş
Sedef midir, inci dane midir bu
Yanakları al al olmuş açılmış
Mücellâ gül-i handane midir bu (1)

Hüma kuşu gibi pervaz edersin (2)
Adıya kendini hem-râz edersin (3)
Bir buse vermeye bin naz edersin
Sevdiğim, ölüme derman mıdır bu

Hûnîdir gözlerin, kaşların hilâl (4)
Bu hasta gönlüme leblerin zülâl (5)
Binde bir görmedim, ben böyle cemâl
Acaba Yusuf-ı Ken'an mıdır bu

KULOĞLU, derdinden çün yanıp tüter
Ben insaf umarken senden hey dilber
Beyaz gerdan üzre ben kater kater (6)
Habeş'e çekilen kervan mıdır bu (7)

---

(1) **mücellâ:** parlak, parlatılmış. **gül-i handan:** gülen gül (sevgili). (2) **hüma kuşu:** devlet kuşu, kimin başına konarsa mutlu olurmuş. Masallarda geçer, yüksek uçar. (3) **kem-raz:** sırdaş. (4) **hûnî:** kan dökücü. (5) **zülâl:** arı, tatlı su. (6) **kater:** dizi. (7) **Habeş:** Habeşistan.

Şimdi bir sevdaya düştüm yenile (1)
Kimse gelip hatır sormak istemez
Divanesin derim, deli gönlüme
Hiç aklın başına dermek istemez

Vermedim ben bana bu yolda elik (2)
Her zaman görünüp eyle eyilik
Hava-yi heveste geçip de gönül (3)
Dosta lâyık amel görmek istemez

Nefs-i emmâre ile olmaz dirlik (4)
Meğer bun, zebun etmek imiş erlik
Ömrüm tamam oldu, yetişti pîrlik
Yiğitlik gidiyor, durmak istemez

Gönül var abdal ol, hırka biçin de
Sınâ taliin bir iki biçimde
Felek görüp beni halkın içinde
Gözün gözümden ayırmak istemez

KULOĞLU, dünyaya kıldın mı nazar
Herkes de halince bir dolap düzer
Ecel öncümüzden çekinip gezer
Fırsat gözler, aman vermek istemez

---

(1) **yenile**: yeni, yenice. (2) **elik**: sıkıntı, bunalım. (3) **hava-yi heves**: gelip geçici, boş istekler. (4) **nefs-i emmâre**: insanı zevk ve tat duygusuna iten nefs, şehvet.

— 47 —

Yaralandım, bir kaşları kemana
Vücudumun sağ yeri yok yarasız (1)
Eğer zalım gelmez ise imana
Dahi ne şekle gire, siz göresiz (2)

Aceplemen benim deli olduğum (3)
Bunun gibi hasta dili olduğum (4)
Kendine hasretinle kul olduğum
Dediniz mi ala gözlü yâre siz

Kıymetim yanında niçün bilinmez
Eyidir ki, kara bağrım delinmez
Payıtaht içinde misli bulunmaz
Yarama bir çare bulup sarasız

Red eylemen dostlar benim dileğim
Meğer tabip olmuş gibi meleğim
KULOĞLU der, zay olmasa emeğim (5)
Mansur gibi çekin beni dâra siz

---

(1) **sağ**: sağlam, sıhhatli. (2) **dahi**: daha. (3) **aceplenmek**: şaşmak, hayret etmek. (4) **dil** gönül. (5) **zay olmak**: yitmek.

— 48 —

Gelin dinleyin yârenler
Kulak asın bu destana
İçin hocam şerbetinden (1)
Olun esrük-ü mestane

Dilde söylerim destanı
Gözlerim çeşmi mestanı
Dolandım ben Rumistan'ı
Güzârım düştü bostana

Gözüme gözüktü bir er
Âlemi kıldı müneyyver
Aldım gevher, sattım gevher
Eriştim mâden-ü kâne

Âb-ı nisandan içildi
Rahmet-i Mevlâ saçıldı
Hezeran güller açıldı
Bülbül olduk gülüstana

KULOĞLU okur Yâsin'i
Elif bâ ile yâ sini
Çeker dergâh arzusunu
Erenler gittiler sana

(1) **hocam:** ne olduğu bulunamadı.

Ağlatırsın beni canım
Gözüm yaşı silinmez mi
Çıkıp serv-i hırâmamm
Karşımızda salınmaz mı

Eller gibi geri kalma
Elem çekip nâra yanma
Gönül senden kalır sanma
Gönül senden alınmaz mı

Seyr ile sürerler safalar
Böyle mi olur bîvefalar
Nedir bize bu cefalar
Yoksa sensiz olunmaz mı

Mağrur olma, cihan fânî
Sensin ol Yusuf-ı sânî
Yürü hey canımın canı
Bana bir dost bulunmaz mı

Aşkın kaldı âh-u zârda
Dil oynatır aşkım var da
KULOĞLU der, sizin yerde
Âşık kadri bilinmez mi (1)

(1) Aldığımız cönkte küçük değişmelerle Köroğlu adına da var.

— 50 —

Yâ İlâhî, mürvet eyle
Sen insafa getir yârî
Nice bir ben kulun böyle
Ah eyleyip kılam zârı

Kaşı yaym elde tutsa
Kanlı okun geri atsa
Bâri erken helâk etse
Beni, ol ömrümün varı

Hüsnün bedir aya benzer
Söyleyişin bağrını ezer
Gördüm, yadlar ile gezer
Yaktı beni aşkın nârı

Uyusam, yâr düş'e gelir (1)
Fillhal gözüm yaşa gelir (2)
Deli gönlüm coşa gelir
Görünce ol gül'izarı (3)

Elim çektim ben safadan
Talîim yok çün vefadan
KULOĞLU der, bu cefadan
Sebep nedir, bilsem bârî

---

(1) **düşe gelmek:** rüyaya girmek. (2) **fillhal:** bu anda, bu durumda. (3) **gül'izar:** gül yanaklı.

Bir zalımdır âşıkına
Kıyar derler, nazlım seni
Âşık küsse mâşukuna
Duyar derler, canım seni

Sürme çekince gözüne
Asla bakılmaz yüzüne
Olur olmaz sözüne
Uyar derler, nazlım seni

Dostun fark eylemez yaddan
Gözü cellât, kendi fettan
Bin işareti bir kattan
Sayar derler, nazlım seni

Gelir geçer, uğrun keser
Bendlerin bağrın deler
Diliyle dostun bağırın
Oyar derler, nazlım seni

Sözümüz geçmedi dosta
Bana derler, oldun hasta
Ergeç *KULOĞLU*'nu posta (1)
Koyar derler, nazlım seni

---

(1) **posta koymak:** bir çeşit tedavidir. Ağrılı, sızılı hastaları yeni kesilmiş, sıcak hayvan postuna sararlar. Ozan bunu söylüyor.

Acep arzumanım sende (1)
Kalır mola a beyzadem (2)
Bende olduğum ben de
Bilir mola a beyzadem

Şöyle madhettiler bana
İşittim de kaldım tana (3)
Bir selâm göndersem ana (4)
Alır mola o beyzadem

Müyesser olur mu görmek (5)
Hâkipâye yüzüm sürmek
Âşıkların sîne sarmak
Olur mola a beyzadem

Dostun ismi Âdil Beyhan
Görmemekle katlanır can
Ömür içre seni koçan
Ölür mola a beyzadem

KULOĞLU der, derdi bende
Canımı koymadı tende
Ya ben onda, ya o bunda
Gelir mola a beyzadem

---

(1) **arzuman:** şiddetli istek. (2) **beyzade:** kibar kişi. (3) **tana kalınak:** şaşmak, şaşırmak. (4) **ana:** ona (eski). (5) **müyesser:** sonu hayırlı, uygun, başarılı.

— 53 —

Uzaktan merhaba olmaz
Gel, ey mestane bakışlım
Ak kolun boynuma dola
Dola, mestane bakışlım

Seni seven hiç unutmaz
Hayalin karşımdan gitmez
Padişahlar zulüm etmez
Kula, mestane bakışlım

Dile muradını Hak'tan
Cümlemiz var etti yoktan
Bülbülün arzusu çoktan
Güle, mestane bakışlım

Der *KULOĞLU*, güne güne (1)
Mislin gelmemiş cihane
Her sözüme bir bahane
Bula, mestane bakışlım

(1) **güne güne**: günagün anlamında kullanılmış ise, her gün, demek olur. **güne güne** olursa, türlü türlü demek olur.

—54 —

Geldi üstüme uğradı
Yolun sâdetlü sultanım
Halkın ciğerin doğradı
Belin sâdetlü sultanım

Şükür geldi, kadem bastı
Muhabbet yayını yastı
Ziyaret eyledi dostu
Bilin sâdetlü sultanım

Geldi bendlerin gördü
Duyanlar murada erdi
Kullarına in'am verdi
Elin sâdetlü sultanım

El üstüne el olmasın
Sür, sözün geri kalmasın
Dilerim Hak'tan solmasın
Gülün sâdetlü sultanım

Başımız bâbına bağlı
Kullarının sağlar sollu
Duacındır bu *KULOĞLU*
Kulun sâdetlü sultanım

— 55 —

Dağlar başı oldu yurdum
Ağlayıp gezer yürürüm
Günden güne arttı derdim
İnleyip gezer yürürüm

Güzelliğin tarzı budur
Mâh cemâlin olmuş bedir
Âşıklığa çare nedir
Soyunup gezer yürürüm

Yine firkatinle yandım
Kendimi engine saldım
Muhabbet bahrine daldım
Boylayıp gezer yürürüm

Boyu uzun, ince bellim
Mâh yüzünde çifte benlim
Senin ile deli gönlüm
Eğleyip gezer yürürüm

KULOĞLU der, geydim postu (1)
Kaçırdım gözleri mesti (2)
Halden bilen nazlı dostu
Arayıp gezer yürürüm

---

(1) **geydim postu:** derviş oldum. Eskiden dervişler post giyerlerdi. (2) **gözleri mest:** gözleri baygın, baygın bakışlı.

Gönül yâre çatayım, der
Çare bilmem, neylesem ben
Sarılıp da yatayım, der
Sarabilmem, neylesem ben

Kaşların benzetmiş yaya
Ya doğ, ya doğarım der, aya
Yüz sürüp de hâkipâye
Sürebilmem, neylesem ben

Dinleyin şirin sözüyün (1)
Yetirir kendiyi özün (2)
Rû-be-rû ol mâh yüzün (3)
Görebilmem, neylesem ben

Benim arzum dîdârında (4)
Can satılmaz pazarında
El kavşurup karşısında (5)
Durabilmem, neylesem ben

KULOĞLU burda dost orada
Nedir çektiğim arada
Nâ-murat kaldım, murâda
Erebilmem, neylesem ben

---

(1) **sözüyün:** sözünü (eski söyleyiş). (2) **kendiyi:** kendini (eski). (3) **rû-be-rû:** yüz yüze. (4) **dîdâr:** yüz, çehre. (5) **kavşurmak:** kavuşturmak.

— 57 —

Olalı yavruya vurgun
Kimseler bilmez halimden
Âlem harap olur bir gün
Korkarım, gözüm selinden

Güzel, âşıktan kaçar mı
Yalan yere ant içer mi
Efendisi vazgeçer mi
Boynu bağlı bir kulundan

Ey yüzü gül, benim mâhım
Nevrestesin, alma âhım (1)
Beni azleyleme şahım
Affeyle, geç günahımdan

Hercayi sevse bir âdem
Ağlar gezer mest-i müdam (2)
Meğer terk-i diyar edem
Bî-vefa dilber ucundan

Halimi sormadı bir dem
Arada namusu yerdim
Dili vasfın eyler her dem
Dertli *KULOĞLU* dilinden

---

(1) **nevreste:** genç, yeni yetme. (2) **mest-i müdam:** her zaman mest, sarhoş.

— 58 —

Karşımda salınan dilber
Bakma, beni ağlatırsın
Beni koyup yâd ellere
Gitme, beni ağlatırsın

Şekerden şerbet ezerler
İnci tülbentten süzerler
İncili mercan dizerler
Dizme, beni ağlatırsın

Boyun uzundur dal gibi
Ensem leblerin bal gibi
Bahçelerde bülbül gibi
Ötme, beni ağlatırsın

Hoş çekeyim nazlarını
Gel öpeyim gözlerini
Kelp rakibin sözlerini
Tutma, beni ağlatırsın

Bu *KULOĞLU*, sana kuldur
Tâ ezelden böyle yoldur
Ya azat eyle, ya öldür
Satma, beni ağlatırsın

Dünyada eylik dostuna
Sınan yiğide aşk olsun (1)
Bâdeyi alıp destine
Kanan yiğide aşk olsun

Teller takınıp başına
Kuzgunlar konup leşine (2)
Cenk yüzünde yoldaşına (3)
Dönen yiğide aşk olsun

Eğer miskin, eğer gedâ (4)
Dosta canı eder fedâ
Pervaneler gibi od'a
Yanan yiğide aşk olsun

Bakmayın dünya varına
Komaz bu günü yarına
Şahin gibi şikârına
Sunan yiğide aşk olsun (5)

Bir zarar erişe kır ata
Geçemez takdirden öte
KULOĞLU der, arap ata
Binen yiğide aşk olsun

---

(1) sınmak: yenilmek. (2) kuzgun: büyük, kara, leş kargası. (3) cenk yüzü: savaş meydanı. (4) miskin: zavallı. (5) sunmak: uzanmak.

Karaca Oğlan'a benzek

Dünya benim, diyen beyler
Mâzül olur, yanar bir gün (1)
İner gökteki melekler
Yerde semâ tutar bir gün (2)

Hak huzuruna varılır
Terazi mizan kurulur (3)
Ölmüş tene can verilir
Yerden, inden biter bir gün

Muhammet yerinden kalka
Yüzünden türabı silke
Salâvat verile halka (4)
Âlem nura batar bir gün

Ay tutulur, gün solunur (5)
İnip mağripte dolunur (6)
Heybet ile sûr çalınır (7)
Zelzele de kopar bir gün

KULOĞLU der, az yaşında
Günahım çoktur taşında
Kaykuş mezarın başında
Figan eder, öter bir gün

---

(1) **mâzül olmak**: memuriyetten azl, atılmak. (2) **semâ tutmak**: dinsel oyun oynamak, dervişlerin zikir ederek dönmeleri. (3) **terazi mizan kurulması**: kıyamette günahların tartılması, cezaların belli olması. (4) **salâvat**: dualar, namazlar. (5) **gün solunur**: güneş solar, kararır. (6) **mağrip**: batı yeri. **dolunmak**: batmak (ay, güneş). (7) **sûr çalınması**: kıyamette İsrafil bir boru öttürecek, bütün ölüler dirilecek.

— 61 —

Gafilleyin derdine düştüm
Bulanuban akan dilber
Kirpiğin okuyla vurup
Yaraların söken dilber

Pek âşıkım âvâzına
Müştakım şirin sözüne
Gerdanına, mâh yüzüne
Kâkülleri döken dilber

Aklım perişan edersin
Gönlümü coşturan sensin
Korkarım ki, kan edersin
Kıya kıya bakan dilber

Kaşların kurulu yaydır
Leblerin sükkeri nâbdır (1)
Tabiatin pek hümaydır (2)
Derdime dert katan dilber

Azmedip dosta varınca
Kâkül hasretin bulunca
KULOĞLU, sever ölünce (3)
Misk-ü anber kokan dilber

---

(1) **nâb**: saf, arı. (2) **hümay**: kutlu, mutlu. (3) **ölünce**: ölünceye dek, ölene dek.

Açtı dil zevrakı yelken (1)
Gitmeye yollar gözedir
Esen seyran etti erken
Göçmeye yeller gözedir

Şükür Hakk'a serim sağ a
Minnet yok paşaya, beye
Köroğlu indi şu dağa
Durmağa dallar gözedir

Koşanıp da bir levendi (2)
Seyredip Yemen'i, Hind'i
Gönül derviş gibi şimdi
Geymeğe şallar gözedir

Güzel nazlı gerek nazlı
Tûti dilli, şirin sözlü (3)
Açmak ister turna vazlı (4)
Konmağa göller gözedir

Halk içinde bir gedâyım
Halimce ruha gıdayım (5)
KULOĞLU, bülbül gibi dâyim
Kokmağa güller gözedir (6)

---

(1) **dil:** gönül, **zevrak:** kayık. (2) **koşmak:** arkadaş edinmek. (3) **tûti dilli:** dudu dilli, cıvıl cıvıl konuşan (**tûti** = papağan). (4) **turna vazlı:** turna ötüşlü. (5) **ruha gıda:** gönüllere ferah veren, neşe veren. (6) **kokmaya:** koklamaya.

Sevdiğim, bir aman bilmez
Hiç asla nasihat almaz
«Hercayiden kerem gelmez»
Dedikleri gerçek imiş

Âşıkın ağlatan gülmez
Âşık âhı yerde kalmaz
«Eyilerde kemlik olmaz»
Dedikleri gerçek imiş

Kim ki ahde vefa kılmaz
Sanmanız ki, eden bulmaz
«Dost cevrinden âşık ölmez»
Dedikleri gerçek imiş

İçmeynen piyale olmaz
Dost dostu erteye salmaz
«Ehl elinde gonca solmaz»
Dedikleri gerçek imiş

KULOĞLU eydür, akl bulmaz
Bahr olmayan derher dalmaz
Âşıklık yok yere gelmez»
Dedikleri gerçek imiş

— 64 —

«Âlemde doğru dost yoktur» (1)
Dedikleri gerçek imiş
«Kulunu saklayan Hak'tır»
Dedikleri gerçek imiş

Bulut âsûmana ağar
Yerlere rahmetler yağar
«Gün doğmadan neler doğar»
Dedikleri gerçek imiş

Eğer insan, eğer melek
Yalvarırım, geçer dilek
«Bî-vefadır çarh-ı felek»
Dedikleri gerçek imiş

KULOĞLU der, ömür geçer
Kalmışım âlemde nâçar
«Dünya, sana konan göçer»
Dedikleri gerçek imiş

---

(1) Tırnak içindeki sözler, atasözü niteliğinde doğru sözler. Dil araştırmaları bakımından değer taşır.

Gönül şâd ol, melûl olma
Bu cihan lâlezâr oldu
Gözüm bak yara sataştı
Gönül bî-intizar oldu

Ayrılıktan bağrım pişti
Ciğerim yandı tutuştu
Mâmelem yâr ile düştü (1)
Pazarım hûp pazar oldu

Muhammet nuru göründü
Sınık gövdeler uruldu
Cemi' yatanlar dirildi
Padişahtan nazar oldu

KULOĞLU, kul günahından
Azat olur
(2)
Ha budur, yâra car oldu

---

(1) **mâmele**: muamele, karşılıklı iş. (2) **Eksiktir.**

— 66 —

Şu âlemde muradıma ermedim
Felek beni sevdiğimden ayırdı
Ben yârimin gonca gülün dermedim
Felek beni sevdiğimden ayırdı

Şahinim uçurdum, konmaz koluma
Gitti, şimden geri girmez elime
Yetmiş iki millet ağlar halime
Felek beni sevdiğimden ayırdı

Ah-u zârımdan ağlar, inilerim
Akar bu gözümden kanlar dökerim
Onun içün melûl melûl bakarım
Felek beni sevdiğimden ayırdı

KULOĞLU der, bülbül kondu bağlara
Rast geldim şu yerde gönlüm eğlere
Meğer başım alam çıkam dağlara
Felek beni sevdiğimden ayırdı

— 67 —

Hiç belli bir yerde mekân tutmadım
Dağlara düşürdün gönül sen beni
Bahar eyyamında yeşil yaprakta
Bağlara düşürdün gönül sen beni

Giderim şu yerde durmazam, derdim
Akıbet zahmanın terkini verdim
Bülbülün ötüşün ben anda gördüm
Güllere düşürdün gönül sen beni

Bu gün gördüm ustadımı, pîrimi
Görmez misin arşa çıkan zârımı
Halk içinde beyan ettin sırrımı
Dillere düşürdün gönül sen beni

Gör felek neyledi, acep kasdı ne
Garip yiğit gurbet evin yasdana
Kalkıp göç eyledi Arabistan'a
Çöllere düşürdün gönül sen beni

KULOĞLU der, varabilsem dostuma
Erebilsem muradıma, kasdıma
Akar gözüm yaşı, yürür üstüme
Sellere düşürdün gönül sen beni

Elvedâ, dest busi etmek göründü
Gider oldum dostum, sen sağ, esen kal
Çıkarma gönlünden, âh et derinden
Gider oldum dostum, sen sağ esen kal

Gönül eğlenme, bir bergüzârın ver
Gelenden gidenden haberciğim sor
Cevabım gelirse bakmayasın hor
Gider oldum dostum, sen sağ. esen kal

Ayrılığın derdi canıma yetti
Göre kısmetimiz ne yana itti (1)
Yolumuz gazaya teveccüh etti (2)
Gider oldum dostum, sen sağ, esen kal

Bu bir dert imiş ki, neuzü-billâh (3)
Kalbimizde fikir bilmede salâh (4)
Elimden ne gelir, el-hükmü-lillâh (5)
Gider oldum dostum, sen sağ esen kal

KULOĞLU der, bu dert kaldı devadan
Gönül kuşu uçtu, inmez havadan
Unutmanız bizi hayır duadan
Gider oldum dostum, sen sağ, esen kal

---

(1) **göre**: bak gör, (2) **teveccüh etmek**: dönmek, yüz döndürmek. (3) **neuzü-billâh**: Tanrı'ya sığındık. (4) **salâh**: iyi hal, iyi niyet, iyi davranış. (5) **el-hükmü-lillâh**: her şeye Tanrı hükmeder, her şey onun emrindedir.

Kaçma benden, bu gün bayram gününde
Merhaba edelim, şah-ı cihan gel (1)
Haset eden düşmanların yanında (2)
Merhaba edelim, şah-ı cihan gel

Terk eyleyüben namus ile ârı
Meydan-ı belâya koymuşum seri
Sarılıp seninle Rumeli-vâri
Merhaba edelim, şah-ı cihan gel

Eğer bizim gayretimiz kovarsan
Engelin yasağın baştan savarsan (3)
Yoktan var eyleyen şahı seversen (4)
Merhaba edelim, şah-ı cihan gel

İhsan eyle gönül kuşu göçmeden
Üzerinden pervaz edip uçmadan
Elin acı sözü cana geçmeden
Merhaba edelim, şah-ı cihan gel

Halk-ı âlem bizi dile almasın (5)
Kelp rakip sefa edip de gülmesin
KULOĞLU der, gurbet, matem kalmasın
Merhaba edelim, şah-ı cihan gel

---

(1) **şah-ı cihan**: cihanın şahı (güzellikte). (2) **haset**: kıskanma. (3) **engel**: rakip. (4) Bu mısraın anlamı: Tanrı'yı seversen. (5) **dile almak**: dedikodu etmek.

Felek saldı her birimiz bir yana
Gönül dostun bilir, sabr-et sevdiğim
Hasretinden döndü ciğer büryana
Gönül dostun bilir, sabr-et sevdiğim

Âkîllerdir seçen akı karadan (1)
Her kula kısmetin verir Yaradan
Selâmı, sabahı kesme aradan
Gönül dostun bilir, sabr-et sevdiğim

Uyma sakın münafıklar sözüne (2)
Bakma rakip olanların yüzüne
Diken olduk adûların gözüne
Gönül dostun bilir, sabr-et sevdiğim

Aşabilsem şu dağların belinden
Derya oldu gözlerimin selinden
Kurtulmadık adûların dilinden
Gönül dostun bilir, sabr-et sevdiğim

Der *KULOĞLU*, gam askeri göçtükçe
Nâr-ı aşka kebap olup piştikçe
Göz nazarın eksik etme düştükçe (3)
Gönül dostun bilir, sabr-et sevdiğim

---

(1) **akı karadan seçmek:** iyiyi kötüden ayırmak. (2) **münafık:** fitneci, iki yüzlü. (3) **göz nazarı:** bakmak, **düştükçe:** fırsat buldukça.

Nasihatim dinle de fâriğ ol, yeter (1)
Gönül şen ol, niçün melûl olursun
Gider bu efkârı, bunda ne biter
Gönül şen ol, niçün melûl olursun

Yahşi yiğit mecliste can bitirir (2)
Neler vardır mecliste can yetirir (3)
Şazılık niye zayılık getirir (4)
Gönül şen ol, niçün melûl olursun

Sen sanırsın ki edenler bulmaya
Kimi gördün şu cihanda ölmeye
Kangı günü gördün akşam olmaya (5)
Gönül şen ol, niçün melûl olursun

Dahi nice zaman alıp vereyiz (6)
Sağ olursak ne günlere ereyiz
Neler gördük, dahi neler göreyiz
Gönül şen ol, niçün melûl olursun

KULOĞLU eydür, murat alır o gün
Yok yere eritme yüreğin yağın
Şükür Hakk'a, sağsın bugüne bugün
Gönül şen ol, niçün melûl olursun

---

(1) **fâriğ olmak:** vazgeçmek, rahat olmak. (2) **yahşi:** iyi, güzel. **yiğit: genç. meclis:** toplantı (eğlence için). **can bitirmek:** neşe katmak, neşelendirmek. (3) **can yetirmek:** cana can katmak. (4) **şazılık:** sevinç, neşe. **zayıflık:** yokluk, üzüntü. (5) **kangı:** hangi (eski). (6) **dahi:** daha. **vereyiz:** vereceğiz. **ereyiz:** ereceğiz. **göreyiz:** göreceğiz.

Selvi boylum, budur sana sualim
Nedir dostum bu, yine melillik var
Başın için doğrusunu de bana
Nedir yavrum bu, yine melillik var

Öyle bakma, bağrımızı taş ettin
Bağrımız taş ettin, gözüm yaş ettin
Yoksa birinden bir söz mü işittin
Nedir canım bu, yine melillik var

Ben kulun bir şeye hâil değilim (1)
Perişan görmeye mâil değilim (2)
Böyle gördüğümle kail değilim (3)
Nedir dostum bu, yine melillik var

Mansûr'um diyenin maksudu vardır (4)
Âşıkım diyenin muradı yardır
Hiç değil elbet bir sebebi vardır
Nedir gözüm bu, yine melillik vardır

KULOĞLU'na da hiç olmadın yakın
Vurdun sîneme de kirpiğin okun
Âşıkın âhı tahzir etmesin sakın (5)
Nedir sultanım bu, yine melillik var

---

(1) **hâil:** perde, engel. (2) **mâil:** istekli, arzulu. (3) **kail:** (a uzun söylenir): râzı, (4) **Mansur:** inancı yolunda öldürülen Hallac-ı Mansur. **maksud:** maksat, gizli istek. (5) **tahzir etmek:** sakınmak, çekinmek.

Bilmezliğe sevdim seni
Yeter naz eyledin yeter
Dillere düşürdün beni
Yeter naz eyledin yeter

Gönül sana düştü kaldı
Gül benzim sarardı soldu
Cefa ise oran oldu (1)
Yeter naz eyledin yeter

Rahmeyle bendene, gülsün
Derdine bir çare bulsun
Dilber başın için olsun
Yeter naz eyledin yeter

Hatırım sora gelmezsin
Derdime çare bulmazsın
Merhamet nedir bilmezsin
Yeter naz eyledin yeter

Olsun mu *KULOĞLU* kulun
Nedir bana olan zulum
İnsafın yok mudur zalım
Yeter naz eyledin yeter

(1) oran: sonsuz, hesapsız, sınırsız (burada).

Yoğiken bu kevni bu resme koyan (1)
Hüdâ'nın emridir, gayrı değildir
Ay ile güneşi eyleyen beyan
Hüdâ'nın emridir, gayrı değildir

Çıkınca cennetten Hazret-i Âdem
Serendip dağına basıbtır kadem (2)
Ayrılıp dostundan gezdiği o dem (3)
Hüdâ'nın emridir, gayrı değildir

Kurup kudret dolabını döndüren (4)

(5)
Hüdâ'nın emridir, gayrı değildir

KULOĞLU, teşvişe salma sen seni (6)
Ganî tut gönlünü, olmasın deni (7)
Tıfılken bu sinne irgören beni (8)
Hüdâ'nın emridir, gayrı değildir

---

(1) **kevn**: kâinat, var olan her şey (burada). **resm**: biçim. (2) **serendip dağı**: Âdem'in cennetten kovulunca gittiği dağ. **basıbtır**: basmıştır, bastı (eski söyleyiş). **kadem**: ayak. (3) Buradaki dost «Havvâ»dır. (4) **kudret dolabı**: Tanrı takdiri, kâinatı yönetme. (5) iki mısra eksik. (6) **teşviş**: karma karışık etme. (7) **gani**: zengin (mecaz). **deni**: alçak, düşkün. (8) **tıfıl**: çocuk. **irgörmek**: eriştirmek, kavuşturmak.

Sana derim elâ gözlü meleğim
Senin bana incindiğin nedendir
Kereminden makbul eyle dileğim (1)
Senin bana incindiğin nedendir

Yolunda âhedip kanları döken
Olurmuş engelin gözüne diken
Bunca yıllar senin meddahın iken (2)
Senin bana incindiğin nedendir

Ben meşgul olalı medh-ü senâya (3)
Gamzelerin oku verdi fenâya (4)
Buluştukça eder oldun kinâye (5)
Senin bana incindiğin nedendir

Gönül verdim ben de sen servi dala
Cevri çektirdin irgürdün bu hâle (6)
Söyle, günah mıdır âşıka nâle (7)
Senin bana incindiğin nedendir

KULOĞLU eydür, ki sözlerim haktır
Aşkın kitabında müşkülüm yoktur
Tenha söyleşelim, sualim çoktur
Senin bana incindiğin nedendir

---

(1) **kerem**: bağış, **makbul eylemek**: iyi karşılamak, kabul etmek. (2) **meddah**: övücü, methedici. (3) **medh-ü senâ**: saygı ile övgü. (4) **fenâya vermek**: yok etmek, öldürmek. (5) **kinâye**: dokunaklı söz. (6) **irgürmek**: eriştirmek, ulaştırmak. (7) **nâle**: inleme, figan, inilti.

A

âb: su.

aba: yünden bir çeşit kaba kumaş.

âb-ı Kevser: cennetteki Kevser ırmağının suyu; iyi, soğuk su.

âb-ı nisan: nisan yağmuru suyu. içmesi uğurlu sayılır.

ablak: yakışıklı, yuvarlak yüz.

acaralmak: yenilemek.

acap: tuhaf, doğadışı, beklenmedik biçimde.

Acem: İran ülkesi, İranlı.

adû: düşman.

ahd: bir işi üzerine alma, ant, yemin.

ahıt: söz, verilmiş söz.

âfât-ı devran: zamanın âfeti, çıldırtan güzeli.

aheste: yavaş, ağır.

ah-u zâr: ah edip inleme.

akça çığın: güzel bir kuş.

akıbet: son, sonunda.

ala: hile.

ala göz: elâ göz.

alarmak: al renkte olmak.

ala su: rengi maviye çalar dağ suyu, iyi sudur.

alay, alayından: hep, hepsinden, tümünden.

âlem: dünya, halk, bütün insanlar.

âli cenap: iyi kalpli, iyi.

Âl-i Osman: Osmanoğulları.

allar biçildi: al renkte kumaştan giysi biçildi.

Al'Osman: Osmanlı Devleti, Osmanoğulları, Osmanlılar.

aman: merhamet, sığınma.

amel: iş, davranış.

âram etmek: dinlenmek, huzur bulmak.

anber: güzel kokulu, iyi koku.

ârif: bilgili, anlayışlı.

aman: düşmandan af dileme.

arş: gök, gökyüzü.

arş-ı âlâ: yüksek gökyüzü.

arza girmek: bir iş bildirmek ya da istemek için padişah huzuruna girmek.

arz-ı hal: hal, durum bildirme.

âsûman: gökyüzü, felekler.

âvaz: ses, güzel ses, ötme.

avrat: kadın, karı.

aygır: damızlık at, erkek at.

ayyuk: gökyüzü.

B

bab: kapı.
bac: vergi, haraç.
bâb-ı sabâ: serin sabah yeli.
bâğ-ı irem: cennette bir bahçe.
bağır: göğüs.
bahr: deniz.
balyemez top: uzun menzilli bir top.
bâr: yük, ağırlık,
baz şahin: avcı şahin kuşu.
bedesten: çarşı, değerli eşya satılan çarşı, kapalı çarşı.
bedir: dolunay, ayın tam parlaklığı.
bek: sert, kuvvetli.
belik: saç örgüsü.
bende: köle, âşık.
benefşe: menekşe çiçeği.
ber-hane: ev eşyası, öteberi, kararttı.
bergüzar: armağan, hediye, hatıra.
beş vaktında kılmak: günde beş kere namaz kılmak.
bent: suların önünü kesmek için yapılan duvar ve benzeri şeyler.
beyan etmek: anlatmak, açıklamak.
beyan eylemek: anlatmak, bildirmek, söylemek.
beylik top: devlet topu.
bihamdillah: Tanrı'ya şükür.
bi-intizar: beklememe.
bizar olmak: bıkmak, usanmak.
bizıllah: Tanrı'nın izniyle.
boran: fırtına.
boranlı: yel karışık yağmur, kar
bostan: bahçe, sebze bahçesi.
böbür: övüntü, övünme.
bun: bunalım, sıkıntı.
burç: kale kulesi.
buzlaşmak, buzullaşmak: için için homurdanmak, inlemek.
büryan: kebap, kavurma.

C

câm: kadeh, içki kadehi.
câm-ı Cem: Cem'in kadehi. Şarabı ilk bulan Cem'in sihirli kadehi.
car: imdat, yardım, sığınak.
cehd: gayret, çaba.
cehd edüben: çaba göstererek.
cemal: yüz güzelliği, çehre.
cem-eylemek: toplamak.
cemi': bütün, hep, hepsi.
ceren: bir cins geyik.
Cerit: Toroslarda bir Türkmen boyu.
cevr: eziyet, cefa.
ceyran: ceylân, karaca.
cida: savaşta kullanılan kargı.
civan: genç, güzel.
cura: bir çeşit telli halk sazı.
cûş: coşku, coşkunluk.
cüdâ: ayrılık, uzak kalma.
cümle: bütün, hep.
cünunluk: coşkunluk, delilik.

Ç

çağlayuban: çağlayarak (eski).
çarhacı: ordunun öncü askeri.
çarh-ı felek: dönen gökler, talih.
çenge: çene.
çeşm: göz.

çırak: ışık, çıra. Aslı çerağdır.
çiğ: geceleyin çiçeklerde toplanan nem tanesi, şebnem.
çün: çünkü, mademki.

D

dahi: daha, de.
dâmân: etek.
dâr-ı fenâ: yokluk evi, dünya.
davlumbaz: büyük davul, cenk davulu.
delir: dünya, yaşanılan zaman.
dem: çok kısa zaman.
demi: şarap, içki.
dem-be-dem: daima, durmadan.
dem sürmek: eğlenmek, iyi vakit.
den: deyin, söyleyin.
denli: denk, eşit.
derdimend: dertli, derde yakalanmış.
derun: iç, içeri.
derya: deniz.
dest: el.
dest busi: el öpme.
dest-i hayır: iyilik yapma eli, iyi niyet (mecaz).
dest vurmak: el atmak.
deva: ilâç, her hastalığı ve derdi iyi eden.
devletlü: mutlu, talihli, mesut.
devşirmek: toplamak.
dibâ: eskiden değerli kumaş.
dildâr: gönül avcısı, sevgili
divan: kabine toplantısı, toplantı yeri.
divana durmak: bir büyük kişi önünde emre hazır ve saygılı durmak.
dolu: içki, şarap, rakı, kadeh.
don: elbise, giysi.
dört kitap: kutsal dört kitap: Tevrat, Zebur, İncil, Kur'an.
dulda: kuytu yer, ağaç gölgesi.
Düldül: Hazreti Muhammet'in Ali'ye armağan ettiği beyaz at. Savaşta çok büyük yararlık gösterir.
dün-ü-gün: gece gündüz.
düş: rüya.
düşünüben: düşüncrek.

E

edna: değersiz, alçak.
efkâr: üzüntülü düşünce.
eğin, eğn: sırt, omuz.
eğlenmek: durmak, vakit geçirmek.
eğine: çitle çevrili hayvan ağılı.
Elbeyli: Çukurova'da bir aşiret.
el'aman: af dileme sözü.
emn-aman: emniyet ve asayiş.
engel: rakip.
erenler: ermişler, evliyalar.
ergen: genç, delikanlı.
erkân: usul, yol, gelenek.
esrük: sarhoş.
eydür: der, söyler.
eyyam: günler.
ezel: önce, evvel, eski, eskiden.

F

Fahr-i cihan: cihanın övüncü, Hazreti Muhammet.
fânî: geçici, ölümlü, dünya.
fariz: usta, mahir.
felek: talih, zaman, gök.

fem: ağız.
ferace: giysi, üstlük.
ferah: rahatlık, sevinç.
Ferhat: Ferhat ile Şirin hikâyesinin erkek kahramanı. Kendini öldürerek halkın diline düşmüş.
fetret: kargaşa, disiplinsizlik.
fettan: cilveli, çekici, akıl alan.
fikretmek: düşünmek.
firkat: ayrılık, ayrılık özlemi.
fîzağ, fîzah: feryat, figan, ağlayıp inleme.

G

gafilleyin: gafilce, haberi olmadan, bilmeden.
gam: keder, üzüntü.
ganize: yanak çukuru.
garbi: batıdan esen sıcak yel.
gark olmak: batmak, çok (mecaz).
gaybet, gıybet: arkadan söyleme, dedikodu.
gayr: başka, başkası, yaban.
gayrı: başka, yeni.
gaza: savaş, dîn yolunda savaş.
gazel: sarı yaprak, sararmış.
gazi (a uzun): 1. savaştan sağ çıkan. 2. eskiden bir hitap.
gedâ: dilenci, fakir, zavallı.
gedik: vezirlerin saraylarında görevli ağaların en seçkini. Daha sonra bazı esnafa verilen ayrıcalık, tekel.
geri: sonra, bundan sonra.
geşt-güzar: gezip dolaşma.
gıcılı: küçük, yuvarlak kar.
giriftar olmak: tutulmak, yakalanmak.
göndür: gönder.
gökçe: güzel, yakışıklı.
göveî ördek: yeşil başlı ördek, yaban ördeği.
gözü kanlı: cesur, dövüşken.
gözü mestanı: süzgün, baygın bakış.
gulgule: gürültü, çığrışma.
guluv: saldırı, hücum.
güman: şüphe, işkil.
gün: güneş.
günde: her gün, daima.
gürz: uzun saplı topuz.
güzar: gezme, yol.

H

Hacer-ül-Esvet: Kâbe'nin siyah taşı.
hâcet kapısı: istek, dilek kapısı. Bütün dileklerin sabah olurken belli bir anda kabul olduğu inanışı vardır.
haçan: ne vakit ki, ne vakit.
had: sınır.
hak: doğru, gerçek.
Hak: Tanrı, Hak Taalâ.
hâkpây: ayak tozu.
hal: ayak bileğine takılan bilezik, ayak bileziği.
halk-ı âlem: bütün insanlar.
hâr: diken.
haraç: vergi, zorla alınan para.
haram-zade: piç, ahlâksız kişi.
hasb-i hal: görüşüp dertleşme, durum.
Has harem: padişah sarayının kadınlar bölümü, harem.
Has-oda: sarayda padişahın önemli işlerini görenlerin bulunduğu oda, daire.
haşredek: kıyamete kadar.

hatır yapmak: gönlünü hoş etmek, istediğini yapmak.
hatt-ı şerif: şerefli yazı, yazı, mektup, ferman.
hayf: öc, intikam, acı. Yazık.
hafy olmak: yazık olmak.
hayın: hain.
hazer etmek: sakınmak, çekinmek.
Hazret-i Habib: Tanrı sevgilisi, Muhammet Peygamber.
hebâ olmak: nlahvolmak, hiç olmak.
helek: helâk, yok olma.
hemnişin: birlikte oturan, dost.
hercayi: vefasız, dönek.
heves-güves: heves ederek, özenerek.
hezaran: binler, binlerce.
hicap etmek: utanmak.
hotoz: eskiden kadınların giydikleri başlık.
hûn: kan.
hûp: güzel.
hutbe okunmak: cuma namazlarında padişahı ve devlet için okunan dua.
Hüdâ: Tanrı.
hünkâr: padişah, sultan.
hüsün: yüz güzelliği.

I

ırağ: uzak, ırak.
ikrar: karar, tasdik, söz.

İ

igva: hataya düşürme, aldatma, ayartma.
ihsan eylemek: bağışlamak.
ihtiyar: irade.
il: aşiret, halk.
in'am vermek: bağışlamak.
inil inil: için için, yavaş yavaş
İslâmbol: eskiden İstanbul adı.
ispir: avcı kuş, doğan.
ivmek: acele etmek, evmek.
izzet: şeref, itibar.

K

kaçan, haçan: ne vakitki.
kadem: ayak.
kadre ermek: değerine kavuşmak.
kadri: değeri.
kal'a: kale.
kâmil: olgun, bilgili.
Kanber: Hazreti Ali'nin azatlı ve sadık kölesi.
kanda: nere, nerede, nereye.
kan etmek: cinayet, öldürme.
kâr: iş, tutum.
kârhane: iş görülen yer.
kast, kastına: yapma isteği, arzu.
kaş: tepe, yüksek yer.
kaşanmak: işemek (at).
katı: çok.
kavrak: yayla ya da köy adı olacak.
Kays: Leylâ ile Mecnun hikâyesinde Mecnun'un asıl adı.
kederet: kederlilik, sıkıntı, üzüntü.
kelâm: söz.
Kelle getirmek: savaşta düşmandan baş getirene komutanlarca para vermek gelenektir.
kelp: köpek.
kemâl: olgunluk, erişkinlik.

keni: kötü.
keman: yay.
kement: ucu ilmikli uzun ip, bağ.
kılıç salmak: savaş açmak, ordu göndermek.
Kırklar: evreni yöneten kırk kişi.
kırmak: öldürmek.
kıya bakmak: 'kıyasıya, öldüresiye bakmak, sevgilinin bakışı.
koçak: yiğit, cesur, kahraman.
koçmak: sarınak, sarılmak.
koçuhnak: birisi tarafından sarılmak, kucaklanmak.
koyak: yukarlardan inen suların toplanıp küçük dere yaptığı yer.
köz: kor ateş.
kudret: güç, kuvvet, Tanrı gücü.
kulun: at, eşek, katır yavrusu.
kulunmak: yavru doğurmak (at).
küheylân: iyi cins binek atı.

L

leb: dudak.
leke: kötü kişi, lekeli.
lâlezâr: lâle bahçesi.
Leylâ: Mecnun'un sevgilisi.
leyl-ü nehar: gece gündüz.
leşker: asker.

M

maden-i kân: maden ocağı, kaynak.
mâh: ay (gökteki).
Mağrip: Kuzey Afrika'nın Akdeniz kıyılarının adı. Daha çok İspanya karşısı.
melâmet: azarlama, çıkışma.
Mansur: ünlü mutasavvıf Hallacı Mansur. Düşüncelerinden dolayı öldürülmüştür.
mariz: hastalıklı, zavallı.
mâşuk: kadın sevgili.
maya: dişi deve, besili deve.
mazı: düzenci, oyun bozucu, kozalak.
Mecnun: Leylâ'nın sevgilisi.
mecnun: deli, çılgın.
medet: imdat isteme sözü.
melil: üzüntülü, melûl, üzgün.
melillik: can sıkıntısı, keder.
merâmet: düzene koyma, tamir etme.
merdaneli: yollu (kumaşlarda).
merhum olmak: ölmek.
meşe: orman.
Mevlâ: Tanrı.
meydan: kavga yeri, savaş yeri.
meyil: istek, arzu; meyil vermek: gönül vermek, âşık olmak.
mıkdar: değer, kıymet, derece.
miskal: altın, gümüş, mücevher gibi değerli şeyleri tartmada kullanılan küçük ağırlık ölçüsü.
Mıstık Paşa Öreni: Mıstık Paşa'nın oturduğu yerler, harabedir.
mizan: terazi, ölçü, düzen, adalet.
muhannet: dönek, alçak, kötü kişi.
muin: yardımcı, yol gösterici.
münis: yumuşak huylu, yatkın.
Murat: Fırat'ın bir kolu.

mükedder: kederli, üzüntülü.
münevver: aydınlık, ışıklı.
mürüvvet: mertlik, yiğitlik.
mürvet: mürüvvet'e bakınız.
müştak: şiddetli istek, âşık, kavuşmayı çok istemek.

N

nal atmak: at koşarken nalını düşürmek. Şiddetli koşmak.
nâr: ateş.
nazar eylemek: bakmak, hoş görmek, değer vermek.
nazar kılıcı: koruyucu.
nazar olmak: korumak, okşamak, mutlu kılmak.
nazın nazın: nazlı nazlı.
nâme: mektup, yazı.
nice: nasıl.
niyaz: yalvarma, dua.

O

oba: aşiretin küçük bölümleri.
ol: o (eski söyleyiş).
olmak: iyi olmak (yara), mutlu ol.
olulmaz: iyi olmaz (dert, yara).
oylum oylum: kıvrım kıvrım.

Ö

ötlek: korkak.
özge: başka, yabancı.

P

peyne ermek: doğrusu «pâyine ermek»tir Mecaz olarak «huzuruna kavuşmak», padişahın iltifatına kavuşmak.
pençe vurmak: yumruk vurmak, mecaz olarak «otoriter» olmak (burada).
pervane: kelebek.
perverdigâr: yaratıkları besleyen Tanrı.
pervaz etmek: uçmak.
peykân: ok ucundaki demir, kirpik.
pısmak: gizlenmek, saklanmak.
pir: ulu, bir meslek kurucusu, en yaşlı, dede.
pöhrenk: toprak su borusu.
pulat: çelik.

R

rahmet-i Mevlâ: Tanrı'nın bağışı.
rahmetmek: acımak, merhamet etmek.
rahmeylemek: acımak, merhamet etmek.
reftar: salınarak yürümek.
revnak bulmak: parlamak.
Rumistan: Anadolu.
Rum: Anadolu.
rız-u şeb: gece gündüz.

S

saadet: mutluluk.
sabâ: sabah yeli.
sahra: ova, kır.
sâki: içki dağıtan.
sakınmak: kıskanmak.
sal: dağlar üstündeki düzlük.
samur saç: kumral saç.
sarvan: kervan başı, kervancı.
savran: küme, öbek, top çadır.
sây: çalışma, çaba, gayret.
saya: entari, fistan.
sâye: gölge,

sayrı: hasta.
sehil: kıyı, sahil, deniz kıyısı.
seki: dağ yamaçlarında düz yer.
ser: baş.
ser-hat: sınır, devlet sınırı.
Seydi Vakkas oku: şaşmadan yerini bulan ok. Seydi Vakkas Peygamber zamanında oku ile ün yapmış bir kahramandı.
seyf: kılıç.
seyfi gözlü: güzel gözlü sevgili.
seyfi: güzel gözlü bir avcı kuş.
Seyyit Battal: Bizans'a karşı pek çok savaş vermiş ünlü İslâm kahramanı.
seyr: gezme, dolaşma.
seyran eylemek: gezmek, dolaşmak.
sığın: bir çeşit geyik.
siftalı: ilk, olarak.
sıla: bir kimsenin doğup büyüdüğü yer, vatan.
sıfat: yüz, çehre, biçim.
sınık: kırık.
söyünmek: sönmek.
sual etmek: sormak.
sürur: sevinç, neşe.

Ş

şad-ü hurrem: sevinçli.
şahbaz: yiğit, erkek güzeli.
şahinleyin: şahin gibi.
şar: şehir.
şeftali: yanak (burada).
şeh: padişah. Sevgiliye de denir
şem'a: mum.
şeşber: topuza benzeyen eski bir savaş aracı.
şıvga: filiz, taze fidan, şıvgın.
şevk: neşe, şiddetli arzu.
şikâr: av.

T

takdir: alın yazısı, talih.
tana kalmak: şaşmak, hayret etmek.
tali'-i sitare: talih yıldızı. Eski inanışa göre herkesin gökte bir yıldızı vardır. Bu yıldız düştüğü zaman sahibi ölür. Yıldız sönükse talih de sönüktür.
tâlip: isteyen, talip olan.
tavla: at ahırı.
tecelli: talih, alın yazısı (burada).
teke tek: eskiden iki ordu karşı karşıya gelince birer bahadır çıkar, dövüşürlerdi. Buna teke tek dövüş denirdi.
tel kuş tüyü.
tel: saç.
temaşa: seyir etme.
terahhüm: merhamet, acıma.
terkini vermek: bırakmak, terk etmek.
terk-i yâr: sevgiliyi bırakma.
tıfl: çocuk.
tîğ: kılıç.
tir: ok.
tir-i gamze: gamze oku.
toy: ziyafet, büyük eğlence.
tunç: bakır. Altının tunç olması, değerini yitirmesi demektir

turaç: sülün cinsi bir kuş.
turna teli: kahramanların, gazilerin başlarına turna tüyü koymaları geleneği vardır. Gençler için bunu takmak güzellik işaretidir.
tuz ekmek hakkı: eski dostlukların unutulmaması, vefa gösterilmesi anlamında bir halk deyimi.
tülü maya: uzun tüylü dişi deve.
türap: toprak.

U

ucundan: sebebinden, yüzünden.
uğru: hırsız, yol kesen.
uğrun uğrun: gizli gizli.
uğur, uğrun: ön, önünü.
urulmak: vurulmak.
Urum: Anadolu. Rum diyarı.
uryan: çıplak.
usul boy: uzun, ölçülü boy.

Ü

üç terazi: bir yıldız kümesi.
üleş: leş, ceset.
ülü-l-emr: devlet başkanı, padişah.
ünlü: sesli. **ün:** ses.
üsküf: Yeniçeri başlığı, tepesi kıvrık takke.

V

vird, virt: belli zamanlarda okunması gelenek haline getirilen dua. Durmadan söylenen söz, dua.
visal: kavuşma (sevgiliye).

Y

yad: yabancı.
yalışi: iyi, güzel.
yaldırmak: neşelendirmek, sevindirmek.
yalı: kıyı, deniz kıyısı.
yalma: sivri.
yamaç: karşı.
yaman: kötü, fena kişi ve durum için.
yâr: arkadaş, dost, sevgili.
Yaradan: Tanrı.
Yâ Rahim: ey merhametli Tanrı
yâran: dostlar, arkadaşlar.
yasdanmak: yaslanmak.
yasmak: yayı gevşetmek.
yay yasmak: yayı boşaltmak, gevşetmek.
yedi iiker: ülker yıldızı.
yeğin: üstün, hafif.
yekinmek: yükselmek, taşmak, güç harcamak.
yen-yeri: elbise kolunun ele değen yeri.
yeşil sancak: Hazreti Muhammet'in sancağı yeşil idi. Osmanlılarda da «sancağ-ı şerif» adı verilen kutsal sancak da yeşil idi. Muhammet'in Kâbe'den getirilen sancağı.
yetmiş iki millet: bütün dünya halkı (abartma için).
yiğit: genç erkek.
yiğitlik: gençlik.
yol: usul, erkân.
Yusuf: güzelliği ile edebiyatta da yer alan ve Yakup Pey-

gamber'in oğlu Yusuf Peygamber.

Yusuf-ı Ken'an: Ken'an ilinde oturduğu için Yusuf Peygamber'e böyle de denirdi.

Yusuf-ı Sani: ikinci Yusuf, Yusuf Peygamber'in güzelliği dolayısıyla, ozan sevgilisine «sen ikinci Yusuf'sun» diyor.

Yusuf-ı zaman: zamanın Yusuf'u, Yusuf Peygamber gibi güzeli.

yüzü suyu: şeref, itibar, namus. Yüz suyu.

Z

zalım: yara.

zalıman: bir kimsenin doğup büyüdüğü yer. Sıla, asıl vatan.

zâr: inleme, sızlama.

zârilik: ağlayıp sızlanma hali.

zebun, zebun olmak: zayıf, kuvvetsiz, dermansız düşmek, güçsüzlük.

zem: kötüleme.

zeyn: süs, ziynet.

zikreylemek: anmak, söylemek.

zorba: kabadayı, kahraman, dövüşken.

zorbaz: kabadayı, yiğit, savaşçı.

zorbazu: kol gücü.

zülâl: arı ve tatlı su.

KAYNAKÇA

KÖROĞLU

I

1. Ataman, Sadi Yaver, **Köroğlu ve Musiki**, T. Folklor A. c. 3, sayı 51, Ekim 1953.
2. Birdoğan, Nejat, **Kiziroğlu Mustafa Bey ve Köroğlu Üzerine**, T. Folklor A., c. 14, sayı 281, Aralık 1972.
3. (Boratav) Pertev Naili, **Köroğlu Destanı**, 1931 İstanbul.
4. Boratav, Pertev Naili, **Folklor ve Edebiyat** (iki makale), sayfa 129 ve 186, Eminönü Halkevi Yayını, 1939 İstanbul.
5. Boratav, Pertev Naili, **Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği**, Millî Eğitim Bakanlığı Yayını, 1946 Ankara.
6. Burdurlu, İbrahim Zeki, **Köroğlu Destanı**, 1965 İzmir.
7. Burdurlu, İbrahim Zeki, **Üç Destan** (Oğuz Kağan, Karacaoğlan, Köroğlu), birinci bas. 1969, ikinci bas. 1971 İzmir.
8. Gökalp, Mehmet, **Köroğlu Kollarından Kiziroğlu Mustafa Kolu**, T. Folklor A., c. 5, sayı 103, Şubat 1958.
9. Gökalp, Mehmet **Kizirc-ğlu ve Köroğlu**, T. Folklor A. c. 14, sayı 279. Ekim 1972.
10. (Kırzıoğlu) M. Fahrettin Çelik, **Kars ve Çevresinde Köroğlu'na ait Anlatma ve İnanlar**, Halk Bilgisi Haberleri, sayı 117, 1941.
11. Kırzıoğlu, Fahrettin, **Köroğlu'nun Şahsiyeti**, Folklor Postası, sayı 18 ve 19, İstanbul 1946.

12. Kırzıoğlu, **Köroğlu ile ilgili Makale**, Orkun, sayı 11, Aralık 1962.
13. Kırzıoğlu, M. Fahrettin, **Avşarlu ile Dulkadirlu Türkmanlarının Köroğlu Oymakları**, Türk Kültürü, yıl 6, sayı 355, Nisan 1968.
14. Köktürk, Muhsin, **Kiziroğlu Mustafa Bey**, T. Folklor A., c. 14, sayı 278, Eylül 1972.
15. Köprülüzade, Mehmet Fuat. **XVI. Asır Sonuna Kadar Türk Saz Şairleri**. Türkiyat Enstitüsü, İstanbul 1930.
16. **Meşhur Köroğlu**, Taşbasma, 1302/1884 İstanbul.
17. Öztelli, Cahit, **Köroğlu ve Dadaloğlu** (Hayatı, Sanatı, Şiirleri) Türk Klasikleri, Varlık Yayınevi, 1953, ikinci bas. 1971, İstanbul.
19. Öztelli, Cahit, **Karacaoğlan**, Milliyet Yayını, Türk Kla- T. Folklor A., c. 6, sayı 131, Haziran 1960.
19. Öztelli, Cahit. **Karaoğlan**, Milliyet Yayını, Türk Klasikleri Dizisi, birinci bas. 1970, dördüncü bas. 1972.
20. Öztelli, Cahit **Evlerinin Önü** (Halk Türküleri), Köroğlu Türküleri, s. 669, Hürriyet Yayınları, İstanbul 1972.
21. Tecer, Ahmet Kutsi, **Köroğlu'na Dair**, Halk Bilgisi Mecmuası, birinci cilt, Ankara 1928.
22. Tecer, Ahmet Kutsi, **Koçyiğit Köroğlu**, (oyun) 1969, (önce Ülkü dergisinde 1941 1942'de tefrika edildi).
23. Tezel, Naki, **Köroğlu Masalı, İstanbul Rivayeti**, 1939 İst.
24. Told by Barbara K. Walker, **Koroglu**, Thomas Y. Growell Company, Newyork 1970 (resimli, çocuklar için).
25. Uluğ, Naşit **Tunceli Medeniyete Açılıyor**, s. 113, İst. 1939.
26. Ural, Orhan, **Üç Destan, Oğuz Kaan, Ergenekon, Köroğlu**, Türk Dil Kurumu Yayını, Halk İçin Kitaplar dizisi, 1972 Ank.
27. Yaşar Kemal, **Üç Anadolu Efsanesi, Köroğlu'nun Meydana Çıkışı, Karacaoğlan, Ala Geyik**, Cem Yayınevi, 1970 İst.
28. Yönetken, Halil Bedi, **Köroğlu Kırım'da**, T. Folklor Araştırmaları, c. 11, sayı 223, Şubat 1968.

II

1. Ahmet Şükrü, **Dadaloğlu Hakkında,** Halk Bilgisi Mecmuası, sayı 1, Ankara 1928.
2. Riza (Yalçın), **Cenupta Türkmen Oymakları,** kısım 3, Ankara 1933.
3. Ali Riza (Yalçın), **Cenupta Türkmen Oymakları,** kısım 4, (Son Kozanoğlu İsyanı), s. 24. Adana 1934.
4. Aydemir, Orhan, **Dadaloğlu'nun Yayınlanmamış Şiirleri,** Türk Folklor Araştırmaları, sayı 182, 185, 190, 191, 195, 198.
5. (Bayrı) Mehmet Halit, **Halk Şairleri,** Halk Bilgisi Haberleri, C. 1, sayı 19, İstanbul 1931.
6. (Bayrı) Mehmet Halit, **Halk Şairleri,** Halk Bilgisi Haberleri, sayı 20, Nisan 1933.
7. Boratav, Pertev Naili, **Güney Şairleri.** Ankara Üniversitesi Haftası Hatay, 1945.
8. Boratay, Pertev Naili, **Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği,** Milli Eğitim Yayını, Ankara 1946.
9. Boratav, Pertev Naili, **Çukurova'da Folklor Derlemeleri,** Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Dergisi, c. 5., s. 3, 1947.
10. Cevdet Paşa, **Maruzat,** Türk Tarih Encümeni Mecmuası, s. 87 - 93, 1925.
11. Dadaloğlu, Nebi, **Dadaloğlu'nun bir şiiri,** Türk Folklor Araştırmaları, sayı 112, Aralık 1958.
12. Dadaloğlu, Nebi, **Dadaloğlu,** T. F. Araştırmaları, s. 102, Şubat 1958.
13. Hınçer, Bora, **Dadaloğlu - Hayatı ve Şiirleri,** T. F. Araştırmaları, C. 7, sayı 154.
14. Işık, Mahmut, **Afşarlar,** Ankara 1963.
15. Okay, Haşim Nezihi, **Dadaloğlu - Hayatı ve Deyişleri,** Emek Yayınevi, Ankara 1959.
16. Okay, Haşim Nezihi, **Köroğlu ve Dadaloğlu,** May Yayınları, Genel Kültür Kitapları, 4, İstanbul 1970.
17. Özbaş, Ömer, **Gaziantep Dolaylarında Türkmenler ve Baraklar,** Gaziantep Kültür Derneği, 1958.

18. Özlelli, Cahit, **Köroğlu ve Dadaloğlu,** Türk Klasikleri, Varlık Yayını, birinci baskı 1953. üçüncü baskı 1971, İstanbul.
19. Paşabeyoğlu, Mehmet, **Afşar Elimiz ve Dadaloğlu,** Kayseri 1968.
20. Tansel, Fevziye Abdullah, Ülkü (dergi), sayı 100, Ank. 1941.
21. Tarsus (günlük gazete, 1928 koleksiyonu).
22. Toros, Taha, **Dadaloğlu,** Adana 1940.
23. Yalgın, Ali Rıza, **Kozanoğulları ve son Kozanoğlu,** T. F. A., C. 1, sayı 3, Ekim 1949.
24. Prof. Dr. Faruk Sümer, **OĞUZLAR,** Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Yayınları, 170. Birinci baskı 1967.
25. Kum, Naci, **Adana Vali ve Mütesellimleri,** Adana 1952.
26. Ahmet Refik, **Anadolu'da Türk Aşiretleri.** Türkiyat Enstitüsü, İstanbul 1930.
27. Süleyman Duygu. **Yozgat Tarihi ve Çapanoğulları,** İstanbul 1953.

KULOĞLU

III

YAZMALAR :

1. Bursa Genel Kitaplığı, Yazmalar Bölümü, No: 2258. Mora - Anadolulu Karayılan Zâde Ali'nin mecmuası. 1077/1666 tarihli. Büyük boy 326 yaprak, 659 sayfa. On yedinci yüzyılın ozanlarını içinde toplamaktadır.
2. Londra, British Museum, No: 6/5240. Ali Ufki adındaki Lehistanlı, İstanbul Sarayı Müzik Öğretmeniyken topladığı dört yüz notalı türkü için şu yazımıza bakınız: (Türk Folklor Araştırmaları, sayı 239).
3. Kendi kitaplığımda bulunan üç yüz kadar cönkten de yararlandım. Bunlar, yurdun değişik yerlerinden, 1940 yılından bu yana derlenmiştir.

KİTAP ve MAKALELER : (tarih sırasıyla)

1. Sadettin Nüzhet (Ergun), **XVII'nci Asır Saz Şairlerinden KULOĞLU**, Semih Lütfi Suhulet Kütüphanesi, İstanbul 1933.
2. Cahit Öztelli, **KULOĞLU, hakkında**, T. Folklor Araştırmaları, sayı 17, İstanbul 1950.
3. Cahit Öztelli, **KULOĞLU'nun yeni bulunmuş şiirleri**, T. Folklor Araştırmaları, sayı 19, İstanbul 1951.
4. Mehmet Halit Bayrı, **KULOĞLU**, T. Folklor Araştırmaları, sayı 63, İstanbul 1954.
5. Cahit Öztelli, **HALK ŞİİRİ** (XIV - XVII. Yüzyıllar), Türk Klasikleri 44, Varlık Yayınevi, İstanbul 1955.
6. Cahit Öztelli, **KULOĞLU**, Türk Dili, sayı 61, Ankara 1956.

KÖROĞLU
DADALOĞLU
KULOĞLU

●

Türk edebiyat tarihinde şairlikleri kadar kahramanlıklarıyla da ün yapmış üç halk ozanımız vardır. Ünü Anadolu'nun en uzak köşelerine kadar yayılan bu kahraman şairlerimiz KÖROĞLU-DADALOĞLU-KULOĞLU ilk defa tek kitapta ve birlikte okuyucuya sunulmaktadır. Şairlerin geniş hayat hikayeleri ve sanatlarının incelendiği bu eserde üç şair'in en güzel şiirleri de bir araya getirilmiştir.

●

Kapak: reha yalnızcık